

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klement Čepon

INSTITUT POMILOSTITVE Z VIDIKA DOLOČIL USTAVE
ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE

magistrsko delo

Mentor: red. prof. dr. Igor Lukšič

Ljubljana, 2009

Institut pomilostitve z vidika določil ustave Združenih držav Amerike

Pristojnost pomilostitve podeljuje predsedniku možnost odrediti odložitev kazni in pomilostitev za prestopke zoper Združene države, razen v primerih ustavne obtožbe. Ameriška pristojnost pomilostitev, temelječa na angleški dediščini, je bila uveljavljena kljub številnim skrbem o možnosti predsednikove samovolje, ki so bile izražene s strani antifederalistov in predstavlja izjemno vplivno pristojnost. Federalisti so uspešno pomirili skrbi z utemeljitvijo, da ustava sicer zagotavlja dovolj varovalk. Prvi ameriški predsednik, ki je pristojnost uporabil v praksi, George Washington, je z njeno uporabo pokazal svojo milost, občutek za pravičnost in javni interes ter svojim naslednikom zagotovil primerno obliko ravnanja.

Kljub temu pretekle izkušnje izvajanja pristojnosti pomilostitve lahko razdelimo na tiste, ki načela pravičnosti podpirajo in na tiste, ki z njim niso tesno povezani. Že na prvi pogled se zdi, da je predsednik Ford ustavno pristojnost uporabil na veliko bolj zaskrbljujoč način, kot nekateri njegovi predhodniki. Nič čudnega: podelil je popolno odvezo svojemu predhodniku Nixonu, ki je tako postal prvi predsednik, ki je bil pomiloščen.

Izkušnje afere Watergate so zagotovo vplivale na nadaljnjo prakso pomilostitev, a prav Nixonova je izpostavila slabosti v načrtu nadzora pristojnosti, kot so si jo zamislili snovalci ustave. Nekateri zadnji ameriški predsedniki so tako sprejemali odločitve o pomilostitvah, s katerimi so štitali uradnike svoje izvršne veje oblasti ali pa so na ta račun napolnili žepe sebi oziroma drugim.

Kakšne so možne posledice zlorab predsedniške pristojnosti pomilostitev na dolgi rok? Je prišel čas, da se ustava dopolni z amandmajem, ki bi urejal to področje? Ali naj držboslovje bolj skrbno raziskuje in nadzira dogajanje, ki je, kot kaže, trend predsedniških zlorab lastne pristojnost?

Gotovo je eno izmed možnih ukrepov proti nezadovoljstvu nad nezanesljivostjo predsednikov na tem področju glasno izraženo javno opozorilo še preden predsednik zasede svojo ovalno pisarno in tudi še potem.

KLJUČNE BESEDE: ustava, pristojnost pomilostitve, milost, ameriški predsednik

The Institution of Pardon as a Provision of the United States Constitution

The presidential pardon power grants the president the ability to grant reprieves and pardons for offenses against the US, except in the case of impeachment. The American clemency power is based on the British legacy and despite the danger of tyranny, mostly a concern of Anti-Federalists, the framers have added to the Constitution a very potent clemency power. Federalists successfully quelled concerns, arguing that the Constitution provided adequate protection. The first president to use the pardon power, George Washington showed mercy, illustrating his sensitivity to justice and the public interest and providing a precedent for his successors.

However, the past exercises of the pardon power can be divided into those that further principles of retributive fairness and those that are unrelated to principles of justice. At first glance, President Ford's treatment of the pardon power during Watergate appears much more serious than of some previous presidents. No wonder: he granted a full pardon to his predecessor, Nixon, so being actually the first president ever to receive it.

The lessons of Watergate have then influenced presidential pardons and the Nixon pardon may have exposed a weakness in the framer's plan to check the pardon power. Some last US presidents have made clemency decisions in which they have taken advantage of the pardon power by either protecting executive branch officials from punishment or lining their own purses.

What are the possible consequences of the presidential misuse of the pardon power in the long run? Has the time come to amend the Constitution? Should scholars pay closer attention to what may be a developing trend of presidents exploiting the pardon power?

It is essential, if nation feels dissatisfied with recent presidents playing fast-and-loose with pardon power, they should voice their displeasure before and after the new president takes the oval office.

KEY WORDS: constitution, pardon power, clemency, US President

KAZALO

1	UVOD	8
2	METODOLOŠKA IZHODIŠČA	13
2.1	Namen	13
2.2	Hipoteze	14
2.3	Metodologija	15
3	OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	17
3.1	Ustava Združenih držav Amerike	17
3.2	Predsednik ZDA in njegov status	19
3.3	Milost	20
3.4	Pomilostitev	21
4	MILOST	23
4.1	Predzgodovinski razvoj milosti	23
4.2	Milost do zatona Rimskega imperija	23
4.3	Milost v celinski Evropi in Angliji do razsvetljenstva	26
4.4	Milost v reformaciji	31
4.5	Religijski vidik milosti	34
4.6	Filozofsko-etični vidik milosti	36
4.7	Filozofska kritika milosti	39
4.7.1	Kant o kaznovanju	39
4.7.2	Kantovi argumenti proti pomilostitvi	41
4.7.3	Kantovi argumenti za pomilostitev	43
4.7.4	Bentham o kaznovanju	44
4.7.5	Benthamovi argumenti za obstoj kaznovanja	45
4.7.6	Benthamovi argumenti proti pomilostitvi	46
4.7.7	Benthamovi argumenti za pomilostitev	47
4.7.8	Hegel o pomilostitvi	49
4.7.9	Heglovi argumenti proti pomilostitvi	51
5	RAZVOJ INSTITUTA V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE	52
5.1	Angleški temelji	53
5.1.1	Ustavna obtožba Thomasa Osborna, Danbyjskega grofa	54
5.2	Kolonialno obdobje in Členi Konfederacije	57
5.3	Philadelphijska konvencija	58
5.4	Izvajanje pristojnosti: od Washingtona do Busha	61
5.5	Ustava kot vir pristojnosti pomilostitve	64
5.6	Analiza ustavnega določila	65
5.7	Oblike pomilostitev	68
5.8	Omejevanje pristojnosti	70
5.8.1	Zakonodaja	72
5.8.2	Sodstvo	72
5.8.3	Državljeni	73
5.8.4	Izvršilna oblast	73
5.9	Pravosodni postopki v zvezi s podeljevanjem pomilostitev	73

5.10	Ustavna obtožba	79
6	AKT POMOŠTITVE	82
6.1	Uredbe	83
6.2	Postopki	84
6.3	Vloga tožilca	85
6.4	Prošnja	86
6.5	Merila za obravnavo prošenj	87
6.5.1	Obnašanje, značaj in sloves prosilca po obsodbi	87
6.5.2	Teža in časovna oddaljenost storjenega prestopka	87
6.5.3	Sprejemanje odgovornosti, kesanje in pokoritev	88
6.5.4	Potreba po osvoboditvi	88
6.5.5	Uradna priporočila in poročila	88
6.6	Proces	88
6.6.1	Pomilostitev po pravnomočnosti sodbe	89
6.6.2	Pomilostitev v obliki spremembe ali znižanja kazni	90
6.6.3	Pomilostitev pred obtožbo/obsodbo	90
6.7	Administrativni in predsedniški model postopka	92
6.7.1	Administrativni model	92
6.7.2	Predsedniški model	93
6.8	Motivi predsedniških pomilostitev	93
6.8.1	Osebne pomilostitve	93
6.8.2	Politične pomilostitve	94
6.8.3	Pragmatične pomilostitve	94
6.8.4	Iskrene pomilostitve	95
6.8.5	Proaktivne pomilostitve	95
6.9	Funkcije pomilostitve	96
6.9.1	Pomilostitev v funkciji poprav sodnih zmot	96
6.9.2	Pomilostitev v funkciji pravičnosti	97
6.9.3	Pomilostitev v funkciji resocializacije in rehabilitacije	99
6.9.4	Pomilostitev v funkciji državno-političnih ciljev	100
6.9.5	Pomilostitev v funkciji ohranjanja veljavnega kazensko-pravnega sistema ter njegovega razvoja	101
7	REFORMA INSTITUTA POMOŠTITVE	103
7.1	Predlogi sprememb v praksi podeljevanja pomilostitev	104
7.2	Predlog oblikovanja pomilostitvene komisije	107
7.3	Predlog uveljavitve konkretnih meril za pomilostitev	108
7.4	Predlog oblikovanja ustavnega amandmaja	111
8	ANALIZA PRIMEROV	115
8.1	Pomilostitev R. Nixona: akt milosti Geralda R. Forda	116
8.1.1	Watergate	117
8.2	Sporne pomilostitve, ki jih je podelil R.W.Reagan	120
8.2.1	Marc Felt, Edward Miller ter George Steinbrenner	121
8.2.2	Statistika	122
8.3	Sporne pomilostitve, ki jih je podelil G.H.W.Bush	123
8.3.1	Edwin Cox	124
8.3.2	Iran Contra in Caspar Weinberger	124
8.3.3	Statistika	126

8.4	Sporne pomilostitve, ki jih je podelil W.J.Clinton	127
8.4.1	Narodno osvobodilne oborožene sile Puerto Rica (FALN)	128
8.4.2	Marc Rich	129
8.4.3	Roger Clinton, Carlos Vidali	130
8.4.4	Statistika	131
8.5	Sporne pomilostitve, ki jih je podelil G.W.Bush	132
8.5.1	I. Lewis »Scooter« Libby	133
8.5.2	Statistika	134
8.6	Barrack Obama	136
9	SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREVERJANJE HIPOTEZ	137
10	LITERATURA IN VIRI	141
10.1	Primarni viri	141
10.2	Spletni viri	145
10.3	Časopisni članki	148
10.4	Sodni primeri	148
11	PRILOGE	150
11.1	Priloga A: Ustava ZDA	150
11.2	Priloga B: Amandmaji k Ustavi ZDA	162
11.3	Priloga C: Členi kazenskega zakonika, ki se nanašajo na pomilostitev	171
11.4	Priloga D: Členi kazenskega zakonika, ki se nanašajo na pomilostitev	175
11.5	Priloga E: Pisna vloga za skrajšanje kazni	176

*A pardon is a work of mercy, whereby
the king ... forgiveth any crime,
offence, punishment ...*

Sir Edward Coke, 1669

1 UVOD

Vse odkar ljudje razmišljajo o kazni in kaznovanju, razmišljajo tudi o milosti, o odpuščanju kazni. Pregled zahodne zgodovine nam kaže, da sla po kaznovanju prestopnikov ni nič starejša ali močnejša kot želja po njihovi pomilostitvi in odpustitvi njihove kazni. Pomilostitvena določila lahko najdemo tudi v najstarejših kodeksih in zdi se, da je milost v zgodovini igrala enako ključno in pomembno vlogo kot njeno diametralno nasprotje, kazen.

Pristojnost izrekanja pomilostitve je ena izmed najbolj veličastnih in obenem verjetno najbolj občutljivih pristojnosti izvršilne oblasti. Tako ima suveren – kot je v eni od svojih sodb zapisalo ameriško vrhovno sodišče – moč, da podeli milost, kadarkoli meni, da je ta zaslužena, kajti suveren je nad zakonom, *above the law*, kot pravijo Američani. Primerjalni pregled današnjega statusa prerogative¹ suverena, ki jo imenujemo pomilostitev², kaže, da njeno trdno kljubovanje neprestanim in močnim tako ideološkim kot pragmatičnim razlogom za njeno odpravo predstavlja pomemben fenomen, katerega raziskovanje si nedvomno zasluži celovit pristop. Ne glede na dejstvo, da je pojem splošno priznan (pomilostitev je ohranjena in vsebovana v ustavnih ureditvah in pravnih redih praktično vseh modernih držav), je namreč v svojem bistvu izjemno sporen. Porajajo se dvomi o upravičenosti obstoja tega instituta, saj so številne razprave privedle do zaključka, da nasprotuje pravnim načelom delitve oblasti, legalitete in enakosti in tudi v praksi je pomilostitev deležna očitkov, da je popolnoma nekoristen in nefunkcionalen institut. Podeljevanje pomilostitev, odlaganje kazni in druge oblike manifestacije izvršnih

---

¹ Prerogativa: izključna, posebna pravica, ki jo ima kdo glede na svoj položaj, funkcijo (Bajec, 1993a: 41). Locke definira prerogativo kot »moč za delovanje v skladu z diskrecijsko odločitvijo za javno dobro, brez upoštevanja prava in včasih celo v nasprotju z njim, temu pravim prerogativa...« (Locke, 2003: 344).

² Pomilostitev je le eden izmed terminov, ki označujejo »mehki« način družbene reakcije na zlo, v nasprotju s kaznovanjem kot »trdim« način družbene reakcije (po Murphy, Hampton, 1988: 15). Drugi termini so še skrajšanje kazni (ang. commutation), milost (ang. clemency) in amnestija (ang. amnesty) (Shanor, Miller, 2001: 2).

pooblastil na področju milosti so dejanja, ki jih opredeljujejo pridevniki kot »docela diskrecijska«, »enostranska«, »notorično ne-recipročna«, »resnično neizpodbitna«, »absolutna«, »verjetno najbolj imperialna« ter tudi kot »nepravilna«, »občutljiva«, »delikatna«, »skrivnostna« in »sporna«.

Ker se običajno posamezne pomilostitve ne obeša na veliki zvon, se večina ljudi ne zaveda dejanskega kvantitativnega obsega pomilostitev. A dogaja se, da posamezne pomilostitve kljub temu pritegnejo pozornost javnosti – tako po svetu kot tudi pri nas. V ameriški javnosti je sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja izjemno odmevala pomilostitev nekdanjega predsednika Nixona zaradi njegove vpletenosti v afero Watergate (ki ga je nekaj tednov pred tem veljala položaja predsednika ZDA), v Nemčiji so se kresala mnenja po pomilostitvi terorista iz frakcije RAF, v Franciji je predsednik Chirac pomilostil nevarnega posiljevalca, ki je po izpustitvi na prostost svoje zavrženo dejanje takoj ponovil, na Hrvaškem pa sta zgražanje vzbudili pomilostitvi nekdanjega voznika predsednika komisije, ki je obravnavala prošnje za pomilostitev ter specialnega povratnika, obsojenega za kaznivo dejanje umora. Seveda tudi Slovenija ni izjema – še dobršen čas potem, ko je nekdanji predsednik Drnovšek pomilostil bivšega direktorja, obtoženega zlorabe uradnega položaja, obenem pa tudi že obsojenega preprodajalca mamil, je predsednikovo dejanje sprožalo burne odzive v medijih, ki so kritično pisali, da je šlo v danem primeru za napačen znak, nevarno hojo po robu, klofuto pravni državi ter celo najbolj nepojmljiv precedens v petnajstih letih slovenske pravne države (Forbici, 2007). Zdi se, da je tovrstne označbe tedaj za svoje sprejel tudi večji del laične javnosti, ki je na podlagi tega ostro obsodila ravnanje predsednika.

Nasprotno se akademska javnost ob takih dogodkih običajno ne odziva preveč silovito, kljub temu da gre za uporabo občutljivega instituta, ki posega v ustaljena razmerja v pravosodju in katerega mesto v pravni državi je treba dobro razumeti in utemeljiti. Aktu pomilostitve se namreč (pre)pogosto pripisuje marginalno in neopazno vlogo v funkcioniranju pravnega reda, ne glede na to, da poseg ne prihaja od sodne veje oblasti, ampak od zunaj, od izvršilne oblasti. Tako vedênje je celo nekoliko nerazumljivo, saj je dejstvo, da se s pomilostitvijo (pravno gledano) pod vprašaj postavi celotno kazensko pravo ter omogoči morebitni izbruh konfliktov med idejami prava ter drugimi idejami, predvsem seveda etičnimi in religioznimi. Prav zato so se neproblematična obdobja, torej tista, ki so priznavala občo in izključno oblast uma, kakor obdobje naravnega prava in

razsvetljenstva, borila proti pravici do pomilostitev, najprej Beccaria in za njim Kant, ki v milosti vidi »najbolj kočljivo izmed vseh suverenovih pravic« (Radbruch, 2001: 213).

»Pregled argumentov ustvarja sliko dveh taborov. V prvem so čuvaji kazni, ki iz metafizičnih kantovskih razlogov vidijo porušenje vesoljnega reda, ko bi se neka kazen ne izvršila, kot je izrečena. Sem spadajo tudi čuvaji sodišča, katerega avtoriteta bi se lahko nevarno zamajala. Ob tem se s tako čuječnostjo enako preprečujejo suverenovi povsem egoistični nagibi (pomilostitve prijateljev, za slovenske razmere morda »bratov v orožju«). Drugi tabor je številčno podhrtanjen, a prepričljivo močnejši z argumenti. Pooseblja ga Radbruch s trditvijo, da poleg prava obstajajo še druge vrednote. O spornosti nekritičnega postavljanja prava nad vse drugo med drugim priča tudi izrek *Summum ius – summa iniuria*« (Petrovec, 2008: 18).

Milost je tako nedvomno izjemna tema, ki so ji posvečena visoko dovršena politična in filozofska dela in je med drugim središčnega pomena tudi v judo-krščanski teologiji. Svetopisemska paradigma božanske širine milosti požrtvovalne smrti Jezusa Kristusa je izjemen kontrast kruti nemilosti upravitelja Rimske province Judeje in njegovega sodnika, Poncija Pilata. Iz tega izhajajoč milost postaja središče stanja osebnosti in istočasno poudarja koristi, ki jih pridobita oba, milostljivi in prejemnik milosti.

Nasprotje trditvi *fiat iustitia, pereat mundus* (naj bo pravica, četudi svet propade) ter dokaz, da razen togih pravnih določil obstajajo še druge vrednote, je torej obstoj milosti. Namreč, ob praznikih ali zaradi običajev podeljene pomilostitve niso in ne morejo temeljiti na argumentu uresničevanja pravnih vrednot. V zgodovini beležimo številne primere, ko so imele osebe izven pravnih skupnosti pravico do podeljevanja pomilostitev, kot je na primer opisano v evangelijski pripovedi o pomilostitvi razbojnika Barabe (Janezov evangelij). Na velikonočni praznik je verskim skupnostim in samostanom namreč pripadala pravica, da zaprosijo za osvoboditev obsojenih (Radbruch, 2001).

Amerika je osnovno funkcijo in namen pomilostitve podedovala neposredno od svojega angleškega kraljevega dvojnika, vendar v ZDA predsedniku pristojnost in moč pomilostitev podeljuje ustava, ki jo opredeljuje v drugem razdelku drugega člena. Nosilec pristojnosti pomilostitve za federalne zločine je tako predsednik ZDA, ki opravlja funkcijo državnega poglavarja in obenem tudi funkcijo vrhovne izvršilne

oblasti. V ameriškem sistemu je namenoma poudarjeno, da ta pristojnost pripada izvršilni veji oblasti, kar je razbrati tudi iz uporabe izraza »izvršilna pomilostitev«. A to je obenem tudi razlog, da predsednik nikoli ni imel pravice pomilostitve v primerih ustavne obtožbe³, saj bi takšna pravica ščitila ministre pred parlamentarno kontrolo, kar je sedaj nemogoče. Predsednik ni z ničemer omejen v njenem podeljevanju oziroma izvajanju te svoje pristojnosti, prav tako ne obstaja nobena ustavna ali zakonska zahteva za posvetovanje s kakšnimi drugimi organi. Pristojnost pomilostitve je tako postavljena onkraj dosega kontrole Kongresa in sodišč, v skladu s teorijo, da bo predsednika pri izvrševanju te njegove pravice najbolj omejevalo »prekletstvo njegove slave za vse prihodnje rodove« (Iredell, 1788), kot se je na ratifikacijski konvenciji predloga ustave v Severni Karolini slikovito izrazil James Iredell.

Z začetkom administracije Georga Washingtona je bila pomilostitev zgolj ena izmed vsebin zveznega pravnega sistema z namenom odprave ali zmanjševanja zapornih kazni, odpusta smrtnih kazni, ponovnim vzpostavljanjem državljanskih pravic ali rehabilitacij in včasih celo zgolj kot izkaz in simbolično dejanje uradnega odpuščanja. V 19. stoletju je bila pristojnost upravljana decentralizirano, saj so predloge za pomilostitev običajno pripravljali tožilci ali sodniki in šele leta 1898 je predsednik McKinley izdal prva pravila o pomilostitvah na zvezni ravni, s katero je poenotil obravnavo prošelj za pomilostitve (ki jih je odsihmal obravnaval državni tožilec) in način njihove obdelave v okviru pravosodnega ministrstva. V naslednjih stotih letih so se pravila ob različnih priložnostih sicer občasno spreminjala, a v svojem bistvu ostala enaka in tako zagotovila enega morda najbolj častivrednih in doslednih podlag za predsedniške postopke sprejemanja odločitev (Love, 2001). Proces je na ministrstvu učinkovito in večinoma tudi diskretno potekal preko sto let. Izvršilne naloge na podlagi odobrenih prošelj za pomilostitev je državni tožilec pripravil štiri- do petkrat na leto, nato pa jih je predsednik podpisal. Skupinskih pomilostitev ob praznikih ali koncu predsedniških mandatov ni bilo. V tridesetih letih prejšnjega stoletja sta pogojni odpust iz zapora in uvedba preizkusne dobe začela izpodrivati pomen pomilostitve, ki so jo proceduralne spremembe na področju kazenske zakonodaje sicer nekoliko potisnile na stranski tir, a je

---

³ Ustavna obtožba ali »*Impeachment*« je proces zoper javnega uslužbenca Združenih držav, ki ga na predlog predstavniškega doma vodi izključno Senat in v katerem gre za vprašanje odstranitve uslužbenca z njegovega položaja zaradi krivdnih razlogov. Pristojnost ustavne obtožbe torej pomeni, da lahko Senat odstavi predsednika, podpredsednika ali katerega drugega javnega uslužbenca Združenih držav Amerike, vključno z zveznimi sodniki. Ustavno obtožbo posebej urejata 6. in 7. odstavek razdelka 3 ameriške ustave (Priloga A).

vendarle ostala pomembna pravna praksa vse do sedemdesetih let, ko se je sistem začel postopoma spreminjati.

Vzrok za zaton do tedaj običajnega sistema podeljevanja pomilostitev, ki se je začel v času administracije predsednika Carterja lahko pripišemo rastočemu vplivu politike in (ne)zaupanju veljavnim pravilom za določanje kazni. V takem okolju je bilo jasno, da bo individualna pomilostitev – politiki najmanj in regulativi najbolj podvržena komponenta – predmet izogibanja in obravnave z nezaupanjem, kadarkoli bo to le mogoče. Posledično se je začel povečevati obseg števila skupinskih pomilostitev, na katere sta imela pravosodno ministrstvo oziroma državni tožilec vse manj in manj vpliva. Dogajanje je svoj vrhunec doseglo v obdobju drugega mandata predsednika Clintona, ko je zaradi nezmožnosti (ali morebiti zaradi zavračanja) izvedbe zahtevanih birokratskih opravil v okviru postopkov pomilostitve s strani državnega tožilca oziroma pravosodnega ministrstva, njuno vlogo preprosto poveril svojemu osebju v Beli hiši.

Iredellova napoved o prekletstvu njegove slave se je tako uresničila dvesto let kasneje.

2 METODOLOŠKA IZHODIŠČA

2.1 Namen

V nalogi analiziram akt pomilostitve kot pravni, politično-ustavni in znanstveno-teoretični izziv. Vseskozi pod drobnogledom, od nekdanj vzrok kritik in razprav, pomilostitev v teoriji predstavlja nasprotje načelom delitve oblasti, zakonitosti in enakosti, v praksi pa je deležna očitkov o nekoristnosti in nefunkcionalnosti vsled hitrega razvoja kazenskega prava, ki danes ponuja zbir drugih institutov, ki ne samo da omogočajo izogibanje sodniškim napakam, pač pa v veliki meri lahko tudi prilagajajo obliko, vrsto in trajanje izrečene kazni. S temi instituti se nedvomno zmanjšuje vloga pomilostitve in področje njenega delovanja. A kljub temu je omenjeni institut vseskozi prisoten in se uspešno upira številnim poskusom različnih oblik omejevanja. In še več, vseskozi predstavlja enega izmed integralnih delov ustavnih sistemov praktično vseh držav sodobnega sveta ter nikakor ni videti, da ga v prihodnosti ne bomo več poznali.

Po kratkem uvodnem poglavju, kjer predstavim osnovna izhodišča in razmišljanja o problematiki, ki jo v nalogi obravnavam, nato v drugem poglavju predstavim metodološka izhodišča problema, povzetek vsebine, metodologijo in postavljene hipoteze.

V tretjem poglavju natančneje opredeljujem temeljne pojme, ki so za razumevanje obravnavane problematike ključnega pomena, torej ameriško ustavo, ameriškega predsednika in njegov status ter pojma milost in pomilostitev.

V četrtem poglavju opisujem in predstavim predzgodovinski razvoj milosti in njen razvoj v več pomembnejših zgodovinskih obdobjih, ki so različno vplivali na razvoj in oblikovanje instituta. Prikazujem še religijski in filozofsko-etični vidik odpuščanja in milosti ter poglavje na podlagi prikazanih oblik milosti v rimskem, kanonskem in evropskem pravnem redu ter razvoja instituta zaokrožim z razmišljanjem nekaterih resnejših kritikov 18. stoletja oziroma v času razsvetljenstva, ki pa niso mogli zanikati dejstva, da milost predstavlja eno izmed pomembnih zgodovinskih dediščin civiliziranega sveta.

V petem poglavju se navežem na predhodne ugotovitve o razvoju pristojnosti na evropskih tleh z opisom razvoja instituta pomilostitve v Združenih državah Amerike, ki

je temeljil na angleških temeljih ter orišem dogajanje in ozadje vsebine razprav na ustavni konvenciji ter razmišljanja snovalcev ameriške ustave. Ustava kot vir pristojnosti ter analiza samega ustavnega določila je predmet nadaljnjega osredotočenja v tem delu besedila.

V šestem poglavju opisujem oblike izvajanja pomilostitev v praksi, administrativna pravila ter pravne podlage in smernice za vodenje postopkov in nadaljujem z razmišljanjem o funkcijah, v katerih se lahko pomilostitev pojavlja.

V sedmem poglavju se lotim analize primerov (case studies) postopkov nekaterih ameriških predsednikov, ki so se pojavljali kot javnosti kot izrazito sporni. Za razumevanje naloge in postavljenih hipotez je poglavje bistvenega pomena, saj ponuja vpogled v dejansko dogajanje.

V osmem poglavju bom na podlagi opravljene analize primerov na kratko povzel razmišljanje nekaterih avtorjev, ki predlagajo in zagovarjajo reformo instituta pomilostitve, kar je tudi po mojem mnenju ideja, vredna razmisleka.

Besedilo zaključujem z zadnjim, devetim poglavjem, ki obsega sklepne ugotovitve, analize ter zaključke, ki omogočajo preverjanje postavljenih hipotez in njihovo potrditev oziroma zavrnitev.

2.2 Hipoteze

Možnost pomilostitve ne pomeni nesprejemljivega relikta absolutne in samovoljne vladarjeve oblasti, temveč ima svoje mesto tudi v sodobni pravni državi. Pogoj za to je, da šef države strogo upošteva njegov namen in ga ne uporabi zaradi osebnih motivov, državne koristi, utrjevanja oblasti in podobnih nagibov.

Uporabo instituta pomilostitve v pričujočem delu nameravam raziskovati iz stališča, da se je nanj v ameriškem političnem prostoru zadnjih nekaj predsednikov sklicevalo ne zgolj v imenu tradicionalnih razlogov, torej izkazovanja milosti oziroma zagotavljanja pravičnosti, pač pa tudi v okoliščinah, kjer so ti predsedniki ob izvajanju svoje pristojnosti uživali tudi določene osebne koristi – na primer obrambo določene osebe oziroma politične stranke, uresničevanje zasebnih ciljev ali zagotavljanja političnih prednosti.

Ker je postopek pomilostitve Richarda Nixona precedenčni primer pomilostitve nekdanjega predsednika v zgodovini ZDA bom preveril prvo hipotezo, da je ta pomilostitev postala opravičilo za sporne pomilostitvene postopke zadnjih štirih ameriških predsednikov pred sedanjim – štirideseti, ena in štirideseti, dva in štirideseti ter tri in štirideseti – Ronald Wilson Reagan, George Herbert Walker Bush, William Jefferson Clinton ter George Walker Bush. Prav vsi so najmanj enkrat svojo izvirno pristojnost izkoristili na neprimeren način: bodisi, da bi preprečili sodno preganjanje najvišjih področnih uradnikov, političnih prijateljev ter morebiti celo samih sebe (R.W. Reagan, G.H.W. Bush in G.W. Bush) bodisi, da bi oprostili finančne podpornike (R.W. Reagan), ob čemer je bil tudi sam subjekt agresivnih neodvisnih predobtožbenih preiskav (W.J. Clinton).

Če se zgolj za trenutek povrnemo še nekoliko dlje v zgodovino, vidimo, da je celo tedaj še neizvoljeni ameriški predsednik Jimmy Carter na podlagi pričakovanj večjega političnega kapitala že v času lastne volilne kampanje vnaprej obljubljal pomilostitve. Že omenjeni Ronald W. Reagan je poleg podeljevanja spornih pomilostitev mejo nemogočega premaknil še dlje, saj imen pomiloščenih oseb v najbolj spornih primerih ni želel posredovati javnosti prostovoljno.

Domnevam, da se institut pogosteje uporablja v zadnjih minutah trajanja predsedniških pooblastil, zato bom v nadaljevanju preveril drugo hipotezo, namreč da na gibanje števila (političnih) pomilostitev vpliva pretečeni čas mandata oziroma bližajoči se zaključek le tega.

In končno, na podlagi ugotovljenih dejstev iz prvih dveh hipotez bom preveril še tretjo hipotezo, da je izključna predsedniška diskrecijska pravica do pomilostitve slaba ali celo škodljiva.

2.3 Metodologija

V nalogi nameravam kot primarne vire uporabiti ameriško ustavo, odločitve ameriškega ustavnega sodišča in kongresne dokumente v zvezi z dejanji ameriških predsednikov ter kot sekundarne vire vsebino medijev, javnomnenjskih raziskav in člankov.

Za opredeljevanje temeljnih pojmov bom uporabil zgodovinsko metodo, ki mi bo v pomoč ob pojasnjevanju nastanka in pomena obravnavanih pojmov ter njihovega

razvoja skozi stoletja. Zgodovinsko metodo bom v kombinaciji s primerjalno metodo uporabljal pri študiju primerov.

Pri obravnavi konkretnega zgodovinskega dogajanja bom uporabljal kombinacijo primerjalne in zgodovinske analize primarnih in sekundarnih virov, ki jih bom seveda v primerih, ko bo to smiselno, tudi ustrezno združeval.

Z opisno metodo nato vsa opažanja in ugotovitve povezujem v smiselno celoto.

3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

3.1 Ustava Združenih držav Amerike

Ustava Združenih držav Amerike je najstarejša veljavna pisana ustava na svetu, obenem pa po mnenju avtorjev prevoda ameriške ustave v slovenski jezik tudi »najpomembnejše, najvplivnejše in najbolj študirano pravno besedilo nasploh«. V dobrih dvesto letih svojega obstoja je ameriška ustava vzdržala preizkuse in pritiske časa, vojn in sprememb na družbenem, političnem in gospodarskem področju (Jaklič, Toplak, 2005: 11).

Ker je ustava vrhovni državni pravni akt, ima zelo velik pomen, saj bistveno determinira temelje pravne in politične ureditve države. Ni običajni pravni akt, kot npr. navadni zakon, saj ima glede na svoj izvor in učinkovanje temeljni pomen in je v zelo tesnem odnosu z najpomembnejšimi vrednotami določene družbe. Ustava tako v pravni obliki izraža najbolj temeljne prvine splošne družbene dediščine ter prevladujočo družbeno moralo in običaje (Cerar, 2004: 5).

Na podlagi določil ameriške ustave je oblast v Združenih državah Amerike razpršena, razdeljena in decentralizirana, ter posredno in neposredno omejevana. V primerjavi z ustavami drugih držav je ameriška izjemno kratek in zelo splošen dokument, ki obsega sedem členov, ki jih dopolnjuje 27 amandmajev. Besedilo ustave se v skoraj nespremenjeni obliki uporablja vse od nastanka pa do danes, kar vsakokratni oblasti omogoča organizacijsko prilagajanje spremembam in trenutnim potrebam sodobne ameriške družbe. Ameriški ustavni sistem je tudi zaradi svoje strukture izjemno stabilen, saj je uveljavitev dopolnitve oziroma amandmiranja ustave izjemno zapleten in politično zahteven proces.⁴ Jaklič in Toplak tudi menita, da je ustava edinstvena kombinacija čvrstosti in prilagodljivosti, saj je relativno imuna na dnevno-politično dogajanje, ker se jo za dosego kratkoročnih ciljev ne da spremeniti od danes na jutri, prilagodljivost pa ji omogoča prilagajanje spremembam razmer na gospodarskem, političnem in družbenem področju (Jaklič, Toplak, 2005: 11).

---

⁴ V času svojega obstoja je bila ameriška ustava z amandmaji dopolnjena sedemnajstkrat, nazadnje leta 1992. Kot zanimivost lahko navedemo podatek, da je leta 1933 sprejeti 21. amandma razveljavil 14 let prej sprejeti 18. amandma (Kaiser, 2001: 2). Sicer pa je bilo v času obstoja ustave predlaganih oziroma vloženih preko 4.000 amandmajev, ki pa niso dosegli dovolj širokega političnega in družbenega soglasja, da bi bili sprejeti (Jaklič, Toplak, 2005).

Za ustrezno razumevanje vsebine ustave Združenih držav Amerike je bistvenega pomena poznavanje temeljev in zgodovinskih okoliščin nastanka nove državne ureditve onkraj Atlantika. Ločitev od britanske krone in razglasitev neodvisnosti 4. julija 1776 je bila utemeljena na idejah o svobodnem posamezniku, suverenemu ljudstvu in omejenosti oblasti, torej idejah, ki so jih zagovarjali že Bodin, Pufendorf, Rousseau in Locke.

Na teh temeljih je bila oblikovana prva zveza trinajstih kolonij – Konfederacija, katere delovanje je bilo opredeljeno z dokumentom, tako imenovanimi Členi Konfederacije⁵. Omenjeni dokument je nekdanje kolonije povezal v zvezo neodvisnih držav, izmed katerih je vsaka imela svojo ustavo, ki so vse izražale duh demokratičnih idej. Ferfila (Ferfila, 2002: 483) sicer opozarja, da v nobeni od novih ustav sicer ni šlo za korenit prelom s preteklostjo, saj so vse temeljile na kolonialnih izkušnjah in angleških običajih, spodbujal pa jih je duh republikanizma. Prvi cilj snovalcev državnih ustav je bil zagotoviti tiste »neodtujljive oziroma samoumevne pravice«, katerih kratenje je povzročilo, da so nekdanje kolonije pretrgale zvezo z Veliko Britanijo. Ker pa je bil strah pred močno in centralizirano oblastjo izjemno velik, zveznim organom niso bile podeljene skorajda nobene pristojnosti. Omenjeni Členi konfederacije in Trajne unije državam niso omogočali skupnega reševanja nacionalnih problemov.⁶

Tudi Jaklič in Toplak opozarjata, da je bil edini zvezni organ tako imenovani Kontinentalni ali Celinski kongres, nekakšno zakonodajno telo brez pristojnosti sprejemanja obvezujočih zakonov in prav tako brez skupne sodne in izvršilne oblasti. Kmalu po uveljavitvi Členov Konfederacije so se pojavile težnje po močnejši osrednji vladi, ki bi imela pooblastila za izvajanje enotne politike (Jaklič, Toplak, 2005: 14).

Tako je med 25. majem in 17. septembrom 1787 v Philadelphiji potekala ustavna konvencija, katere namen sprva sicer ni bil oblikovanje nove ustave, temveč zgolj dopolnitev obstoječih Členov Konfederacije. Vendar so na konvenciji zbrani poslanci »z veliko mero zaupanja v domovino, obstoječe člene preprosto pustili in se namesto tega lotili snovanja celotne nove oblike vladavine« (Madison v Ferfila, 2002: 485). Zbrane

---

⁵ Člene Konfederacije in Trajne unije, ki so določali oblastni okvir, je leta 1776 izdelal John Dickinson. Celinski kongres jih je sprejel leta 1777, veljati pa so začeli leta 1781 (Ferfila, 2002: 483).

⁶ V skladu s Členi Konfederacije in Trajne unije je imela državna oblast premalo pooblastil, da bi po potrebi uvedla carine, uravnavala trgovanje in predpisala davke. Poleg tega ni imela vpliva na mednarodne odnose, zato so se številne države začele same pogajati s tujimi državami, devet držav je oblikovalo svojo vojsko, nekaj pa jih je imelo celo svojo mornarico (Ferfila, 2002: 483).

poslance je združevalo prepričanje, da je kopičenje moči na enem mestu ali v eni osebi nevarno in nepravilno, zato je konvencija s sprejemom besedila ustave soglasno vzpostavila sistem vladavine z ločeno zakonodajno, sodno in izvršno vejo oblasti, med katerimi obstaja mehanizem zavor in ravnovesij.

3.2 Predsednik Združenih držav Amerike in njegov status

V Združenih državah Amerike kot predsedniški zvezni državi, kjer predsednik opravlja tako funkcijo predsednika države kot tudi predsednika vlade, je vloga predsednika večja kot v evropskih parlamentarnih demokracijah. Izvršna oblast v rokah enega samega človeka je utemeljena tudi v besedilu ameriške ustave, ki v svojem drugem členu pravi, da je izvršna oblast dodeljena predsedniku⁷.

Alexander Hamilton, James Madison in John Jay so v Federalističnih spisih, objavljenih v letih 1787 in 1788, torej še pred sprejemom ustavnega besedila, objavili eno najboljših razlag osnovnih načel delovanja ameriške vlade. V njih je prvič omenjen sistem vzajemnega nadzora⁸ treh vej oblasti – zakonodajne, izvršilne in sodne, kot način omejevanja oblasti in preprečevanje možnosti njene zlorabe. Prav tako vsebujejo tudi razlago, zakaj je izvršilna oblast v rokah enega samega človeka – predsednika. Po njihovem mnenju je delitev oblasti na tri veje nujno potrebna, če želi vsaka od njih na kar se da najboljši način opravljati dodeljene ji naloge, s čimer je povezana tudi njena učinkovitost. Če bi bila izvršilna oblast v rokah več ljudi, bi lahko zaradi pluralnosti interesov prišlo do njihovega spopada, to pa bi lahko povzročilo ohromitev vladnega delovanja v najpomembnejših trenutkih. V aktivnostih zakonodajalca se mora odražati volja državljanov, medtem ko je naloga izvršilne oblasti zgolj izvrševanje tistega, kar sprejme zakonodajalec. Odstopanje ni dovoljeno, zato je lahko najboljši izvrševalec en sam. V ameriškem sistemu je končna avtoriteta izvršilne oblasti v eni osebi, torej predsedniku, ki za seboj običajno nima izrazito močnega strankarskega aparata, niti ni institucionalno vezan na zakonodajalca, saj je izvoljen na elektorskih volitvah.

---

⁷ Glej Prilogo A.

⁸ Mehanizem zavor in ravnovesij (checks and balances)

Snovalci ustave so menili, da mora predsednik za najboljše opravljanje izvršilne funkcije imeti čim bolj neodvisen položaj od zakonodajalca in zato gradili na naslednjih načelih:

- predsednika ne voli Kongres,
- predsednikova moč je utemeljena v ustavi in ne v pravicah, ki bi jih predsedniku določal kongres,
- Kongres ne more odstaviti predsednika (razen z ustavno obtožbo) ter da
- predsednik ne more biti član Kongresa.

Ameriški predsednik ima dva izrazito močna položaja – institucionalnega in simbolnega. Je najpomembnejša politična oseba, ne samo v formalnem smislu pač pa tudi dejansko, saj je predsedniško mesto eden izmed temeljev ameriškega političnega sistema, predsednik sam pa najbolj očitni simbol ameriškega naroda (Ferfila, Kos, 2002: 391-94).

3.3 Milost

Milost je dejanje »dobrohotnega, prizanesljivega odnosa, zlasti visoke, vplivne osebe do podrejene« ter »kar je izraz tega odnosa«, in tudi »usmiljenje, sočutje«, pa tudi »naslov za fevdalnega gospoda« (Bajec, 1993: 779).

Izkaz milosti pa je enkratno dejanje v nasprotju s prej omenjenim izrazom odnosa, saj je predvsem pogojen s stanjem, ko ima prva oseba upravičeno pričakovanje do druge osebe. In nasprotno, druga oseba je dolžnik prvi osebi, kateri torej nekaj dolguje (Murphy, 1986: 1). Bistveno je, da ima pravico do neuresničevanja svojih pričakovanj oziroma odrekanja svojim pravicam samo izvorni nosilec pričakovanja oziroma pravice; nihče drug tega ne more storiti v drugem imenu razen v svojem.

Milost posameznika se v okviru retributivističnega pogleda bistveno razlikuje od milosti zakona ali institucije.

Posamezniku odločitev, da ne bo zahteval kar mu gre (torej pravice oziroma zadoščenja), ni prepovedana. Isto načelo benevolentnosti, ki odpuščanje označuje za vrlino, obenem priporoča tudi izkazovanje milosti. Odrekanje zadoščenju z namenom nekomu olajšati trpljenje promovira zadovoljstvo drugih brez pričakovanja povračila temu posamezniku.

V primeru zakonov oziroma institucij pa je zadeva seveda drugačna. Zakoni in institucije že/zgolj na podlagi logike preprosto ne morejo biti milostne. Če trdimo, da je milost vrlina posameznika kot individuuma, torej nekakšna oblika sočutja ali prizanesljivosti

oziroma specifičen moralni odgovor enega posameznika drugemu, potem lahko sklepamo, da zakon oziroma institucija potemtakem milostna ne more biti.

3.4 Pomilostitev

Pomilostitev je v slovenskem jeziku glagolnik od pojma *pomilostiti*, ki pomeni »delno ali popolnoma oprostiti kazen obsojencu« (Bajec, 1993c: 798). Leksikon pomilostitev opredeljuje kot »akt milosti šefa države, s katerim se po imenu določenim osebam odpusti kazenski pregon (abolicija), popolnoma ali delno odpusti izvršitev kazni, izrečena kazen spremeni v milejšo ali v pogojno obsodbo, ali odpravi ali skrajša trajanje določene pravne posledice obsodbe ali določenega varnostnega ukrepa« (Dolinar, Knop, 1994: 820).

Pomilostitev je kot prerogativa navedena kot del ustavne sheme vseh sodnih oblasti. Njena tipologija je sicer izjemno raznolika, na podlagi ciljev in učinkov uporabe te pristojnosti pa ločimo dva modela: evropsko-kontinentalni in anglo-ameriški pravni model pomilostitve.

V evropsko-kontinentalnem modelu pomilostitev ne glede na svojo obliko vedno predstavlja oprostitev izvršitve kazni, ki se lahko uporabi izključno po že izrečeni obsodbi, praviloma ne vsebuje abolicije ter nikoli ne ukinja obsodbe, pač pa popolnoma ali delno zaustavi izvršitev kazni oziroma zamenjuje izrečeno kazen z neko drugo. Ker torej nima retroaktivnih učinkov, pušča dejanje in obsodbo nedotaknjena in predstavlja zgolj prepreko za izvrševanje kazni brez preklica obsodbe.

V anglo-ameriškem modelu pomilostitve pravni razloček med pomilostitvijo in amnestijo ne obstaja, ker pomilostitev že sama po sebi vključuje amnestijo. Če je amnestija v kontinentalni Evropi pogosto uporabljen institut, pa v državah občega prava prepreko uporabe amnestije kot samostojnega pravnega instituta (poleg nejasnosti, kateri veji oblasti bi ta pristojnost pripadala) predstavlja spornost vprašanja njenih posledic. Ker obče pravo kot eno od funkcij pomilostitve smatra tudi ukinitvev (učinkov) obsodbe, kar je obenem lastnost amnestije, je nesmiselno pravno razlikovati ta dva instituta. Pravica splošne pomilostitve skupine oseb, ki so zagrešila isto kaznivo dejanje (*general pardon*) se tako lahko po učinkih izenači z evropskim modelom amnestije, kjer se splošna pomilostitev lahko uporablja tudi pred izrekom obsodbe (abolicija).

V anglo-ameriškem modelu se pomilostitev uporablja v številne namene, medtem, ko so v evropskem kontinentalnem pravu za nekatere tovrstne namene razviti posebni instituti. Tako izjemno močan motiv pomilostitve v sistemih občega prava predstavlja poprava sodne zmote oziroma dvom o pravilnosti sodbe. Največja krivica – obsodba nedolžnega človeka – se lahko v anglo-ameriškem modelu v največji meri popravi samo s pomilostitvijo, medtem ko se je v evropsko-kontinentalnem pravnem sistemu pod vplivom francoskega prava razvil institut obnove postopka v primeru suma o napaki sodišča, imenovan *revizija postopka*, katerega v državah z obče pravnim sistemom ne poznajo.

Prav tako se v anglo-ameriškem modelu pomilostitev uporablja za tako imenovano odpravljanje stigme obsodbe, za popolno pravno rehabilitacijo (nekdanjega) obsojenca. V francoskem pravnem redu in številnih drugih, na katere je le-ta imel vpliv, se je obdržal institut *rehabilitacije*, s katerim se lahko vse posameznikove državljanske in politične pravice ponovno vzpostavijo avtomatično (z zakonom) ali s sodno odločbo.

Pomilostitev ne glede na pravni sistem tako predstavlja civilizacijski dosežek, ki ima za namen zaščito žrtve, vendar se vedno nanaša na lastno kazensko odgovornost, ne vpliva pa na pravice tretjih oseb, ki so bile s storjenim dejanjem prizadete (Kurtović, 2003: 71-75).

4 MILOST

4.1 Predzgodovinski razvoj milosti

Že v pravnem redu in religiji starih, primitivnih oblik družb je moč zaznati zgodnje pojavne oblike milosti, kljub jasno izraženi potrebi po uveljavljanju pravice v obliki zadoščenja božanski moči na eni strani ter žrtvi oziroma družini žrtve na drugi strani. Tako je Hamurabijev zakonik, ki so ga razvili Babilonci v osemnajstem stoletju pred našim štetjem, povezoval pojma pravice do povračila in izravnave ter možnost pomilostitve. Zakonik je znan po strah zbujajočem seznamu kazenskih sankcij: pohabljanju ali amputiranju delov telesa, zasužnjevanju, utopitvah in podobno. A pomembnejša so določila, ki so skušala zasebno in krvno maščevanje ter celo uradno kaznovanje omejiti. Tako nesrečni (nenamerni) dogodki skorajda niso bili sankcionirani; za nenaklepni uboj je bila denimo izrečena zgolj globa. Dovoljena so bila nekatera opravičila in spregledi: zapuščenim in obubožanim ženam je bila dovoljena bigamija, 129. člen pa je določal okoliščine, na podlagi katerih so bili prešuštniki lahko svojih dejanj oproščeni. V primeru, da so poročeno žensko zalotili z drugim moškim, je zakonik za oba določal smrt z utopitvijo, a vendar ju je lahko mož nezveste žene rešil smrti, če je svoji ženi nezvestobo odpustil. Tedaj je lahko kralj pomilostil oba prestopnika (Driver, Miles, 1952). Pomembnost zakonika je tudi v dejstvu, da so bile vse kazni omejene z načelom *lex talionis*⁹, zakonom povračila. »Življenje za življenje...« (Davies, 2003: 89) je določal zakonik, vendar zgolj to in nič več. Zakonik je bil resen poskus izravnave in proporcionalnosti teže prestopka in zagrožene kazni. Če je plemič zlomil roko drugemu plemiču, je bila zlomljena tudi njegova roka. A če je bil plemič tako nespameten, da je poškodoval osebo višjega statusa, je bil kaznovan s šestdesetimi udarci z bičem iz volovskega repa. Po drugi strani pa je suženj izgubil uho, če je udaril plemiča. Stopnje povzročenih in prejetih poškodb so bile torej določene zelo natančno (Kurtovič, 2003; Moore, 1989).

4.2 Milost do zatona Rimskega imperija

Stara zaveza svetega pisma, ki predstavlja zgodbo maščevalnega Boga, je moč razumeti tudi kot kroniko milosti. Kot bomo videli v nadaljevanju, eden prvih dokumentiranih

---

⁹ Zakon povračila (Garner, 1999: 924) ali talionsko načelo je načelo kaznovanja, ki pravi, da mora obstajati sorazmerje med prizadejanim in povrnjenim zlom.

zločinov v zgodovini človeštva, Kajnov umor lastnega brata, nikoli ni bil popolnoma kaznovan. Tudi milost, ki so jo podeljevali Izraelski kralji (in jo pogosto kasneje tudi potuhnjeno preklicali) in stalna amnestija maloštevilnih (ki so si jo lahko privoščili), sta bila očitno dobro utečena praksa v časih stare zaveze.

Iz časa antičnih Aten je izredno malo znanega na področju pomilostitve, čeprav beseda *amnestija* izhaja prav iz grščine (gr. *amnestia*), kjer pomeni pozabljivost. Istočasno pomeni spregled prestopnikovega dejanja, saj rezultat slednjega družbi prinaša več dobrega, kot bi ga prineslo kaznovanje prestopnika (Kobil, 1991). Veliki grški filozofi niso prav veliko govorili o milosti, saj ni bila v pristojnosti monarha, pač pa v domeni ljudstva. V času, ko se je končala Atenska državljanska vojna (leta 403 pred našim štetjem), je bila zahtevnost proceduralnih pravil v postopku pridobivanja pomilostitve skorajda brezmejna. Preden je bil lahko kdorkoli pomiloščen, je moral uspešno izpeljati tako imenovani postopek *adeia*, ki je zahteval pisno podporo 6.000 državljanov in njihovo strinjanje s peticijo za podelitev pomilostitve. Jasno je, da so v tistih časih tolikšno število podpisov lahko zbrali le slavni atleti, priljubljeni igralci ali druge znane osebnosti (Moore, 1989; Kobil, 1991).

V rimskem pravu so se oblikovali najbolj zapleteni in tehnično najbolj dovršeni pravni instituti na tem področju, kot na primer *venia*, *indulgentia*, *abolitio privata* in *abolitio publica*. Tako je *venia* (milost, pomilostitev, odpuščanje) v rimskem kazenskem pravu pomenila odpustitev kazni posameznikom zaradi posebnih dejstev (nezadostnih življenjskih izkušenj, zablode, slaboumnosti oziroma zaradi izjemnih okoliščin ob dejanju). Kazen je v zgodnejši dobi odpuščal Senat, v dobi vladavine rimskih vladarjev pa sam cesar. Iz podobnih razlogov je bila odpustitev možna zaradi zasebnih prestopkov. *Abolitio* (preklicati, odpraviti) v rimskem kazenskem pravu predstavlja preklic obtožbe in vseh pravnih posledic, ki jih je povzročila, torej ukinitve celotnega postopka sojenja in brisanje imena obtoženega s seznama obtoženih oseb. V času republike je abolicija nastopila, če je tožilec odstopil od pregona ali če je umrl. Abolicija v dobi vladavine rimskih vladarjev in kasneje pomeni akt milosti cesarja, ki je v nekaterih primerih imel značilnosti amnestije, kot milosti, podeljene ob določenih pomembnih dogodkih (ob vojni zmagi ali ob velikih verskih praznikih). *Indulgentia* pa je v rimskem pravnem redu pojem za akt pomilostitve (enako kot *gratia*), blagoslov, podeljen na podlagi pristojnosti imperatorja in je povezan z rehabilitacijo obsojenca (Kurtović, 2003: 9-13).

Zelo poseben pojav pomilostitve v rimskih časih se je uporabljal v primerih, ko je bilo potrebno omehčati kaznovanje uporniških čet vojakov. Da ne bi bilo potrebno usmrtiti celotne vojske, je poveljnik ukazal možem, da se odštevajo po deset, pomilostil prvih devet in dal umoriti vsakega desetega prestopniškega vojaka. Iz tega dogajanja izhaja tudi pojem zdesetkati¹⁰ (Moore, 1989: 16). Vse oblike milosti, ki izhajajo iz rimskega prava, so kasneje pomembno vplivale na njen nadaljnji razvoj v kazenskem pravu kontinentalne Evrope (Kurtović, 2003: 13).

Kazensko pravo Katoliške cerkve, ki sega vse do apostolskih časov, postane bolj sistematično v začetku 8. stoletja, prvi uradni zbornik kanonov, imenovan *Liber extra*, pa je leta 1234 izdal Gregor IX. Za njim je Bonifacij VIII. objavil *Liber sextus* (1298), Klemen V. pa tako imenovane *Clementines* (1317). Do leta 1917 je število kanonov naraslo na okoli 10.000, od katerih mnogi zaradi spremenjenih zgodovinskih okoliščin niso bili več niti življenjski, niti izvedljivi. To je vzpodbudilo papeža Pija X., da je ukazal pripravo Zakonika kanonskega prava v eni sami knjigi z jasno določenimi zakoni. Komisija je delo končala v času Benedikta XV. ki je zakonik tudi objavil. Celotno cerkveno kazensko pravo je torej navedeno v Kodeksu kanonskega prava (*Codex juris canonici*), ki je kot edini formalni vir cerkvenega kazenskega prava začel veljati leta 1918 (Internetni vir 11).

Cerkveno kazensko pravo je skozi stoletja razvijalo določene oblike milosti, ki so imele znaten vpliv tudi na razvoj svetovnega pravnega reda. Tako poleg občega načela odpuščanja, s katerim je prežeta katoliška vera, kanonsko pravo zelo zgodaj uveljavi pravni institut *dispensa* za ublažitev strogosti zakona zaradi izvajanja načela pravičnosti ali usmiljenja. Pravni pojem dispensa (tudi dispenza) se definira kot »odstopanje oziroma oprostitev od zakonskih predpisov ali obveznosti v posameznem primeru, spregled« (Bajec, 1993d: 417), prostovoljno dejanje dobrohotne zakonodajne oblasti, ker ima zakonodajalec moč (tako kot za celotno družbo zakone določa, jih lahko tudi prekliče in odpravi), da tudi posameznika osvobodi obveznosti svojih zakonov.

V kanonskem pravu obstaja tudi *reskript*, institut, ki prav tako izhaja iz rimskega prava,¹¹ in na podlagi katerega je nastajalo posebno, partikularno oziroma zasebno pravo. Pojem reskripta se pojavi že v 4. stoletju, njegovo izvajanje pa se je znatno povečalo šele v

---

¹⁰ Zdesetkati: prizadejati občutno številčno izgubo (Bajec, 1993b: 846).

¹¹ V rimskem pravu je reskript predstavljal pojasnilo, ki ga je dobil posameznik iz cesarjeve pisarne kot odgovor na vprašanje, kaj je veljavno pravo.

srednjem veku, še posebej v 12. in 13. stoletju, ko so na tej podlagi reševali pravne dvome in se je v nekaterih primerih določal postopkovni način. Reskript ali odpis v kanonskem pravu je pisni odgovor pristojnega cerkvenega poglavarja (na podlagi vernikovega vprašanja ali prošnje), ki je lahko tudi izven zakona ali celo proti njegovim določilom. Skoraj identično pojem definira tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika – kot »pismeni odgovor vladarja ali kakega drugega pomembnega predstavnika oblasti na prošnjo, pritožbo« (Bajec, 1993a: 485). Po vsebini se ločijo reskripti milosti, reskripti pravice in mešani reskripti.¹² Po kanonskem pravu ima pravico do podeljevanja reskripta milosti Sveti sedež neposredno, medtem ko cerkveni poglavar lahko izreče milost samo v okviru pristojnosti, ki mu jih podeljuje zakon – ko meni, da si prestopnik milost zasluži in če obče dobro in družbena pravičnost zaradi tega ne bosta utrpeli nobene škode. A prestopnik milosti nima pravice zahtevati, pač pa lahko samo ponižno moli, da se mu kazen odpusti, in poglavar ga ni dolžan uslišati niti v primeru, da se je v celoti popravil. Tedaj lahko cerkveni poglavar izrečeno milost tudi pogojuje in podeli tako imenovano pogojno odpuščanje, ki pa se lahko kadarkoli prekliče (Kurtović, 2003: 15).

Kot ilustrirajo navedeni primeri, je bilo podeljevanje milosti v opisanem časovnem obdobju pogosto bolj vprašanje preračunljivosti kot vprašanje pravičnosti. Upoštevajoč tedanje družbene razmere je to razumljivo, saj je pravica po prepričanju številnih zgodnjih kultur izvirala iz nezmotljivih virov (na primer Boga, pa tudi ljudstva) in zato primerno posebjala načela pravičnosti. Če je bil torej zakon sinonim za pravičnost, je bilo le redko potrebno ustvarjati izjeme od ustaljenih pravil za (večjo?) pravičnost postopkov v prihodnje (Kobil, 1991).

4.3 Milost v celinski Evropi in Angliji do razsvetljenstva

Od zatona Rimskega imperija pa do začetka razsvetljenstva so pomilostitve najpogosteje podeljevali monarhi, kot izraz svoje suverene oblasti, pa Rimskokatoliška cerkev in tudi nekateri predstavniki lokalne oblasti. V tem obdobju je ta pristojnost pomenila veliko moč; ko so se rivalske oblasti med seboj borile za prevlado, je bilo prav odločanje o in podeljevanje milosti tisto najbolj zaželeno. Vsi, ki so si lastili moč kaznovanja – bilo pa jih

---

¹² Reskripti milosti (*rescripta gratiae*) so tisti, ki običajno podeljujejo ugodnosti izven zakona ali v nasprotju z njim, vendar brez sodnega postopka, kot so na primer odpustek, dispensa (spregled) ali beneficij, medtem ko so reskripti pravice (*rescripta iustiae*) tisti, s katerimi se štiti pravico in kjer so stranke v sodnem postopku (Internetni vir 3).

je mnogo, od Keltskih duhovnikov do nadškofov, od klanskih voditeljev do kraljev, od zločincev pa do zakonodajnega zbora in sodišč – so si lastili tudi pravico do izrekanja milosti.

Obstoj milosti je dokazan že v Hebrejskem, Grškem in Rimskem pravu, a svoj debut na južnoangleških tleh je milost doživela v ustavnih besedilih Anglosaških monarhov v dobi kralja Ina Weseškega,¹³ ko mu je v 7. stoletju zakon podeljeval prerogativo milosti, ki jo je obdržal vse do časa Williama Osvajalca. Ta moč seveda ni bila samoumevna, saj so si jo na svojih ozemljih lastili tudi angleški grofi, Cerkev si jo je prilaščala v korist duhovščine in tudi Parlament je to kraljevo moč vseskozi izpodbijal.

Šesti odsek tedanjega zakonika se je glasil: »Če se kdo bojuje v kraljevi hiši, naj bo za to odgovoren z vsem svojim premoženjem, in naj bo njegova usoda v kraljevih rokah, naj obdrži ali naj izgubi življenje« (Thorpe v Duker, 1977: 476). Ta tema se je kasneje pojavila tudi v zakonikih kasnejših kraljev – Alfreda (871-901), Ethelstana (924-940), Edmunda (940-946), Edgarja (959-975), Ethelreda (978-1016) in Cnuta (1017-1035), zdi pa se, da je bila vselej v večji meri namenjena zagotavljanju kraljeve osebne varnosti, kot preprečevanju njihovih pogledov na »predrzno ali nesramno obnašanje v hiši«. Kralj Alfred je odgovornost prestopnikov razširil tudi zgolj na razkazovanje orožja, kraljeve pristojnosti pomilostitev pa so se vseskozi širile na področjih obravnave različnih prestopkov (maščevanje, pretep, napadanje popotnikov in podobno). Zakonik kralja Ethelstana je kraljevi milosti podredil tudi zmikavte, pretepače in napadalce popotnikov (Thorpe v Duker, 1977: 476-477).

Pričakovanje, da je pogosto uveljavljanje monarhove pravice do pomilostitve v času pred razsvetljenstvom pomenilo tudi filozofsko strinjanje z izvajanjem pomilostitev, se izkaže za napačno, saj je z naraščanjem števila pomilostitev naraščalo tudi število – predvsem na religiji temelječih – argumentov proti omenjeni monarhovi pravici.

Ti argumenti so izvirali iz prepričanja, da država s kaznovanjem prestopnikov uresničuje božjo voljo: ker oblast prihaja od Boga, je vsak prekršek prestopnik zoper Boga. Še več, Bog kaznuje tiste, ki se pregrešijo zoper njega. Iz tega sledi, da si sodnik z vsakokratno pomilostitvijo prestopnika uzurpira Božjo pravico in njegovo vlogo ter s tem prizadene božji načrt, da morajo grešniki zaradi svojih grehov trpeti. Osnovno predpostavko za

---

¹³ King Ine of Wessex, živel je med letoma 668 - 725

argumentiranje so črpali iz Pavlovega pisma Rimljanom: »Vsak naj se podreja oblastem, ki so nad njim. Ni je namreč oblasti, ki ne bi bila od Boga. In te, ki so, so postavljene od Boga. Kdor se torej upira oblasti, se upira Božjemu redu. Tisti, ki se upirajo, pa si bodo nakopali obsodbo. /.../ Oblast je namreč Božja služabnica tebi v dobro. Če pa delaš hudo, se boj! Ne nosi namreč meča zastonj; Božja služabnica je, ki se maščuje zavoljo jeze nad tistim, ki počenja hudo« (Sveto pismo /nove zaveze/, 2006: 187).

Razlago, da je vsa oblast dana od Boga, so si različni ljudje različno tolmačili. Seveda je bilo pri kraljih določilo izjemno priljubljeno, še posebej angleškemu kralju Jamesu I., ki je večkrat posebej izpostavljajl doktrino, da kralji vladajo na podlagi božjih pooblastil. Leta 1598 je tako v svoji knjigi omenil, da je že preroški Kralj David kralje naslavljal z Bogovi. Tudi v svojem govoru v parlamentu leta 1610 je izjavil, da je monarhija vrhovna stvar na Zemlji. »Kralji so upravičeno enakovredni Bogovom, saj izvajajo nastop in podobo božje oblasti na zemlji« (Harrison, 2003: 2) je dodal. Nasprotno pa je Sv. Tomaž Akvinski določilo razumel in interpretiral bistveno drugače: človeški zakoni izvirajo iz božjega zakona, na podlagi od Boga danega človeškega razuma in naravnih zakonov. Ko je Bog ustvaril skale in drevesa, je ustvaril tudi zakone, ki jih je potrebno spoštovati, Bog mu je, ko je ustvaril človeka, dal zakone, ki jim mora slediti in sposobnost, da razume, kateri so ti zakoni. Pravična država predpisuje in izvršuje te »naravne« zakone. Država je Božji nadomestek, način, s katerim Bog uresničuje svojo voljo v kraljestvu človeških dejanj. Zatorej se posameznik, ki prekrši posvetni zakon, pregreši zoper Boga (Aquinas, 1948).

Splošna metoda »božje administracije« je, da smrtnikom podeli védenje, kaj dobrega ali zlega jih čaka zaradi njihovih dejanj. Državna administracija deluje na enak način. Oblast na podlagi zakonodaje nekatera dejanja nagrajuje in druga kaznuje ter s tem posvari državljane o možnih posledicah njihovih dejanj. Nagrajevanje in kaznovanje pa ne poteka naključno, saj državna oblast v idealnih razmerah dobra dela nagrajuje, prestopke pa kaznuje.

Anali prerogative milosti so polni zapisov o številnih primerih izjemne naklonjenosti kraljev k zlorabi svoje pristojnosti. To je še toliko bolj očitno z ozirom na to, da so bili omenjenih koristi žal le redko deležni tisti, ki so bili obsojeni na smrt po pomoti, medtem ko je bila v drugih primerih uporabljena nesorazmerno velikokrat (Hurnard v Duker, 1977: 478). Uporaba milosti je bila še posebej pogosta v časih, ko mir ni bil dolgotrajno stanje. Edward I. je bil prvi angleški monarh, ki je milost uporabil kot instrument za

novačenje vojske. »Ob razglasu vojnega stanja je bil običajen razglas splošne pomilostitve za vse prestopnike, ki so zagrešili umor ali zločin v zameno za enoletno služenje v vojski na lastne stroške. Pogoj je bil brez oklevanja sprejet in kralj je hitro povečal število svojih vojakov z možmi, ki so bili sicer strahopetci in pogosto tudi niso prispevali k izboljšanju discipline v vojski« (Pike, 1873: 294). Tudi številne druge hibe v praksi podeljevanja milosti so imele svoj izvor v tedanjem sistemu kazenskega prava, katerega del je bila. Pred 16. stoletjem je obče pravo kot zločin pojmovalo vse umore brez izjeme,¹⁴ zato je v družbi, ki ni poznala drugih oblik prilagodljivosti, obstoj milosti predstavljal edini instrument pravičnosti za tiste, ki niso smeli biti kaznovani.¹⁵ Zaradi togega in nepopustljivega sistema jih niso mogli oprostiti na sodišču, temveč so potrebovali naklonjenost kralja. V takih primerih so krivci monarhu posredovali prošnjo za milost, kar pa so lahko storili le tisti, ki so si jo lahko tudi plačali. To je bilo seveda izjemno kruto do tistih, ki si tega niso mogli privoščiti – čeprav »nedolžni«, so bili prisiljeni bežati in nato živeti kot izobčenci (Duker, 1977: 479).

Podeljevanje milosti je postalo izjemno razširjeno, včasih tudi pod takimi pretvezami, da so celo člani parlamenta menili, da gre že za nacionalno sramoto. Na ekstenzivno podeljevanje milosti so odgovorili s številnimi zahtevami, s katerimi so od kralja terjali, da svoja pooblastila uporablja razumneje in preudarneje. Prva formalna pritožba zoper prerogativo milosti je bila tako zabeležena leta 1309, med vladavino kralja Edwarda II. Tega leta je Parlament kralju posredoval peticijo Spodnjega doma,¹⁶ v kateri je bila kot ena izmed zahtev naštetu nasprotovanje vmešavanju v kazenske in civilne pravne postopke s kraljevimi odloki, na podlagi katerih so prestopniki preveč enostavno in prepogosto ponovno pridobili privilegij nedolžnosti. Vsled tega se tisti, ki so prestopnike naznanili, niso upali več prosto gibati po deželi, saj jim je grozilo maščevanje oproščenih prestopnikov.

Poleg tega je milost kljub takšnemu omejevanju predstavljala tudi bistven vir prihodkov za kralja in cerkev. Ponujati ali sprejemati denar v zameno za milost ni bilo niti najmanj

---

¹⁴ Šele v 18. stoletju so sodniki začeli porotam dopuščati oblikovanje oprostilnih razsodb v primerih, kjer je bila dokazana zgolj tehnična krivda, a so bile olajševalne okoliščine zadostne za izrek oprostitve. Leta 1828 je Parlament uzakonil določilo, da se »ne izreče kazen ali določi zaplemba tistemu, ki bi bil ubil drugega po nesreči, ali v samoobrambi ali na kateri drug način, ki ne vključuje zločina« (Stephen v Duker, 1977: 479).

¹⁵ Leta 1249 so v samostansko ječo Sv. Albana zaprli štiriletno deklico Katherine Passavant, ki je ob odpiranju vrat z njimi nesrečno porinila mlajšega otroka v posodo, polno vroče vode, kar je bilo za slednjega usodno (Hurnard v Duker, 1977: 479).

¹⁶ T.i. *Stamford Articles*, predstavljajo pomemben mejnik, saj so prvi primer izčrpne peticije Spodnjega doma, peticije več zahtev naenkrat (Adams v Duker, 1977: 480).

sramotno. Cerkevni dostojanstveniki so prodajali papeške odpustke, s katerimi so financirali svoj potraten življenjski slog. Kralji so počeli enako, prodajali so milost za ceno od dveh šilingov pa vse do, v konkretnem primeru, celo 16.000 funtov, od katerih je kralj James II dobil polovico, drugo polovico pa sta si razdelili dve tedaj njemu najljubši dami. V Franciji je bila vrednost pisma odpuščanja ekvivalentna dvomesečni mezdi nekvalificiranega delavca.

Moč podeljevanja milosti je morala igrati izjemno vlogo v pravnih sistemih, ki so sicer vsebovali stroga in neprizanesljiva določila na področju kazenskega prava. V Angliji je bila za vsa hudodelstva zagrožena smrtna kazen; leta 1819 je bilo 220 primerov hudodelstev. Liberalna uporaba kraljeve prerogative milosti pa je v veliki meri mehčala strogost sistema, saj so leta 1818 izmed 1254 obsojenih na smrt v Angliji kazen izvršili v manj kot 10% primerov, vsi preostali pa so bili deležni kraljeve milosti (Alschuler v Moore, 1989: 18-19).

Kasneje, v času kolonialnega osvajanja novega sveta, je pogojna pomilostitev dobila nov pomen: zaradi kroničnega pomanjkanja delovne sile v kolonijah je bila hudodelcem ponujena milost v zameno za odhod v Novi svet in večletno delo na tamkajšnjih plantažah. V tem modelu pomilostitev se kaže tendenca omejevanja do tedaj običajne in razširjene uporabe smrtne kazni na eni strani in javno priznavanje državnih oblasti, da se s tovrstno obliko milosti pragmatično zadovoljuje potrebe po ceneni delovni sili (in vojski) na drugi strani (Moore, 1989; Kurtović, 2003).

V nemškem pravu poznega srednjega veka je lahko pomilostitev ali zmanjšanje kazni po pravnomočnosti sodbe predlagalo ali podelilo isto sodišče, ki je kazen izreklo, poleg slednjega pa še fevdalni zemljiški gospod ter v mestih z lastnim sodstvom tudi mestni svet. Šele v 16. stoletju je bila postopno ukinjena možnost podeljevanja milosti s strani fevdalnih zemljiških gospodov in, pod vplivom rimskega prava, je milost prehajala pod pristojnost pokrajinskih vladarjev in cesarja oziroma je kmalu postala izključna kraljeva pravica.

Zdi se, da je zloraba milosti in pristojnosti pomilostitve v Evropi v tistem času dosegla vrhunec. Prodaja odpustkov – potrdil o odpustitvi grehov – je bila ena izmed zlorab, ki je vodila Martina Luthra k odločitvi, da zapusti Katoliško cerkev. Tako lahko prav tem zlorabam pripišemo krivdo za nastanek reformacije, za razcepitev Svetega rimskega

imperija ter za nastanek političnih prepиров, ki so sledili. Samo v Angliji se je boj za prevlado nad kontrolo privilegija zlorabe podeljevanja (prodajanja) milosti razvnel med tremi vejami oblasti (kralj, Cerkev, parlament) in trajal celo nekaj naslednjih stoletij.

4.4 Milost v reformaciji

Za obdobje razsvetljenstva, ki se je začelo v sedemnajstem, svoj razcvet pa je doživelo v osemnajstem stoletju prejšnjega tisočletja, je značilno, da so se začeli pojavljati močni napadi na dotedanje oblike vladavine, politike in zakonske institucije. Tako se je tudi podeljevanje milosti in predvsem zloraba pomilostitve znašlo pod plazom številnih kritik. Monarhi so redno podeljevali milost – da bi napolnili svoje blagajne, da bi zagotovili delovno silo v svojih kolonijah in pridobivali vplivne prijatelje. Očitki o zlorabah pomilostitve so v osnovi temeljili na praktičnih pomislekih. Kako naj torej monarh pričakuje učinkovit nadzor nad kriminalom, če prestopnikom vseskozi odpušča njihove prestopke? Presežek pomilostitev je vsekakor predstavljal nespametno popuščanje sebi in svojim željam. To in še drugi razlogi so botrovali kljubovanju nadaljnjemu obstoju instituta pomilostitve. Razsvetljenski filozofi so bili večinoma podporniki predstavniške oblasti take ali drugačne oblike, a prisotnost instituta pomilostitve v republiki je sprožala različne težave. Najprej, kdo naj poseduje pristojnost izvajanja pomilostitev, če je oblast razdeljena na več vej oblasti? V monarhiji je bil prestopek obravnavan kot prestopek zoper kralja, ki je imel pravico izrekatii milost. A v demokraciji je prestopek naperjen proti ljudstvu – kdo torej pomilosti prestopnika, če ne ljudstvo samo (Moore, 1989: 24)?

Predhodnik klasične šole kazenskega prava, Cesare Beccaria, je bil nasprotnik milosti, kar je zagovarjal s tezo, da milost izničuje preventivno vlogo prava: »Kolikor milejše postajajo kazni, toliko manj potrebna postajata milosrčnost in odpuščanje. [...] Milosrčnost torej, vrlina, ki je bila kdaj pa kdaj za suverena nadomestilo za vse vladarske dolžnosti, bi v popolni zakonodaji, kjer bi bile kazni mile in sodni postopek pravilen in hiter, morala biti odpravljena« (Beccaria, 2002: 128). Sicer je priznaval, da je možnost odpuščanja in pomilostitve v neredu kazenskopravnega sistema nujna, vendar le zaradi absurdnosti zakonodaje in okrutnosti predpisanih kazni. V nadaljevanju meni, da je milosrčnost »... najlepša posebna pravica prestola in najbolj zaželeni atribut suverenosti...« (Beccaria, 2002: 128), a obenem vztraja, da mora biti milost lastnost

zakonodajalca in ne tistega, ki zakone le uporablja oziroma, da mora milost izvirati iz zakonodaje in ne iz posameznikove odločitve.

Tudi nemški filozof tistega časa, Immanuel Kant, je bil enakih misli, čeprav iz popolnoma drugih vzrokov. Po Kantu je vzporejanje zločina in kazni sveto načelo, kategorični imperativ, saj Pravica storilca hoče kaznovati. Zato je vladarju priznaval pravico do milosti samo v primeru, če je slednji pretrpel osebno razžalitev in jo je pripravljen odpustiti. Kant je dopuščal to izjemo od retributivnega načela, odrekal pa je pravico do milosti tedaj, ko gre za prestopke zoper drugega. Tedaj, pravi Kant, bi bil odpust ali zmanjšanje kazni največja krivica za prizadete podanike (Kurtović, 2003: 21).

Tudi Heglova teorija kazni dopušča izjeme od dolžnosti kaznovanja na podlagi usmiljenja in odpuščanja. Prerogativa pomilostitve pripada suverenu, ki je lahko nad pravom in zato lahko gleda na zločin, kot da se ni nikoli zgodil. Pomilostitev je odpuščanje kazni, vendar ne ukinja prava. Nasprotno, pravo ostaja, pomiloščen je prestopnik in njegova pomilostitev ne pomeni, da prestopka ni zagrešil. Hegel je menil, da pristojnost pomilostitve ne pripada niti zakonu, niti sodišču. Zakon kazni ne more odpustiti, ker bi v tem primeru ukinil sam sebe, sodnik pa bi, če bi izvajal tudi pomilostitve, prenehal biti samo sodnik.

V Angliji kritike niso bile usmerjene toliko proti obstoju milosti same po sebi, kot so nasprotovale zlorabam v procesih sicer zelo razširjene uporabe tega instituta. Tako H. Fielding (1751), W. Eden (1771) in P. Colquhoun (1797) ugovarjajo pretirani uporabi milosti, intervencij in pritiskov ter predvsem razširjeni splošni praksi izvajanja pomilostitev s storilcev, ki so pričali proti svojim pajdašem. Podobne kritike so bile razširjene tudi v Franciji (Kurtović, 2003: 21-23).

Pravica do milosti pa je imela tudi zagovornike. Eden izmed njih je bil Montesquieu, avtor teorije o delitvi oblasti. Jasno je povedal, da načelnih ugovorov proti institutu milosti nima, vendar je obenem trdil, da milost lahko obstaja samo v monarhiji, ker je v demokraciji nelogična. »Milost je značilna lastnost monarha. V republiki, katere lastnost je neoporečnost, je zato manj potrebna. [...] V monarhiji, kjer vlada čast, ki pogosto zahteva prav to, kar zakon prepoveduje, je obstoj milosti bolj potreben« (Montesquieu, 1989: 94). V razpravi o pravičnem sorazmerju med kaznijo in zločinom pa meni, da tudi v primeru, ko med kaznimi ni vsebinske razlike, ta obstaja glede na možnost

pomilostitve: »V Angliji roparji ne morijo, ker si v nasprotju z morilci lahko obetajo, da bodo poslani v kolonije« (Montesquieu, 1989: 92). Tudi Bentham je bil mnenja, da je ena izmed osnovnih karakteristik kazni prav njena odpustljivost. Predlagal je, da se popustljivost kazni uporablja kot nagrada za lepo obnašanje, torej naj bo milost v funkciji resocializacije, vse dokler obstaja pretirana strogost kazni. Menil je, da bi potreba po milosti izginila z uvedbo resnične proporcionalnosti obsodbe, vendar bi dejansko še vedno morala obstajati za primer nepravilnih obsodb ter v funkciji družbene pomiritve. Trdil je namreč, da bi bil tedaj, ko bi kazen prinesla več slabega kot dobrega, na primer po vstajah ali družbenih nemirih, obstoj milosti ne samo dober, pač pa celo nujen. Obstoj milosti je branil tudi William Blackstone z besedami, da oblike milosti dokazujejo obstoj kazenskopravnega sistema, v katerem je mogoča individualizacija kazni ter da bi ukinitvev milosti nujno pripeljala do nevarne moči sodnikov ali porote, ki bi lahko tolmačili smisel in ne črke zakona in kazenskega prava (Kurtović, 2003: 23).

A kljub razdeljenim mnenjem o smiselnosti obsoja prerogative pomilostitve in milosti, so ideološki nasprotniki le zmagali. Tako so bili leta 1789 s francosko revolucijo, kot reakcijo na represijo starega režima in demonstracijo prevlade zakonodaje v revolucionarni demokraciji, popolnoma ukinjeni instituti milosti izvršne oblasti. Kazenski zakonik iz leta 1791, ki je temeljil na sistemu natančno določenih in nespremenljivih kazni, je ukinil vse oblike pomilostitve za zločine, za katere je bilo predvideno sojenje s poroto. Zakaj neki bi izvršna oblast imela pristojnost za popolno onemogočenje izvajanja zakonov, ki jih je sprejela in potrdila nova, močna zakonodajna oblast? In kakšna korist bi bila od pomilostitve, če so vendar kazen izrekli člani čudovite nove institucije, imenovane porota – razsodne, poštene in razumne skupine ljudi, ki jim lahko zaupamo, da bodo sprejeli pravilno odločitev (Moore, 2003: 25)?

Zakoni francoske revolucije, ki so temeljili na načelu, da nič ne sme biti podvrženo dvomu, biti nedorečeno ali arbitrarno, so si prizadevali ukiniti sodniška arbitrarne pooblastila, ki so zaradi zlorab postala nesprejemljiva. Načelo stroge zakonitosti kaznovanja je bilo utemeljeno na načelu enakosti pred zakonom in je popolnoma izključevalo podeljevanje suspenzij in podobnih ukrepov.

A ukinitvev milosti je bila kratkočasna, trajala je manj kot desetletje. Z uvedbo konzulata leta 1802 je bil ponovno vzpostavljen institut pomilostitve kot izključna prerogativa prvega konzula, ki je bil tedaj Napoleon Bonaparte. Vendar tudi priznanje potrebe po

obstoju milosti ni izničilo dvoma o pravilnosti združevanja te pristojnosti zgolj v rokah šefa države kot najvišje izvršne oblasti, zato je določilo poskušala omejiti že prva postrevolucionarna ustava iz leta 1802 z vzpostavitvijo svetovalnega telesa, v katerem so bile zastopane vse tri veje oblasti. Podobno je tudi ustava iz leta 1848 zahtevala posvetovanje z državnim svetom, v izjemnih primerih (na primer sodbah vrhovnega sodišča) pa je imela pristojnost pomilostitve le narodna skupščina. Končno je z ustavo Četrte republike pomilostitev ponovno postala prerogativa predsednika republike, a s pridržkom oziroma le v svojstvu člana Vrhovnega pravosodnega sveta. S tem ta pristojnost po svoji naravi ni bila popolnoma izvršna (Kurtović, 2003: 23-25).

V Evropi od tedaj eksperiment ukinitve pristojnosti pomilostitve ni bil nikoli več ponovljen, a vendar odmev njegove spornosti iz 18. stoletja odmeva še dandanes.

4.5 Religijski vidik milosti

Pojem milosti lahko najprej najdemo v religiji in šele kasneje tudi v različnih pravnih svojstvih, iz katerih se je postopno oblikoval kot pravna kategorija. Katoliška vera je izjemno prežeta z idejo odpuščanja in milosti; temeljne spodbude odpuščanja lahko najdemo v krščanskem nauku Nove zaveze.¹⁷ Tako v krščanskem svetovnem nazoru usmiljenje, sočutje in sožalje, kakor tudi vrline milosti in odpuščanja, tradicionalno zavzemajo pomemben položaj. Po židovski tradiciji »[...] tudi Bog moli. Kaj je njegova molitev? Morda je to moje hotenje, da moja ljubezen do usmiljenja prevlada in uniči mojo zahtevo po strogi in nepopustljivi pravici« (Murphy, Hampton, 1988: 4).

In Jezus Kristus med umiranjem na Golgoti ni preklinjal, pač pa je molil: »Oče, odpusti jim, saj ne vedo kaj delajo« (Sveto pismo /nove zaveze/, 2006: 104)! Brezmejno je odpuščal celo svojim krvnikom. Edinstveno je tudi krščansko etično izročilo o tuzemskih posledicah: tisti, ki se pokesajo, jim bo odpuščeno in začeli bodo novo življenje. Odpuščanje in pozaba krivic temeljijo v verovanju, da je Bog, ki je pravičen sodnik, tudi dobrotljiv in milosten. Obenem pa krščanska molitev vsebuje kesanje,¹⁸ ki je v krščanski etiki tudi pogoj za odpuščanje. Milost kot bistveni pojem krščanstva je nasprotna zaslugi,

---

¹⁷ V nasprotju s Staro zavezo, ki se milosti v večji meri ni posvečala. Še več, kazenski zakonik Stare zaveze temelji na načelu povračila in grožnje s talionskim načelom.

¹⁸ Bolečina, ki izhaja iz zavesti krivde in odpor do storjenega greha, povezan z željo, da grešnega dejanja ne bi več ponovili in da bi ga popravili, če je mogoče.

ki ni pristen božji dar, saj Bog človeku ni naklonjen zaradi njegovih zaslug, temveč zaradi svoje milosti.

Religiozna ideja milosti je Božjim zastopnikom na zemlji (vladarjem, monarhom) podeljevala vsemogočnost in pristojnost izvajanja božjih dejanj (t.i. od Boga dana božja milost). Tako Biblija navaja, da je Vsemogočni ublažil kazen bratomorilcu Kajnu, mu omogočil beg in pregnanstvo v deželi Nod vzhodno od Raja ter mu zagotovil zaščito pred maščevanjem: »[...] kdor koli ubije Kajna, bo sedemkrat maščevan« (Sveto pismo /stare zaveze/, 2006: 4). Prav tako, v času razprav, ali lahko Božji predstavniki na zemlji Božjo pravico tudi izvršujejo, Izraelski kralji niso imeli veliko omejitev v smislu podeljevanja milosti, kar izhaja iz Davidove oprostitev izgnanstva svojemu sinu Abšalomu ter iz Salomonove pomilostitve duhovnika Ebiatara, ki ga je čakala smrtna kazen zaradi zarote. V Novi zavezi je ideja milosti povzdignjena celo do blaženosti: »Blagor usmiljenim, kajti usmiljenje bodo dosegli« (Sveto pismo /nove zaveze/, 2006: 5). Zavračajoč maščevanje Nova zaveza Svetega pisma pridiga: »Usmiljenja hočem in ne žrtve« (Sveto pismo /nove zaveze/, 2006: 11).

V verskem, moralnem in družbenem kodeksu muslimanskega sveta, Koranu, so navedene možnosti tuzemeljske milosti, a je tudi določeno, da morajo verniki maščevati umorjene, razen če morilcu odpusti brat ali potomec umorjenega, vendar je v tem primeru potrebno plačati odškodnino (Koran, 2005: 39,105). Vernikom je naloženo kaznovanje moškega in ženske, ki zagrešita prešuštvo, a če se onadva pokesata in poboljšata, je potrebno odstopiti od kaznovanja, ker je Bog milostljiv in sprejema kesanje (Koran, 2005: 106,108).

V islamski veri se vseskozi poudarja ideja odpuščanja in sprave, da bi se odnosi med ljudmi uredili; kljub pravilu, da se vsako hudodelstvo kaznuje v skladu z njegovo težo, obstaja možnost odpuščanja, ki temelji na Alahovi milosti. Sodnik lahko sodi zgolj pravično, vendar ne more odpuščati zločinov, medtem ko je Bog več od sodnika in zato lahko, če je taka njegova volja, tudi odpusti grešnikom in kljub temu na ta način ne povzroči nobene krivice.

Zdi se torej, da religijski vidik milost opredeljuje kot božjo pomoč rešitve potrebnemu človeku, vendar odgovori na glavno vprašanje, ali je milost dana brezpogojno ali pa je vezana na izpolnjevanje božjih zapovedi, niso enoznačni.

4.6 Filozofsko – etični vidik milosti

Milost je zagotovo ena izmed največjih prerogativ suverenosti in ena izmed najodločnejših izrazov odpuščanja. Smisel milosti je, da napetost med sprtimi elementi prava pomiri drugače in, po mnenju pomiloščenega subjekta, bolje, kot jo pomiri sodba. Milost ima lahko nalogo, da v nasprotju s pozitivnim pravom uveljavlja pravičnost ter v nasprotju s shematizirajočo enakostjo pravičnosti uveljavlja individualizirajočo smotrnost. Lahko pa teži tudi k temu, da antinomije, ki so možne znotraj vsakega izmed teh elementov, rešuje drugače, kakor se je to zgodilo v sodbi, denimo, da procesni pravnomočnosti zmotne sodbe postavlja nasproti materialno pravo, nasproti pravičnosti primernost, nasproti specifični kazenskopolični smotrnosti pa splošno politično smotrnost, da uveljavlja državniško modrost. Če jo razumemo tako, se zdi, kakor da milost pomeni pravno ustanovo, posebej primerno sredstvo za doseganje pravičnega prava v smislu nemških pravnih rekov »pravo brez milosti je nepravo« ali »milost je pri pravu« (Radbruch, 2001: 213).

Povezanost milosti in usmiljenja ima svoje korenine že v časih Rimskega imperija, ko je Seneca ponudil nekaj definicij milosti: »samoobvladovanje uma, ko obstaja možnost maščevanja«, »prizanesljivost nadrejenega do podrejenega ob določanju kazni«, »stremljenje uma k prizanesljivosti pri izvrševanju kazni« in »zmernost, ki opušča zaslužno in podvrženo kazni« (Cooper, Procopé, 1995: 160). Tudi William Blackstone je zvezo med milostjo in usmiljenostjo opredelil z ugotovitvijo, da je pristojnost ohranitve življenja na splošno ena izmed velikih prednosti vladavine, kot obstoj »uradnika«, ki lahko podeli milost, kadarkoli meni, da je ta zaslužena; kot pravično sodišče v eni osebi, ki omehča rigidnost splošnega prava v primerih, ko prestopnik nekaznovanje tudi zasluži (Blackstone, 1979).

Foucault pravi, da je »pristojnost odločanja o življenju in smrti že od nekdaj eden izmed karakterističnih privilegijev suverena« (Foucault, 1990: 135). Tudi angleško običajno pravo ni nedovzetno za to obliko definicije, saj so jo zagovarjale tudi velike pravne avtoritete, kot je bil npr. Lord Coke. Kljub občasnim poskusom brzdanja in omejevanja te pristojnosti suverena sta bila njen obstoj in veljava nedvoumna, še posebej na območju novih angleških kolonij, nastalih na zavojevanih ozemljih. Milost je bila institut, ki ga je vladar tradicionalno uporabljal pri izvrševanju moči; da bi utrdil svojo oblast in jo

priljubil svojim podanikom (Blackstone, 1979); da bi »nagradil politične podpornike in celo, da bi napolnil svojo blagajno« (Moore, 1989: 18-19).

V modernih ustavnih demokracijah pristojnost odločanja o kaznovanju sicer ni več v rokah kralja ali monarha, niti v rokah posameznika, a kot kaže nadaljnji obstoj smrtne kazni celo v tako visoko razvitih demokracijah kot so Združene države Amerike, oblast suverena nad življenjem posameznika še vedno ni pokopana. Veliko je bilo že povedanega in zapisanega o pristojnosti odvzema življenja na podlagi določil modernega prava, a dejstvo je, da smrtna kazen ostaja najrobustnejša in najstrašljivejša oblika pravnih sankcij. Preizrazita osredotočenost na možnost usmrtitve lahko v nadaljevanju zamegli in celo popolnoma odvrne pozornost od obstoja prav tako bistvenega, a nasprotnega pravnega določila, namreč pristojnosti prizanašanja, ohranitve življenja, skratka milosti, ki tudi v modernih demokracijah še vedno ostaja kot oblika izvajanja izvršne oblasti. Pomilostitev izvršne oblasti v primerih izrečene smrtne kazni je izjemna, saj je edina, ki razveljavi smrt, ko je ta že napovedana in pričakovana na podlagi pravnomočne sodbe, torej odobrena kot pravno ustrezna oblika kaznovanja za zagrešeni prestop. Kot poudarja Weisberg, je »odpustitev smrtne kazni najbolj dramatična oblika milosti« (Kaplan et al. 2004).

Ideja, da sta milost in usmiljenje lahko podeljeni (ali nepodeljeni) na podlagi osebne diskrecije, kot tudi Blackstoneov pojem »pravičnega sodišča« poudarjata kompleksnost in njun nestabilen odnos do prava. Kot vse prerogative suverena, je milost povezana s svojim izrazitim neupoštevanjem veljavnega prava in se tako razteza onkraj meja prava. »Vladarji«, ugotavlja Locke, »morajo imeti moč, da ublažijo neprizanesljivost zakona in podelijo milost nekaterim prestopnikom [...] celo obtoženi so lahko oproščeni v primerih, ko dokazano ne škodujejo nedolžnim« (Locke, 2003: 344). Na podlagi Lockovih zapisov je kasneje tudi Harrison milost definiral kot »moč delati dobro brez pravila« (Harrison, 2000: 147). Kant meni, da je pravica do milosti, bodisi z zmanjšanjem ali popolno odpravo kazni zagotovo najbolj delikatna pravica suverena. Z njenim izvrševanjem slednji izkaže blišč njegovega veličanstva in obenem tem bolj maščuje krivico. A v primeru resničnega hudodelstva enega subjekta proti drugemu, te pravice absolutno ne sme izvršiti, saj tedaj odprava kazni povzroči izjemno krivico oškodovanim subjektom. V takem primeru lahko uporabi pravico do pomilostitve zgolj v povezavi s krivico storjeno proti njemu samem. A tudi tedaj ne sme dovoliti, da bi zagrešeni zločin

ostal nekaznovan, če je s tem ogrožena varnost ljudi. Pravica pomilostitve je tako edina, ki lahko nosi ime »pravica veličanstva« (Kant, 1999: 144).

Po Aristotelu je maščevanje v človekovi naravi, saj zavest o storilčevem kaznovanju olajša bolečino in gnev pri oškodovancu in ju nadomesti občutek zadovoljstva (Aristotel, 1964: 18). Kaznovanje opravičuje z načelom vzajemnosti medčloveškega odnosa vrniti zlo za zlo, oziroma dobroto za dobroto in zato pravi, da vsakemu dejanju sledi povračilno dejanje, ki vzpostavlja ravnotežje in zadovoljuje splošno in zakonsko pravičnost. Meni, da storilec – če je vzajemnost tisto, kar je pravično – zasluži kazen: »Če torej nekdo zagreši prestop, mora ravno toliko tudi pretrpeti, saj se na ta način izvršuje pravica in to je pravi vir kazenskega prava, ki ga določa sodna razsodba« (Aristotel v Kurtovič, 2003: 10). Vendar pa Aristotel, upoštevajoč dejstvo, da človek milostne narave običajno ni naklonjen maščevanju, pač pa odpustitvi, v svoje teorije o vzpostavljanju pravice na podlagi kazni vpelje tudi idejo odpuščanja. Kljub temu pa jasno razlikuje odpustljiva in neodpustljiva dejanja: če se kaznivo dejanje stori zaradi nevednosti, je dejanje odpustljivo, medtem ko dejanj, zagrešenih zaradi nenaravne in nečloveške narave, ni moč odpustiti (Kurtovič, 2003: 9-10).

Platon, veliki mislec antične Grčije, je z argumentom milosti poudarjal potrebo po omejevanju uporabe talionskega načela, s tem, da je pravico do milosti priznaval izključno oškodovancu (Platon, 1957).

Torej odpuščanje velja za vrlino – odpuščamo zato, ker želimo poboljšati storilca, kakor tudi, ker sami potrebujemo občutek, da nam bo odpuščeno; gre za instinkt strahu, češ, če ne odpustimo drugim, tudi nam ne bo odpuščeno (Murphy, Hampton, 1988: 32).

Kaj sta torej narava in utemeljitev odpuščanja in v čem se odpuščanje razlikuje od milosti? Odpusti se lahko samo nekaj, kar se smatra in občuti kot krivico. Vprašanje *odpustiti ali ne odpustiti?* lahko postavljajo le tisti, ki jim je bila povzročena krivica in nihče drug (kot trdita Platon in Kant), torej je edina oseba, ki lahko odpusti, oškodovanec oz. žrtev. Zato odpustitve ne moremo enačiti z milostjo, ker biti milosten pomeni ravnati s prestopnikom manj strogo kot določajo pravila in milost mora predstavljati voljo sodne ali zakonske avtoritete, za katero ni nujno, da jo povzročena krivica neposredno zadeva.

Dozdeva se, da je milost v svojem bistvu v obliki monarhove prerogative kot v obliki izvršne pristojnosti v demokraciji nekaj nezakonitega, kot »surova demonstracija moči

proti samemu pravu« (Sarat, 2005: 275) in zato je Blackstone izrazil svoj dvom v nadaljnji obstanek milosti, v smislu, da »v demokracijah... taka milost ne more preživeti« (Blackstone v Sarat, 2005: 275). Prav lahko se zgodi, da se v družbi vladavine prava vzpostavijo napetosti, dvom in zaskrbljenost zaradi obstoja milosti. A ob razumevanju odnosa med milostjo in pojmovanjem pravičnosti zapuščina nekdanjih arbitrarnih odločitev o (ne)milosti, nekakšen podedovani preostanek kraljeve prerogative, še dandanes trdno ostaja v pravoznanstvu.

4.7 Filozofska kritika milosti

4.7.1 Kant o kaznovanju

Immanuel Kant je leta 1785 objavil svoje delo Utemeljitev metafizike nravi, eno najbolj polemičnih del, v katerem obravnava tudi institut pomilostitve. Meni, da imajo tisti člani družbe, ki jih je dejanje prestopnika osebno prizadelo, edini pravico do njegovega kaznovanja. Vladarji, ki si v svoje roke jemljejo pravico do podeljevanja pomilostitev za prestopke, ki njih osebno niso prizadeli, si uzurpirajo pravico oškodovanih subjektov. Še več, v idealni državi imajo člani družbe preko uradnih avtoritet kategorično moralno dolžnost, da kaznujejo prestopnike, ki so zagrešili zločin. Izneveriti se tej dolžnosti (kar je po Kantu enako kot podeliti pomilostitev), je kršitev zakona morale.

Kantovo razmišljanje o pomilostitvah je nekoč vzbujalo številne reakcije – tako pozitivne, kot deljene in tudi negativne, in jih vzbuja še dandanes. Njegovi kritiki so njegov pogled na pomilostitve označevali kot bahaški izpad sicer resnega filozofa; H. von Hentig se je leta 1937 na primer čudil, kako se lahko »tako učen filozof, kot je Kant, izgubi v podedovanih čustvenih impulzih, ko beseda nanese na kaznovalno pravo« (von Hentig, 1937 v Moore, 1989: 28). James Heath je nekoliko kasneje pripomnil, da »gorečnost in vnemo, s katerima je Kant zagovarjal retributivizem, sugerirata odgovor na vprašanje, ali ni bil morda sam osebno pod izjemnim vplivom precej staromodnih čustev na tem področju« (Heath, 1963 v Moore, 1989: 28). Morda še najbolj trezen odgovor je podal Jeffrey Murphy, ki je Kanta »ujel« v resnih protislovjih ter priznal, da je »izgubil upanje, da bo našel konsistenten Kantov pogled na kriminal in kaznovanje« (Murphy, 1987 v Moore, 1989: 28).

Kantovo nasprotovanje pomilostitvam je mogoče interpretirati kot reakcijo proti zlorabi instituta, ki se je silno razmahnil v času njegovega življenja. Novice tistega časa so ga morda utrdile v prepričanju, da pravica do pomilostitve leži v narodu samem. Sprejemljivejše je sklepanje, da njegovo videnje pomilostitev izhaja iz teorije pravičnosti, ne pa iz trpkosti njegovega duha ali zavedanja o podkupljivosti kralja.

Kant je prepričan, da je kaznovanje prestopnikov, ki so zagrešili zločin, kategorična dolžnost, ki družbo zavezuje odziva preko njenih uradnikov. V svojem delu trdi: »Zakonodaja o kaznovanju je kategorični imperativ, in gorje tistemu, ki se prebija skozi vijugaste poti teorije sreče in išče možne prednosti, ki bi jih lahko dosegli z oprostivijo prestopnika ali zmanjševanjem njegove kazni...« (Kant, 1999: 100).

Meni, da izjem pri kaznovanju ne more biti. Četudi neka družba sprejme odločitev o samorazpustitvi in da se bodo njeni člani pomešali med druge narode, je potrebno poskrbeti, da bodo vsi prestopniki najprej pravično kaznovani in da bodo vsi morilci usmrčeni. Na ta način bodo člani družbe prepričani, da so vsi dobili zasluženo kazen in s tem dokazali, da člani družbe niso sami krivi za nepravico (Kant, 1999: 102).

K takim zaključkom je Kanta vodilo več različnih argumentov. Najpomembnejši argument je bilo njegovo prepričanje, da neizvrševanje kaznovanja vzpostavi stanje nepravice. Za Kanta je bila pravičnost načelo, v skladu s katerim je vsak posameznik dolžan navzven delovati na tak način, da svobodno izražanje njegove volje lahko sobiva z drugimi in njihovo svobodo, skladno z univerzalnim zakonom. Pravična država je skupnost državljanov, ki se strinjajo, da bodo s spoštovanjem zakonov žrtvovali lastno zunanjo svobodo. Vsi torej enakovredno pridobijo zaščito lastne svobode (Murphy, 1972; Murphy 1987). Omenjeno načelo o enakosti svobode je za Kanta izjemno pomembno, saj ga je opredelil v obliki kazalca na skali (nekakšnem merilu) stopnje pravičnosti družbe.

Enaka zaščita svobode s strani zakonodaje je bistvo družbene pogodbe. Vsi člani družbe predstavljajo so-zakonodajalce, ki ustvarjajo državo, ki je svojo svobodo sposobna braniti pred zunanjimi pritiski. Tako vsi soustvarjajo zakon, v skladu s katerim bodo živeli, vključno s kazensko zakonodajo. Nato se sprejeti kazenski zakonodaji in kaznovanju podvržejo tudi sami, skupaj s preostalimi člani družbe. Ko vsi spoštujejo zakonodajo, vsi tudi v enaki meri uživajo svobodo in tedaj je kazalec na skali stopnje družbene pravičnosti v ravnovesju.

Posameznik, ki zakona ne spoštuje, drugim članom družbe prizadene primerjalno krivico, saj si nasilno prisvaja svoboščine, ki jih drugim ne želi in jih tudi ni sposoben priznati. Še več, njegov način delovanja svobodno izražanje volje drugih ovira ali celo onemogoča. Kant to ravnanje smatra kot krivično, kazalec na skali stopnje družbene pravičnosti pa ni v ravnovesju, saj dodana teža svobode, ki si jo vzame prestopnik, pretehta zmanjšanje teže preostanka svobode, ki jo še lahko posledično uživajo preostali, ki družbeni dogovor vedno spoštujejo.

Svobodo posameznika, ki je prekršil zakon, kaznovanje omeji in s tem odstrani krivičnost njegovega prestopka. Dvojica prestopkov lahko včasih pomeni pravičnost; odvzem svobode enemu, ki je pred tem odvil svobodo drugemu, tako predstavlja nekakšno obliko pravičnosti. In prava naloga države je služiti pravičnosti. V skladu s tem država nima zgolj pravice do kaznovanja, temveč ima dolžnost kaznovanja, ko je kaznovanje potrebno za ponovno vzpostavitev pravičnosti. Dosega pravičnost je »obče odreševalni cilj« kaznovanja. Nadalje, Kant je jasno nasprotoval utilitarističnemu pogledu s trditvijo, da ni pravično nekoga kaznovati zgolj zaradi koristi nekoga drugega ali zaradi koristi družbe. Tako razmišljanje s posamezniki manipulira, kot da bi bili objekti oziroma orodje za potrebe doseganja sreče za nekoga drugega.

Prav tako kot načelo enake svobode posameznika zagotavlja opravičilo za kaznovanje, Kant trdi, da obenem zagotavlja tudi merila za kaznovanje. To je zakon retribucije, ki prestopnik izravnava s povračilom enakega. Posameznik, ki krade, mora izgubiti premoženje. Posameznik, ki ubija, mora biti usmrčen. Seveda je potrebno opraviti določene popravke, vendar nič manj kot zgolj »zob za zob, oko za oko« lahko vzpostavi enakost in nič manj nima dovolj šnje teže, da kazalec na skali stopnje pravičnosti ponovno preide v položaj ravnotežja (Moore, 1989: 28-31).

4.7.2 Kantovi argumenti proti pomilostitvi

Če je kazen obravnavana kot oblika pravičnosti, bo že majhen korak k uresničitvi pomilostitve (ki kaznovanje onemogoča ali pa si z njim prihaja navzkriž) predstavljal oviro na poti do pravice. In res, Kant je – sicer z nekaterimi bistvenimi izjemami – dejanje pomilostitve obravnaval izredno skeptično. Čeprav njegovi argumenti niso popolnoma razviti, niti konsistentni, je moč najti vsaj nekaj oblik pomilostitve, ki so po njegovem mnenju nepravične.

Kantova interpretacija izpostavi domnevo, da pomilostitev krši pravice državljanov, ki spoštujejo zakonodajo. Ta interpretacija predpostavlja, da je kaznovanje lahko razumljeno kot oblika spoštovanja obljub in pravnega sistema kot sistema obljub. Zakon, ki neko dejanje določa kot nelegalno in za kršitev predpisuje kazen, lahko razumemo kot neko vrsto pogodbenega odnosa: »Če boš zagrešil prestopok [ki ga zakon prepoveduje], potem te bo država kaznovala [kot predpisuje zakon].« Prednost pogodbenega odnosa v poslovnem svetu je poučenost o natančnih posledicah v pogodbi opredeljenih dejanj. Še več, pomeni zagotovilo, da se bodo te napovedane posledice resnično zgodile. Smisel je enak, ko se zakonodajo obravnava kot nekakšno pogodbo. Zakon je obljuba tako poštenim državljanom (če boš spoštoval zakon, ne boš kaznovan), kot tudi prestopnikom (če ne boš spoštoval zakona, boš kaznovan).

Če torej nekdo zakonodaje ne spoštuje in ga država za njegove prestopke ne kaznuje, potem imajo poštene državljanji do te države legitimno zahtevo, saj je bila njihova pravica (da so prestopniki vedno kaznovani) kršena. Iz tega izhaja, da se niti suveren ne more odločiti za nekaznovanje.

Suveren seveda lahko pomilosti prestopnika, ki je prizadel njega osebno, kar se izkaže kot ne ravno tolažilno za prestopnike. V skladu s Kantovo politično teorijo praktično vsi prestopki – tako obči kot zasebni – v večji meri škodujejo članom družbe kot pa suverenu. Obči prestopki tako škodujejo vsem članom družbe, zasebni prestopki pa samo žrtvam. Le v razmeroma redkih primerih bi nek prestopok škodoval samo suverenu (v primeru, da bi ga nekdo ogoljufal), zato prestopnikom – razen z eno samo relativno redko, prej omenjeno izjemo, pomilostitev ne sme podeljevati. To je razvidno iz razmišljanja v njegovem delu *Utemeljitev metafizike nravi*: »Pravica do pomilostitve prestopnika, bodisi z delno ali pa z odpustitvijo celotne kazni, je od vseh suverenovih pravic zagotovo najbolj delikatna. Z njenim uresničevanjem sicer res izkazuje veličastnost svojega dostojanstva, vendar obenem povzroča mnogo nezadovoljstva. V primeru prestopka enega subjekta proti drugemu, prestopnika v nobenem primeru ne sme pomilostiti, saj bi tak primer oprostitev kaznovanja povzročil največjo krivico« (Kant, 1999: 107).

Dodaten odgovor na vprašanje, zakaj je pomilostitev po Kantu na splošno sporna, ponuja razlaga, da je pomilostitev prestopnika nepravilna do drugih, poštenih članov družbe, saj prestopniku omogoča uživanje nepravilno pridobljenih in nezasluzenih

ugodnosti. McCloskey ponuja argument, ki izraža Kantovo stališče: »Milost brez dobrega razloga je oblika nemoralnosti« (McCloskey, 1967: 110). Če je sprejeta odločitev, da se prestopnika ne kaznuje, potem mora biti vzpostavljen sistem nagrad za tiste, ki zakon spoštujejo. V nasprotnem primeru bi ljudje prejeli več ali manj od resnično zasluženega in tedaj bi država kršila svojo dolžnost zaščite svoboščine enakosti. »V nekaznovanem prestopku je hudobija« (McCloskey, 1967: 109), saj predstavlja tako obliko nepravčnosti, od katere imajo poštene državljani pravico biti zaščiteni.

Če torej kaznovanje obstaja, potem mora biti upravljano nezmotljivo in v celoti. V skladu s Kantovimi načeli moralne in politične pravičnosti kaznovanja je torej vsaka pomilostitev prestopnika nepravčna (Moore, 1989: 30-32).

4.7.3 Kantovi argumenti za pomilostitev

Kljub strogosti svoje teorije o kaznovanju pa Kant ni bil brezkompromisno neomajen. Sam je omenjal nekaj okoliščin, ki bi lahko opravičila podelitev pomilostitve.

Prvi možen razlog za pomilostitev tiči v razliki med idealno in nepopolno družbo. Medtem ko je kaznovanje kategorični imperativ v idealni družbi, je po Kantu zgolj hipotetični imperativ v nepopolni družbi. Murphy (Murphy, 1972) Kantov pogled tolmači v smislu, da ko so člani neke družbe približno enaki in ko so pravila, ki jih morajo spoštovati, splošno sprejeta ter ščitijo vsakogaršnjo enakost – kot bi na primer bilo v idealni družbi. Tedaj je smiselno, da je kršitev zakona nepravčna in zahteva kaznovanje. Podeljevanje pomilostitev v takih okoliščinah bi bilo dokaz nepravčnosti stanja stvari, povzročeno s prestopkom. A domnevajmo, da vsi državljani ne uživajo svoboščine popolne enakosti, da torej zakonodaja ne štiti vseh na enak način in bi tedaj oseba v podrejenem položaju zagrešila prestop. Tedaj ta prestopnik ne bi užival nobenih svoboščin, razen tistih, ki bi mu bile pripadale po zakonu. Zagovor kaznovanja je tu poražen in pomilostitev v takem primeru ne bi mogla biti nepravčna.

Kant je predlagal še eno okoliščino, ki bi opravičila pomilostitev – ko je prestop spodbujen s strani države, katere zakonodaja ga prepoveduje. V zvezi s tem omenja dva konkretna primera – detomor in dvoboj, kriminalni dejanji, ki pa ju družba spodbuja v imenu bedastega spoštovanja osebne časti.

Idejo zamenjave smrtne kazni s pregnanstvom Kant dopušča v hipotetičnem primeru, da bi umor zagrešilo velikansko število ljudi. Tedaj bi se država znašla v razmerah, »ko bi v primeru doslednega izvajanja smrtne kazni pogubila večino svojega prebivalstva, kar bi vodilo k razkroju države in povratek v naravno stanje. Ker se suveren želi izogniti tovrstnim posledicam, mora imeti v primeru nuje možnost prevzema vloge sodnika, da tedaj namesto smrtne kazni za vse prestopnike razglasi drugačno obliko kazni, ki bi omogočila ohranitev tega velikanskega števila ljudi z, recimo, deportacijo« (Kant, 1999: 337).

Z naštetimi izjemami in upoštevajoč nekatere vsebinske nedoslednosti je Kant relativno jasno zagovarjal stališče, da je suverenovo podeljevanje pomilostitev prestopnikom uzurpirano in nasilno ter da povzroča nepravilnost svojim državljanom, saj jim odreka možnost poprave krivice, ki jo je prestopnik povzročil (Moore, 1989: 32-34).

4.7.4 Bentham o kaznovanju

V svojem nasprotovanju pristojnosti do pomilostitve je imel Kant zaveznika v velikem angleškem reformatorju in utilitarnem filozofu poznega osemnajstega stoletja, Jeremyju Benthamu. Čeprav je Bentham sicer pisal z diametralno nasprotnega moralnega stališča kot Kant, pa je kritiziral predvsem način izvajanja pomilostitev in trdil, da si z njimi politika dela medvedjo uslugo. Bil je tudi zgrožen nad ostudnimi kaznovalnimi politikami tedanjih dni: ladjami, spremenjenimi v plavajoče zapore, polnih nalezljivih bolezni, ki so bile zasidrane v londonskih dokih ter vislicami na katerih so bingljali tatovi, istočasno pa je bilo v mestu še vedno polno kriminala. Odločil se je, da bo našel boljši način in njegov odgovor ni bil »manj kaznovanj,« pač pa »manj pomilostitev« ter kaznovalni sistem, ki bi temeljil na pričakovanju sicer humanega, vendar tudi neizprosnega kaznovanja, ki bi odvrčal prestopke.

Njegovo poglavitno delo, *Načela morale in zakonodaje* tako temelji na najpomembnejši moralni zahtevi: posameznik mora vedno delovati v skladu z načelom, da povečuje zadovoljstvo in zmanjšuje bolečino. To načelo zagotavlja merila za vrednotenje posameznih dejanj in za vrednotenje zakonodaje in vladnih institucij. Vsakršno pravo in praksa morata pospeševati družbene interese, torej morata prispevati k povečanju vsote družbenega zadovoljstva ter zmanjšanju vsote družbene bolečine.

Bentham je torej poskušal definirati načelo koristi: »Načelo koristi bodisi odobrava, bodisi obsoja kakršnokoli dejanje z ozirom na težnjo, ki jo vsebuje z namenom povečanja ali zmanjšanja zadovoljstva posameznika, za čigar interes v danem primeru gre. Merila vladanja so lahko v skladu z načelom koristi tedaj, ko težnjo naraščanja družbenega zadovoljstva pospešujejo v večji meri kot težnjo njegovega zmanjševanja« (Bentham, 1948 v Moore, 1989: 36).

4.7.5 Benthamovi argumenti za obstoj kaznovanja

Naloga vlade je, da pospešuje družbeno zadovoljstvo. To izvršuje z izvajanjem zakonodaje, ki prepoveduje dejanja, katerih posledica je nesreča.¹⁹ Posameznik, ki prekrši zakon, povzroči prvobitno nesrečo tako osebi, ki je žrtev prestopka, kot tudi tistemu, ki skrbi za žrtev ali obratno (za katerega skrbi žrtev). Poleg tega pa povzroči še drugotno nesrečo s povzročitvijo strahu pri ljudeh, da lahko zaradi enake nesreče trpijo tudi oni ter zaradi realne nevarnosti, da bodo zaradi te nesreče, ko bodo drugi posamezniki sledili zgledu prestopnika, dejansko trpeli (Bentham, 1948 v Moore, 1989: 152-53).

Naloga kaznovanja je zagotavljati nadzor nad dejanji ter preprečevati tovrstne nesreče. Kaznovanje to nalogo opravlja s preobrazbo ali onesposobljenjem prestopnikov, tistih, ki bi lahko v nasprotnem primeru zagrešili dodatne prestopke. Toda najpomembnejša naloga je odvracanje morebitnih prestopnikov od izvajanja nedovoljenih dejanj z grožnjo kazni za kršitev zakonodaje. Kaznovanje torej na tak način več nezadovoljstva prepreči (z zmanjševanjem prestopkov), kot ga povzroči. Bentham dodaja, da obstoj kaznovanja še dodatno povečuje družbeno zadovoljstvo s tem, ko žrtve in ostali doživljajo zadoščenje ob trpljenju tistih, ki so jih prizadeli. Čeprav zadoščenje maščevanja po jakosti ne presega trpljenja prestopnika – in zato tudi ne predstavlja opravičila za kaznovanje – bi bilo potrebno obliko kaznovanja opredeliti na način, ki bi zadovoljil žrtvino željo po maščevanju. V hedonističnem računu šteje vsak najmanjši delček zadovoljstva.

---

¹⁹ Bentham za izraz krivice uporablja besedo »nesreča«.

Utilitaristični zagovor kaznovanja je možno opredeliti tudi bolj formalno:

- Država ima dolžnost, da zastavljene cilje/načrte doseže.
- Zakonodajca je instrumentarij, s pomočjo katerega lahko država doseže zastavljene cilje/načrte.
- Kršitev zakonodaje onemogoča doseganje zastavljenih ciljev/načrtov.
- Država ima pravico do kaznovanja kršitev zakonodaje v tolikšni meri, kot je potrebno za doseganje zastavljenih ciljev/načrtov in znotraj okvira, ki ga vzpostavlja narava samega cilja/načrta.

Očitno zadnji predlog uporabo kaznovanja omejuje; če namreč kaznovanje povzroči več slabega kot dobrega, potem ne more biti naloženo. Montesquieu je bil Beccariev vir, ko je povzel njegove besede »Vsaka kazen, ki ni neizpodbitno potrebna, je tiranska« (Montesquieu v Beccaria, 2002: 62). A kdaj kaznovanje ni nujno potrebno? Tedaj, ko lahko prestopnik – in torej tudi nesrečo, ki bi jo ta povzročil – preprečimo na način, ki je manj boleč kot samo kaznovanje. In čeprav je včasih morda opravičljivo, ni nujno, da bi kaznovanje povzročilo več bolečine, kot jo preprečilo. Pomemben je navedek, kaj *ne* opravičuje kaznovanja. Ljudje ne morejo biti kaznovani zgolj zato, ker so zagrešili zločin. Ljudje ne morejo biti kaznovani zgolj zato, ker si kazen zaslužijo. Utilitaristi menijo, da so vse to irelevantni podatki. Povračilo *lahko* opraviči kaznovanje, ne zato, ker izenači rezultat, temveč zato, ker so ljudje zadovoljni, da je rezultat izenačen. Posledično nobeno opravičilo kaznovanja ne šteje, če ne vsebuje informacije o prihodnosti – učinku kaznovanja oziroma nekaznovanja na obči interes. Fox (Fox, 1952 v Moore, 1989: 37) tako opisuje primer sodnika v osemnajstem stoletju, ki je prestopniku razglasil sodbo: »Obesili vas bomo. A ne bomo vas obesili zato, ker ste ukradli ovco, pač pa zato, da drugi ne bodo kradli ovac« (Moore, 1989: 36-38).

4.7.6 Benthamovi argumenti proti pomilostitvi

S poudarkom prihodnjih prednosti in interesov – celo glede blagostanja prestopnikov – bi pričakovali, da bodo utilitaristi benevolentno pozdravili možnost za olajšanje trpljenja prestopnikov z zmanjševanjem njihovih kazni, vendar temu ni tako. Iste predpostavke, ki vzpostavljajo pravico države za kaznovanje prestopnikov, vzpostavljajo tudi dolžnost države za njihovo kaznovanje. Zakoni in pravne institucije morajo služiti obči blaginji, kar je po utilitarističnem pogledu njihova primarna dolžnost. Dolžnost kaznovanja je

drugotnega pomena in zgolj instrumentalna, saj izhaja iz primarne dolžnosti povečevanja družbenega zadovoljstva. Dolžnost kaznovanja je lahko torej razumljena kot hipotetični imperativ: vse dokler kaznovanje koristi ciljem in nalogam skupnosti, ga zahteva tudi usmeritev moralnosti. Kot je zapisal deJaucourt: »Suveren je po dolžnosti ne zgolj upravičen, pač pa resnično zavezan kaznovati prestopke« (deJaucourt, 1772 v Moore, 1989: 38).

V čem je torej slabost nekaznovanja? Zagotovo obstajajo primeri, ko je kaznovanje nesmiselno – stari, bolni ljudje, ki so zagrešili zanemarljive prestopke, revne matere z lačnimi otroki, ki so ukradle kos kruha... Kaj bi bilo slabega, če bi take ljudi oprostili in spustili domov? Utilitaristični odgovor je presenetljivo brezkompromisen. Kaznovalni sistem, ki naj bi odvrnil prestopke, ne more tolerirati izjem. Kaznovanje odvrča prestopke ne samo v prestopnikih samih z njihovim reformiranjem in onemogočanjem, pač pa tudi v vseh drugih, s postavljanjem primera. Pomilostitev v določenem primeru lahko napeljuje tudi druge k razmišljanju, da bodo tudi oni lahko zagrešili prestopke in ušli kaznovanju. Namesto, da bi jih odvrnili od prestopka s pomočjo strahu, jih opogumljamo k storitvi prestopka na podlagi upanja, da ne bodo kaznovani. Na ta način zastraševalni učinek oslabi in posledično je obstoj kaznovanja brezpredmeten.

Pravni sistem naj bi bil seveda human in milosten, brez nepotrebnega povzročanja trpljenja, četudi prestopnikom. Vendar utilitaristi zaključijo svojo teorijo s ponovnim prepričanjem, da pravni sistem ne more dopustiti nikakršnih izjem od pravil. Torej morajo pravila biti humana, izvajanje teh pravil pa biti absolutno (Moore, 1989: 38-40).

4.7.7 Benthamovi argumenti za pomilostitev

Če ima država *prima facie* dolžnost kaznovanja vseh, pri katerih je bil vzpostavljen (dokazan) pravni obstoj krivde, potem postane pomembna ugotovitev, katera dejstva imajo splošno moralni mandat preprečiti obveznost kaznovanja. Izkaže se, da so ta dejstva razlogi za opravičilo pomilostitve.

Bentham je podrobno preiskal seznam prestopkov, katerih pojavljanje naj bi družbeno zadovoljstvo zmanjševalo, ter izdelal seznam tistih, v katerih bi bila izvedba kaznovanja neprimerna. Seznam obsega naslednje primere (Bentham, 1948: 171-177):

- Ko je kazen neučinkovita.

Če je kazen v svoji nalogi odvratanja prestopkov neučinkovita, tedaj ni dopustna. Kaznovanje oziroma pretnja kaznovanja ne moreta prestopkov odvratanja v primerih *ex post facto* (že izvršenih dejstev) ali če so zakoni tajni. Podobno tudi ni smiselno kaznovati dojenčkov, duševno prizadetih, omamljenih ali opravično nesposobnih oseb. Navedene osebe v primeru prestopkov niso zmožne nadzorovati svojih dejanj, zato kaznovanje njihovih dejanj ne more veljati kot svarilo. Prav tako tudi nobena kazen pri njih ne bo vzpostavila normalnega odnosa. Še bolj pomembno pa je dejstvo, da bi drugi ljudje sprejeli nevarne zaključke o tovrstni imuniteti in bi lahko tako bili vzpodbujeni za storitev prestopka, oziroma je vsaj Bentham tako verjel.

- Ko je kazen brez podlage.

Kazen ni dopustna niti v primeru, ko je brez podlage. Tako kazen ne more biti izrečena, če konkretni prestopki ni povzročil nesreče zaradi različnih vzrokov. Lahko so žrtve soglašale, da se prestopki izvede proti njim. Ali pa je bil prestopki posledica poskusa preprečitve še večjega prestopka. Pomilostitev je nujna v primeru, da nekdo »ukrade« rjuhe z vrvi za perilo, ker želi z njimi obvezati rane žrtvi prometne nesreče. Poleg tovrstnih so opravičljivi tudi prestopki, ki jih je mogoče v popolnosti popraviti (npr. poneverba denarja).

- Ko je kazen nepotrebna.

Včasih je kaznovanje tudi nepotrebno. Izobraževanje in reorganizacija sta pogosto učinkovitejša za zmanjševanje prestopništva. Tedaj sta tudi bolj primerna od kaznovanja, saj sta v primeru vrednotenja zadovoljstva in bolečine tudi cenejša.

- Ko je kazen predraga.

V nekaterih primerih bi kazen povzročila večjo škodo od bolečine zaradi nekaznovanja prestopnika. Če prestopki zagreši veliko število populacije, je neizvajanje kaznovanja razumnejša rešitev. Konkreten primer je amnestija nezakonitih priseljencev ali vojaških obveznikov, ki so se izognili vpoklicu (v času vojne v Vietnamu). Možno je tudi, da bi zaradi zaporne kazni družba izgubila dragocene koristi, ki jih zagotavljajo kaznovani posamezniki na svobodi, zato bi bilo

njihovo kaznovanje prevelika izguba in potemtakem neupravičeno. Nadalje, če bi bila zaradi kaznovanja nekega prestopnika družba izpostavljena ogorčenju tuje sile, bi se mu prav tako morali odreči.

V vseh naštetih primerih se utilitaristi strinjajo, da mora biti dolžnost kaznovanja v omejenem številu primerov razveljavljena. Ti primeri imajo skupno lastnost, da preprečijo opravičilo za kaznovanje, saj v takih primerih kaznovanje povzroči več škode kot koristi. Oblika kaznovanja ni nujno po meri prestopnika, prav tako ni potrebno, da bi bila po meri prestopka. Edino, kar je pomembno je, da je kaznovanje po meri družbenih potreb. Zakonodaja mora biti tako prilagojena, da družbenim potrebam natančno ustreza, ter da nobena kazen ni izrečena brez zagotovila, da bo za družbo prinesla nekaj dobrega.

Definiranje položaja pomilostitve v tako tesnem sistemu kaznovanja seveda ni enostavno, zato ne preseneča, da utilitaristi s svojo teorijo niso bili prav uspešni. Za nekatere primere na seznamu, ko bi bila izvedba kaznovanja neprimerna, je bil Bentham celo prepričan, da niti ne predstavljajo prestopka. Če to drži, potem se je v razmišljanju približal Beccarii, ki je menil, da mora biti zakonodaja napisana tako previdno, da pomilostitev ne bi bila nikoli niti potrebna. A kljub vsemu je bolj verjetna prevlada njegovega mnenja, da v naštetih primerih zagrešenih prestopkov ni potrebno kaznovati (Moore, 1989: 40-45).

4.7.8 Hegel o pomilostitvi

Zadnji odmevni filozofski sunek devetnajstega stoletja, preden je pomilostitev kot predmet diskusije za sto let potonila v pozabo, temelji na predpostavki Georga Wilhelma Friedricha Hegla, nemškega idealista zgodnjega devetnajstega stoletja, ki je trdil, da imajo prestopniki pravico, da so za svoje prestopke kaznovani. Heglova kritika pomilostitve temelji na mnenju, da pomilostitev krši pravico vsakega prestopnika – pravico do kazni. Ideja se zagotovo zdi čudaška, še posebej tistim, ki kazen preživljajo za rešetkami. Je namreč nekakšna pravica, brez katere bi bili mnogi izjemno srečni (Honderich, 1970: 37).

Vendar bi morali vsekakor dvakrat premisliti, ali imajo prav. Če se posameznik odpove pravici do kaznovanja, s tem izgubi mnogo več kot zgolj zaporno kazen. Kaznovanje namreč posamezniku implicitno priznava, da je osebnost, ki izvaja svobodne odločitve.

Civilizirana družba ne kaznuje bebcev (imbecilov), ne kaznuje divjih živali in ne kaznuje dreves – tudi v primerih, če povzročijo zlo in bolečino. Družba jih ne kaznuje, saj priznava, da bebci, divje živali in drevesa nimajo mentalnih kapacitet za izvedbo lastnih odločitev in za delovanje v skladu s temi odločitvami. Ko družba kaznuje posameznika, mu implicitno priznava, da ni objekt, pač pa racionalno bitje, ki deluje v skladu s svojo svobodno voljo. Podeljevanje pomilostitve takemu bitju zanika in potemtakem krši njegovo pravico, da se ga obravnava kot osebnost.

Heglov argument je moč parafrazirati tudi tako, da človeško bitje označimo kot racionalno bitje. Tako je dejanje prestopka neposredna posledica izbire – ne posledica živalske nuje, ne posledica nesrečnega otroštva, ne posledica slepega dražljaja. Prestopek je posledica zavestne odločitve, da je kaznivo dejanje pravilno. Ljudje imajo pravico do institucij, ki jih obravnavajo kot racionalna bitja in njihovo izbiro jemljejo resno. Ker država posameznikovo izbiro za prestopok obravnava resno, priznava, da ista izbira predstavlja univerzalno načelo, kot neposredni izziv pravilom države in zato mora biti tudi kaznovana. Še več, kaznovanje prestopnikov njihovo izbiro upošteva in spoštuje, saj se njihova dejanja obravnava v skladu z univerzalnim načelom, vsebovanem v njihovi odločitvi, da bodo prestopok zagrešili.

Hegel je bil mnenja, da mora biti »upravljanje pravičnosti obravnavano kot izpolnjevanje dolžnosti javne oblasti« (Hegel, 1952: 219). Ta dolžnost je vzajemno povezana s prestopnikovo pravico do kaznovanja. V zvezi s samim dejanjem prestopka ni pomembno to, da prekrši pravilo, ki dejanje prepoveduje, pač pa, da zanika pravičnost prekršenega pravila. Umor, na primer povzroči dve vrsti zla – smrt žrtve (umorjenega) ter (večje zlo) implikacijo razumevanja, da umor ni prestopok. To ima seveda posledico. Pomembno je namreč, da se kršitelja kaznuje z namenom obnovitve prekršenega načela. Torej »škodovati ji oziroma kaznovati to posebno voljo [prestopnikovo] kot voljo, obstajajočo z namenom razveljavitve prestopka, saj bi bil ta v nasprotnem primeru obravnavan kot pravilen in končno ponovno vzpostaviti pravico« (Hegel, 1952: 219). Če je prestopok potemtakem zanikanje pravičnosti prekršenega pravila, potem negacija zanikanja ponovno vzpostavi pravilo kot veljavno. Z drugimi besedami, kaznovanje v kazenskem pravu učinkuje enako kot odškodnina v civilnem pravu (Moore, 1989: 46-49).

4.7.9 Heglovi argumenti proti pomilostitvi

Na kakšen način torej ta pogled lahko nasprotuje pomilostitvi?

Pomilostitev prestopnika ogoljufa za njegovo pravico – pravico prepoznavanja njegovih sovražnih hotenj in pravico, da ni obravnavan kot objekt, temveč kot človeško bitje. Samo kaznovanje ohranja samoopredelitev prestopnikov, saj je prav kaznovanje tisto, kar si izberejo v trenutku, ko se odločijo zagrešiti prestopok. Ker posameznik pravico do kaznovanja za svoje prestopke ima, država nima zgolj pravice, da ga kaznuje, pač pa je to njena dolžnost. Pomilostitev, neuspeh kaznovanja prestopnikov, ki si kaznovanje zaslužijo, je obenem tudi moralni neuspeh, zanikanje obveznosti in kršitev pravice. Dolžnost kaznovanja je po Heglu namreč absolutna (Moore, 1989: 49).

5 RAZVOJ INSTITUTA V ZDA

Kljub dejstvu, da institut pomilostitve izhaja iz kraljevskega dostojanstva, v razpravi na Ustavni konvenciji delegati niso bili zelo naklonjeni omejevanju omenjene pristojnosti. Čeprav ustava prepoveduje podeljevanje pomilostitve v primeru ustavne obtožbe, je nekaj delegatov želelo razširiti omejitev še na primer izdaje. Vodilni kritik absolutne pravice pomilostitve je bil virginijski delegat, Edmund Randolph, ki je v obeh primerih zagovarjal nujnost soglasja Senata. Menil je, da je prerogativa v teh primerih preprosto prevelika, da bi jo slepo zaupali zgolj predsedniku. James Madison je predlagal varovalko za take primere, namreč, da bi pomilostitve v takih primerih skupno izvajala predsednik in Senat, kjer bi Senat imel nekakšno posvetovalno vlogo. Druga skupina delegatov je temu nasprotovala z mnenjem, da bi pri postopkih moral v nadzorni vlogi sodelovati Kongres, spet drugi so menili, da je Kongres kot zakonodajno telo skrajno neprimeren za tako vlogo zaradi svojega ravnanja, ki »pogosto izraža trenutne strasti« (Farrand, 1911a: 626). James Wilson iz Pennsylvanie je nasprotno menil, da je vsako omejevanje uporabe pristojnosti nepotrebna, upoštevajoč moč Kongresa v obliki ustavne obtožbe. »Če bi bil [predsednik] nosil svoj del krivde, bi bil na podlagi ustavne obtožbe kazenskopravno preganjan« (Farrand, 1911a: 626).

Nasprotovanje omejevanja pristojnosti pomilostitve je pri snovalcih ustave deloma izhajalo iz rekonceptualizacije narave same pristojnosti. Navkljub monarhičnemu blišču pristojnosti, so v ZDA nanjo gledali precej drugače, kot je bila razumljena v okviru angleškega občega prava. Obravnavali so jo kot osrednji sestavni del predsednikove ustavne dolžnosti o skrbi za dosledno izvajanje zakonodaje. Pristojnosti pomilostitev je bila primarno namenjena vloga sredstva za izvrševanje pravnega reda in ne dovoljenja za odpuščanje in milost. Na primer, Alexander Martin iz Severne Karoline je predlagal, da bi bilo potrebno onemogočiti možnost pomilostitve povratnikov. Wilson je predlogu nasprotoval, saj bi po njegovem mnenju tako določilo omejilo učinkovitost pristojnosti kot instrumenta za uveljavljanje pravnega reda. Možnost predsednikove pomilostitve pred obsodbo prestopnika bi morebiti pomagala tožilstvu pri pridobivanju izjav oziroma pričanja obtožencev (Farrand, 1911a: 426). Takšno razmerje med pristojnostjo pomilostitve in uveljavljanjem pravnega reda je razvidno tudi iz Federalističnih spisov, kjer Alexander Hamilton zagovarja pomembnost pristojnosti pomilostitve, saj naj bi bila sposobna zadušiti ljudske vstaje.

Namen obstoja pristojnosti pomilostitve torej ni samo potreba po vzdrževanju pravnega reda, lahko je tudi eden od vzvodov za zagotavljanje pravičnosti. Glede na dosleden in zahtevni pritisk sodišč, pravnemu sistemu predstavlja nekakšen varnostni ventil. Idealni sistem zakonodaje bi bil po Hamiltonu preoster, zato ga pravica do podeljevanja pomilostitev mehča. Zagotavlja način odprave kazni v primeru dvomov in s tem krepi pravni sistem. Pristojnost je torej instrument krepitve zakonodaje tako v njeni sposobnosti vzpostavljanja reda, kot tudi njene sposobnosti zapovedovanja zvestobe sodiščem in zakonu (Erler, 2007).

5.1 Angleški temelji

Pomilostitve in dogajanje na tem področju v Angliji v največji meri in bistveno vplivajo na razvoj in oblikovanje odnosa do teh pojmov v Ameriki, zato v nadaljevanju najprej nekoliko podrobneje pojasnujem razvoj in postopke pomilostitve v Angliji in njenih kolonijah.

Nagnjenje starega Rima k utrjevanju oblasti s pomočjo modre in preudarne uporabe instituta pomilostitve se je očitno kazalo tudi v Angliji. Blackstone je v angleškem sistemu pomilostitev implicitno prepoznaval korenine rimskega sistema, ko je zasmehoval krutost prebivalcev otoka Gurnsey, ki niso uspeli odgoditi usmrtitve noseče žene, in dogajanje opredelil kot »barbarstvo, ki se ga zagotovo niso naučili iz zakonodaje starega Rima« (Blackstone 1979). V svojem delu je Blackstone zapisal, da je kraljeva pristojnost pomilostitve ter zagotovilo o pravični milosti eden izmed izjemnih dosežkov monarhije v primerjavi s katerokoli drugo obliko oblasti, saj se je s tem mehčala strogost splošne zakonodaje. A kljub temu se kraljeva uporaba milosti z namenom stopnjevanja pravice tukaj ni končala. Pravzaprav je bil namen teh »ponavljajočih se božjih dejanj« zgolj konsolidacija monarhove moči: Blackstone je trdil, da pomilostitve monarha naredijo bolj priljubljenega in prispevajo več kot katerakoli druga stvar, da se v srcih ljudi ukorenini ta otroška naklonjenost in osebna lojalnost, ki sta zagotovo osnova vladanja (Blackstone 1979). Podobno je ugotavljal tudi Coke, ki je menil, da milost in resnica ohranjata kralja in da se z usmiljenjem njegov prestol še utrjuje (Coke, 2003: 439-441). Čeprav je pristojnost pomilostitve na koncu le postala osnovna kraljeva prerogativa, je kralj na tem področju sprva imel več tekmecev. Postopoma se je tako pristojnost podeljevanja pomilostitev formalno konsolidirala v kralju, ko si je leta 1535

Henry VIII to pravico dokončno prilastil. Istega leta je parlament sprejel zakon, ki je kralju priznaval edino in izključno pravico ter avtoriteto za podeljevanje pomilostitev za izdajstva, umore, uboje, hudodelstva in nepokornosti. Ta pravica se je nato ohranila v kraljevih rokah celih 165 let.

5.1.1 Ustavna obtožba Thomasa Osborna, Danbyjskega grofa²⁰

Veliko ustavno krizo, ki se je nanašala na kraljevo izvršno pravico do pomilostitve je povzročil spor, ali lahko kralj s pomilostitvijo onemogoči izvajanje parlamentarne odločitve o ustavni obtožbi. Rešitev vprašanja ustavne obtožbe glavnega državnega zakladnika kralja Charlesa II je nato oblikovala pravila izvajanja izvršilne pristojnosti za naslednjih tristo let (Duker, 1977: 488).

Odločitev o ustavni obtožbi zakladnika Osborna zaradi veleizdaje, drugih hudih zločinov ter kazenskih prekrškov je 20. decembra 1678 sprejel spodnji dom angleškega parlamenta. Vzrok za začetek postopka ustavne obtožbe je bilo razkritje pisma, ki ga je na podlagi tajnega dogovora s kraljem, Osborne poslal angleškemu ministru na sodišču v Versaillesu (pet dni po parlamentarnem sprejetju zakona o povišanju sredstev za vojno s Francijo), s katerim ga je pooblastil, da za znatno finančno nadomestilo ponudi soglasje za vzpostavitev nevtralnosti med Francijo in Nizozemsko. Osbornovo dejanje je bilo sicer zgolj administrativno, saj je celo kralj Charles II pred predstavniki angleškega zgornjega doma 22. marca 1679 pričal v prid njegovi nedolžnosti in potrdil, da je bilo pismo napisano na podlagi njegovega navodila. Osnovna kritika v ustavni obtožbi so bila očitna pro-francoska in pro-katoliška nagnjenja kralja in njegovih sodelavcev. Nihče ni resnično verjel, da bi bil dejanski krivec res Osborne, saj je bilo popolnoma jasno, da je le uresničeval kraljeve ukaze, a ker je bil slednji onkraj dosega parlamentarnih sankcij, so se zadovoljili z njegovim finančnikom in sprožili ustavno obtožbo zoper njega. Niso jih prepričali niti argumenti, da je deloval zgolj kot vestni uslužbenec, še več, postal je tarča sovraštva zaradi slepega izpolnjevanja ukazov kralja, katerega politika je bila izrazito neskladna z načelom ustavnega ravnotežja (Duker, 1977: 489).

Kralj Charles II je istega dne, kot je priznal, da je bilo pismo napisano po njegovem ukazu, prekrižal parlamentarne načrte in Osborna pomilostil, še preden se je proces

---

²⁰ Thomas Osborne, *Earl of Danby*, je bil med leti 1673 in 1679 glavni angleški zakladnik v času vladavine kralja Charlesa II.

ustavne obtožbe zaključil. Parlament je – ogorčen nad kraljevim dejanjem – izrazil dvom v legalnost kraljevega početja in sprožil razpravo o vzpostavitvi meril »s katerimi bi omejili doseg kraljeve prerogative pomilostitve« (Grupp, 1963: 52, Duker, 1977: 489). V prepričanju, da je obstoj instituta ustavne obtožbe zagotovilo boljšega vladanja, se je bil parlament pripravljen soočiti celo z ustavno presojo, saj so zagovarjali idejo, da je ustavna obtožba postopek, ki ga ne more ustaviti niti najmočnejša kraljeva prerogativa; obenem je bila prisotna še bojazen, da bi dogajanje postalo precedens za odločanje in ravnanje v morebitnih prihodnjih podobnih razmerah.

Domneva, da je bila kraljeva odločitev v nasprotju z osnovnim pojmovanjem pravičnosti, seveda ni bila zadosten razlog za preklic pomilostitve. Parlament je moral dokazati nezakonitost postopka, da bi zavaroval svojo ustavno integriteto in domnevo odgovornosti v zvezi s tem institutom. Navsezadnje je Parlament izpostavil kot najmočnejši argument dejstvo, da pomilostitev na tak način še ni bila nikoli podeljena in zaradi pomanjkanja prakse na tem področju zaključil, da podeljena pomilostitev ne more ustaviti postopka ustavne obtožbe (Jour v Duker, 1977: 491). Pred Osbornovo ustavno obtožbo je bila kraljeva prerogativa milosti vselej absolutna.²¹ Parlament je sicer nekajkrat poskušal to kraljevo moč nadzorovati, vendar so bili vsi poskusi zaman, saj noben poslovnik ni omejeval kraljeve funkcije podeljevanja milosti, niti v primeru ustavne obtožbe. Številni predstavniki parlamentarnega spodnjega doma so opozarjali, da omejitev možnosti pomilostitev v primeru ustavne obtožbe ne obstaja, a so bili preslišani. Politična strast je bila gluha za pravne argumente.

Med obravnavami so bili banalni spori med spodnjim in zgornjim domom parlamenta stalnica, npr. spodnji dom Osbornovim odvetnikom ni dovolil oporekati veljavnosti pomilostitve, medtem ko je zgornji dom o tem zahteval razpravo. Zagovorniki so bili v negotovosti, saj bi bodisi kršili voljo spodnjega doma ali pa delovali v nasprotju z voljo zgornjega doma. Spodnji dom je zato namenoma sprejel nekaj resolucij v prid svojemu predlogu. Navsezadnje so se strinjali, da Osbornova pomilostitev ne more biti uporabljena kot precedens v prihodnjih podobnih primerih (Duker, 1977), dosežen pa je bil tudi politični kompromis, saj je bila ustavna obtožba zoper Osborna umaknjena, a je kljub temu v ječi (pomiloščen!) preživel pet let (Kobil, 1991).

---

²¹ Po definiciji je bila prerogativa kraljeva »moč, da izvaja vsa dejanja, ki mu jih zakon eksplicitno ne prepoveduje...« (Adams v Duker, 1977: 493).

Posledica Osbornove ustavne obtožbe je bila sprejetje niza zakonov, s katerimi je bila kraljeva pristojnost pomilostitev omejena. Z zakonom Habeas Corpus (1679) je bila pomilostitev prepovedana, če je prestopnik povzročil, da je bil nekdo obsojen na zaporno kazen izven Anglije, kjer Habeas Corpus ni veljal in ga zato ni mogel ščititi. Listina pravic (Bill of Rights) iz leta 1689 je kralju preprečila možnost odložitve izvajanja določenega zakona ali neupoštevanje zakonskih določil. V nadaljevanju je Parlament s sprejemom zakona o nasledstvu prestola (Act of Settlement) leta 1701 za stalno ukinil pomilostitev kot oviro za izrek ustavne obtožbe, čeprav sam zakon ni ustrezno omejil tudi kraljeve pristojnosti za pomilostitev po izreku kazni. V zadnjem koraku je, leta 1721, Parlament z zakonom končno pridobil pristojnost za izrekanje pomilostitve (Kobil, 1991; Moore, 1989; Kalt, 1996).

Naštete omejitve podeljevanja pomilostitev pa niso bistveno spremenile ustaljene prakse izvajanja te pristojnosti iz razlogov, ki niso imeli nobenih povezav s pravičnostjo. Blackstone ima nedvomno prav, ko trdi, da je bil obstoj milosti v Angliji pogosto koristen za blažitev strogega in togega sistema kazenskega sistema, a se je pomanjkanje ustreznih kontrolnih mehanizmov kazalo v pogostih zlorabah (Blackstone, 1979). Kralji so pogosto izrabljali svojo milost za pridobivanje podpore ključnega plemstva in duhovništva – predvsem v konfliktnih obdobjih, ko je bilo celo prodajanje pomilostitev nekaj povsem običajnega. Seveda je taka moralno vprašljiva uporaba milosti spodbudila široko kritiko tovrstne kraljevske prakse (Kobil, 1991).

Poleg poudarjanja individualne monarhove moči in oblasti, je uporaba nevtralnou temeljenih pomilostitev koristila tudi potrebam države. Tako je kralj lahko s pomilostitvami zagotovil zadostno količino cenene delovne sile v kolonijah, saj so bili hudodelci običajno pogojno pomiloščeni – če so le bili pripravljene oditi v kolonije in delati na plantažah. Podobno so na podlagi pomilostitev zagotavljali tudi zadostno število mornarjev na vojnih ladjah (Sebba, 1977: 224).

Zdi se torej, da so sicer meje pristojnosti pomilostitev v Angliji resda bile postavljene, vendar (žal) ne v funkciji, da bi ta institut resnično služil interesom pravičnosti. Ravno (ali pa tudi) zaradi opisanega ozadja angleške prakse pomilostitev so snovalci ustave Združenih držav Amerike pravico podeljevanja pomilostitve podelili predsedniku.

5.2 Kolonialno obdobje in Členi Konfederacije

Odnos prvih naseljencev na ameriškem kontinentu do izvajanja pomilostitve je jasno izkazoval negativni odnos do moči in oblasti vladarja, ki so ju pustili za seboj (v Evropi). Tak odnos se je zrcalil v pisanih zakonih tamkajšnjih kolonij. Prva Virginijska listina iz leta 1606 ni vsebovala nobenih določil v zvezi z izvajanjem pristojnosti pomilostitev, medtem ko je druga Virginijska listina tri leta kasneje podeljevala to moč Guvernerju in Svētu. Tretja listina (1616) je pristojnosti pomilostitev spet ni omenjala. Listina province Carolina²² iz leta 1665 je pristojnost pomilostitev podeljevala tako imenovanemu *Lords Proprietorju*²³. New York in New Jersey sta dovoljevala izrekanje pomilostitev šele potem, ko je bil prepis sojenja poslan v pregled že omenjenim *Lords proprietorjem*, medtem, ko so si v koloniji Massachusetts Bay moč pomilostitve delili Guverner in ministri. Connecticut je to pristojnost poveril generalni skupščini, Guvernerju in šestim pomočnikom. (Ruckman, 2001: 11) Splošni sistemski vzorec je v kraljevih kolonijah torej guvernerju ali drugi osebi na najvišji ravni dopuščal samostojno pomilostitev v vseh primerih z izjemo izdaje in naklepne uboja. V preostalih kolonijah pa je običajno šef izvršilne oblasti svojo milost podeljeval v sodelovanju z drugimi vejami oblasti (Abramowitz, Paget, 1964). A kljub navedenim dejstvom je večina naseljencev menila, da »v demokraciji izvršne pristojnosti pomilostitev ne more biti, saj je tu prestopnik naperjen proti ljudstvu in ne proti Kralju« (Moore, 1989: 25).

Večinskega mnenja pa kolonialni guvernerji v vlogi kraljevih zastopnikov (tudi) zaradi ekonomskega uspeha kolonij, ki je v vedno večji meri postajal pomemben del kraljeve moči, niso upoštevali in so si začenjali pristojnost pomilostitev lastiti ter jo braniti kot svojo pravico. Tako je v nadaljevanju pohod k neomejeni pristojnosti pomilostitev v rokah kakor-kraljevskih predstavnikov Kralja, postal še eden v vrsti sporov, ki so vodili k začetku ameriške revolucije.

V obdobju revolucionarnega boja (1775 – 1783) se je pristojnost pomilostitev na splošno prenesla na zakonodajno vejo oblasti in je bila guvernerjem bodisi popolnoma odvzeta ali pa so jo morali deliti še z drugim organom odločanja. Pomenljiv je podatek, da Členi

---

²² Provinca Carolina se je leta 1729 razdelila na provinci North Carolina in South Carolina, ki sta kasneje postali zvezni državi. Južna Karolina je leta 1778 prva ratificirala Konfederativna določila – prvo ameriško ustavo.

²³ V kolonialnem obdobju so lahko monarhi, kot obliko posredne oblasti, podeljevali lastninsko pravico v upravljanje posameznikom (imenovanim *Lords Proprietor*), s katerim so ti poleg lastništva nad posestvi pridobili tudi izključni nadzor in odločanje v pravnih zadevah.

Konfederacije niso vsebovali nobenih navedb v smislu izvršilne milosti na nacionalni ravni (Duker, 1977; Humbert, 1941; Kobil, 1991; Ruckman, 2001). Tudi ustave iz obdobja revolucije so težile k omejevanju izvršnih pristojnosti in zato večina držav ni dopuščala možnosti pomilostitve v primeru ustavne obtožbe. V nekaterih državah, na primer v Pennsylvaniji in v New Yorku, pomilostitve niso bile možne v primerih izdaje. Ustava države Massachusetts iz leta 1780 je dopuščala pomilostitev šele po izrečni obsodbi. Ustava države Georgia iz leta 1777 je izrecno prepovedovala podeljevanje pomilostitev, medtem ko je ustava države New Hampshire iz leta 1784 to pravico prenesla izključno na zakonodajalca (Adler, 1989: 215).

5.3 Philadelphijska konvencija

Snovalci ustave so si na ustavni konvenciji zadali nalogo ustvariti nov sistem vladavine. Vprašanja organizacije in delitve pristojnosti so bila najbolj bistvena in so tudi zahtevala več razmisleka in energije, medtem ko se razprave o pristojnosti pomilostitve niso uvrstile med pomembnejše. Dejansko v zapisih konvencije ne najdemo mnogo informacij o prisotnosti in potrebi po vključitvi pristojnosti pomilostitve v ustavno besedilo. V redkih razpravah o njej pa so se vprašanja oblikovala predvsem glede treh točk: ali naj bo pristojnost sploh vključena v ustavno besedilo, kdo naj bi bil njen nosilec ter ali naj bodo oblikovane kakršnekoli omejitve v zvezi z njenim izvajanjem. Snovalci ustave so bili seznanjeni z obstojem pristojnosti pomilostitev, saj jo je vključevala že večina tedanjih državnih ustav in čeprav je bila relativno omejena, je bila znana in pogosto uporabljana kot legitimna oblika moči. A kljub dokajšnjem poznavanju njenega statusa, pristojnost ni bila vključena ne v Virginijski in ne v New Jerseyški načrt in šele John Rutledge in njegove pripombe so bile vzrok, da se je navedek le znašel v besedilu.

Na Zvezni konvenciji leta 1787 so se delegati zbrali, da bi dopolnili Člene Konfederacije ter bili takoj soočeni s tako imenovanim »*Virginijskim načrtom*«, katerega avtorji so bili nezadovoljni z vsebino Členov Konfederacije, ni pa jih skrbela odsotnost določil o milosti na nacionalni ravni. Kot niso niti Členi Konfederacije, niti Virginijski načrt ni vseboval načela pristojnosti izvršilne pomilostitve.

Revolucija je namreč povzročila razmah nezaupanja v močno izvršilno oblast in obdobje monopola izvršilne oblasti nad pomilostitvami začasno končala. Tako so v času oblikovanja ustave guvernerji pristojnost pomilostitev imeli le v sodelovanju z

zakonodajnimi sveti ali pa je bila v celoti prenesena na zakonodajno oblast. Guverner je smel kot edina pristojna oseba samostojno podeljevati pomilostitve zgolj v državah New York, Delaware, Maryland ter v obeh Karolinah (Kobil, 1991).

V dogajanje na konvenciji so s svojim predlogom posegli tudi predstavniki manjših držav, ki so ga predložili 15. junija 1787 in ga poimenovali »*New Jerseyski načrt*«. Omenjeni dokument naj bi bil ključni, o katerem naj bi konvencija odločala, a že zopet, kot Členi Konfederacije in Virginijski načrt, tudi ta ni vseboval nobenih določil o pristojnosti pomilostitve. Obravnava obeh dokumentov je ostro razdelila delegate, vendar je na koncu le prevladal kompromis, na podlagi katerega so osnutek konvencijske resolucije predložili v pregled Komisiji za razlago.²⁴ Ta, »prvi osnutek« nove ustave pa še vedno ni vseboval nobenih opredelitev glede pomilostitev (Kobil, 1991; Duker, 1977).

Hamilton je zaradi odsotnosti določil o pomilostitvah v predloženih dokumentih, v svoji razpravi, kjer je nasprotoval modeloma, ponujenima v Virginijskem načrtu in New Jerseyskem načrtu, predlagal, da se vrhovni izvršilni oblasti podeli »moč pomilostiti vse prestopke razen izdaje, katere ni moč pomilostiti brez predhodne obravnave in soglasja Senata« (Farrand, 1911: 292). Komisija za razlago je menila, da naj bo predsednik edini vir pristojnosti podeljevanja odloga kazni in pomilostitve, toda namesto izvzetja izdaje, so v poročilo zapisali določilo, da pomilostitev ne more biti ovira za ustavno obtožbo. Omenjena komisija je skorajda istočasno v postopek obravnave sicer vrnila še drug podoben predlog, ki ga je ob robu Virginijskega načrta posredoval eden izmed članov, John Rutledge²⁵ iz Južne Karoline. Ta predlog je vseboval dodatek k izvršnim pristojnostim, in sicer »možnost pomilostitve, razen v primeru ustavne obtožbe« (Humbert, 1941: 15), a vse do zadnjega dne zasedanja, 25. avgusta, tega predloga niso obravnavali (Ruckman, 2001: 12), nato pa je bil sprejet in zapisan v besedilo.

V nadaljevanju se je razprava osredotočila na vprašanje, kdo naj bi opredeljeno pristojnost lahko izvajal. Izražene so bile nekatere pripombe in nekateri drugačni predlogi članov konvencije, ki so se nanašale na poskuse omejevanja predsednikovega

---

²⁴ Commission on Details: v vlogi nekakšne komisije, ki jih danes poznamo na primer pod imenom statutarno-pravne komisije.

²⁵ John Rutledge je v Philadelphio prispel kot mož z dolgoletnimi izkušnjami pri vladanju, a z velikim odporom do demokracije. Znan je bil tudi, ker je kot sodnik vrhovnega sodišča služil najkrajši čas v vsej zgodovini sodišča – en mesec. Ob drugi nominaciji je postal tudi prvi kandidat za vrhovnega sodnika, ki ga je Senat zavrnil in prvi vrhovni sodnik, ki je v času opravljanja sodniške funkcije tudi duševno zbolel (Ruckman, 2001: 12).

področja delovanja. Predlog, da bi omejili predsednikovo moč s tem, da bi lahko podeljeval pomilostitve samo v soglasju s Senatom, je bil z veliko večino zavržen. Skrb, da je možnost predsednikovega neomejenega podeljevanja pomilostitev tudi v primerih izdaje prenevarno pooblastilo, je delegata Edmunda Randolpha spodbudila k predlogu, da bi v takih primerih predsednik te pristojnosti ne imel. S tem pomislekom se je večina delegatov sicer strinjala (med njimi tudi Madison), vendar Randolph ni soglašal s predlogom rešitve, naj bi v takem primeru predsednik potreboval soglasje Senata, zato predlog ni bil potrjen (Kobil, 1991).

Kritiki predloga ustave, ki je bil predložen po koncu konvencije, so izrazito nasprotovali predvideni predsednikovi neomejeni moči za pomilostitev, saj so menili, da je tako določilo izpostavljeno morebitnim zlorabam, še posebej v primerih izdaje. V odgovorih na tovrstne očitke sta dva največja zagovornika pristojnosti pomilostitev, Hamilton in Iredell, izpostavljala skorajda identične argumente. Oba sta omenjala vidik stopnjevanja pravičnosti, ki sta ga utemeljevala s potrebo po pošteni obravnavi vseh ljudi. Hamilton je vztrajal, da »benigna prerogativa pomilostitve« ne sme biti ovirana, saj je le tedaj možno opravičiti izjeme v primerih »nesrečne krivde«; v nasprotnem primeru bi »pravica predstavljala podporo tudi krvoločnosti in krutosti« (Hamilton, 2003: 420). Tudi sicer je bil prav Hamilton tisti, ki je najbolj jasno izrazil razloge za izključno koncentracijo pristojnosti za pomilostitve v izvršilni oblasti, torej predsedniku, kar je tudi zapisal v federalističnem spisu številka 74:

»V kazenskih zakonikih vseh dežel je prisotna tolikšna stopnja nujne strogosti, da bi se brez enostavnega določanja izjem v primerih nesrečne krivde pravica kazala kot preveč krvoločno in kruto... Zato lahko sklepamo, da bi se bil posameznik lahko pripravljen poslužiti tovrstnih razlogov za dosego morebitnega zmanjšanja togosti zakonodaje ter vsaj poskusil izkoristiti določila, ki so bila predvidena za ščitenje določenega objekta pred kaznijo. Občutek, da je usoda sočloveka odvisna od posameznikovega ukaza, bi seveda povzročil natančnost in previdnost... Ne gre dvomiti, da lahko v kočljivih priložnostih razumen posameznik z občutkom bolje pretehta motive, ki govorijo v prid ali zoper spregled kaznovanja kot katerokoli številčnejši organ« (Internetni vir 4).

V nadaljevanju je Hamilton izjavil, da je temeljni argument za podelitev pristojnosti pomilostitev zgolj predsedniku tudi dejstvo, da je v »kritičnih obdobjih uporov« pravočasno ponujena pomilostitev upornikov lahko ključnega pomena za ohranitev

oblasti²⁶ (Hamilton, 2003: 420). Iredell je nadaljeval, da preudarna uporaba pooblastil lahko prepreči celo državljansko vojno in izpostavi razmislek, da predsednikova pristojnost pomilostitve lahko tudi pomaga pridobiti izjave prič s storilcev prestopkov in da se zaščiti »te uboge reveže, ki jih vsi prezirajo, a obenem vsi izkoriščajo.« S temi besedami je imel v mislih vohune, ki so se izkazali za izjemno koristne za vsako oblast. (Iredell, 1788a) Na podlagi vseh argumentov je predlog besedila drugega člena torej podeljeval »pristojnost odrediti odložitve kazni in pomilostitev za prestopke zoper Združene države, razen v primerih ustavne obtožbe« izključno predsedniku (Kobil, 1991).

Tako so snovalci ameriške ustave na ustavodajni konvenciji v Philadelphiji pravico do podeljevanja pomilostitev zaupali izvršni oblasti. A zakaj so se, kljub prisotnosti duha evropskega kritičnega odnosa do pomilostitve, strinjali z določili, pojmovno in po obsegu tako blizu kraljevskim? Ena izmed mogočih razlag je, da so se v večji meri nagibali k razumevanju pomilostitve kot instrumenta, ki krepi pravna določila, kot zgolj dejanja časti (Corwin, 1957: 181), da so se torej bolj ukvarjali z željo, da bi bila omenjena pristojnost učinkovita, kot pa da bi zgolj zadostili filozofskim predpostavkam demokracije. V želji, da bi oblast lahko nemoteno izvajala veljavno zakonodajo, jih je v večji meri zanimalo, kdo bo obravnavano pristojnost najučinkoviteje izvajal, kot pa, komu le-ta bolj legitimno pripada. Ta razlaga se sklada tudi z Madisonovimi argumenti, ki jih je navajal na sami ustavni konvenciji, ter s Hamiltonovimi argumenti, ki jih je v federalističnih spisih navajal v prid tako oblikovanim določilom ustave. Oba krepi podobno pragmatičnega človeka, odločenega zagotoviti učinkovito oblast, pa čeprav na račun veljavnih demokratičnih načel.

5.4 Izvajanje pristojnosti: od Washingtona do G.W. Busha

Vse od ratifikacije ustavnega besedila naprej so predsedniki Združenih držav Amerike redno in relativno pogosto izvajali svojo pristojnost. Od predsedovanja Georgea Washingtona do današnjih dni so podpisali preko 25.000 pomilostitev. Splošna javnost tem pomilostitvam ni nikoli namenjala pretirane pozornosti, saj se jih je ogromna večina nanašala na ponovno vzpostavljanje državljanskih pravic posameznikom, ki so dosojeno

---

²⁶ Kot bomo videli kasneje, se je predsednik Ford v svoji izjavi ob pomilostitvi Richarda Nixona skliceval na natančno isti argument (vide infra: Pomilostitev R. Nixona: akt milosti Geralda R. Forda, stran 115).

jim kazen večinoma že odslužili. Kljub temu pa je bilo določeno število pomilostitev podeljenih iz političnih razlogov. V zgodnejših primerih izvajanja pristojnosti je bilo opaziti tudi resničen namen postopkov, namreč ponovno vzpostavljanje reda v obdobjih uporov.

Prvi predsednik ZDA, ki je uporabil pristojnost pomilostitve, George Washington, je izkazal svoje usmiljenje upornikom (v primeru upora, imenovanega Whiskey Rebellion), s čimer je pokazal svoj občutek za pravičnost ter zagotovil precedens za svoje naslednike. Washington je leta 1794 tako zatrl upor v Pennsylvaniji, vendar nato 10. julija 1795 pomilostil vse upornike, ki so zaprisedli svojo lojalnost Združenim državam Amerike. Izmed nekaj manj kot 100 upornikom, ki so bili privedeni pred sodišče, so dejansko sodili le dvajsetim. Dva izmed slednjih²⁷ sta bila spoznana za kriva izdaje ter obsojena na smrt z obešenjem. Ne glede na to, je predsednik Washington kasneje oba pomilostil z obrazložitvijo, da je bil upor zatrt ter da je »temeljna in končna človeška kazen preobrazba vseh ostalih« (Washington, 1795 v Crouch, 2008: 723). Predsednik Washington je svoje načelo še dodatno obrazložil v poročilu o pomilostitvah v okviru svojega sedmega letnega nagovora Kongresa, dne 8. decembra 1795. Izpostavil je, da sta bili pomilostitvi motivirani tako v skrbi za usmiljenje kot za javni interes: »Vedno bom smatral, da je pokončno in energično izvajanje podeljenih mi ustavnih pooblastil častna dolžnost, ki se mi zdi nič manj skladna z javnih dobrim kot s svojimi osebnimi občutki, ki se v izvajanju vladnih odločitev na vseh stopnjah spajajo s popuščanjem in občutljivostjo, kot ju lahko dopušča narodna pravičnost, čast in varnost« (Richardson, 1896 v Crouch, 2008: 723).

Štiri leta kasneje je John Adams pomilostil obsojene na smrtno kazen v podobnem primeru upora.²⁸ James Madison je pomilostil Barratarske pirate kot nagrado za njihovo pomoč pri obrambi New Orleansa med vojno leta 1812. Thomas Jefferson je leta 1789 pomilostil vse, ki so bili obsojeni na podlagi Zakona o tujcih in vstajnikih. Predsednika Benjamin Harrison in Grover Cleveland pa sta podelila splošno amnestijo poligamije

---

²⁷ John Mitchell in Philip Vigol (Več v US v. Vigol, 1795 in US v. Mitchell, 1795).

²⁸ Friesov upor (Fries Rebellion, tudi Hot water rebellion) je izbruhnil potem, ko je julija 1798 Kongres uvedel obveznost plačila davka na stanovanjske hiše, posest in sužnje. V Pennsylvaniji je bilo relativno malo sužnje, zato je višina davka v večji meri obremenila lastnike hiš, ki so bili prepričani, da je davek nesorazmerno porazdeljen in so se plačilu uprli. Davčne ocenjevalce so izpred svojih hiš preganjali s curki vroče vode. Pobudnik upora je bil John Fries, ki je bil zaradi tega še z nekaj somišljeniki obsojen na vislice.

obtoženim članom Mormonske cerkve, pod pogojem, da se bodo v prihodnosti vzdržali tovrstne prakse (Damico, 1975; Findley, 1984; Ruckman, 2001).

Pristojnost pomilostitve ni bila kot sporna ali problematična obravnavana vse do Lincolnovih in Johnsonovih podelitev pomilostitev članom Konfederacije po državljanski vojni (Adler, 1989: 219). Adler nadaljuje, »pritiske vojne, maščevalna volja številnih severnjakov ter slo po povračilu med nekaterimi člani Kongresa so bili v nasprotju z relativno prizanesljivim programom milosti tako predsednika Lincolna kot Johnsona« (ibid). Lincolnovе pomilostitve so bile namenjene opogumljanju vojakov konfederacije, da bi zapustili svoje čete in tako oslabili nasprotnike Zveze. Člani Konfederacije so bili pomiloščeni, če so prisegli, da bodo »zvesto podpirali, ščitili in branili Ustavo Združenih držav Amerike«. Amnestije pa niso bili deležni vojaški poveljniki Konfederacije, državni uradniki, tisti, ki so se odrekli svojemu položaju v Kongresu da bi podprli upor ter tisti, ki so izrekli ostavko s svojih položajev v vojski ali mornarici, da bi priskočili na pomoč Konfederaciji. Lincoln se je o podeljevanju pomilostitev voditeljem Konfederacije odločal v vsakem primeru posebej. Skupno je bila amnestija podeljena 22.659 nekdanjim pripadnikom Konfederacije (Dorris, 1953 v Erler, 2007: 430).

Predsedniki so podeljevali pomilostitve tudi sleparjem in dezerterjem, v poskusu, da bi ponovno združili deželo po končani vojni. Franklin D. Roosevelt je pomilostil 1.500 ljudi, ki so bili med drugo svetovno vojno obtoženi na podlagi zakona o vohunjenju ter na tisoče nekdanjih obsojencev, ki so se zavezali, da bodo vsaj leto dni služili v vojski. Podobno je predsednik Harry Truman podelil tri splošne amnestije po drugi svetovni vojni ter po korejski vojni. V enem izmed najbolj množičnih podeljevanj pomilostitev je leta 1974 predsednik Gerald Ford ustanovil komisijo, ki je odločala o 113.000 primerih posameznikov, ki so bili obtoženi različnih zločinov med vojno v Vietnamu. Ford je podelil pogojne pomilostitve v zameno za prisego zvestobe ter dve leti služenja vojske. Med predvolilno kampanjo je tedanji guverner Jimmy Carter negativno ocenjeval Fordov program zaradi omejenega uspeha, ki ga je slednji doživel. Vsega skupaj je 27.000 ljudi zaprosilo za pomilostitev, od katerih je okoli 6.000 dejansko prejelo nepogojno pomilostitev. Po svoji izvolitvi za predsednika ZDA pa je Jimmy Carter podelil vsesplošno pomilostitev vseh vojaških obveznikov, ki se niso prijavili na dolžnost, če niso posledično zagrešili kakšnega kaznivega dejanja.

V bližnji preteklosti je podeljevanje pomilostitev postalo bolj nadzorovano tako s strani medijev kot tudi javnosti (Carter, 1992; Jorgensen, 1993; Moore, 1989). Adler meni, da so prav te pomilostitve »razkrile temnejše načine, v katerih je bila pristojnost lajšanja stroge zakonitosti z uporabo milosti preoblikovana v politično orodje z namenom izkoriščanja in zlorabe v strankarske namene« (Adler, 1989: 220). Ena izmed najbolj spornih tovrstnih pomilostitev se je zgodila, ko je predsednik Gerald Ford podelil »polno, neomejeno in absolutno pomilostitev Richardu Nixonu za vse prestopke proti Združenim državam, katere je Richard Nixon storil, ali morda storil, ali sodeloval pri njih...« (Zupančič, 2001: 1533). Pred omenjeno pomilostitvijo se je pojavljala možnost, da bi Nixon pomilostil kar samega sebe in svoje pomočnike v aferi Watergate. Nixonov šef osebja, H. R. Haldeman, je predlagal, da bi predsednik uporabil svojo pristojnost za preprečitev grozečega sojenja (Woodward, Bernstein, 1976). Bojazen, da bi uporabljena pristojnost pomilostitve dejansko preprečila potekajočo preiskavo, se je uresničila, ko je George H. W. Bush pred začetkom obravnave pomilostil šest obtoženih v aferi Iran Contra. V primeru postopka bi bil predsednik Bush zagotovo povabljen k pričanju kot ena izmed ključnih prič. Bush je svoje dejanje opravičil z mnenjem, da so obtoženi preprečili »kriminalizacijo drugačnosti med različnimi politikami« (Bush, 1992). Tudi številnih pomilostitev predsednika se je držal sloves političnih uslug in pokroviteljstva. Clintonove najbolj razvpite pomilostitve so bile podeljene posameznikom, ki so v preteklosti zagotavljali velike donacije Demokratski stranki, vključno s pomilostitvijo ubežnega finančnega podpornika Marca Richa, katerega bivša soproga je donirala več kot 500.000 dolarjev za ustanovitev Clintonove predsedniške knjižnice (Erler, 2007).

Zdi pa se, da Bush ml. ni šel po stopnjah svojega očeta. Seznam njegovih pomilostitev sicer vsebuje nekaj primerov, ki so pritegnili pozornost in očitke javnosti, vendar še zdaleč niso bili sporni v tolikšni meri, da bi lahko nedvomno trdili, da je bil institut pomilostitve v njegovem mandatu izrazito zlorabljen.

5.5 Ustava kot vir pristojnosti pomilostitve

Vsakršno raziskovanje pristojnosti pomilostitve zahteva razumevanje njenih začetkov in posledičnega razvoja skozi čas. Raziskovanje položaja pomilostitve v različnih svetovnih sistemih kaže, da niti ideološki, niti pragmatični očitki v teku zgodovine niso preprečili, da bi večina današnjih držav te pristojnosti ne konstituirala ustavnopravno. Zdi se, da

pomilostitve po vseh preživetih kritikah, predvsem v osemnajstem stoletju, še danes ne ogrožajo niti drugi instituti, ki so se razvili v modernem kazenskem sistemu dvajsetega stoletja in s katerimi se lahko v modernem času uresničujejo vse starodavne funkcije milosti.

Osnovna določila, ki opredeljujejo institut pomilostitve, se najpogosteje nahajajo v državnih ustavah (oziroma v *organskem, temeljnem, zakonu*, ki pravzaprav predstavlja ustavo neke države), medtem ko se v federalno strukturiranih državah tovrstna določila pojavljajo na federalni ravni in tudi v ustavah posameznih držav, ki federacijo sestavljajo. Pristojnost federalne oblasti na področju pomilostitev je v večini federacij identična pristojnosti federalnih zakonov in sodišč, kot na primer v ZDA, vendar obstajajo primeri, kjer se ti pristojnosti ne ujemata v popolnosti. V slednjem primeru lahko predsednik izreče pomilostitev tudi za kazni, izrečene v skladu z zakonodajo posameznih držav v sestavi federacije.

Primerjalna analiza ustavnih besedil kaže, da v veliki večini suverenih držav pristojnost pomilostitve pripada šefu države (predsedniku ali monarhu), kar je popolnoma v skladu z zgodovinskim stališčem o pomilostitvi kot o diskrecijski pravici osebe na najvišji državni ravni. Čeprav ustavne demokracije, temelječe na načelu delitve oblasti pogosto poudarjajo, da je pomilostitev pravzaprav podeljena izvršni veji oblasti, ki si lahko v izjemnih primerih pridržuje pravico do svobodne odločitve in vzdržanja od absolutnega izvrševanja zakonodaje, je ta navidezna dvojnost odvisna od identifikacije funkcije šefa države z najvišjo izvršilno oblastjo. V državah, ki temeljijo na načelu delitve oblasti, je pravica do izrekanja pomilostitev v rokah šefa države, v funkciji najvišje izvršilne oblasti (Kurtović, 2003: 50-53).

5.6 Analiza ustavnega določila

»/P/redsednik /.../ ima pristojnost odrediti odložitve kazni in pomilostitev za prestopke zoper Združene države, razen v primerih ustavne obtožbe« (Jaklič, Toplak, 2005: 72), se glasi besedilo ustave v drugem razdelku drugega člena ameriške ustave (pomilostitvena klavzula), ki za to delo predstavlja ključno določilo, ki ga v nadaljevanju analiziram.

Ustava ZDA podeljuje pristojnost pomilostitev za zvezne prestopke predsedniku ZDA, ki istočasno predstavlja šefa države in najvišjo izvršilno oblast.²⁹ V ameriškem modelu predsedniškega sistema oblasti se pomilostitev pogosto opredeljuje kot *izvršilna* pomilostitev (oz. *izvršilna* milost), saj je s tem poudarjeno, da pristojnost pripada eksekutivi, torej izvršilni oblasti (Kurtović, 2003: 54). Vendar pa je, kot mnoga druga ustavna določila – žal tudi to določilo zapisano brez »navodil za uporabo«. Lahko sicer ugibamo, kaj je napeljalo avtorje ustave k tako nejasnemu besedilu, vendar je uporabnejše, če kot temelj končnega besedila vrednotimo zgodovinske primere pomilostitve. Nadaljnja evolucija pomilostitve v ZDA v procesu razvoja ameriškega prava pa nam pomaga razumeti, kako se je ta predsednikova pristojnost umestila v dandanašnji sistem, njeno uporabo in interpretacije (Morris, 2004: 35).

Navedeno besedilo torej predsedniku podeljuje »...pristojnost odrediti odložitev kazni in pomilostitev [...]« (Jaklič, Toplak, 2005: 72). Kot že omenjeno, je bila taka oblika določila sprejeta na Virginijski ustavni konvenciji, v praksi pa je Vrhovno sodišče ZDA pomilostitveno klavzulo kasneje interpretiralo v skladu s smernicami in razumevanjem angleškega običajnega prava.

Odložitev kazni tako predstavlja začasen odlog izvršitve prisojene kazni, njen namen pa je izvršilni veji oblasti omogočiti preiskavo in razmislek o vsebini prošnje za pomilostitev. Bistvena značilnost nepogojne pomilostitve je preprečevanje izvršitve kazni, ki je bila ali bi lahko bila izrečena osebam, ki so bile ali ki bi lahko bile obtožene. Leta 1866 je Vrhovno sodišče v primeru *Ex Parte Garland* (*Ex Parte Garland*, 1866) na podlagi izkušenj prakse angleške pravne zgodovine opisalo pomilostitev kot izdelavo »novega človeka« iz prestopnika: »Pomilostitev obsega tako kaznen predpisano za prestopnik kot krivdo prestopnika; in ko je pomilostitev popolna, odreši od kazni in izbriše iz obstoja krivdo, tako, da je v očeh zakona prestopnik tako nedolžen, kot da ni nikoli zagrešil prestopka. Če je podeljena pred obsodbo, preprečuje katerokoli od kazni ali nespodobnosti, ki sledijo, navezujoč se na obsodbo; če je podeljena po obsodbi, odstrani kazni ali nespodobnosti in ga postavi nazaj v vse njegove državljanske pravice;

---

²⁹ Predsednik ZDA ni samo šef države, pač pa v skladu z določili 1. razdelka II. člena ustave tudi šef izvršilne oblasti: »Izvršilna oblast se prenese na predsednika Združenih držav Amerike« (Jaklič, Toplak, 2005: 66).

naredi ga, kot je bil, novega človeka in mu da novo dobro ime in položaj«³⁰ (Williston, 1915: 647-649; Zupančič, 2001: 1529).

Izrek pomilostitve morebiti res izbriše kazen, a to ne pomeni, da je prejemnik tudi resnično nedolžen, saj je splošno razširjeno mnenje, da (s)prejetje pomilostitve avtomatično pomeni tudi priznanje krivde. Seveda obstaja mnogo različnih vzrokov za podelitev pomilostitev, vendar v pravoznanstvu prevladujeta dve osnovni načeli. Leta 1833 je vrhovni sodnik John Marshall izpostavil angleško razumevanje, ko je pomilostitev primerjal z dejanjem milostljivosti (Act of Grace), kar pa je sodnik Oliver Wendell Holmes leta 1927 zavrnil z obrazložitvijo, da je pomilostitev »odločitev najvišje oblasti, da bo javnemu dobru bolje služilo tako, da bo naložilo manj, kot je naložil sodnik« (Humbert, 1941: 77). Vendar pa se ti dve načeli medsebojno nikakor ne izključujeta – predsednik Ford se je v razlagi svoje pomilostitve nekdanjega predsednika Nixona skliceval na obe. In ne glede na to, ali je bila pomilostitev podeljena iz usmiljenja ali zaradi javnega interesa, prevladuje prepričanje, da je lahko »pogojna« zaradi določenih zahtev ali dolžnosti vse dokler je v skladu z določili ustave (Adler, 1989: 211).

Pomilostitvena klavzula prav tako vsebuje amnestijo in znižanje kazni, s tem, da se amnestijo smatra kot splošno pomilostitev, ki je pogojna ali nepogojna in jo lahko podeli bodisi predsednik bodisi Kongres in z njo prizanese s pregonom ali kaznijo celotni skupini državljanov.³¹ Znižanje kazni pa je zmanjšanje sodno izrečene kazni, ki jo bo predsednik nadomestil z manj strogo. Tako lahko predsednik smrtno kazen spremeni v kazen dosmrtnega zapora.

Predsednikova pooblastila za podeljevanje pomilostitev se v nadaljevanju nanašajo tudi na »...prestopke zoper Združene države, razen v primerih ustavne obtožbe« (Jaklič, Toplak, 2005: 72). Primer ustavne obtožbe bomo osvetlili v nadaljevanju, namen citiranega določila pa je očitno dvojen:

- (a) da bi preprečili mešanje predsednikove pomilostitve s postopki ustavne obtožbe in
- (b) da bi zagotovili, da ustavno obtoženi uradnik ne bi mogel ponovno zasesti svojega položaja po zaslugi predsednikove pomilostitve.

---

³⁰ Z drugimi besedami, učinek pomilostitve z osvoboditvijo je v njenih samih besedah tak, da odstrani od pomilostitve vse muke, kazni in kaznovanja, kakršnekoli, ki bi lahko izhajale iz obsodbe, ne odstrani pa same obsodbe. Pritožba [zoper obsodbo] se dovoli (Watkins v Zupančič, 2001: 1529).

³¹ Kot je na primer predsednik Abraham Lincoln 8. decembra 1863 z amnestijo pomilostil »...vse, ki so bili, neposredno ali posredno, vpleteni v obstoječo vstajo« (Duker, 1977: 511).

Obstaja domneva, da morajo biti »prestopki«, ki so skorajda sinonim v angleški percepciji kriminala, zagrešeni pred izrekom pomilostitve. Zdi se tudi, da tîrmin “prestopek” izrecno omejuje pristojnost pomilostitve na zvezno raven, v nasprotju z “zločini”, ki se nanašajo na dejanja na državni ravni (Adler, 1989: 212).

5.7 Oblike pomilostitev

Kot navedeno že v uvodnem delu, je institut pomilostitve starodaven institut, ki je v času zgodovine služil različnim namenom, pač v odvisnosti od aktualnih potreb pravnega sistema trenutnega časa. Zato ne preseneča množica različnih tîrminov, ki so opredeljevali funkcijo milosti in njihova ne vedno konsistentna uporaba. Tako samo v angleškem jeziku lahko navedemo vsaj deset različnih izrazov s konotacijo milosti³² (Sebba, 1977: 116).

Z namenom ilustracije problematične narave uporabljane terminologije se v nadaljevanju osredotočam na izraze, ki so najpogosteje v uporabi v Združenih državah Amerike in ker milost lahko razumemo tudi v ožjem smislu, jo obravnavam v smislu formalnega akta izvršne oblasti, ki odstrani oziroma onemogoči izvajanje vseh ali zgolj nekaterih možnih kazenskih posledic za storjeno kaznivo dejanje. V tej obliki akt milosti zagotavlja, da oseba, kateri je podeljena, ne bo (u)trpela kazni, ki je predvidena oziroma zagrožena za izvršena kazniva dejanja. Moore sicer meni, da ima izvršilna oblast, ki želi izvesti akt milosti, na voljo več različnih možnosti (Moore, 1989: 4-5), za katere pa sta se v ameriški praksi izločila predvsem dva izraza, ki sta zapisana tudi v besedilu ameriške ustave: pomilostitev in odložitev kazni. Tîrmin *pomilostitev* se najpogosteje uporablja v generičnem smislu in zajema zmanjšanje, oprostitev ali zamenjavo kazni ter tudi njeno odložitev, ne glede na to, da je slednja omenjena še posebej (Kurtović, 2001: 64).

Na podlagi funkcionalne analize uporabe podeljevanja milosti v Združenih državah Amerike razlikujemo naslednje tipe izvršilne milosti (Moore, 1989; Kurtović, 2001):

- brezpogojna pomilostitev³³ (*pardon absolute* oziroma *unconditional*) prestopnika osvobodi izrečene kazni in pomeni, da lahko le-ta brezpogojno odide kot nedolžen, torej kot nikoli obtožen in nikoli obsojen. Včasih sicer ne odpravlja obsodbe.

---

³² Ti izrazi so: *free pardon*, *full pardon*, *conditional pardon*, *commutation*, *remission*, *reprieve*, *respite*, *amnesty*, *clemency* in *mercy* (Sebba, 1977: 116).

³³ Ponekod opredeljena tudi kot popolna ali absolutna pomilostitev. Izrek pomeni povračilo vseh državljskih pravic nekdanjemu obsojencu. Brezpogojna pomilostitev se v izjemno redkih primerih izreče obsojencem na

- pogojna pomilostitev (*pardon conditional*) je odvisna od izvrševanja ali opustitve dejanj, ob njenem izreku določenih s strani izvršilne oblasti. Pomilostitev s predhodnim pogojem ne učinkuje, dokler pomiloščena oseba ne izpolni predpisanega pogoja, medtem ko je veljavnost pogojne pomilostitve z naknadnim pogojem odvisna od izpolnjevanja predpisanega pogoja³⁴. Nosilec izvršilne milosti lahko postavi kakršenkoli pogoj z izjemo nezakonitih, nemoralnih ali nemogočih dejanj³⁵.
- znižanje (ali zamenjava) kazni (*commutation*) predstavlja izrek lažje oblike določene kazni namesto prvotno izrečene in kazen se izvrši, vendar v zmanjšani obliki. Znižanje kazni se, kot nadomestilo težjega kaznovanja z lažjim, bistveno razlikuje od klasične pomilostitve, saj ji običajno sledi pogojni odpust z nadzorovanjem (na podlagi zaveze prestopnika, da prestopka ne bo ponovil) in obenem ne vzpostavlja celotnega obsega državljskih pravic. Znižanje oziroma zamenjava kazni je lahko tudi pogojna. Med najpogostejše oblike tega tipa pomilostitve štejemo:
  - a) zamenjavo smrtno kazni z dosmrtnim zaporom (običajno brez možnosti predčasne ali pogojne odpusta);
  - b) zamenjavo kazni dosmrtnega zapora z zaporno kaznijo določenega minimalnega trajanja ali določitvijo datuma, ko lahko prestopnik najprej zaprosi za pogojni odpust;
  - c) zamenjavo izrečenega maksimalnega trajanja zaporne kazni, s čimer se skrajša tudi rok, do katerega mora pogojno odpuščeni ostati pod nadzorom ter
  - d) zamenjavo izrečene kazni z že odsluženim delom kazni, ki običajno pomeni odpust brez nadaljnega nadzora.
- odlog kazni (*reprieve* ali *respite*), ki ne predstavlja posebne pridobitve za prestopnika, saj se izvedba dosojene kazni zgolj preloži za (ne)določen in praviloma zgolj krajši

---

smrtno kazen, zgolj v primerih, ko se naknadno dokaže, da je obsojeni nedolžen. Na splošno je v anglo - ameriškem pravnem sistemu brezpogojna pomilostitev rezervirana v primerih obsodb nedolžnih, ko je pomilostitev edini učinkovit način za popravo sodne pomote in tedaj se izrečena sodba seveda ukine oziroma prekliče (Newman, 1958: 334).

³⁴ Eden izmed naknadnih pogojev je na primer odvajanje od uživanja alkoholnih pijač, če je bil prestopnik storjen pod vplivom alkohola. Vse dokler se pomiloščeni vzdrži uživanja alkohola, pomilostitev velja (Hill, 1892).

³⁵ V zvezi s pogojno pomilostitvijo je bilo v zgodovini aktualno vprašanje, ali se lahko kot pogoj zahteva izgnanstvo. Eden prvih tovrstnih aktov je bila pogojna pomilostitev tatu, ko je bil po obsodbi za težjo tatvino obsojen na pet let zapora, nato pa pomiloščen pod pogojem, da za vedno zapusti ZDA. Prestopnik se je kasneje pritožil in kot razlog navedel, da pregnanstvo kot kategorija v pravnem sistemu države New York ne obstaja. Sodišče je kljub strinjanju z navedbo, da je zahteva kateregakoli nezakonitega, nemoralnega ali nemogočega pogoja nična, pregnanstvo sprejelo kot dopuščen pogoj in pritožbi ni ugodilo (Berkson, 1975: 90).

čas. Odlog usmrtitve je najpogostejša oblika odloga kazni v primeru izrečene smrtne kazni³⁶.

- oprostitev denarne kazni ali odvzema lastnine (*remission of fines and forfeitures*) v anglo - ameriškem pravnem sistemu vključuje tudi ustavno pravico izvršilne oblasti, da suspendira pobiranje denarnih kazni oziroma da prestopnika oprosti obveznosti plačila denarne kazni oziroma odvzema lastnine (izgube lastninske pravice).
- vrnitev državljanskih pravic (*restoration of civil rights*) povrne pomiloščenemu obsojencu odvzete temeljne državljanske pravice in ukinja tako imenovano »državljsko smrt« - formalno zakonito državljsko in politično nesposobnost, ki je pravna posledica obsodbe. Ponovna vzpostavitev političnih, socialnih, gospodarskih in drugih državljskih pravic, kot je volilna pravica, pravica biti porotnik, pravica do vlaganja tožbe in pritožbe je običajno izvedena avtomatično, v nasprotnem primeru pa lahko tudi na podlagi vložene prošnje³⁷.

Ker se našteje različice akta milosti kot možne oblike pristojnosti izvršilne oblasti za zmanjšanje strogosti kazni razlikujejo le v stopnji redukcije oziroma tipu postopka, jih bom v nadaljevanju tega dela bodisi združil pod dežnikom tērmina pomilostitev, bodisi natančno opredelil za katero vrsto postopka gre.

5.8 Omejevanje pristojnosti

Skladno s svojo kraljevsko preteklostjo, predsedniške pristojnosti na področju pomilostitev niso podvržene skorajda nobenim omejitvam ali pa je teh izredno malo in še tedaj je njihovo uresničevanje malo verjetno. V teoriji sta za naknadno omejevanje pristojnosti možna pravosodna revizija postopka ter ustavna obtožba, vendar ju v praksi, razen v primeru, ko predsednik svoje pristojnosti prekomerno zlorablja oziroma jih izvaja na surovo arbitraren način, ni možno uporabiti.

Ameriški Kongres je večkrat neuspešno poskušal omejevati učinke in pomen predsednikove pristojnosti pomilostitev. Ustavno določilo je nesporno opredeljeno kot

---

³⁶ Poleg primerov, za katere pravo predpisuje avtomatski odlog usmrtitve (če se pojavijo novi dokazi, dokler nerojeni otrok obsojenke na smrt ne pride na svet, dokler obsojeni iz zdravstvenih razlogov ni sposoben za usmrtitev (sic!) ali dokler niso izčrpane vse možnosti za pritožbo, so nepravni razlogi tudi, če je predvideni dan usmrtitve državni praznik, nedelja ali rojstni dan obsojenca (Scott, 1952: 100).

³⁷ Kljub vsemu se državljske pravice običajno ne vzpostavljajo ponovno na podlagi milosti izvršilne oblasti; vsaj v ZDA je ena izmed zakonskih tendenc ravno razvoj postopka avtomatičnega ponovnega vzpostavljanja temeljnih državljskih pravic po osvoboditvi prestopnika (Stafford, 1977: 5).

primer neomejene ustavne podelitve neke pristojnosti predsedniku, ki ne dopušča nobenega oviranja ali vplivanja, niti s strani Kongresa, niti s strani sodišč.³⁸ Predsedniku je torej dana popolna in svobodna diskrecijska pravica podeljevanja pomilostitve komurkoli se jo odloči odobriti in za kakršenkoli prestopok. A to dejstvo institucije Kongresa ni odvrnilo od večkratnih naporov, da bi se v proces vključil bodisi kot nekakšno nazorno telo predsednikovega ravnanja, bodisi s poskusi podeljevanja različnih oblik amnestij prestopnikov tudi z njegove strani. Vrhovno sodišče je vse poskuse omejevanja predsednikove pristojnosti s strani Kongresa zavrnilo, nikoli pa še ni odločalo o vprašanju, ali Kongres sploh ima kakršnokoli pristojnost izvajanja pomilostitve ali pa če lahko predsednikovo ravnanje neposredno nadzira. Obstajajo odločitve Vrhovnega sodišča, ki navajajo, da kljub ustavnemu določilu, ki pristojnost podeljuje predsedniku, s tem Kongresu še ne odvzema pristojnosti za podeljevanje določenih oblik pomilostitev, npr. podelitve splošne amnestije (Brown v. Walker, 1896 in Duker, 1977: 521-23).

V številnih primerih je Vrhovno sodišče presojalo pobude Kongresa za omejitev pristojnosti pomilostitve oziroma razpravo o razmerah, v katerih je pomilostitev lahko podeljena. Odločitve sodišč so bile vedno enake – Kongres predsednika pri izvajanju te pristojnosti nikakor ne more kakorkoli omejevati. Zdi se, da lahko brez sleherne sence dvoma zatrdimo, da bistvena in trajna omejitev te predsednikove pristojnosti ostaja politična – tista, ki jo državljani uresničujejo vsaka štiri leta na volilni dan (Adler, 1989: 224).

Zdi se torej, da je resnična milost prizadeta, kadar se izvršilna oblast pri oblikovanju odločitev zateče le k svojim moralnim in političnim občutkom. Tako ravnanje je pripeljalo do razmer, v katerih milost deluje podobno, kot nam znanstveniki razlagajo delovanje evolucije: določajo jo dolga obdobja mrtvila, ki jih občasno prekinjajo naključni izbruhi izjemne aktivnosti. Podeljevanje milosti je tako lahko leta in leta trivialen postopek rehabilitacije nekdanjih prestopnikov, vse dokler nekdo ob koncu svojega mandata ne uprizori pomilostitvene krokarije. V to kategorijo bi lahko uvrstili nekdanjega guvernerja Nove Mehike, Toneya Anayo (Meyer, 1986: A1), kot tudi nekdanjega predsednika Clintona.

---

³⁸ Primerjaj npr. Ex parte Grossman (Ex Parte Grossman, 1925: 108-11) ter Ex parte Garland (Ex Parte Garland, 1866: 380).

Medtem ko mehanizmov evolucije ni možno niti zaželeno prirejati po svoji volji, pa bi institutu pomilostitve sprejem nekaterih doslednih in načelnih meril za njegovo upravljanje nedvomno koristil. Kobil tako v svojem članku kot štiri možne vire meril za upravljanje s pristojnostjo pomilostitev našteva zakonodajo, sodstvo, državljane in izvršilno oblast (Kobil, 1991):

5.8.1 Zakonodaja

Ker neposredni vir pristojnosti pomilostitev na zvezni ravni, ustavno določilo, to pristojnost podeljuje izvršilni veji oblasti, se zdi, da je vloga zakonodaje učinkovito odstranjena iz samega postopka. Kljub temu ustavno pridobljena pravica do podeljevanja pomilostitev izvršilne veje oblasti ni ekskluzivna. Kongres sicer ne more omejevati predsednikove uporabe pristojnosti, ni pa izključeno, da bi lahko nekatere obliko pomilostitev podeljeval tudi Kongres. Posledično, medtem ko zakonodaja ne opredeljuje meril, ki bi omejevala izvajanje pristojnosti, bi lahko Kongres, pa tudi državne zakonodaje, oblikovali vzporedni sistem zakonodajne pomilostitve, s katerim bi se razširil obstoječi sistem postopkov izvršilnih pomilostitev. Tedaj bi v primeru, ko izvršilna veja oblast v interesu pravice ne bi bila pripravljena ali ne zmožna izvajati pristojnosti, bila možna uporaba omenjenega vzporednega sistema. Seveda bi zakonodaja morala opredeliti merila, v katerih okoliščinah bi bila tovrstna uporaba pristojnosti primerna. Sistem bi povečeval možnosti prestopnikov za prejetje pomilostitev, ne da bi s tem omejeval izvajanja podeljevanja predsednikovih pomilostitev.

5.8.2 Sodstvo

Sodna veja oblasti je v več primerih jasno izrazila svoje mnenje ter zavrnila možnost omejevanja predsedniške pristojnosti. Vendar pa besedilo ustave ne vsebuje nobene nepremostljive ovire, da bi sodstvo uporabilo postopke sodne revizije z namenom določanja meril za izvajanje pristojnosti izvršilnih pomilostitev. Če lahko sodišče zavrne uresničitev podeljene pomilostitve, ker le-te vključuje neustaven pogoj (glej: *Schick v. Reed*, 419 U.S. 256, 266; 1974) ali pa učinkuje na pridobljene pravice tretjih oseb (glej: *Knote v. U.S.*, 95 U.S. 149, 154; 1877), ali lahko razveljavi tudi izvršilno pomilostitev, če je bila podeljena iz razlogov, nasprotnim javnemu interesu ali če krši jasna določila ustave?

Definiranje zakonodaje je sodna stroka, zato morajo biti sodišča pripravljena revidirati predsedniške odločitve z namenom zagotavljanja, da so v skladu z določili ustave. Še več, neodvisnost zveznega sodstva od političnih pritiskov predstavlja prikladno varovalko veliko bolj spolitizirane izvršilne veje oblasti.

5.8.3 Državljeni

Nepredvidena ustavna kriza ima lahko na podlagi sprejetega ustavnega amandmaja (ki bi to določal), za posledico omejevanje izvršilne pristojnosti pomilostitev. Takšna kriza je konec sedemnajstega stoletja privedla do omejevanja kraljeve prerogative milosti v primeru grofa Osbourn. (*vide infra*: Ustavna obtožba Thomasa Osborna, Danbyjskega grofa, stran 46) Vendar so danes taki dogodki zelo malo verjetni. Celo najbolj sporna pomilostitev v ameriški zgodovini – Nixonova pomilostitev – ni povzročila nobenih strukturnih sprememb v postopkih izvršilne pristojnosti.

5.8.4 Izvršilna oblast

Če ocenjujemo na podlagi preteklih izkušenj, potem izvršilna oblast ne daje veliko upanja, da bi pristojnost pomilostitve reformirala. Večina nedavnih predsednikov je delovala v skladu s prakso pomilostitev svojih predhodnikov in svojo pristojnost uporabljala ad hoc. A kljub temu eksekutiva ostaja najbolj logična izbira pri določanju pospeševalca (pre)čiščenja pristojnosti pomilostitve. Drugi člen ustave v kombinaciji z nekaterimi relevantnimi odločitvami Vrhovnega sodišča predsedniku oziroma izvršilni veji oblasti podeljuje široko diskrecijsko polje, na katerem se ta pristojnost nato tudi izvaja. Zato bi lahko predsednik, ki bi želel podeljevati pomilostitve načelno, pri sprejemanju odločitev uporabil predloge, ki jih kot možne oblike pravičnejšega podeljevanja pomilostitev naštevam v poglavju o vprašanju prihodnosti instituta (*vide supra*: Reforma instituta pomilostitve?, stran 91).

5.9 Pravosodni postopki v zvezi s podeljevanjem pomilostitev

Vsebina odločitev Vrhovnega sodišča v zvezi s predsednikovimi pomilostitvami kažejo različne in včasih celo nasprotujoče si poglede na samo naravo obravnavane pristojnosti predsednika ZDA. Kljub skupnemu imenovalcu ugotovitev, da je vplivanje na

pristojnost onkraj dosega pravosodnih postopkov in Kongresa, je moč najti nekaj izrazito kontrastnih pristopov pravosodja na tem področju.

V prvem postopku Vrhovnega sodišča, ki je obravnaval predsednikovo pristojnost pomilostitve, jo je vrhovni sodnik John Marshall primerjal z enako pristojnostjo angleškega kralja, namreč, da je »...pomilostitev dejanje usmiljenja... zasebno in obenem uradno dejanje izvršnega sodnika...« (US v. Wilson, 1833: 160)³⁹. Skorajda 100 let kasneje je bila sprejeta prav tako enoglasna odločitev sodišča v primeru *Biddle v. Perovich*, a vendar diametralno nasprotna po vsebini ter za pojmovanje ameriške pristojnosti pomilostitve. Izjava sodnika Oliverja Wendella Holmesa se je glasila: »Pomilostitev v današnjem času ni zasebno dejanje usmiljenja, ki izhaja iz posameznikove lastnosti posedovanja te pristojnosti. Je del ustavne sheme. Ko je podeljena, je s tem izkazana zavezanost odločitvi temeljne oblasti, da bo javni blaginji bolje služila z manjšim prizadejanjem, kot ga je določila prej izrečena sodba« (Biddle v. Perovich, 1927: 486).⁴⁰

V zadevi *Ex parte Wells* je Vrhovno sodišče odločalo o vprašanju, če lahko predsednik podeli pogojno pomilostitev v obliki zmanjšanja smrtne kazni v kazen dosmrtnega zapora. Enako stališče kot v zadevi *U.S. v. Wilson* je nekoliko kasneje zavzel tudi sodnik Stephen J. Field, ki je v zadevi *Ex Parte Garland* iz leta 1866, zapisal: »Tako prenesena pristojnost je neomejena, z navedeno izjemo {ustavna obtožba}. Velja za vse znane oblike

---

³⁹ Primer obravnava rop poštne kočije ter ogrožanje kočijaževega življenja. George Wilson in njegov pajdaš James Porter sta bila za prestopok obsojena na smrt z obešanjem. Porter je bil dejansko obešen, Wilsona pa je predsednik A. Jackson pomilostil z znižanjem kazni, vendar se je (nova) kazen namesto na doživljenjski zapor (v zameno za smrt z obešanjem), glasila na »karkoli, razen smrti« (US v. Wilson, 1833). Pomilostitev je poleg kazni potemtakem dopuščala tudi nadaljnje postopke in morebitne obsodbe za druge zagrešene prestopke. Wilsonu so kasneje resnično sodili še zaradi drugih prestopkov in sodišče je bilo v dvomu glede vpliva že podeljene pomilostitve na njihovo odločanje. Ne glede na to se Wilson in njegov odvetnik na pomilostitev sploh nista sklicevala ali jo kakorkoli želela uveljavljati. Na izrecno vprašanje glede tega je Wilsonov odvetnik celo zavrnil kakršnekoli koristi na račun podeljene pomilostitve. Sodišče je tako ostalo v dvomih, ali naj pomilostitev spregledajo, ali pa pri odločanju podeljeno pomilostitev upoštevajo. Vrhovni sodnik Marshall je s svojim mnenjem oblikoval še danes veljavno stališče, da lahko »načela v zvezi z delovanjem in učinkom pomilostitve« ter »pravila« o tem, kako naj se moč pomilostitve uporablja, najdemo v primerih »izvršilne oblasti naroda, govorečega jezik, ki je tudi naš jezik« (US v. Wilson, 1833). Torej je sodnik Marshall zavzel stališče, da je potrebno besede ustave interpretirati z vidika prakse angleškega kralja (Ruckman, 2001).

⁴⁰ Širok pogled sodišča na moč podeljevanja pomilostitev je tudi zadeva *Biddle v. Perovich*. Vuco Perovich je bil leta 1905 obsojen na smrt, ki jo je dolgo odlagal s serijo pritožb in odlogov. Leta 1909 ga je predsednik Taft pomilostil z znižanjem kazni na kazen dosmrtnega zapora, enajst let kasneje pa je bil Perovich izpuščen iz zapora potem, ko je okrožni sodnik razsodil, da je bila pomilostitev izvršena »brez [Perovichovega] soglasja in brez potrebne pravne avtoritete« (Biddle v. Perovich, 1927). Primer je romal na Vrhovno sodišče, kjer je vrhovni sodnik Holmes razsodil, da pomilostitev ni več »zasebno dejanje naklonjenosti posameznika, ki to moč slučajno ima« (Biddle v. Perovich, 1927). Še več, vrhovni sodnik Holmes je zatrdil, da je omenjena moč »del ustavne sheme« (Biddle v. Perovich, 1927) in »odločitev,« da je »za javno dobro boljše naložena manjša kazen, kot jo je določilo sodišče.« V nadaljevanju je vrhovni sodnik Holmes izrazil stališče, da mora biti vsako znižanje kazni, ki jo podeli predsednik, v okviru »določil in razumevanja besedila ustave« (Ruckman, 2001).

prestopkov po njihovem nastanku, bodisi pred začetkom sodnih postopkov, v času njihovega trajanja, ali pa po izrečni sodbi in obsodbi« (Ex Parte Garland, 1866 v Adler, 1989). V odločitvi je sodnik Field navedel, da »/t/a predsednikova pristojnost ni podvržena pravosodnemu nadzoru. Kongres ne more omejiti učinka podeljene pomilostitve, niti iz njenega uveljavljanja izključiti kateregakoli prestopnika. Prerogative milosti, ki jo dejanje pomilostitve vsebuje, ne morejo ovirati nobene zakonodajne omejitve« (Ex Parte Garland, 1866 v Adler, 1989). Sodišče je sicer ugotovilo, da predsedniška pristojnost ne more biti vključena v ustavno avtoriteto Kongresa, nič pa ni bilo govora o možnosti sodne revizije. Kasnejši primeri na sodišču so navedeno mnenje ublažili s sklepom, da si Kongres s predsednikom vseeno deli pristojnost podeljevanja amnestij (The Laura, 1885; Brown v. Walker, 1895). Pomembno dejstvo je, da je bil izrek o neomejenosti predsedniške odločitve v zadevi *Ex Parte Garland*⁴¹ odpravljen s kasnejšo odločitvijo Vrhovnega sodišča, ko je zagovarjalo stališče, da je postopek izreka pomilostitve kljub vsemu lahko podvržen sodni reviziji.

V zadevi *Ex Parte Grossman* je vrhovni sodnik Taft dopustil možnost, da sum izjemne zlorabe pristojnosti pomilostitve lahko izzove presojo njene veljavnosti na Zveznem sodišču, vendar je v nadaljevanju navedel, da se zadostna zloraba še ni zgodila (Ex Parte Grossman, 1925).⁴²

Razprave se torej bijejo z različnimi argumenti, ali je pravilnejše tolmačenje o zasebni ali o obči naravi predsednikove odločitve, ob obstoju dokazov za pravilnost obeh. Nekdanji predsednik Združenih držav, William Howard Taft je leta 1925 ugotovil, da je podeljevanje pomilostitev ena izmed najtežjih dolžnosti, ki jih mora izvajati predsednik ter da je »edino pravilo, ki mu mora predsednik pri tem slediti, neizvajanje pristojnosti v

---

⁴¹ »Augustus H. Garland je bil odvetnik iz zvezne države Arkansas. Pred letom 1861 je praktical pravo kot odvetnik pred Vrhovnim sodiščem ZDA, nato pa se je ob odcepitvi južnih držav ZDA pridružil odcepljeni Konfederaciji in postal član Kongresa Konfederacije. Po kapitulaciji Konfederacije želel ponovno praktical pravo kot odvetnik. Predsednik Johnson, ki je nasledil umorjenega Lincolna, je julija 1865 izdal splošno predsedniško pomilostitev za kazniva dejanja upora za južnjake. Opravljanje odvetniškega poklica pa je Garlandu nato preprečil poseben zakon Kongresa ZDA iz leta 1865 [Test Oath Act], ki je med drugim določal, da morajo vsi odvetniki, ki nameravajo svojo dejavnost opravljati pred Vrhovnim sodiščem ZDA in drugimi zveznimi sodišči, podati prisego zvestobe, da niso pomagali konfederacijski stvari z besedo ali dejanjem. Vrhovno sodišče ZDA je s petimi glasovi (Fieldova večina) proti štirim (Millerjeva manjšina) odločilo, da je zakon protiustaven, ker je »bill of attainder« (institut odvzema častnih in državljanskih pravic, prepovedan s 3. odstavkom 9. oddelka 1. člena ustave ZDA) in retroaktiven, če pa temu ne bi bilo tako, pa bi bil protiustaven, ker ima izvršilna oblast (predsednik ZDA) pravico podeljevati akte milosti, torej bi zakon Kongresa ZDA kršil načelo delitve oblasti« (Zupančič, 2001: 237-238).

⁴² »Pomilostitve prestopkov s strani Predsednika se izvajajo že več kot tričetrto stoletja in v vsem tem času ni bil zabeležen noben zadosten primer morebitne zlorabe, ki bi zahteval preverjanje upravičenosti pomilostitve na zveznem sodišču« (Ex Parte Grossman, 1925).

škodo javnega interesa« (Taft, 1925: 121). A kljub temu ni mogoče zanikati niti drugega načela, kot je izpostavil nekdanji tožilec za pomilostitve Roger Adams, da je odločitev o pomilostitvi »zgolj stvar usmiljenja« (Cannon and Byrd, 2000: 776).

Vseskozi v zgodovini so predsedniki sprejemali dvojna načela, vendar so bili tudi izjemno previdni in pomilostitev članom lastnih administracij v sumljivih okoliščinah niso podeljevali. A ker skušnjava lahko postane prevelika in upoštevajoč popolno oblast, ki jo predsednik nad pristojnostjo uživa, je moč razumeti, zakaj je Kongres poskušal najti kreativne načine nadzora nad temi postopki. Nenadzorovana moč lahko preraste v njeno zlorabo in tudi (oziroma predvsem) zato je Kongres pogosto izražal zaskrbljenost nad predsednikovim izključnim nadzorom nad procesom. Pomisleki Kongresa so bili večinoma izraženi na področjih, navedenih v nadaljevanju (Peterson, 2003: 1235-40).

- Odveza predsednika od odgovornosti za morebitna storjena kazniva dejanja.

Preko dvesto let zgodovine so politični opazovalci izražali skrb, da bi lahko predsednik uporabil svojo pristojnost v opravičilo svojih lastnih kriminalnih aktivnosti. Kot prvobitna tema je bila ta skrb izražena v obliki prastarega in nikoli razrešenega vprašanja, ali lahko aktualni predsednik pomilosti samega sebe za prestopke, ki bi jih bil morda zagrešil v času trajanja svojega predsedniškega mandata. Znano je, da se je predsednik Nixon aktivno ukvarjal z razmišljanjem v tej smeri, še preden je najavil svoj odstop (Woodward, Bernstein, 1976). V nekaterih medijih smo lahko zasledili, da je bil tudi predsednik Clinton enakih misli (Broder, 2000: A24). Pomislek je bil najbolj aktualen z izdajo Fordove pomilostitve predsednika Nixona. Čeprav je predsednik Ford nanizal številne razloge, zakaj je akt Nixonove pomilostitve v javnem interesu (Zupančič, 2001: 1533), so v javnosti vztrajali pomisleki, da je Nixon svojo pomilostitev doživel kot *quid pro quo* za zagotovilo, da bo odstopil kot predsednik ter zaradi drugih političnih razlogov⁴³. Da bi predsednik Ford utišal sume o ozadju pomilostitve, se je osebno pojavil pred Kongresnim odborom, kar je bil tedaj precedenčni primer, ter odgovarjal na ustna in pisna vprašanja v zvezi s Nixonovo pomilostitvijo (Rosenbaum, 1974: 1). Vztrajnost dvomov v zvezi z Nixonovo pomilostitvijo še dandanes napeljuje k prepričanju, da je

---

⁴³ Podpora javnosti predsedniku Fordu je padla s 66% pred izdajo pomilostitve na 50% takoj po njej (Clifton, 1974: 1).

vzpostavitev dodatnih kontrolnih mehanizmov nad izvajanjem pristojnosti pomilostitve nujna.

- Odveza predsednikovih sodelavcev od morebitnih storjenih kaznivih dejanj in posledično izvzetje predsednika iz vpletenosti v prestopke.

Kritiki pristojnosti pomilostitve tudi izražajo pomisleke, tesno povezane s pomisleki opisanimi zgoraj, v zvezi z uporabo pristojnosti za zavarovanje tesnih sodelavcev v Beli hiši pred kazensko odgovornostjo in posledično preprečitvijo razkritja lastne krivde. Prav ta pomislek je izrazil George Mason, ko je podprl amandma, predlagan s strani Edmunda Randolpha, namreč, da bi iz pristojnosti pomilostitve bilo potrebno izvzeti »primere izdaje« (Elliot, 1974). Masonov argument je bil: »Predsednik Združenih držav ima neomejeno moč podeljevanja pomilostitev za izdajo; to je lahko kdaj uporabljeno za zaščito pred kaznovanjem tistih, ki bi jih skrivaj naščuval k prestopku in s tem zavaroval razkritje svoje lastne krivde« (Elliot, 1974).

Enaki pomisleki so spremljali pomilostitve, ki jih je podelil predsednik G.H.W. Bush vpletenim v škandal Iran – Contra. Bush je tedaj pomilostil tudi svojega nekdanjega ministra za obrambo, Casparja Weinbergerja (Jackson, Ostrow, 1992: A1). Zaskrbljenost je bila tedaj še toliko večja, ker je predsednik Bush pomilostitve podelil v obdobju po izgubljenih volitvah, na katerih ga je premagal Bill Clinton. Caspar Weinberger bi bil moral 5. januarja pričati zaradi obtožbe, da je lagal Kongresu v zvezi s svojo vpletenostjo v prodajo orožja Iranu in zaradi podpore upornikov v Nikaragvi. In še več, jasno je bilo pričakovano, da bodo dokazi na sodišču pokazali, da je bila predsednik Bush osebno seznanjen z dogajanjem (Johnston, 1992: A1).

Ta konkretni primer v očeh številnih kritikov predstavlja točno tisto obliko prikrivanja, o kateri je George Mason izrazil skrb v času Philadelphijske konvencije.

- Pomoč politični stranki ali političnim zaveznikom.

Kot večina pristojnosti, s katerimi upravlja predsednik ali Kongres, je lahko tudi pristojnost pomilostitve uporabljena za potrebe političnega učinka v smislu oblikovanja večje politične podpore med ključnimi skupinami volivcev. Razlika med drugimi pristojnostmi in pristojnostjo pomilostitev je v pričakovanju, da bo slednja uporabljena zgolj za potrebe interesa pospeševanja pravičnosti oziroma vsaj z namenom zagotavljanja domačega miru v kriznem času (Kobil, 1991: 613-15).

Clintonova pomilostitev članov nacionalistične skupine s Puerto Rica, Oboroženih enot narodne osvoboditve⁴⁴ (*vide infra*: Narodno osvobodilne oborožene sile Puerto Rica, stran 115), je izpostavila vprašanje opazovalcev o možni povezavi s kandidaturo Hillary Clinton za senatorko iz New Yorka (Seelye, 1999: B5). Pomilostitve so postajale čedalje bolj sporne, ko so mediji razkrili, da so zvezne agencije, vključno z Zveznim preiskovalnim uradom, Uradom za zapore in še dvema različnima tožilskima pisarnama omenjeni pomilostitvi izrecno nasprotovale (Johnston, 1999: A1). Ti pomisleki o možnosti politične uporabe pristojnosti pomilostitve so seveda še povečali interes kongresa za dodatno reguliranje procesa pomilostitev.

- Nagrada za prijatelje, donatorje ali sorodnike.

Neodgovorna raba pristojnosti pomilostitve lahko vodi tudi k sumom, da predsednik uporablja svojo pristojnost za osebne in gmotne koristi s tem, da pomilosti tiste, s katerimi ima tesne osebne vezi ali tiste, ki so financirali njegovo predsedniško kampanjo. Na državni ravni obstajajo primeri, ko so bili guvernerji obtoženi odkrite korupcije in prodajanja pomilostitev (Blackmore, 1979; Kobil, 1991: 607-08). Na zvezni ravni sicer tovrstnih obsodb še ni bilo, toda Clintonove tik pred zdajci podpisane pomilostitve dajejo slutiti, da je ta možnost prisotna tudi na zvezni ravni. Zadnji dan svojega mandata je predsednik Clinton izdal 141 pomilostitev in 36 skrajšanj zapornih kazni (Slevin, Lardner, 2001: A1). Nekateri izmed njih so bili v družinski zvezi s predsednikom Clintonom in drugimi visokimi uradniki Bele hiše, vključno s predsednikovim bratom Rogerjem. Drugi pa so bili nekdanji minister, nekdanji direktor CIA ter nekateri, ki so bili s Clintonom povezani še iz časov, ko je bil guverner v Arkansasu. Najbolj sporna pomilostitev je bila namenjena ubežnemu donatorju Clintonove predsedniške kampanje, Marcu Richu.

Očitna spornost, posledica Clintonovih pomilostitev, je izostrila pozornost v zvezi z obsegom, da katerega je lahko zlorabljen neodgovorna uporaba pristojnosti zaradi osebnih in finančnih razlogov, ki so neprimerni faktorji v samem procesu. Zaradi naštetih primerov so v kongresu potekale dolgotrajne razprave, katerih rezultati so bili predlogi za neodložljive spremembe na tem področju z namenom omejevanja predsednikove pristojnosti.

---

⁴⁴ Špansko: »Fuerzas Armadas de Liberación Nacional«

- Izraz podpore enostransko politično spornim zadevam.

Kongres prav tako želi nadzorovati predsednikovo pristojnost pomilostitev zaradi možnega političnega nesoglasja, ali si pomiloščeni posamezniki ali, pogosteje, amnestirani razred posameznikov zasluži izvršilne pomilostitve. Razhajanja zaradi dejanja predsednika Andrewa Johnsona, ki je podelil amnestijo za simpatizerje Konfederacije, so napeljala Kongres k proučevanju možnosti za uveljavitev učinkovitega nadzora nad tovrstno predsednikovo pristojnostjo. Podobno je prihajalo do razhajanj v primeru, ko je predsednik Jimmy Carter amnestiral vojaške obveznike, ki so se izognili vpoklicu v času vojne v Vietnamu. Dodatna zanimivost je, da je predsednik Carter pristojnost uporabil prvi dan po svoji predsedniški zaprisegi, 21. januarja 1977.

V nadaljevanju bomo videli, da so navedeni pomisleki Kongresa izredno podobni opredeljenim vrstam motivov predsednika v izvajanju pomilostitev v predsedniškem modelu samega procesa.⁴⁵

5.10 Ustavna obtožba

Snovalci ustave so možnost ustavne obtožbe v besedilu ustave predvideli kot skrajno sredstvo za ohranitev oblasti republike. V primeru odpovedi vseh drugih institucij in oblik ukrepov bi še vedno lahko ukrotili nezanesljivega ali tiranskega predsednika. Iz tega vidika se poraja vprašanje, ali se lahko potemtakem predsednikova pristojnost pomilostitve nahaja onkraj dosega pristojnosti ustavne obtožbe? Kako opredeljujemo prestopek, ki se ga kaznuje z ustavno obtožbo?

Razdelek 4. člena II ameriške ustave pravi, da se »Predsednika, podpredsednika in vse državne uradnike Združenih držav [...] kot posledica obsodbe po ustavni obtožbi – zaradi izdaje, podkupnine ali drugih težjih kaznivih dejanj ter kazenskih prekrškov – razreši z mesta.« V 3. razdelku III. člena je izdaja ozko opredeljena kot »[...] če nekdo stopi v vojno zoper njih /Združene države/, ali se pridruži njihovim sovražnikom, jim nudi pomoč in oporo. Tërmina »podkupnine« in »drugih težjih kaznivih dejanj ter kazenskih prekrškov« v ustavnem besedilu izhajata iz angleške pravne terminologije. Čeprav »... težja kazniva dejanja ter kazenski prekrški« niso tako jasno definirani kot na

---

⁴⁵ *Vide Infra*, Administrativni in predsedniški model postopka, stran 82.

primer »izdaja« in »podkupnina«, pa jih še vedno lahko reduciramo na dovolj razumljive kategorije. Na kratko jih je torej možno navesti kot: zloraba uradnega položaja, podkupljivost, izdaja zaupanja, nezvestoba, prevratništvo in uporaba samovolje (Adler, 1989: 227).

Ker mejo, kjer je pomilostitev še legitimna, določa odgovor na vprašanje, če slednjo ustava prepoveduje, pretehtajmo, ali podelitev pomilostitve lahko spada med eno ali več naštetih kategorij prestopkov, ki imajo lahko za posledico ustavno obtožbo. Torej, če bi predsednik želel pomilostiti uradnika, zoper katerega poteka postopek ustavne obtožbe, bi bila tudi zoper predsednika vložena ustavna obtožba, saj njegov postopek nedvoumno krši pomilostitveno klavzulo, ki prepoveduje pomilostitve »...v primerih ustavne obtožbe« (Jaklič, Toplak, 2005: 72).

Zdi se jasno, da bi bila zoper predsednika prav tako vložena ustavna obtožba, če bi sprejel podkupnino v zameno za podelitev pomilostitve, saj ustava podkupljivost uvršča med prestopke, ki jim lahko sledi ustavna obtožba. Podkupnina vključuje ponudbo ali sprejem plačila, da bi dosegli vpliv na obliko obnašanja; je poskus podkupovanja državne administracije. Je še posebej zoprno dejanje korupcije, na ravni izdajstva zaupanja, ki ga ustava in narod podeljujeta predsedniku. Za snovalce ustave je bila že samo misel o podkupljivem predsedniku strašna; tudi Madison je opozarjal, da lahko »tuja sila izneveri zaupanje predsednika« (Farrand, 1911a).

Poznavanje angleške zgodovine je snovalce ustave napeljevalo k dvomu, saj je kralj Edward II ne samo pogosto prodajal pomilostitve, pač pa so bile slednje enostavno nedosegljive tistim, ki niso bili dovolj premožni, da bi si jih lahko privoščili. Zdi se, da so Madisonova opozorila padla na plodna tla, ko so člani kongresa posumili, da je predsednik Johnson sprejemal plačila za podeljene pomilostitve. Pregled njegovih bančnih računov sicer ni postregel z nobenimi dokazi o prejetih podkupninah in tudi obtožbe niso postale del obtožnice zoper njega, a je na tem mestu vredno opozoriti, da se prodajanje pomilostitev smatra kot prestopek, ki mu lahko sledi ustavna obtožba. V Kongresu so se leta 1974 nekateri člani ponovno spraševali, če ni bila morda Fordova pomilostitev Nixona sleparsko in goljufivo dejanje. Blackstone je trdil, da je pomilostitev, pridobljena na podlagi sleparskih poslov, neveljavna. V Angliji je tako veljalo, da je bila pomilostitev neveljavna, če je bil kralj ogoljufan (Blackstone, 1979).

Poleg naštetih primerov izvajanj, ki si (lahko) zaslužijo ustavno obtožbo, je v sodni zgodovini znano mnenje vrhovnega sodnika W. H. Tafta, ki je v zadevi *Ex Parte Grossman* izjavil, da je prekomerna zloraba moči na področju pomilostitev zadosten razlog za ustavno obtožbo. Sodnik Taft je menil, da ima predsednik popolno diskrecijsko pravico za izvajanje pomilostitev, saj mu je bila podeljena v prepričanju, da je ne bo zlorabil. Priznati je treba, da je ustavna obtožba malo verjeten odgovor na zlorabo izvršilne moči pomilostitev. V preteklih dveh stoletjih je bilo tovrstnih zlorab relativno malo; nikoli pa ne v primerih podeljevanja pomilostitev na zvezni ravni. Kljub temu to dejstvo ne more biti argument proti izvajanju pomilostitev, seveda ob ustreznih okoliščinah. Snovalci ustave so ustavno obtožbo predvideli zgolj v primerih velikih političnih krivic in v primeru okoliščin, ko bi predsednik grobo zlorabil pristojnost podeljevanja pomilostitev – če bi na primer sprejel podkupnino – bi se mehanizem zagotovo aktiviral.

6 AKT POMILOSTITVE

Besedilo ameriške ustave ne vsebuje nobenih konkretnih smernic ali pravil, kako naj se pristojnost pomilostitve izvaja v praksi. Prvi administrativni postopki so potekali že v času predsednika Washingtona, vendar je bila vse do 19. stoletja pristojnost vodena relativno decentralizirano. Priporočila o postopkih so prihajala večinoma od tožilcev in kazenskih sodnikov (Humbert, 1941: 99-101). Leta 1865 je bil na tem področju ustanovljen urad⁴⁶ (t.i. Office of Pardon Clerk), katerega funkcije so bile nato leta 1893 s sklepom Kongresa prenesene na Urad pooblaščenca, pristojnega za pomilostitve (danes je to Urad za pomilostitve, ki deluje v okviru pravosodnega ministrstva). Leta 1898 je predsednik McKinley izdal prva zvezna pravila pomilostitvenega postopka, s katerimi je vse prošnje za pomilostitev ali skrajšanje kazni usmeril na eno institucijo, državnega tožilca, ter obenem določil vsebino postopkov znotraj pravosodnega ministrstva⁴⁷. Središčna vloga državnega tožilca v okviru administracije pomilostitev se je odražala na povezavi med pomilostitvijo in običajnim dnevnim operativnim delom zveznega pravosodnega sistema in ga obenem krepila. O večini postopkov pomilostitev so odločali in jih obravnavali v skladu s preprostimi in prilagodljivimi pravili, ki so v prvi vrsti blažila odločitev za pregon in kaznovanje: da prestopnik bolj ali manj moralno zasluži pomilostitev, da je bolj ali manj spokoren in rehabilitiran ter da je bolj ali manj jasno, da prestopka ne bo ponovil. S pravnim sistemom, ki je užival precejšnjo diskretnost pred javnostjo, se je postopek pomilostitve odlično ujemal (Colgate Love, 2001).

Na tak način je pravosodno ministrstvo učinkovito in relativno mirno na področju pomilostitev delovalo preko sto let. Pooblaščenec za pomilostitve je pripravljaval utemeljitve pomilostitev, ki jih je nato štiri- do petkrat letno podpisal predsednik. O kakem skupinskem podeljevanju pomilostitev v času praznikov ali ob koncu predsedniškega mandata ni bilo sledu. Celotno, ko so vlogo pomilostitve v večji meri prevzele druge oblike postopkov (pogojni odpust iz zapora in uvedba preizkusne dobe), je praksa pomilostitev v okviru zveznega sistema ostajala pomembna tudi še v

---

⁴⁶ Do leta 1854 je bilo administrativno delo, povezano s pomilostitvami, v pristojnosti državnega sekretarja; med letoma 1854 in 1893 pa je delo opravljal tudi državni tožilec, na katerega pobudo je bil nato imenovan »pomilostitveni uradnik«, ki mu je pomagal pri delu.

⁴⁷ Ta pravila so bila seveda namenjena poenostavitvi administrativnih postopkov in niso predsednika nikakor zavezovale pri izvajanju svoje pristojnosti. Pravila so tekom let doživela številne popravke in dopolnila, vendar so še vedno izjemno podobna prvotnim in s tem ponujajo primer enega najbolj spoštovanih in doslednih okvirov za sprejemanje odločitev (Colgate Love, 2001).

sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Med letoma 1900 in 1980 je bilo letno podeljenih preko sto pomilostitev in skrajšanj kazni, večinoma manjšim ali celo nepomembnim prestopnikom. Predlogi za pomilostitev so nastajali na podlagi relativno skopih informacij in so bili precej neformalen posel. Tudi v primeru, da je bil kateri izmed postopkov občasno politično sporen, pa niso bili nikoli osebno sramotni. Skratka, pomilostitev je delovala v vlogi uporabnega dodatka pravnemu sistemu (Colgate Love, 2001).

Praviloma torej pooblaščenec za pomilostitve nadzira pet korakov v procesu: vlogo, preiskavo, pripravo, razmislek in učinkovanje ter obveščanje. Na kratko: zastopnik – pooblaščenec za pomilostitve torej sprejme in pregleda vse predloge za izvedbo izvršne pomilostitve, vključno s prošnjami za popolne in brezpogojne pomilostitve, pogojne pomilostitve, skrajšanja kazni in drugimi. Nato se začne preiskava, ki obsega posvetovanje s številnimi ljudmi, vključno s sodnikom, ki je izrekel sodbo, državnim tožilcem, preizkusnim osebjem, delodajalcem obsojenca, njegovimi prijatelji in drugimi relevantnimi osebami. Preiskava vključuje tudi natančen pregled ustrezne dokumentacije, spisov, zabeležk in drugih pisnih virov. Predlog zastopnika – pooblaščenca za pomilostitve se nato posreduje generalnemu tožilcu, ki pretehta prejete primere in v skladu s svojimi zaključki predsedniku pripravi svojo različico predloga. Slednja ima pri končni odločitvi predsednika odločilno težo, čeprav so nekateri predsedniki v zgodovini tudi zahtevali pregled dokumentacije in se odločali v skladu s svojim prepričanjem⁴⁸. V vsakem posameznem primeru je končni rezultat evalvacijskega procesa odvisen od številnih faktorjev vpliva, vključno s političnimi preferencami (Adler, 1989: 212).

6.1 Uredbe

Splošne uredbe, ki se nanašajo na predložitev, razpravo o in podeljevanje pomilostitev, so vsebovane v 28. poglavju določil ameriškega zveznega zakonika⁴⁹, v razdelkih 1.1 do 1.10. Uredba kot temeljni pogoj vsebuje določilo o najmanj petletnem čakalnem obdobju, preden posameznik lahko zaprosi za pomilostitev; določa obliko in vrsto podatkov, ki jih mora predložiti prosilec; omogoča Zveznemu preiskovalnemu uradu raziskavo o

---

⁴⁸ Kot na primer predsednik Andrew Johnson (1865 – 1869), ki je osebno pregledal in sprejel odločitve v kar med 15.000 do 20.000 primerih prošenj. Podelil je okoli 13.500 pomilostitev (poleg amnestij) (Dorris, 1953:141).

⁴⁹ U.S. Code of Federal Regulations, priloga C in D.

prosilcu, preden se predlaga nadaljevanje postopka; podeljuje pooblaščenca za pomilostitve pristojnost, da opravi revizijo celotne prošnje ter v zadnjem koraku predsedniku predlaga način zaključka obravnave prošnje. Predsedniku pripada pravica, da predlog pooblaščenca upošteva ali pa ne. Če se predsednik o svoji odločitvi ne izjasni v roku 30 dni, se domneva odklonilno priporočilo, in pomilostitev ni odobrena. Vsi prosilci so o predsednikovi odločitvi pisno obveščeni.

Upoštevati je treba, da so določila 28. poglavja zapisana zgolj kot »načelna interna navodila za postopke, ki jih izvaja osebje pravosodnega ministrstva.« (28 CFR 1.11, priloga C). Upoštevajoč svojo ustavno pristojnost jih niti predsednik ni dolžan kakorkoli upoštevati, kar se je tudi dejansko že zgodilo (Ford - Nixon, Clinton - Rich).

Posameznik, ki želi vložiti prošnjo za pomilostitev, »mora izdelati formalno zahtevo« (28 CFR § 1.1., priloga C). Pooblaščenec za pomilostitve v okviru pravosodnega ministrstva »mora predložiti vsa priporočila v primerih pomilostitev preko namestnika generalnega tožilca«, ki »mora izdelati tako razsodno in veljavno priporočilo, kot je primerno in potrebno za obravnavo in prenos le-tega predsedniku« (28 CFR § 0.36, priloga D). Generalni tožilec »mora pregledati vsako prošnjo in vse relevantne informacije, ki so bile razvite pri preiskavi, in mora dognati ali je prošnja za pomilostitev dovolj tehtna, da upravičuje naklonjeno Predsednikovo ravnanje« (28 CFR § 1.6[b], priloga C). Poleg tega pa generalni tožilec »mora pisno sporočiti svoj predlog Predsedniku, opredeljujoč ali naj Predsednik pomilostitev podeli ali zavrne« (28 CFR § 1.6[b], priloga C).

6.2 Postopki

Pri izvrševanju pristojnosti, ki jo določajo določila drugega razdelka drugega člena besedila ameriške ustave (pomilostitvena klavzula), predsedniku pomaga pooblaščenec za pomilostitve. Potek postopkov določajo (Internetni vir 1):

- izvršilna odredba z dne 16. junija 1893 (ki prenaša obravnavo prošenj za pomilostitve ter svetovalnih funkcij na pravosodno ministrstvo),
- določila, ki urejajo obravnavo prošenj za izvršilno milost (28 CFR § 1.10 *et seq.*, priloga C) ter
- določila, ki se nanašajo na pristojnosti pooblaščenca za pomilostitve (28 CFR § 0.35 in § 0.36, priloga D).

Pooblaščenec za pomilostitve po navodilih namestnika generalnega tožilca prejema in proučuje vse prošnje za izvršilno pomilostitev, podaja pobudo za potrebne preiskave, ki jih tudi usmerja ter v vsakem posameznem primeru pripravlja zaključno poročilo o postopku in priporočilo za končno predsednikovo odločitev. Poleg tega urad pooblaščenca v času trajanja postopka sodeluje tudi z javnostjo tako, da se odziva na korespondenco ter odgovarja na poizvedovanje v zvezi z obravnavanimi primeri in razpravami.

6.3 Vloga tožilca

Pooblaščenec za pomilostitve redno zahteva od okrožnega tožilca⁵⁰ okrožja, kjer je bil prestopek obravnavan, da posreduje relevantne informacije in priporočila v zvezi z obravnavanim primerom ter tudi v zvezi s primeri, o katerih bi omenjeni tožilec lahko prav tako pridobil koristne informacije. Za informacije se lahko zaprosi tudi okrajnega tožilca iz kraja, kjer ima prestopnik svoje prebivališče. Ker odločitev za odobritev prošnje običajno temelji na razmislekih, ki so bistveno drugačni od tistih, na podlagi katerih je bila sprejeta odločitev za pregon, pogled iz tožilske perspektive pogosto nudi koristen vpogled v sam proces. Njegovi pogledi imajo posledično pri odločanju o obliki predloga, ki ga bo dobil na mizo predsednik, tudi ustrezno težo. Zaradi tega in v smislu zagotavljanja konsistentnosti je pomembno, da vsako prošnjo obravnava okrožni tožilec osebno. Vsaka prošnja je predsedniku poslana v odločitev skupaj s poročilom in priporočilom tako ministrstva, kot tudi okrožnega tožilstva.

Tožilčev bistveni prispevek v procesu je v zagotavljanju informacij in pogledov na prestopek in obsodbo, ki morebiti nista docela odražena v ozadju preiskovalnih poročil in drugih virov – npr. obseg prestopkov v danih okoliščinah, količina denarja, ki je bila v prestopku vpletena ali višina povzročene izgube, prestopnikova vpletenost v druge kriminalne aktivnosti, njegov ugled v domačem okolju in, če je primerno, tudi vpliv same žrtve na nastanek prestopka.

Na splošno je pomilostitev dejanje, katerega namen je poprava dosojene kazni, medtem ko vprašanje krivde oziroma nedolžnosti ni tako bistvenega pomena. Vendar mora tožilec posebej poudariti morebitno obsojenčevo zavračanje priznanja krivde, njeno

---

⁵⁰ U.S. District Attorney.

zmanjševanje ali pa, če se obsojenec izreka za nedolžnega oziroma se sklicuje na sodno pomoto.

V primerih, ko postopek poteka že po končani oziroma odsluženi kazni, je pomembna informacija komentar o pobudnikovi rehabilitaciji, še posebej če obstaja dokaz, da se obsojenec želi odkupiti za prestopok, seveda v smislu splošno veljavnih meril, ki jih obravnavam v nadaljevanju razprave (*vide infra*: Merila za obravnavo prošenj, stran 76). Podobno pride v poštev tudi mnenje o napredku obsojenca, če je relevantno za argumentiranje predloga o rešitvi pobudnikove prošnje za pomilostitev.

Pooblaščenec za pomilostitve od tožilca običajno zahteva tudi informacije o mnenjih in priporočilih sodnika, ki je izrekel sodbo v konkretnem primeru. Če sodnik ni dosegljiv, je že upokojen ali pokojni, tožilec posreduje vsebinsko ustrezno informacijo, kot tudi v primeru, če omenjenega sodnika ne želi kontaktirati, saj v takem primeru to lahko naredi tudi pooblaščenec neposredno.

Tožilec lahko v svojem priporočilu zavzame pozitivno ali negativno stališče do podelitve pomilostitve, ali pa se do nje sploh ne opredeli. V tem oziru je koristno, da je mnenje zapisano jasno in nedvoumno, pooblaščenec pa ga lahko pričakuje v roku 30 dni. V primerih pričakovane zamude mora tožilec to sporočiti in argumentirati. Priporočilu so lahko priloženi tudi drugi vsebinsko povezani dokumenti, npr. poročila uradnikov, ki so sodelovali v tožbenem postopku.

6.4 Prošnja

Obrazec prošnje se imenuje »Pisna vloga za skrajšanje kazni« (glej Prilogo E). V vlogi, ki je naslovljena na predsednika Združenih držav, pobudnik oziroma obsojenec odgovori na nekaj vprašanj in izpolni več podatkov o sebi, svojem prestopku, vrsti in višini dosojene kazni, kraju prestajanja kazni, njenem začetku in trajanju. Eno pomembnejših vprašanj se nanaša na morebitne predhodno že vložene prošnje ter predhodno storjene prestopke (torej ne tiste, zaradi katerih v konkretnem primeru želi skrajšanje kazni). V seznam prestopkov je prav tako potrebno vpisati kršitve cestnoprometnih predpisov.

Prav tako je eno izmed pomembnejših delov obrazca tisti, namenjen razlogom, zaradi katerega obsojenec vlaga prošnjo. Na koncu vlagatelj prošnjo tudi podpiše; s podpisom tudi jamči, da so vse navedene izjave in odgovori pravilni in resnični. Namerno

navajanje neresničnih dejstev pomeni negativno rešitev prošnje in je lahko vzrok novega kazenskega postopka proti storilcu.

6.5 Merila za obravnavo prošenj

Splošno merilo za podelitev pomilostitve temelji na izkazanem vedenju oziroma obnašanju prestopnika v daljšem časovnem obdobju po obsodbi oziroma v času prestajanja kazni. nadaljnji pogoj je že omenjeno pretečeno časovno obdobje najmanj petih let (28 CFR 1.2, priloga C).

Pri odločanju, ali velja za določenega prosilca predlagati pozitivno rešitev, je potrebno upoštevati dejavnike, ki jih povzemam v nadaljevanju.

6.5.1 Obnašanje, značaj in sloves prosilca po obsodbi

Posameznikova izkazana sposobnost za odgovorno in produktivno življenje v določenem času po obsodbi oziroma po izpustu iz zapora je močan dokaz uspešne rehabilitacije in zaslužnosti za pomilostitev. Ozadje preiskave zveznega preiskovalnega urada se osredotoča na pobudnikovo finančno in zaposlitveno stabilnost, odgovornost do družine, ugled v družbi, sodelovanje v skupnosti, morebitne dobrodelfne in druge častne aktivnosti in, če obstaja, vojaški izkaz. Pri ocenjevanju dosežkov po obsodbi so popolnoma upoštevane vse življenjske okoliščine posameznega prosilca: od posameznika, ki ni najbolje situiran v smislu kulturnega, izobrazbenega ali ekonomskega ozadja, namreč ni primerno oziroma realno pričakovati izrazitih dosežkov.

6.5.2 Teža in časovna oddaljenost storjenega prestopka

Če je prestopek izjemno težak (npr. kriminalno dejanje z uporabo nasilja, tihotapljenje večje količine droge, goljufije za velike zneske denarja...), mora preteči ustrezno dolgo časovno obdobje, da bi se preprečilo zmanjševanje resnosti prestopka oziroma spodkopavanje svarilnega učinka obsodbe. V primeru pomembnega posameznika ali posebej razvpitega prestopka, je potrebno upoštevati tudi verjeten učinek pomilostitve na interese uveljavljanja pravnega reda oziroma na splošno javnost. Upoštevati je potrebno tudi občutke žrtve. Ko je od prestopka minilo že dolgo časa ali ko gre za neznanen prestopok, je nepristranost pogosteje naklonjena pomilostitvi, upoštevajoč, da je prosilec tudi sicer primeren kandidat za pozitivno odločitev.

6.5.3 Sprejemanje odgovornosti, kesanje in pokoritev

Obseg, v okviru katerega prestopnik sprejema svojo odgovornost za zagrešeno dejanje ali za prestopniško obnašanje, in želja za popravo storjene krivice svojim žrtvam sta pomemben vidik pri odločanju. Prosilec svojih dejanj ne sme opravičevati in mora resnično želeli oprostitev. Medtem ko odsotnost občutka kesanja načeloma ne vpliva na odločitve, pa pobudnikovi poskusi minimiziranja ali racionalizacije krivde ne pripomorejo pozitivni odločitvi glede pomilostitve. V tem smislu morajo biti poskusi vpletanja olajševalnih okoliščin (»saj vsi to počnejo«, »nisem vedel/a, da je nezakonito«...) obravnavani v skladu s svojo vsebino. Osebe, ki poskušajo doseči pomilostitev na osnovi nedolžnosti ali zaradi poprave sodnih zmot, namreč živijo pod neznanskimi pritiski prepričanja v svoj prav.

6.5.4 Potreba po osvoboditvi

Namen, zaradi katerega je prošnja za pomilostitev napisana, prav tako vpliva na nagnjenje k odločitvi. Obsodba za hudodelstvo lahko rezultira v številnih različicah brezpravnosti v državnem ali zveznem pravu, od katerih lahko nekatere pomenijo prepričljive temelje za predlog pomilostitve. Odsotnost konkretne potrebe po pomilostitvi ne more biti razlog za zavrnitev le-te sicer drugače povsem primernemu prejemniku, ki je lahko motiviran zgolj iz močne osebne želje po prejetju znamenja odpuščanja.

6.5.5 Uradna priporočila in poročila

Komentarji in priporočila vpletenih in obveščenih uradnikov, še posebej pa državni tožilec, ki je obravnaval prestopnik, ter sodnik, ki je vodil sojenje in izrekel sodbo, so obravnavana s posebno pozornostjo. Verjetni vpliv pozitivnega delovanja na lokalni ali na državni ravni, še posebej v zvezi z uveljavljanjem pravnih priorit, bo vedno relevanten za vrsto predsednikove odločitve. Razen njihovega vpliva neposredno na obsojence – prejemnike, imajo pomilostitve pomembno vlogo v procesu definiranja in pospeševanja rehabilitativnih ciljev sistema kazenskega prava.

6.6 Proces

Proces pomilostitve razdelimo na tri splošne oblike.

6.6.1 Pomilostitev po pravnomočnosti sodbe

Prva in najpogostejša je pomilostitev po pravnomočnosti obsodbe. V tem primeru se prošnja za pomilostitev vloži pri Uradu za pomilostitve oziroma pooblaščenca. Prvi pregled prošnje odgovori na vprašanje, ali predlagatelj pomilostitve izpolnjuje pogoje za izrek pomilostitve. Prošilec v skladu z zakonodajo za pomilostitev ne more zaprositi prej kot po preteku petih do sedmih let od pravnomočnosti sodbe. Po osnovnem preverjanju pooblaščenec stopi v stik s pristojnim uradom za pogojne izpuste, ki posreduje nadaljnje informacije o vrsti zagrešenega prestopka, kazenske pogoje ter obnašanje obsojenca. Prejeti podatki se posredujejo Zveznemu preiskovalnemu uradu za potrebe nadaljnje preiskave. Zvezni preiskovalni urad ne odloča o vsebinski veljavnosti predloga, pač pa pooblaščenca priskrbi dodatne informacije v zvezi z morebitno kriminalno preteklostjo prosilca, vrsti zaposlitve ter njegovih ostalih osebnih podatkih. Če predlog vse te postopke prestane pozitivno, pooblaščenec stopi v stik s tožilcem, ki je obravnaval primer ter s sodnikom, ki je izrekel sodbo, da se še onadva opredelita do prošnje. Po pridobitvi teh slednjih dveh mnenj, pooblaščenec napiše predlog nadaljnjega postopka, ki ga pošlje v presojo namestniku državnega tožilca. Če se ta s predlogom strinja, se prošnja posreduje predsednikovim svetovalcem v Belo hišo. Tu se o predlogu ponovno presoja ter izdelava priporočilo, ki ga prejme predsednik in se dokončno odloči, ali ga bo predlog potrdil ali zavrnil.

V celotnem postopku je vseskozi prisotna izjemno visoka stopnja diskrecije. Na več različnih stopnjah postopka se pooblaščenec Urada za pomilostitve neodvisno odloča o nadaljevanju ali končanju postopka. Čeprav dokončna odločitev o pomilostitvi ni v njegovih rokah, pa odločitev o morebitni opustitvi predloga je, kar pomeni, da ima pooblaščenec izjemen vpliv na število podeljenih pomilostitev. Seveda obstajajo jasna merila, na podlagi katerih se pooblaščenec odloča o svojem nadaljnjem ravnanju. Med drugim ta merila vključujejo tudi obliko obnašanja prosilca, naravo in resnost zagrešenega prestopka, priznanje odgovornosti za storjeni prestopki, izjava, da je bil zagrešeni prestopki zgolj le odklon od splošnih vzorcev obnašanja obsojenca in ne njegov dejanski vedenjski vzorec ter še podatek o morebitnem obstoju posebnega vzroka za pomilostitev prestopnika. Vsa naštetá merila so odprta za široko stopnjo interpretacije, še pomembneje pa je, da se lahko predsednikovo razumevanje teh meril bistveno razlikuje od pooblaščenčevega razumevanja. Če predsednik jasno ne izrazi

svojega mnenja, kaj je zanj zadosten razlog za pomilostitev, lahko pooblaščenec zavrne številne predloge, ki bi jih predsednik morda sprejel. Možna je seveda tudi obrnjena situacija, kar v svoji razpravi nakazuje tudi W.H. Humbert: »Pooblaščenec, ki je občutljivejši in rahločutnejši kot njegov predhodnik, saj ocenjuje zakonodajo kot prestrogo ter obenem misli, da bi bilo potrebno prestopnikom bolj zaupati in jim izkazati več razumevanja, lahko predsedniku povzroči bistveno več dela, saj mu v nadaljnjo presojo posreduje več prošenj s pozitivnim priporočilom glede podelitve pomilostitve« (Humbert, 1941: 123).

6.6.2 Pomilostitev v obliki spremembe ali znižanja kazni

Naslednja oblika predsednikove pristojnosti je pomilostitev v obliki spremembe ali znižanja kazni, ki je dandanes bistveno manj pogosta kot prva oblika. Zgodovinsko gledano je razmerje med obema 9:1 v korist prve.⁵¹ Kljub temu pa to obliko pomilostitve pogosto uvrščamo med tiste predsedniške pomilostitve, ki dobijo oznako spornosti. Večina pomilostitev, ki so prosilcem podeljene v postopku Urada za pomilostitve, je tistih po pravnomočni obsodbi, zato politiki, mediji in javnost pogosto obsojajo predsednikove spremembe oziroma znižanja kazni, ki so po njihovem mnenju podeljene tistim »posebnim« posameznikom, ki jim ni potrebno iti skozi celoten birokratski postopek in so običajno obravnavani kot pomembnejši od tistih, ki se morajo prebiti skozi vsa uradniška sita. Tisti posamezniki, ki so po redni poti uspeli dobiti pomilostitev prve ali druge oblike, so se prebijali skozi kompleksno mrežo birokracije ter so za to potrebovali veliko časa. Kot omenjeno, morajo že samo za vložitev prošnje počakati najmanj pet let, potem pa zopet čakajo mesece ali celo leta za vsak posamezni premik njihove prošnje. Kljub vsemu pa imajo čakajoči vsaj upanje, da se nekaj premika; večina prosilcev namreč informacijo o premiku prejme v obliki zavrnitve njihove prošnje s strani državnega tožilstva.

6.6.3 Pomilostitev pred obtožbo/obsodbo

V tērminu *pomilostitev po pravnomočnosti obsodbe* se zdi na prvi pogled pristavek *po pravnomočnosti obsodbe* nekako nepotreben in odveč. Na prvi pogled namreč sklepamo, da je pomilostitev skorajda a priori lahko podeljena šele *po pravnomočni sodbi*, torej

---

⁵¹ Od leta 1945 do 2001 so predsedniki podelili 5.987 pomilostitev ter zgolj 679 sprememb ali znižanj kazni (Internetni vir 1).

potem, ko je bilo o postopku že presojeno in kazen že izrečena ali da je vsaj v postopku izreka. Ali lahko torej predsednik zakonito izda pomilostitev pred obsodbo prestopnika? Pojav je (ponovno) postal aktualen ob sporni Nixonovi pomilostitvi s strani predsednika Forda in čeprav je bila pomilostitev tarča številnih kritik, se njena veljavnost praktično ni postavljala pod vprašaj. V Angliji je (bila) pomilostitev pred obsodbo nedvomno mogoča. Na ustavni konvenciji v Virginiji je James Wilson govoril o potrebnosti pomilostitev pred obsodbo, da bi se na ta način zagotovilo pričanje sosterilcev prestopkov. Tudi v Federalističnem spisu številka 74 je Hamilton zagovarjal uporabnost tovrstne oblike pomilostitve v primerih potreb po zadužitvi uporov.

Resnično je predsednikova diskrecijska pravica na tem področju popolnoma absolutna, zato je predsednikova pomilostitev lahko podeljena tudi pred obtožbo/obsodbo. Možnost, da predsednik podeli pomilostitev pred obsodbo je bila prvič potrjena leta 1833 z izrekom Vrhovnega sodišča. V večinskem mnenju je sodnik John Marshall v primeru *United States v. Wilson* zapisal: »Pomilostitev je akt milosti, ravnanje, izhajajoče iz pristojnosti izvrševanja zakonodaje, ki posameznika, kateremu je podeljena, osvobaja dosojenega mu kaznovanja za zagrešene prestopke. Je osebni, dasiravno tudi uradni, akt izvršilnega sodno-upravnega uradnika, izrečen neposredno posamezniku, ki mu je beneficij namenjen in ki uradno ni dogovorjen s sodiščem. Je sestavni del pravosodnega sistema, ki ga sodnik vidi izključno skozi prizmo prava in o katerega posameznem primeru ne ve nič, če o tem ni bil sodno informiran. O zasebnem postopku, ki mu ni sporočen, najsibo pomilostitev ali osvoboditev, ničesar ne ve in nanj ne more vplivati. In če bi sodnik upošteval postopke izven regularnega sodnega procesa in se po njih celo ravnal, bi se ohlapnost, vpeljana v sodne postopke, izkazala kot usodno za plemenita načela pravičnosti. Tak postopek bi v običajnih primerih spodkopal najboljša uveljavljena načela ter uničil uveljavljena pravila modrosti zgodovine« (*United States v. Wilson*, 1833).

V svojem izreku, kjer je predsednikovo pristojnost označil kot absolutno, je sodnik Marshall ustvaril precedens, ki velja še danes in je od svojega nastanka omogočal podlago za predsedniške pomilostitve posameznikom in skupinam, ki pogosto formalno niti niso bili obtoženi prestopka. Če potemtakem pomilostitev v obliki spremembe ali znižanja kazni označujejo zgolj kot sporne, pa so pomilostitve pred obsodbo spadajo med najbolj polemične. Formalni postopek, v katerem bi prestopnik zaprosil za

pomilostitev pred obsodbo, namreč sploh ne obstaja, zato lahko brez tveganja trdimo, da so vse pomilostitve iz te kategorije podeljene na podlagi določenih povezav, zvez, sorodstva ali izvršilne pobude. Zaradi tega so praktično vse tovrstne pomilostitve tudi sporne in kot take nekakšen kamen spotike (Miller, 2008).

A vendar se kljub izostanku zgodovinskih dokazov o pravni prepovedi podeljevanja pomilostitev pred obsodbo zdi, da slednja le ne bi smela biti javno-politična zadeva. Taka pomilostitev namreč obide pravni proces in zaseje dvom in cinizem do obstoječega političnega sistema. Državljeni se začno spraševati o smiselnosti visoko cenjenega načela vladavine prava in enakosti pred zakonom za vse. Postavi se vprašanje, ali so nekateri – nekdanji predsedniki, na primer – nad zakonom? Na kratko, vprašljiva postane kredibilnost in legitimnost sistema in še več, podeljevanje pomilostitev pred obtožbo lahko za vedno pokoplje dejstva, ki obkrožajo prestop. To slabo služi sistemu, ki temelji na premisi, da razkritje dejstev in resnice najbolj služi interesom Republike. Tako si je (razen v primeru vstaje) težko zamisliti zadostne interese, ki bi lahko opravičili podelitev pomilostitve pred obtožbo (Adler, 1989: 228-229). Kljub možnosti sprejemanja takih odločitev pa je dejstvo, da se predsedniki ZDA za takšna dejanja ne odločajo prav pogosto, saj je bila predsedniška pomilostitev izven utečenih formalnih postopkov do danes podeljena le pet- ali šestkrat (Lehrer, 2001), najbolj znana primera pa sta Fordova pomilostitev Nixona ter Busheva pomilostitev Casparja Weinbergerja ter njegovih sosterilcev.

6.7 Administrativni in predsedniški model postopka

6.7.1 Administrativni model

V administrativnem modelu kot primarne odločevalce opredelimo uradnike na pravosodnem ministrstvu, kar v praksi pomeni, da predsednik ni »avtokrat«, kot mu zapoveduje ustava, pač pa je zgolj zadnja prepreka, ki jo mora pobuda za pomilostitev premagati v svojem dolgem in zavitem procesu, ki ga skorajda popolnoma usmerjajo izvršilni uradniki stroke. V tem modelu se uporablja pristop *od spodaj navzgor*, kjer so uradniki na pristojnem ministrstvu identificirani kot najpomembnejši akterji procesa.

6.7.2 Predsedniški model

Predsedniški model pa opredeljuje predsednika kot glavnega akterja v postopku pomilostitve, v katerem se razlogi za pomilostitev odražajo predsednikovih osebnih preferenc in političnih zavez, s katerimi se sooča. Ta model pomilostitve uporablja pristop *od zgoraj navzdol*, v katerem predsednika istoveti z glavnim odločevalcem v samem postopku. Model zasnuje pristojnost pomilostitve kot instrument predsednikovega vodenja in njegove vplivnosti, ki ju predsednik lahko uporablja za doseganje lastnih ciljev in ciljev, opredeljenih v javnopolitični strategiji svoje politične stranke. Predsedniški model torej predvsem odraža politično ideologijo, ki je skladna s predsednikovimi lastnimi političnimi načeli. Kljub dejstvu, da je dejanje pomilostitve, kot jo je definiral Clintonov pooblaščenec za pomilostitve, Roger Adams, *osebno dejanje predsednika*, in nobena pomilostitev ne more biti dokončna brez predsednikovega podpisa, pa se zdi, da predsedniški model nekako podcenjuje pomembnost pravosodnih organov v teku postopka. Tako pooblaščenec kot tudi uradniki na ministrstvu izvajajo postopke, ki so nekakšen filter, da na predsednikovo mizo pride količinsko vzdržno število prošelj za pomilostitev, kot tudi, da so te prošnje kakovostno argumentirane (Erler, 2007).

6.8 Motivi predsedniških pomilostitev

V okviru predsedniškega modela pomilostitve je podeljevanje pomilostitev pogosto posledica različnih motivov. Večino pomilostitev je kljub dejstvu, da predsedniki pri svojih razlagah motivov niso vedno popolnoma iskreni, možno kategorizirati. Pomembno pa je, da nam pomilostitve, pri katerih je predsedniško motivacijo možno določiti, ne morejo služiti kot vzorec za določitev kategorije drugih pomilostitev, o katerih nimamo dovolj informacij o ozadju. Z upoštevanjem tega pridržka lahko motive predsedniških pomilostitev razdelimo na osebne, politične, pragmatične, pristne in proaktivne (Miller, 2008).

6.8.1 Osebne pomilostitve

Medtem ko narava absolutnosti predsedniške pomilostitve po definiciji pomeni, da so vse pomilostitve podeljene iz osebnih razlogov, je možno podelitev osebne pomilostitve utemeljiti tudi z obstoječimi družinskimi odnosi. V to kategorijo tako spadajo

pomilostitve predsednikovih sorodnikov in sorodnikov drugih visokih izvršnih uradnikov. Zgodovina dokazuje, da so take pomilostitve relativno pogoste.

V bližnji preteklosti lahko kot primer *prima facie* navedemo »last minute« pomilostitev Rogerja Clintona. Bill Clinton je svojega brata pomilostil obsodbe, ker je v osemdesetih letih preprodajal mamila. Omenjeni primer ni edini primer pomilostitve sorodnika, saj je Bill Clinton prav tako v zadnji minuti svojega predsedniškega mandata pomilostil še Richarda Rileyja Jr., sina ministrice za izobraževanje v svoji administraciji (Miller, 2008).

6.8.2 Politčne pomilostitve

Enako kot lahko za vse pomilostitve trdimo, da so podeljene iz osebnih razlogov, je možno tudi za vse pomilostitve trditi, da imajo vzrok v političnem delovanju in da so podeljene znotraj absolutno strankarskega okolja, torej so inherentno politične. Lahko jih definiramo kot izvršilne pomilostitve, ki imajo svojo motivacijo v poplačilu političnih uslug. V tem se bistveno razlikujejo od osebnih pomilostitev, saj niso podeljene z namenom plačila političnih uslug. Te pomilostitve so namenjene nekdanjim finančnim podpornikom volilnih kampanj, ki želijo povračilo za svoje investicije. Politčne pomilostitve predstavljajo najhujši primer povračila za pomoč politični stranki, ki je bila realizirana izključno zaradi osebnih koristi. Največ političnih pomilostitev praviloma podelijo funkcionarji brez možnosti reelekcije.

Tudi tu lahko navedemo nekaj primerov iz bližnje preteklosti: pomočnik G. W. Bushevega podpredsednika, I. Lewis »Scooter« Libby, je bil deležen pomilostitve potem, ko mu je bilo dokazano krivo pričanje pred veliko poroto z namenom prikrivanja nezakonitega ravnanja Bele hiše. Bill Clinton je pomilostil donatorja svoje predsedniške kampanje, Marca Richa, G.H.W. Bush pa Casperja Weinbergerja, nekdanjega obrambnega ministra skupaj s še petimi ožjimi sodelavci zaradi njihovih povezav z afero Iran-Contra. Še prej pa je Ronald Reagan pomilostil Georga Steinbrennerja, ki je bil obsojen zaradi nelegalnega financiranja volilne kampanje Richarda Nixona leta 1972 (Miller, 2008).

6.8.3 Pragmatične pomilostitve

Zdi se, da niti za osebne, niti za politične pomilostitve ne moremo trditi, da bi bile podeljene iz ravno plemenitih vzgibov, medtem ko za pragmatične pomilostitve z relativno gotovostjo lahko trdimo, da izpolnjujejo plemeniti namen oziroma motivacijo

predsednikov. Predsedniki v osnovi rešujejo probleme. Medtem ko so npr. krpanje proračunske luknje ali senatne procedure naporna, birokratska in zmedena opravila, lahko predsednik s podelitvijo pomilostitve določene težave ublaži hitreje in v veliko večji meri ter celo brez obremenjevanja s pravosodno vejo oblasti. Take pragmatične pomilostitve omogočajo državi, da prebrodi kritična obdobja ali da pravosodni sistem odreši na tisoče posameznikov, katerih obsodbe so zaradi družbenih sprememb postale nepomembne. Čeprav še vedno sporne, so v središčnem interesu države ali kot zapisano v izreku sodbe iz leta 1927, *Biddle v. Perovich*, namreč (*Biddle v. Perovich*, 1927) »da je za javno dobro boljša naložena manjša kazen, kot jo je določilo sodišče.« Pragmatične pomilostitve zagotovo ustrezajo tej definiciji (Miller, 2008).

6.8.4 Iskrene pomilostitve

Pragmatične pomilostitve rešujejo možne težave, iskrene pomilostitve pa ne rešijo nobene bistvene težave. Iskrene pomilostitve so podeljene posameznikom, ki so zagrešili napako oziroma prestopok, se znašli v težavah, nato poplačali posledice svojega dejanja in zaradi predsednikove milosti dobili še eno priložnost. V nekaterih državah prestopniki, ki so bili obsojeni za zločinsko dejanje, izgubijo volilno pravico ter se soočajo s težavami pri iskanju zaposlitve. Medtem ko predsedniška pomilostitev ne izbriše samega prestopka, pa lahko povrne državljanske pravice in lahko zagotovi pomembne reference za morebitnega delodajalca. Tovrstne pomilostitve so simbolične.

Tem pomilostitvam se tudi težko očita spornost, zato jih v preteklosti ni bilo prav veliko, niti o njih ni bilo veliko zapisanega, saj se ne pojavljajo na naslovnih straneh časopisov. Kljub temu lahko takšne primere pomilostitev najdemo pri predsedniku Clintonu, ko je pomilostil kar nekaj prekupčevalcev z drogami, ki so bili obsojeni na sicer minimalne, a vseeno dolgotrajne zaporne kazni. Predsednik Reagan je pomilostil precej posameznikov, ki so bili obsojeni zaradi zanemarljivih prestopkov (kršenje avtorskih pravic, kraja steklenice alkohola v trgovini in podobno), vendar so večinoma svojo kazen že odslužili (Miller, 2008).

6.8.5 Proaktivne pomilostitve

Iskrene pomilostitve praviloma ne popravljajo vladnih napak, medtem ko so proaktivne pomilostitve posledica želje predsednikov, da bi v okviru sodnih postopkov popravili

vladne napake. Večina dandanašnjih pomilostitev ni proaktivnih. Medtem ko je bila po vsej verjetnosti želja oblikovalcev ustave, da bi bil predsednik z uporabo absolutne pomilostitve sposoben pragmatizma, pa je bila zagotovo njihova želja, da bi predsednik popravljaj napake v sodnih postopkih. Vendar so predsedniki danes popravljanju sodne prakse z uporabo proaktivne pomilostitve večinoma nenaklonjeni. To ni posledica pomanjkanja skrbi ali odpor proti povzročanju nemira. Nasprotno, priložnostni instituti sodobnega sodstva, kot sta na primer priziv in pogojni izpust, pogosto izpodrivajo namene, ki so jih pomilostitvi namenili oblikovalci ustave. Kakorkoli že, v primeru resničnih procesnih napak, je moč z namenom poprave takšne napake (namerne ali nenamerne) podeliti pomilostitev imenovano proaktivna pomilostitev.

Predsednik Clinton je tako izrekel pomilostitev v obliki skrajšanja kazni policijskemu informatorju, morilcu Davidu Chandlerju, ker je dejansko krivdo kasneje priznal njegov tožnik. Z izboljšanimi tehnološkimi postopki, kot je na primer usklajevanje na podlagi DNA informacij, ter z različnimi računalniškimi simulacijami je možno bolj zanesljivo ugotoviti dejansko dogajanje, kar s pridom uporabljajo številni obsojenci, ki vlagajo prizive, zagotavljajoč da so nedolžni (Miller, 2008).

6.9 Funkcije pomilostitve

Preučevanje podeljevanja pomilostitev v času zgodovine kaže, da je imelo izvajanje te funkcije vedno več različnih funkcij, zato lahko govorimo o polivalentnosti ciljev pomilostitve.

6.9.1 Pomilostitev v funkciji poprav sodnih zmot

Trditev, da sistem sojenja ni popoln, je nedvomno točna, saj »pravo, ki izhaja iz človeka ne more biti brez možnosti napake v večji meri, kot je to človek sam« (Johnes v Kurtović, 2003: 117). Večina avtorjev meni, da je obstoj instituta pomilostitve največji dokaz, da je človeški postopek lahko zmoten ter da postopkovna pravila in dokazi ne pokažejo vedno prave odločitve o krivdi, zato se pristojnost pomilostitve v takih primerih obravnava kot ostanek nepopolnosti. Vzorci resnih zmot v kazenskih postopkih nastanejo iz dveh razlogov: bodisi je sodišče na podlagi resničnih predpostavk napačno sklenilo, bodisi je sklenilo logično na podlagi napačnih predpostavk (lažno priznanje, ponarejeni dokumenti, neveljavna izvedenska mnenja).

V primerih, ko sta milost in pravičnost v tako očitnem konfliktu, kot je to v primeru pomilostitve, pogosto obstaja velika nevarnost za napačno obdolžene (torej nedolžne), ki lahko trdijo, da imajo »pravico do milosti« ko gre za vprašanje resnice. Četudi je obsojenec pomiloščen, s čimer (lahko) izkazuje svojo nedolžnost, obstajajo zadržki do take »nedolžnosti«, saj ni rezultat sodne odločitve. Pomilostitev je torej poskus vzpostavitve prvotnega stanja krivično obsojene osebe, je proizvod t.i. teorije čistih rok, po kateri se obsojenca sicer obravnava kot nedolžnega, vendar le zaradi pomilostitve. V tem primeru je pomilostitev nedolžne osebe paradoksalno in ironično, saj ima pravico do preklica napačne obsodbe in osvobajajoče sodne odločbe, ki bi izbrisala krivdo (in s tem omogočila zahtevo po odškodnini, česar pomilostitev ne daje) in ne zgolj uporabe usmiljenja. Povezavo med prestopkom in kaznijo predstavlja krivda, katere pa v primeru nedolžnosti ni, zato imajo nedolžni pravico do preklica krivde, s katero se prekliče tudi sama kazen.

Zaradi tega je edina logična in zadovoljiva rešitev možnost obnove sodnega postopka; ponovno sodno preverjanje v primeru, da novo pridobljeni dokazi izkazujejo dejansko nedolžnost obdolžene osebe. Sodno zmoto lahko torej potrdi samo sodišče v ponovljenem kazenskem postopku, po vseh veljavnih načelih tega postopka (Kurtović, 2003: 117-19).

6.9.2 Pomilostitev v funkciji pravičnosti

Obstoj instituta pomilostitve v nepopolnem sistemu kazenskega prava predstavlja izjemen mehanizem, ki omogoča pravičen postopek v primerih, ko se nepopustljiva togost pravnega sistema ni uspela prilagoditi aktualnim družbenim potrebam. Pomilostitev tako »pravnemu sistemu omogoča adaptacijo na čas in vrednote, ki se vseskozi menjajo« (Martin, 1983 v Kurtović, 2003: 119). Upoštevajoč dejstvo, da kazenski postopek sam po sebi deluje kot nekakšen stroj, ki se ga ne da preprosto ustaviti, se zdi, da je obstoj pomilostitve v razumnem in bistrem pravosodnem sistemu nujno potreben. Zakonodajna veja oblasti ni sposobna oblikovati zakonodaje, ki bi idealno odgovarjala vsem možnim dogodkom in situacijam, ker se zakoni ukvarjajo izključno s splošnimi vzorci obnašanja in so nujno neprilagojeni vsem posebnim in posamičnim primerom, ki se pojavljajo v realnem življenju. Splošna norma kot generalno pravilo obnašanja, temelječe na visoki stopnji abstraktnosti, ne more vnaprej zajeti vseh mogočih oblik

enakega kaznivega dejanja, zato je rigidnost in neelastičnost njegova temeljna lastnost. Abstraktna pravna pravila in njihova konkretna uporaba niso vedno primerni za vrednotenje najrazličnejših življenjskih situacij, ki jih ne moremo predvideti, zato zanje tudi zakonodaja ne more predpisati nekih posameznih rešitev. Zato lahko uporaba sicer pravičnega in jasnega splošnega pravila v določenih situacijah predstavlja žalitev pomena in občutka za pravičnost.

V primerih, kjer je zakon v neskladju s pomenom in občutkom za pravičnost, se pristojnost pomilostitve v kazenskem pravu enači s pojmom pravičnosti, ki je v uporabi v civilnem pravdnem postopku. Pravičnost nadomešča pomanjkljivost oziroma defekt kazenskega prava v primerih, ko je slednje nepopolno zaradi svoje splošnosti oziroma univerzalnosti in zato pravičnost, ki pripada milosti, ni niti sodna, niti zakonska tvorba. Omejujejo jo zgolj meje splošne moralnosti ter naravnega prava.

Celo če bi obstajala popolna zakonodaja in sodna praksa, zaradi neprestanih sprememb v družbenem in političnem življenju, nekoč popolno pravo ne bi ustrezalo novim pogojem. To je tudi razlog, da je v zgodovini pomilostitev služila tudi za iskanje izhoda iz nasprotij, v katerih družba ni bila pripravljena zavreči zastarelih pravnih norm, katerih uporaba je v nekaterih primerih postala skrajno nepravična. Še posebej očitno se ta kolizija moralne in zakonite pravice pojavlja v izrazito neprožnih in nesofisticiranih pravnih sistemih, kjer zgolj ta pravica vzpostavlja možnost, da se s pomilostitvijo premosti prepreko, seveda kadar je to moralno upravičeno.

Čeprav uporaba akta pomilostitve v funkciji nekakšne abstraktne pravice povzroči neizogibno ugotovitev, češ da ni mogoče vedno natančno opredeliti, v katerem trenutku dosledna in nepopustljiva uporaba zakonodaje postane nepravična, kljub temu pomilostitev resnično korigira na podlagi prava sprejete odločitve, ki pa se v določenih situacijah izkažejo za nesmotrne in nepravične. Tako se običajno izrek pomilostitve npr. smatra kot dober izhod v primerih po obsodbi prestopnika, ki je zagrešil dejanje, ki ne velja več za prestopek. Tedaj pravno veljavna obsodba sicer ostaja, vendar se s pomilostitvijo popravi nepravičen pravni položaj, saj podoben dodatni sodni postopek, ki bi omenjeni položaj izničil ali spremenil, ne obstaja.

Prav tako se pomilostitev kot instrument pravičnosti pogosto uporablja tudi v primerih t.i. nepravično strogih kazni, do katerih lahko pride iz različnih vzrokov. Rek »čas

pozdravi vse rane« velja tudi na področju kazenskega prava, saj lahko kazen, ki se je v času obsodbe zdela pravična, kasneje postane prestroga. V takih primerih pomilostitev praviloma predstavlja znižanje ali zamenjavo izrečene kazni (Kurtović, 2003: 119-122).

6.9.3 Pomilostitev v funkciji osnutka resocializacije in rehabilitacije

V teoriji zagotovo ni sporno, da je eden izmed glavnih ciljev pomilostitve tako imenovano družbeno okrevanje prestopnika. Če je eno izmed veljavnih temeljnih načel, da naloga kazni ni »poravnati dolg«, pač pa preprečiti kriminaliteto, ter da v obliki konkretne sankcije izvršuje funkcijo resocializacije prestopnikov, je jasno, da ima načelo družbenega okrevanja prestopnika zelo pomembno vlogo v veljavni obliki kaznovalne politike. Zato se zdi, da je uporaba pomilostitve upravičena vedno, ko realizacija kazni ne vsebuje obenem tudi prevzgojne funkcije, za katero si mora prizadevati vsaka kazen.

Resocializacijo prestopnikov poskuša nato družba uresničevati s pomočjo doktrine, katere središčno mesto zavzema individualizacija (Kanduč, 1990 v Kurtović, 2003: 122). Načelo individualizacije v kaznovanju zahteva, da se prestopniku izreče taka kazen oziroma sankcija, ki bo v največji možni meri prilagojena potrebam njegove resocializacije. Na individualizacijo v fazi postopka sojenja se kasneje navezuje individualizacija v fazi izvrševanja kazni in s tem sodna in penološka individualizacija tvorita nujno celoto.

Zdi se, da se s pomilostitvijo na nek način tudi popravljajo pomanjkljivosti individualizacije v fazi izvrševanja kazni. Različne okoliščine, ki se nanašajo na zagrešeno kaznivo dejanje in konkretnega prestopnika, so relevantne tako za uresničevanje načela individualizacije kaznovanja kot tudi za pomilostitev (npr. storilčeva mladost ali starost, njegova preteklost, nepoznavanje predpisov, priznanje dejanja...). Pri teh olajševalnih okoliščinah je potrebno dosledno razlikovati tiste okoliščine, ki ne vplivajo na pravno vprašanje dejanja in krivde, ter se zato lahko vrednotijo kot okoliščine, relevantne za individualizacijo kazni tako pri njenem izrekanju kot pri njenem izvajanju, od onih, ki so bile pomembne pri normiranju prestopka in njegovih kazenskih okvirih.

Katere subjektivne in objektivne olajševalne okoliščine torej lahko upoštevamo v primerih, ko je pomilostitev v funkciji resocializacije prestopnika? Običajno se okoliščine, ki jih je sodišče ocenjevalo pri izvedbi individualizacije kaznovanja, ne morejo ponovno

obravnavati v postopku pomilostitve, saj se na ta način prepreči, da bi se ista dejstva, ki so prvič dobila svoj pravni pomen s sodno kvalifikacijo, ponovno presojala, tokrat pač z izvensodno kvalifikacijo. Če pa obstajajo olajševalne okoliščine, za katere se prej ni vedelo ali pa so celo bile, pa jih sodišče ni upoštevalo, lahko tedaj trdimo, da je institut pomilostitve resnično v funkciji individualizacije kaznovanja, v smislu njenega popravka oziroma dopolnitve v stadiju izvrševanja kazni.

Prav tako se lahko okoliščine *in favorem* storilca pojavijo tudi po izreku same sodbe, ki se še posebej upoštevajo – težka bolezen, invalidnost in podobno. Prav te spremembe osebnostnih razmer in okoliščin so lahko osnova za izrek pomilostitve. Tudi posebno zadovoljujoče prestajanje izrečene kazni je lahko eden izmed povodov za pomilostitev.

Očitno je, da se s pomilostitvijo želi še naprej individualizirati kaznovanje s strani veje oblasti, ki ni sodna, in to največkrat v fazi izvrševanja sodno izrečene kazni. Medtem, ko teorija predpostavlja nespornost vpliva pomilostitve na resocializacijo, se čedalje pogosteje pojavlja vprašanje, ali je pomilostitev resnično pravni institut, ki to funkcijo izvaja. Nekateri avtorji opravičujejo akte pomilostitve med drugim tudi s pozitivnim vplivom na obnašanje obsojencev, saj možnost prejema pomilostitve stimulira obsojenca, da se med prestajanjem kazni lepo vede in tako povečuje možnosti, da bo pomiloščen. V tem primeru je to nekakšna spodbuda za lepo obnašanje, saj z njim zasluži odpustitev kazni kot nekakšno vrsto nagrade. Zaradi tega se v nadaljevanju pojavlja vprašanje, ali obsojenec svojega obnašanja ne prilagaja prav zaradi upanja na pomilostitev ter s tem ustvarja lažno sliko o učinkovitosti postopka ter uspešnosti resocializacije.

Resocializacija kot cilj kaznovanja je kompleksen problem, zato ni povsem jasno ali kaznovanje in izvrševanje kazni dejansko opravlja kakršnokoli resocializacijo v smislu prevzgoje prestopnikov (Kurtović, 2003: 122-26).

6.9.4 Pomilostitev v funkciji državno – političnih ciljev

Dasiravno ima institut pomilostitve svoj racionalni pomen vedno v državnem interesu, kar je nenazadnje tudi bit njenega obstoja, jo je vedno mogoče utemeljiti tudi neposredno in na podlagi konkretnih državnih ciljev v primeru radikalnih sprememb političnih in družbenih odnosov ali v primeru obstoja državnega interesa, da določeni prestopnik ne preстане pravno dosojene kazni v celoti.

Spremembe političnih in družbenih razmer lahko pogojujejo, da pravnomočno izrečena kazen ni več v skladu – v popolnosti ali le deloma – s temeljnimi načeli kazenskega prava oziroma da ne ustreza več stopnji nevarnosti prestopka in prestopnika, ter da bi bilo nesmiselno v popolnosti izvršiti tako kazen, še posebej iz političnih razlogov.

Prav tako so lahko tudi obsodbe v nekem trenutku politične, predvsem v primerih, ko se kazenske sankcije uporablja kot orožje v politični borbi za oblast. V tem primeru se politični nasprotnik vladajočega režima obravnava kot prestopnik (ali celo kriminallec), ki se ga lahko kaznuje strožje od drugih. Seveda, v primeru propada takega režima ter v razmerah nadaljevanja pravne kontinuitete, ni enostavnejšega in hitrejšega zdravila od pomilostitve.

Včasih nekateri državni interesi, ki zahtevajo nekaznovanost, pretehtajo nad državnim interesom kaznovanja prestopnikov in tedaj je pomilostitev sredstvo, da se podeli nagrada za različne zasluge in usluge.

Kot eden izmed državnih interesov, relevantnih za pomilostitev se lahko pojavi tudi pomanjkanje ustanov za prestajanje kazni (akutna prezasedenost zaporov), kot tudi izjemno visoki stroški za izvajanje zapornih kazni (Kurtović, 2003: 126-27).

6.9.5 Pomilostitev v funkciji ohranjanja veljavnega kazenskopravnega sistema ter njegovega razvoja

Kljub teoretični nespornosti dejstva, da se s pomilostitvijo ne ustvarja zgolj pravice, je sporno vprašanje, ali pomilostitev služi tudi ohranitvi pozitivnega sistema: »Težko je trditi, da pomilostitev nujno delegitimira veljavno pravo. Pomilostitev sicer nasprotuje veljavnemu pravu, istočasno pa ga legitimira« (Pihler, 1987 v Kurtović, 2003: 127).

Izključnejše pa je stališče, po katerem dejanja milosti s tem, da ohranjajo veljavnost kazenske zakonodaje, dejansko služijo kot nekakšna prevara – represijo kot pravilo potrjujejo v vlogi izjem. Zdi se, da akti milosti odvzemajo represiji nekaj grobosti in nedorečenosti ter ji ravno s tem omogočajo obdržati svojo vitalnost in veljavnost. Potemtakem je pomilostitev namenjena tudi ohranjanju obstoječega normativnega ustroja z vsemi njegovimi pomanjkljivostmi.

Teoretično tudi ni sporno, da dejanja milosti (še posebej pa amnestija) vplivajo na razvoj prava. Čeprav sama pomilostitev ne ustvarja samega prava, pa ima lahko anticipativno

vlogo v reformi veljavnega kazenskega sistema s tem, da implicira potrebo za spremembo določenega dela prava. V tem smislu je lahko celo generator normative reforme tudi v smislu depenalizacije. Trditev, da je izvršilna milost postala pot napredka in reforme znotraj organizacije zakonodaje, lahko dokažemo tudi z zgodovinskim razvojem, v katerem so se osnove pomilostitev postopno sprejemale kot obči institut kazenskega prava.

Od nekdanj je tako pristojnost pomilostitev bila tudi vir očitnih zlorab, a obenem tudi koristen reformatorski instrument, saj je bila njena fleksibilnost način, s katerim so se zastareli zakoni ukinjali. Glede na to, da je pravo relativno statično in ni idealen odraz družbene realnosti, lahko kazenskoppravna pravila zaostajajo za časom in zaradi tega pogosti izreki pomilostitev neizogibno vršijo pritisk na spremembo zakonodaje. Eden izmed pritiskov je tudi zahteva za uvedbo bolj fleksibilnega tako zakonskega kot sodnega stopnjevanja kazni (Kurtović, 2003: 127-29).

7 REFORMA INSTITUTA POMILOSTITVE?

Različni avtorji glede prihodnosti instituta in njegovega izvajanja večinoma zaradi nezadovoljstva s sedanjo ureditvijo predlagajo različne rešitve, ki bi bolje opredeljevale njegovo uporabo in predvsem onemogočale zlorabe in poskuse zlorab. Pomembna je ukinitve uporabe častitljivo stare, a obenem destruktivne metafore, ki prejem pomilostitve prikazuje kot bleščeče darilo z neba, pristojnega (za podeljevanje pomilostitev) pa kot tuzemskega boga. Skupaj z idejo pomilostitve kot brezplačnega darila se tako vedno pojavlja še ideja, da pomilostitev ne potrebuje nobenega pojasnjevanja, še manj opravičevanja, da je torej podeljena zaradi dobrote in srčnosti monarha. A pomilostitev mora biti podeljena, kadar to zahteva pravičnost, torej z namenom preprečitve kaznovanja nedolžnih ljudi.

Božansko metaforo, katerih globoke korenine izhajajo iz angleškega občega prava, je torej potrebno pozabiti. Ko je sodnik Holmes redefiniral pomilostitev kot dejanje javnega dobra, namenoma ni upošteval niti načela občega prava, kot tudi ne pojmov, ki so jih zagovarjali snovalci ameriške ustave, s preprostimi besedami: »... ne vračajmo se v zgodovino« (Biddle v. Perovich, 1927). Dejansko se zdi, da je zgodovina nepomembna; koncept pomilostitve kot darila je protisloven in vodi k izvajanju nepravilnih postopkov, kar je že zadosten razlog za redefiniranje koncepta. V skladu z retributivistično teorijo dojemanje pomilostitve kot darila zahteva hvaležnost. Prestopniki, ki se za svojo pomilostitev pretirano zahvaljujejo, s tem kažejo, da so prejeli več, kot si resnično zaslužijo, saj se običajno tistim, ki zgolj opravljajo svojo dolžnost (ne delo!), ne zahvaljujemo. Zapornik, ki si kazni ne zasluži, ima moralno pravico biti oproščen in tu prijaznost in dobrohotnost izvrševalca pomilostitve ne smeta biti vprašanje. Tudi oseba, ki je bila napačno obsojena in kaznovana, ne bi morala biti hvaležna za pomilostitev. Nadaljnji problem enačenja pomilostitev z deljenjem daril je ta, da se darila pogosto razdeljujejo spontano, z razlogom ali brez njega. Je narobe, če je pomilostitev benevolentno dejanje, če se podeljuje nedosledno ali iz vprašljivih razlogov? Nedosledne pomilostitve so dejansko napačne, saj diskriminirajo različne ljudi, ki si zaslužijo enak postopek. Iz vseh naštetih razlogov pomilostitev ne more biti razumljena kot vladarjevo darilo (Moore, 1989: 211-16).

Kar se torej podeljevanja pomilostitev tiče, mora biti predsednik odgovoren ljudstvu. Pomilostitve so potencialno prenevarne in preveč pogubne za zaupanje in pravičnost, da bi bile prepuščene muham in kapricam vsakokratnega predsednika. Čeprav je v bistvu predsednik glede svojih odločitev svoboden, pa na zvezni ravni le obstajajo nekatera pravila – ne sme podeljevati pomilostitev v primerih ustavne obtožbe ter ne sme izvajati svoje pristojnosti v nasprotju z javnim interesom (Fisher, 1923-1924, 89-91), vendar pa predsedniku prepušča odločitev o tem, kaj naj bi to bilo. Pa tudi izvršilna veja oblasti je sama oblikovala niz pravil, ki določajo obliko in vsebino prošenj za pomilostitev.

7.1 Predlogi sprememb v praksi podeljevanja pomilostitev

Moore zato predlaga nekaj oblik postopkov, ki bi predsednikovo pristojnost omejevali, in sicer (Moore, 1989: 217-222):

- Pomilostitev bi morala biti možna šele po končanem sodnem procesu, po dokazani krivdi in določeni obliki kazni.

Pomilostitev je predvidena kot zaščita ljudi pred kaznovanjem, ki ga ne zaslužijo, v primerih, ko bi tudi sodišče tako odločilo, a tako dejansko ne odloči bodisi zaradi izjemnih okoliščin, ki obkrožajo primer, bodisi zato, ker zakonodaja nikoli ne more biti dovolj specifična, da bi vse primere zadovoljivo razrešila. Iz tega sledi, da pomilostitev ne more biti podeljena, preden je ni sodišče skušalo podeliti, a s predlogom ni uspelo. V nasprotnem primeru bi bila pristojnost pomilostitve v kazenskopravnem sistemu bolj ovira kot pomoč. Pomilostitev je prav tako podeljena na podlagi tistega, kar prestopnik zasluži, kar je pogosto ugotovljeno med postopkom na sodišču. Pomilostitev, ki prehiti sojenje, ustavi preiskavo sredi ugotavljanja dejstev in tako ne dopusti oblikovanja informacij, na podlagi katerih bi lahko pomilostitev kasneje prav tako opravičili. Zato je taka pomilostitev nepravilna. In končno, pomilostitev je običajno podeljena z namenom boljšega prilagajanja kazni zagrešenemu prestopku. A dokler kazen ni določena, nihče ne more ugotavljati, kakšnih prilagoditev je potrebna.

Zaradi vseh naštetih razlogov bi morali predsedniki počakati do konca sojenja, izrečene obsodbe in določene oblike kazni, preden bi o pomilostitvi sploh lahko začeli razmišljati.

- Pomilostitev bi morala biti možna zgolj za določene (opredeljene in naštete) vrste prestopkov.

Če je pomilostitev veljavna samo v primeru, ko preprečuje kaznovanje nekoga, ki si kaznovanja ne zasluži, ali ko omejuje stopnjo kaznovanja na raven zasluženega, potem ne more biti upravičeno podeljevati generalne pomilostitve »...za vse prestopke [...], katere je [...] storil, ali morda storil, ali sodeloval pri njih v časovnem obdobju od [...] do [...]«. ⁵² Problem je epistemološke narave. Če predsednik niti ne ve (ali noče povedati), katere prestopke konkretno je krivec zagrešil, kako lahko potemtakem reče, da slednji ne zasluži kazni?

Angleški pravni red je ta problem zaznal že zelo zgodaj. Da bi preprečili lažne prošnje za pomilostitev, je veljalo splošno pravilo: kadar Kralj »ne more oceniti, kako ostuden zločin je bil storjen, niti kako zelo je konkretni posameznik vpleten, tedaj je pomilostitev neveljavna...« (Duker, 1977: 532). Osnovno načelo je bilo, da je pomilostitev lahko podeljena na osnovi resnosti storjenega prestopka, a če Kralj stopnje resnosti ne pozna, potemtakem ne more niti oceniti, ali si prestopnik pomilostitev zasluži ali ne.

Pomilostitev za vse storjene prestopke je sicer lahko po naključju celo pravična, a brez kakršnekoli racionalne podlage. Pomilostitev vsepovprek vedno daje vtis nepravičnosti, videti je bolj kot poskus prikrivanja napačnega ravnanja, kot pa poskus uravnoteženja kazni z zaslužnostjo. Da bi služili interesom in podobi pravičnosti, morajo biti vse pomilostitve podeljene zgolj za določene (opredeljene in naštete) prestopke.

- Pomilostitev bi morala biti podeljena s konkretnim razlogom.

Ker pomilostitev velja podeljevati ali jo zavrni le z dobrim razlogom, bi moralo vsako odobritev in vsako zavrnitev prošnje za pomilostitev spremljati pojasnilo oziroma razlog dejanja. Današnja praksa ob zavrnjeni prošnji namreč ne pozna obrazložitve. Kot ni obrazložena niti odobrena oziroma podeljena pomilostitev. Obrazložitve so bile običajne vse do leta 1936, potem pa je ta praksa zamrla. Zato je potrebna javna razprava o razlogih, ki so upravičena podlaga za podelitev pomilostitve ter oblikovanje zakonodajnega seznama teh razlogov.

---

⁵² S temi besedami je G. Ford pomilostil R. Nixona (Zupančič, 2001: 1533).

Koristna posledica teh ukrepov bi bil upad neupravičenih pomilostitev. Predsednik bi se vnaprej zavedal, da bodo lahko ljudje v luči splošno sprejetih načel preverili njegove razloge, kar bi spodbudilo kakovost razprave s sedanje ravni, kjer je javnost o pomilostitvi zgolj seznanjena in jo potem lahko le sprejme ali pa zasovraži. Drugič, priložnostna pomilostitev se ne bi »zgodila«. Predsednik bi ob poskusu opravičevanja pomilostitve ugotovil, da ga z legitimnimi argumenti, ki temeljijo na sprejetih načelih, ne more argumentirati in bi bil svojo odločitev prisiljen spremeniti. In nazadnje, če bi predsednik vendarle podelil neopravičljivo pomilostitev, bi to dejanje bilo jasna osnova za kritiko njegovega ravnanja ter posledično sprejete odločitve o poseganju po skrajnem ukrepu ustavnih sankcij – ustavni obtožbi.

- Prejemnik pomilostitve bi moral s svojo pomilostitvijo soglašati in jo sprejemati. Eden bistvenih očitkov dandanašnjemu sistemu podeljevanja pomilostitev je, da so lahko predsednikova sredstva za doseg državnih ciljev, brez soglasja prestopnikov ter v nasprotju z njihovimi interesi. Nekatero pomilostitve so bile uporabljene za obhajanje določila petega ustavnega amandmaja (glej: *Burdick v. U.S.*, 1915), ki govori o pričanju zoper samega sebe.⁵³ Podoben primer je tudi Nixonova pomilostitev Jimmyja Hoffe pod pogojem, da se umakne iz sindikalnega gibanja, upajoč, da bo s pomilostitvijo dosegel, česar s kaznovanjem ni mogel (glej: *Hoffa v. Saxbe*, 1974). Retributivistična teorija smatra protivoljno pomilostitev kot nelegitimno. Potrebno bi torej bilo vzpostaviti pravilo, da pomilostitev ni veljavna, če jo pomiloščeni ne sprejme. Vrhovni sodnik Marshall je to ugotovil že leta 1833: »Pomilostitev... je lahko zavrnjena s strani tistega, ki mu je namenjena; in če je zavrnjena, na sodišču nimamo nobenega instrumenta, da mu pomilostitev vsilimo« (*U.S. v. Wilson*, 1833).
- Spremembe procesnih postopkov v zvezi z vlaganjem prošelj za pomilostitev. Določila, ki urejajo obravnavo prošelj za izvršilno milost, vsebujejo zahtevo, ki bi morala biti spremenjena. Gre za določilo, ki zahteva pretečenih od pet do sedem let po obsodbi, preden prestopnik lahko zaprosi za pomilostitev. Spornost določila je v dejstvu, da če si prestopnik kaznovanja ne zasluži, mu je potrebno omogočiti, da zaprosi za pomilostitev v najkrajšem možnem času. Če je določena kazen prestroga,

---

⁵³ Amandma V (1791): [...], in tudi nihče ne more biti prisiljen, da bi v kaki kazenski zadevi pričal zoper sebe [...] (Jaklič, Toplak, 2005: 104, glej tudi Prilogo B).

je to potrebno ugotoviti, preden je prepozno, da bi se preprečila krivica. Na kratko, ljudje bi morali imeti pravico kadarkoli vložiti prošnjo za pomilostitev.

7.2 Predlog oblikovanja pomilostitvene komisije

D. T. Kobil na področju modernizacije postopkov pomilostitev poleg predloga uveljavitve konkretnih meril, predlaga tudi ustanovitev nekakšne pomilostitvene komisije, ki bi skrbela za njihovo spoštovanje in meni, da bi kakršnokoli prečiščevanje pristojnosti pomilostitev moralo upoštevati oba vidika pravičnosti – vidik njenega stopnjevanja in nevtralni vidik. Oba vidika imata za podlago različne temelje, ki morajo biti uporabljeni diskretno, z upoštevanjem funkcij, katerim vsak od njiju tudi služi. Dejanja milosti z vidika stopnjevanja pravičnosti imajo en sam namen: zagotavljajo, da kazenski sistem deluje pošteno, da vsakdo ima oziroma dobi svoje zadoščenje, medtem ko nevtralni vidiki milosti služijo različnim namenom, ki segajo od zagotavljanja enotnosti države do pospeševanja političnih ali finančnih ciljev (tistih, ki milost podeljujejo). Ker ni nujno potrebno, niti zaželeno, da bi slepo sledili tradiciji kraljeve prerogative in v celoti združili oba vidika milosti v izvršilnem šefu države. Obstoj političnega nadzora nad sodno in zakonodajno vejo oblasti je zaradi nevtralnega vidika pravičnosti primeren, medtem ko odločitve, sprejete z vidika stopnjevanja pravičnosti, ne smejo biti odgovor na politične pritiske in druge dejavnike, ki niso neposredno povezani s poštenostjo naložene kazni. Upanje snovalcev ustave, da bodo predsedniki voljni odpuščati kazni v primeru usodne (nesrečne) krivde, se žal ni uresničilo (Kobil, 1991).

Zato D.T. Kobil predlaga nekakšno ločitev pomilostitvenega procesa. Izvršilni del oblasti bi obdržal pristojnost odločanja o občasnih pomilostitvah, vendar izključno z nevtralnega vidika pravičnosti, za pomilostitve z drugega vidika – stopnjevanja pravičnosti – pa bi odločanje prepustili strokovnemu odboru, ki bi bil neodvisen od političnih pritiskov, saj ti neizogibno popačijo odločitve voljenih uradnikov in bi bil – podobno kot zvezno sodstvo – imenovan na podlagi izkušenj in strokovnosti na različnih področjih, relevantnih za pošteno odločanje o stopnji kaznovanja (Kobil, 1991).

Nekdanji guverner Ohia, Michael DiSalle, je po svojem končanem mandatu zagovarjal ustanovitev tovrstnega telesa: »[Pomilostitvena] Komisija bi morala biti popolnoma

neodvisna od politike in sicer bi morali člani ob dostojnem vedenju⁵⁴ biti imenovani doživljenjsko, kot sodniki Vrhovnega sodišča. Tudi članstvo bi moralo biti sestavljeno izključno iz samih strokovnjakov – psihiatrov, pravnikov, sociologov, učiteljev, morda tudi odvetnikov ter kriminalistov. Tako telo bi imelo na ta način zagotovljeno neodvisnost in strokovnost ter bi mu lahko zaupali odločitve o življenju in smrti brez skrbi, da bi se morali njegovi člani ukvarjati z zunanjimi pritiski, kot se mora z njimi ukvarjati guverner« (DiSalle, 1965 v Kobil, 1991).

7.3 Predlog uveljavitve konkretnih meril za pomilostitev

D.T. Kobil v povezavi z oblikovanjem pomilostitvene komisije predlaga še niz konkretnih meril, ki bi jih morala omenjena komisija pri svojem delu upoštevati in ki bi eksplicitno ter konsistentno opredeljevala upravljanje zmanjševanja kazni. Začenši s premiso, da je »pravica,« ko vsakdo ima oziroma dobi svoje zadoščenje, bi komisija s svojo pristojnostjo zagotavljala, da pravosodni sistem dejansko služi temu namenu. Milost bi prišla v poštev v vseh primerih dvoma v pošteno določitev prestopnikove kazni in pobudnik bi torej lahko pričakoval pomilostitev v vseh primerih, ko bi izpolnjeval enega ali več spodaj naštetih pogojev z vidika stopnjevanja pravičnosti (Kobil, 2001):

- Utemeljen dvom krivde.

V primerih utemeljenega dvoma krivde prestopnikova kazen ni zaslužena in bi morala biti zmanjšana. Ta ugotovitev je lahko rezultat novih dokazov, na sojenju zamolčanih ali med postopkom prikritih informacij, nekompetentnost obrambe ali katerega drugega razloga, ki resno spodkopava zaupanje komisije v neoporečnost sodnega izreka.

- Zmanjšana mentalna sposobnost, retardiranost, zastrupitev (intoksikacija), mladoletnost.

Retributivna filozofija predpostavlja, da je kaznovanje opravičljivo, dokler je v sorazmerju z očitanimi prestopki. Če ocenjujemo, da je nek prestopnik manj obsojanja vreden kot drugi, ker je prvega zagrešila neprištevena, retardirana, zastrupljena ali mladoletna oseba, potem bi moralo biti tudi kaznovanje ustrezno korigirano. Če je neka oseba dovolj prištevena, da je sposobna spremljati sojenje, še ne pomeni, da je

---

⁵⁴ »Ob dostojnem vedenju« je dikcija iz 1. Razdelka 3. člena ustave, ki govori o sodni oblasti v ZDA (Priloga A).

pravično ji določiti kazen kot prištevni osebi. Komisija bi imela pravico do zmanjšanja kazni v primerih nesorazmerja s krivdo, vendar bi morala pri določanju pravične kazni obenem pretehtati tudi druge interese, vključno z zaščito družbe in drugih utilitarističnih interesov.

- Neskladno kaznovanje: sorazmernost.

Uporaba pomilostitve za zmanjšanje kazni je primerna tudi v primerih, ko je kazen neskladna v primerjavi s kaznimi, odmerjenimi (1) drugim udeležencem istega prestopka in (2) drugim obsojenim za podoben prestopek v okviru iste jurisdikcije. Nepošteno je obsoditi nekoga na smrt, medtem ko je drug, enako kriv prestopnik, obsojen na nižjo kazen. Pomanjkanje poenotenosti kaznovanja v okviru iste jurisdikcije za podobne prestopke je že v osnovi podlaga za pomilostitev, čeprav je Vrhovno zvezno sodišče izreklo, da taka proporcionalnost ni ustavno opredeljena (glej: Pulley v. Harris, 1984). Če je torej na primer posameznikova kazen bistveno višja zaradi okolja (države), v katerem je bil prestopek storjen, kazen ni povezana z zaslužnostjo, pač pa s krajem storitve zločina.

Implementiranje tovrstnih meril bi seveda povzročilo številne težave - od zbiranja podatkov o vseh kaznovanjih za praktično vse storjene prestopke, do ugotavljanja vrste obtožbe, upoštevajoč stališča posameznega tožilca in tako naprej. Ker danes odločitve o pomilostitvi zaradi nesorazmernega kaznovanja večinoma temeljijo na ad hoc postopkih, bi najprej morali tovrstne postopke začeti urejati bolj sistematično.

- Neskladno kaznovanje: posebne okoliščine.

Primer podobnega razloga za podeljevanje pomilostitev, temelječih na neskladnem kaznovanju obstaja, ko je kazen nesorazmerna v luči prestopnikove starosti ali prisotnosti smrtonosne bolezni. Sedemnajstletni in sedemindesetletni morilec nista v enaki meri prizadeta z dosojenim dosmrtnim zaporom. Prav tako je desetletna zaporna kazen za bolnika v zadnjem stadiju boja z AIDSom enaka dosmrtni zaporni kazni, čeprav je prestopnik star šele petindvajset let. Z vidika stopnjevanja pravičnosti se tako lahko stopnja kaznovanja zmanjšuje, a kljub temu ostaja poštena, ko določene prestopnike kaznuje nesorazmerno z drugimi.

- Oblika kaznovanja, ki ni povezana z zasluženim.

Zmanjšanje kazni je upravičeno v primerih, ko obstaja utemeljeno sklepanje, da prisojena kazen temelji na dejavnikih, kot sta rasa ali spol prestopnika (ali žrtve!), namesto individualno zaslužene kazni.

- Prestopki storjeni iz nuje, pod prisilo ali zaradi privrženosti moralnim načelom.

Zmanjšanje kazni za določene prestopke, storjene iz fizične, psihološke ali moralne potrebe je retributivno opravičljivo. Nekdo, ki je v zločin prisiljen, si ne zasluži kaznovanja v enaki meri kot nekdo, ki enak zločin stori zavestno in prostovoljno, zato bi tudi izrečena kazen morala upoštevati to stališče. Z istega stališča dejanje matere, ki krade, da bi nahranila in oblekla svoje otroke, ni enako obsojanja vredno, kot dejanje matere, ki krade, da bi si kupila televizijski aparat. Kljub temu je možno, da bosta obe prestopnici prejeli enako kazen, saj je meja med prestopkoma skorajda nemogoče določiti. Mati, ki krade hrano za svoje otroke, bi zlahka pomilostili zaradi družbenega konsenza, da je največja moralna dolžnost staršev, da poskrbijo za svoje otroke. Ko pa nekdo stori prestopok iz moralnega prepričanja o zadevi, o kateri moralnega družbenega konsenza ni, je veliko težje določiti stopnjo spornosti storjenega prekrška.

K. D. Moore opredeljuje jasno ločnico med zavestnimi, moralnimi dejanji (npr. mati krade hrano za otroke) in zavestnimi, nemoralnimi dejanji (npr. morilec ubija iz iskrenega prepričanja, da to od njega zahteva Bog). V skladu s to dihotomijo je pomilostitev v prvem primeru primerna, saj mati ni storila ničesar napak, medtem ko bi retributivistični teoretiki v drugem primeru tehtali na eni strani vrednost zavestnega obnašanja in na drugi strani prestopnikovo grajevrednost pri sprejemanju napačne odločitve, kaj je prav in ki je lahko posledica gorečnosti, brezbržnosti ali celo perversnosti (Moore, 1989: 161).

Odločitve v tako občutljivih zadevah bi moral odločevalec o pomilostitvi potemtakem razrešiti moralno vprašanje na enak način, kot ga je prestopnik oziroma moral razumeti, kako bi lahko razumna oseba zavestno ravnala na način, kot je ravnal prestopnik. Posledično je izjemnega pomena, da je predlagana pomilostitvena komisija sestavljena iz posameznikov, ki imajo raznolike filozofske, družbene in strokovne kvalitete.

- Prestopki, ko je storilec že dovolj pretrpel.

V nekaterih (sicer redkih) primerih je kaznovanje lahko nepotrebno, saj je kazen, ki jo prestopnik zasluži, že bila podeljena kot nenačrtovana posledica zagrešenega prestopka. Če je na primer napadalni prestopnik v napadu kot posledico pretepa utrpel izgubo vida, bi bilo nadaljnje kaznovanje pretirano in bi ga bilo potrebno oprostiti. Načelo *autrefois puni* (že kaznovan) je bilo že v preteklosti del kazenskih določil in je prav tako v skladu z retributivnim pristopom k pomilostitvi. Podobni razlogi za podeljevanje pomilostitev obstajajo tudi v okoljih, kjer se prestopnikom odrekajo nekatere osnovne človekove pravice, tudi pravico do zaposlitve, saj imajo kriminalno kartoteko, ki je ovira za pridobitev zaposlitve (tudi v Sloveniji!). Tudi v takih primerih je zmanjšanje kazni torej opravičljivo.

7.4 Predlog oblikovanja ustavnega amandmaja

Pri preigravanju različnih možnosti prilagoditev uporabe pomilostitvene klavzule je potrebno najprej izključiti določene pristope, ki bi z morebitno vzpostavitev povzročili prevrat znotraj ustavnega sistema. Ukinitev možnosti pomilostitev ali pa njen prenos na drugo vejo oblasti (zakonodajno ali sodno) bi pomenilo spodkopavanje predsedstva na način, kot so si ga snovalci ustave zagotovo zamislili kot nepredstavljivega. Ukinitev te pristojnosti bi predstavljala ukinitve koščka stoletne ameriške tradicije in izbris pozitivnih argumentov Alexandra Hamiltona iz Federalističnih spisov številka 69 in 74. Ker je bila pristojnost oblikovana tudi kot nekakšen nadzorni element nad zakonodajno in sodno vejo oblasti, bi njena odstranitev pomenila poraz njenega temeljnega svojstva. Podobno bi tudi v primeru predlagane podelitve pristojnosti Kongresu, da bi odredil pravila, ki bi se jih moral predsednik strogo držati, vodilo do razmer, ko bi postalo vprašljivo dejansko ravnotežje med tremi vejami oblasti. Kongres bi lahko zaradi političnih ali drugačnih razlogov lahko v tolikšni meri zožil manevrsko polje predsednikove legitimne pristojnosti, da bi mu dejansko onemogočil izvajanje ustavnih pooblastil (Gormley, 2001).

Tako se zdi izjemno privlačna – vsaj površinsko – možnost oblikovanja nekakšnega ustavnega amandmaja v smislu že leta 1974 (kmalu po Nixonovi pomilostitvi) predstavljenega predloga senatorja Walterja Mondala, ki se je glasil: »Nobena predsednikova pomilostitev, podeljena posamezniku na podlagi drugega razdelka

drugega člena ameriške ustave ni veljavna, če se Kongres s sklepom dveh tretjin članov vsakokratnega sestava, ne odobri podelitve pomilostitve v roku 180 dni od njene podelitve« (S.J. RES. 240, 1974).

Z v zgornjem smislu oblikovanim amandmajem bi se zagotovo izognili najresnejšim zgoraj izraženim pomislekom. Prvič, pristojnost bi v upravljanju nedotaknjeno pustili izvršilni veji oblasti in drugič, izognili bi se težavam ob vmešavanju zakonodaje v podrobnosti samega procesa; predsednik bi še vedno samostojno (seveda v sodelovanju z generalnim tožilcem, ki mu je kot predsednik nadrejen) vzpostavljaj procedure za obravnavo in odobritev prošenj in tretjič, ločitev treh vej oblasti ne bi bila nikakor ogrožena. Namesto dodelitve ohlapne in daljnosežne pravice do veta na predsednikove odločitve Kongresu, bi tako določilo omogočilo vpletanje Kongresa le v najbolj ekstremnih primerih – ko bi dve tretjini članov soglašalo, da pomilostitev ni na mestu, bi bila predsednikova odločitev zavrnjena (Gormley, 2001).

Obstaja pa seveda verjetnost, da bi ustavni amandma, pa četudi še tako benigne narave, kot je Mondalov predlog, povzročil nepredvidene posledice, ki bi porazile hvalevredni namen, s katerim je bila pristojnost pomilostitve v anglo-ameriškem ustavnopravnem sistemu sploh oblikovana. Hamilton je imel prav, ko je zagovarjal stališče, da mora biti pristojnost pomilostitve v rokah posameznega uradnika, ki vodi izvršilno oblast – temu je nenazadnje pritrtil tudi Madison – saj bi nekakšen veččlanski organ odločanje o pomilostitvi spremenil v okoren, počasen in neurejen postopek ter v morebitnih trenutkih potreb po hitrem odločanju, predsedniku onemogočil učinkovitost. Tovrstno določilo bi nenazadnje tudi javnosti omogočilo uveljavljanje znatnega vpliva na usmeritev predsednikovega odločanja v razvnetih in čustvenih trenutkih. In ravno v takih trenutkih je vpliv javnosti najnevarnejši (Gormley, 2001).

Tudi G. C. Sisk se v svojem razmišljanju približuje predlogu oblikovanja ustavnega amandmaja, podobno kot senator Mondale v sedemdesetih letih, a z drugačno vsebino. Po tem predlogu predsednikova pristojnost ne bi bila bistveno okrnjena, ob bistveno povečani stopnji odgovornosti javnosti. Predlagana je namreč začasna ukinitve pristojnosti podeljevanja pomilostitev, a le v »tranzicijskem« obdobju – med volitvami in prisego oziroma ustoličenjem novega predsednika. Tako se predlog besedila, ki ga je pripravil Barney Frank, demokraski član Predstavniškega Doma, glasi:

»Pristojnost odložitve kazni in pomilostitev za prestopke zoper Združene države se ne more izvajati med 1. oktobrom leta, v katerem potekajo predsedniške volitve, in 21. januarjem sledečega leta; z izjemo, da lahko po 1. oktobru omenjenega leta predsednik zadrži izvršitev kazni usmrtitve do 25. januarja sledečega leta« (Sisk, 2002).

Seveda so prisotne tudi kritike predloga, ki jih lahko strnemo v treh točkah. Prvič, lahko sklepamo, da so snovalci ustave pristojnost podeljevanja pomilostitev zavestno ločili od preostalih pristojnosti, za katere je predsednik neposredno odgovoren javnosti. Jasno je, da je podeljevanje milosti edinstvena izmed vseh pristojnosti, ki jih ustava podeljuje predsedniku v smislu, da spada znotraj nedeljenega izvršilnega nadzora in ne more biti neposredno predmet kakršnegakoli sistema zavor in ravnovesij s strani katere druge veje oblasti. Predsednikova dejanja kot so odločitev za vstop v vojno, podpis meddržavne pogodbe, napotitev javnih uslužbencev in sodnikov ter izvrševanje zakonodaje, so bodisi odvisne od kongresne odobritve, bodisi so lahko razveljavljene s pomočjo zakonodajnega postopka (glej drugi člen Ustave, Priloga A). Nasprotno pa je, z nedvoumno izjemo ustavne obtožbe, pristojnost podeljevanja pomilostitev v celoti prepuščena zapovedi predsednika ter »ne more biti modificirana, odvzeta ali zmanjšana s strani Kongresa« (Schick v. Reed, 1974). A ugotovitev, da predsednik ima plenarno odgovornost za izvajanje pristojnosti pomilostitev, ni ekvivalentna trditvi, da lahko pristojnost preprosto izvršuje tudi brez politične odgovornosti. Medtem ko se politiki pogosto poskušajo izogniti politični odgovornosti za javne napake s kazanjem na druge, ki z njimi delijo kolektivno odgovornost za vodenje, pa je v primeru podeljevanja pomilostitev za izvajanje te pristojnosti odgovoren predsednik, in to izključno sam. Kakorkoli, tudi če sklepamo, da so snovalci ustave podcenjevali tveganje in so predvideli možnost podeljevanja pomilostitev tekom celotnega trajanja administracije posameznega predsednika, so dogodki zadnjih let razkrili, da je problem vreden pozornosti in sprejemanja ustreznih sklepov.

Drugič, nekateri menijo, da je imuniteta pred sankcijami, ki jih uživa tudi odhajajoči predsednik ob obravnavi pomilostitvenih prošenj v tranzicijskem času, prej pozitivni atribut kot ne. Profesor Paul Finkelman meni, da je prav obdobje po predsedniških volitvah morda najboljši čas, da predsednik obravnava predlog za pomilostitev ali odložitev kazni v politično občutljivih primerih, ko je bila izrečena nepravilna sodba (Internetni vir 5). Pričakovanje načelnega in moralnega vodenja pač ni v konfliktu z

demokracijskimi načeli odgovornosti do javnosti. Če predsednik deluje neodgovorno, ga je volilno telo v demokraciji sposoben poklicati na zagovor. Enako tudi v primeru podeljevanja pomilostitev, predsednik za svoja ravnanja mora prevzeti vso odgovornost, tudi v trenutku, ko bo za svoje dejanje morda plačal politično ceno in bo s tem tudi zadoščeno javnemu mnenju.

In tretjič, po mnenju nekaterih se bo bolezen zlorabe predsedniškega podeljevanja pomilostitev pozdravila sama od sebe. Trdijo namreč, da bodo afere, ki so izbruhnile po Clintonovih in Bushevih pomilostitvah zadnjega dne, odvrnile prihodnje predsednike od ponavljanja enake napake. Omenjena teorija pa je vprašljivega trajanja. Zagotovo sicer omenjena dejanja predstavljajo učno snov za prihodnje predsednike, vendar upoštevajoč človeško naravo in predsedniško politiko, ki predstavlja skrajni zamah (pre)velikih egov najuspešnejših kandidatov za Belo hišo, tudi Bill Clinton ne bo zadnji predsednik, ki bo o sebi imel mnenje, da je nad pravili in zato ravnal samoprizanesljivo, kadar bo prepričan, da jo bo odnesel brez škode. Skušnjava nudenja pomilostitev kot usluge osebnim in političnim zaveznikom ali zoper politične sovražnike bo še posebej izrazita tedaj, ko je bil »vršilec dolžnosti« poražen v poskusu reelekcije in se počuti izdanega in užaljenega nad volilnim telesom.

Ker so že snovalci ustave vedeli, da ljudje niso angeli, so ustvarili sistem vladavine, ki omejuje oblast in zavira vpliv katerekoli veje ali konkretnega uradnika⁵⁵ (Sisk, 2002).

---

⁵⁵ »Toda kaj je oblast sama po sebi drugega, kot največji izmed vseh odrazov človeške narave? Če bi ljudje bili angeli, ne bi potrebovali nobene oblasti. Če bi angeli vladali ljudem, ne bi potrebovali niti zunanega niti notranjega nadzora nad oblastjo. Pri oblikovanju oblasti, ki jo bodo upravljali ljudje za potrebe oblasti nad ljudmi, je največja težava v tem: najprej je potrebno omogočiti vladni nadzor nad vladanimi; v naslednjem koraku pa jo obvezati, da bo nadzorovala samo sebe« (Federalist št. 51. Hamilton, *et al*, 2003).

8 ANALIZA PRIMEROV

Na prakso nekaterih zadnjih predsednikov Združenih držav, ki so nekatere kriminalne prestopnike in osumljence kaznivih dejanj oproščali kazenskih posledic njihovih prestopkov ter jim zmanjševali dosojene kazni, številni kritiki gledajo z mešanico osuplosti in skepse. Zdi se, da se je vse začelo leta 1974 s Fordovo pomilostitvijo Nixona. A vendar je že sam Nixon podeljeval sporne pomilostitve, na primer sindikalnega voditelja Jimmyja Hoffo, obsojenega podkupovanja porote, pod pogojem, da se ne vrne v sindikalno politiko. Fordov naslednik, Jimmy Carter je skrajšal dvajsetletno zaporno kazen, prisojeno Gordonu Liddyju, enemu izmed zarotnikov v aferi Watergate, že po štirih letih in treh mesecih zapore, z obrazložitvijo, češ da je zaznal neskladnost s kaznimi, dosojenimi drugim. Ronald Reagan je nekoliko kasneje pomilostil dva uradnika Zveznega preiskovalnega urada, ki sta odobrila nezakonito nadzorovanje radikalno usmerjenih političnih nasprotnikov, ter nekaj dni pred koncem svojega mandata pomilostil še deset posameznikov, izmed katerih je bil tudi lastnik športnega kluba New York Yankees, George Steinbrenner, ki je bil obsojen nezakonitega financiranja ponovitvene predsedniške kandidature R. Nixona leta 1972. A Reagan ni pomilostil vpletenih in obsojenih za prestopke v aferi Iran Contra, to je počakalo na njegovega naslednika, predsednika Busha starejšega, ki je podelil šest pomilostitev, med katerimi je bil tudi nekdanji obrambni minister Caspar Weinberger. S tem si je predsednik tudi prihranil pričanje na sodišču. Vse do skorajšnjega konca svojega mandata je bil predsednik Clinton s podeljevanjem pomilostitev bolj stiskaški, kot katerikoli drug predsednik vse od Johna Adamsa naprej. A je vse to nadoknadil na koncu, ko je mimo rednega postopka obravnave pomilostitvenih pobud »neovirano izkoristil končno priložnost, da je nagradil prijatelje, osrečil neznance in poravnal stare račune« (Colgate Love, 2001). V zadnjem večeru svojega predsedniškega mandata je podelil številne pomilostitve, odpravil je celo eno smrtno kazen, številni prejemniki njegove milosti pa zanj niso niti zaprosili. Julija 2007 je predsednik Bush mlajši odpravil zaporno kazen Lewisu »Scooterju« Libbyju, nekdanjemu šefu osebja podpredsednika Cheneyja. Libby je bil obsojen zaradi krivega pričanja in oviranja sodnega postopka v zvezi z identiteto agentke CIA, Valerie Plame, na 30 mesecev zaporne kazni, dveletni nadzor in plačilo kazni v višini 250.000 ameriških dolarjev (Bingham, 2008).

8.1 Pomilostitev R. Nixona: akt milosti Geralda R. Forda

Proklamacija predsednika Združenih držav Amerike, Geralda R. Forda, z dne 8.9.1974 o pomilostitvi bivšega predsednika ZDA Richarda M. Nixona za kazniva dejanja v glavnem povezana z afero Watergate (Zupančič, 2001: 1533):

»Richard Nixon je postal sedemintrideseti predsednik Združenih držav na dan 20. januarja 1969 in bil ponovno izvoljen leta 1972 za drugi mandat s strani elektorjev devetinštiridesetih od petdesetih držav. Njegov mandat na položaju se je nadaljeval vse do njegove ostavke dne 9. avgusta 1974.

Na podlagi sklepov Predstavnškega doma je njegov Pravosodni odbor [*Committee on Judiciary*] izvedel poizvedovanje in preiskavo v zvezi z ustavno obtožbo [*impeachment*] proti predsedniku, ki je trajala več kot osem mesecev. Zaslišanja in razprave na Odboru, ki so prejela široko državno publiciteto na televiziji, radiu in v tiskanih medijih, so imela za posledico glasove zoper Richarda Nixona v zvezi s predlagano razčlenitvijo ustavne obtožbe.

Kot rezultat določenih dejanj in opustitev, ki so se zgodila pred njegovo ostavko s položaja predsednika, je Richard Nixon postal odgovoren možni obtožbi in sojenju za prestopke proti Združenim državam. Če bo ali ne bo tako preganjan, je odvisno od ugotovitev ustrezne velike porote in od diskrecije pristojnega tožilca. Če bo sledila obtožba, bo obtoženi upravičen do poštenega sojenja s strani nepristranske porote, kot to Ustava jamči vsakemu posamezniku.

Misli se, da se sojenje Richarda Nixona, če bo postalo nujno, ne bi moglo pošteno začeti, dokler ne bi preteklo leto ali več. V vmesnem času bi bila spokojnost, v katero se je ta narod povrnil po dogodkih nedavnih tednov, nepopravljivo izgubljena s pričakovanjem prihoda na sojenje bivšega predsednika Združenih držav. Pričakovanja takšnega sojenja bodo povzročila dolgotrajno in ločujočo debato v zvezi s primernostjo izpostavljanja nadaljnjemu kaznovanju in sramotenju človeka, ki je že plačal kazen, ki je brez precedensa, to je odstop z najvišjega volilnega položaja v Združenih državah.

Torej, potemtakem sem jaz, Gerald R. Ford, predsednik Združenih držav, na podlagi pomilostitvene oblasti, ki mi je podeljena z II. členom 2. oddelka Ustave, podelil in s tem dajemo vsem v vednost, da podeljujem polno, neomejeno in absolutno pomilostitev Richardu Nixonu za vse prestopke proti Združenim državam, katere je Richard Nixon

storil, ali morda storil, ali sodeloval pri njih v časovnem obdobju od 20. januarja 1969 do 9. avgusta 1974.

Kot je izpričano, sem k temu dal mojo roko tega osmega dne septembra, v Gospodovem letu tisoč devetstoštiriinsedemdesetem in v stodevetindevetdesetem letu neodvisnosti Združenih držav Amerike.«

8.1.1 Watergate

Afera Watergate je bila dejansko serija političnih škandalov v času predsedovanja Richarda Nixona, katerih posledica so bile vložene obtožbe proti več predsednikovim svetovalcem in končno tudi Nixonov odstop dne 9. avgusta 1974. Afera se je začela z aretacijo petih mož, ki so 17. junija 1972 vlomili v prostore pisarniškega kompleksa, imenovanega Watergate, kjer je svoj sedež imel tudi Demokratski nacionalni odbor. Preiskava, ki jo je najprej vodil Zvezni preiskovalni urad, kasneje pa Odbor Senata za Watergate, Predstavniški pravosodni odbor, je pokazala, da je bil vlom ena izmed mnogih nezakonitih dejavnosti, ki so jih odobrili in izvajali ožji sodelavci predsednika Nixona. Preiskava je prav tako razkrila ogromen obseg zlorab in kriminala, ki je vključeval volilne prevare, politično vohunjenje in sabotaže, nezakonite vlome, nepravilno izkazovanje davčnih poročil, nezakonito prisluškovanje in prikrito snemanje v orjaškem obsegu ter obstoj tajnega fonda za podkupnine v Mehiki, iz katerega so plačila prejemale vodje omenjenih dejavnosti. Iz omenjenega tajnega fonda so bile izplačane tudi podkupnine za molk prestopnikov, obtoženih junijskega vloma v kompleksu Watergate.

Nixon in njegovi sodelavci so se dogovorili, da bodo vlom prikrili, že kratkih šest dni potem, ko se je dejanje zgodilo. Po dveh letih zbiranja dokazov proti predsedniku in njegovemu osebju, med drugim tudi obremenilnih pričevanj nekdanjih članov osebja v okviru senatne preiskave, se je izkazalo, da je predsednik dal vgraditi snemalne sisteme v številne pisane Bele hiše, s katerimi je posnel mnoge pogovore, ki so tam potekali. Ti posnetki so pokazali, da je poskušal onemogočiti preiskavo in poskušal prikriti svoja dejanja in so kasneje postali znani pod nazivom »kadeča se pištola⁵⁶«. Po številnih sodnih

---

⁵⁶ »The Smoking Gun«. Gre za posnetek pogovora med predsednikom Nixonom in šefom svojega osebja, Bobom Haldemanom, z dne 23. junija 1972, s katerim sta razpravljala o zadevah, povezanih z vlomom v Watergate. Ko so na sodišču dovolili javno predvajanje posnetka, je na bilo na njem nepojasnjenih 18 minut in pol tišine. Prav ta posnetek je skupaj še z nekaterimi drugimi zapečatil Nixonovo predsedovanje (Morris, 2004: 79).

obravnava je Vrhovno sodišče Združenih držav Amerike v primeru *U.S. v. Nixon* (*U.S. v. Wilson*, 1833) razsodilo, da mora predsednik omenjene posnetke predati, kar je na koncu tudi storil. Pod grožnjo ustavne obtožbe, ki bi zagotovo dobila podporo Senata, je Nixon deset dni kasneje podal svoj nepreklicni odstop (Internetni vir 2).

Že v času, ko se je Nixonova Bela hiša začela sesedati pod težo afere Watergate, so predsednik in drugi vpleteni v različna kriminalna dejanja, povezana z vlomom in posledičnimi poskusi prikrivanja resnice, v skrbeh za svojo prihodnost, ki bi skorajda zagotovo vključevala zaporne kazni, začeli intenzivno razmišljati o pomilostitvi kot o rešitvi njihovega problema. Tako se je predsednik Nixon že januarja 1973 začel posvetovati s svojimi svetovalci o uporabi instituta pomilostitve, da bi z njim kupil molk obtoženih. H.R. Haldeman, Nixonov nekdanji šef osebja, je vztrajal pri pomilostitvi, najprej svoji, potem pa še drugih vpletenih v afero. Njegov poziv k ukinitvi pregona je strahovom, izraženim dve stoletji prej, ko so delegati na Philadelphijski ustavni konvenciji izražali pomisleke o možni zlorabi instituta, dal dejansko verodostojnost. Na koncu predsednik Nixon sicer le ni pomilostil nikogar od vpletenih v afero, niti samega sebe. To je nato storil predsednik Ford slab mesec po Nixonovem odstopu, 8. septembra 1974 (Cronin, 1989: 220-23).

Na prvi pogled je postopek predsednika Geralda Forda v zvezi z Nixonovo pomilostitvijo veliko resnejši, kot so bili predhodni postopki, ki so jih izvajali predsedniki Grant, Roosevelt, Coolidge in Truman. In resnejši tudi resnično je. Predsednik Ford je podelil popolno pomilostitev svojemu predhodniku, Richardu Nixonu, še preden je bil slednji obtožen in v okoliščinah, ki so nakazovale na skoraj zagotov kazenski pregon za njegovo vlogo v t.i. aferi Watergate. Po nastopu predsedniškega mandata, 9. avgusta 1974, je Ford svoje pravne svetovalce zaprosil za mnenje glede nameravane pomilostitve. Mnenje, ki ga je prejel, je izpostavljalo pomilostitev predsednika Wilsona, podeljena Georgeu Burdicku ter kasnejši izrek Vrhovnega sodišča kot precedens, ki ga je Ford potreboval za Nixonovo pomilostitev (Morris, 2004: 87-89).

Upoštevač vse podrobnosti primera ugotovimo, da je bil predsednik Ford soočen z zelo zapletenimi razmerami, v katerih je postopek potekal. Nerodnost je bila očitna že pri pojasnjevanju odločitve, ko je predsednik Ford Nixonovo pomilostitev utemeljeval ne samo kot svojo ustavno dolžnost, pač pa tudi kot skrb za zdravje bivšega predsednika

(Ford, 1974: 101-103). Kljub temu je Ford vseskozi zagotavljal, da je pomilostitev podelil za dobro države, ne Nixona samega. Ne glede na to, kako prijateljske odnose sta gojila Ford In Nixon, se zdi, da to prijateljstvo le ni bilo prevladujoč dejavnik pomilostitve. Predsednik Ford je dejansko verjel, da se je zadeva Nixon prepletala z njegovimi predsedniškimi dolžnostmi in je pomilostitev uporabil, da se je lahko sam posvetil reševanju drugih pomembnih zadev (Woodward, 1999: 30) oziroma da bi »spremenil nacionalno usmerjenost..., da bi preusmeril našo pozornost s preganjanja padlega predsednika k zasledovanju nujnih potreb vzpenjajočega se naroda« (Duker, 1977: 531). Z namenom dokazovanja, da pomilostitev ni osebnega značaja, je Ford nato prostovoljno pričal pred Pododborom za kazensko pravo Parlamentarnega pravosodnega odbora. Na zaslišanju je bilo nekaj članov komisije nezadovoljnih z njegovim pričevanjem, saj ni odgovoril na vprašanje članice odbora Elizabeth Holtzman, ki ga je pozvala, naj navede, zaradi katerih prestopkov je bil Nixon sploh pomiloščen. Vprašanje Holtzmanove ni samo politično, pač pa tudi zanimivo pravno vprašanje – ali je pomilostitev, v okviru katere prestopki ni opredeljen, sploh veljavna (Duker, 1977: 531)?

Podobno kot podpredsednik Warrena Hardinga⁵⁷, Calvin Coolidge (le da je Harding slednjega s svojo smrtjo odrešil morebitnega podeljevanja pomilostitve), je bil tudi predsednik Ford prisiljen počistiti škandal svojega predhodnika, preden se je lahko soočil s svojimi volivci. Edini način za nadaljevanje vodenja države je bila torej Nixonova pomilostitev, vendar je sledeče dogajanje potekalo v skladu s pričakovanju snovalcev ustave; Ford je svoje dejanje plačal s takojšnjim padcem stopnje javnega odobravanja z 71% na 50% v času tedna dni po pomilostitvi (Orman, Rudoni, 1979), z izgubo več deset republikanskih kongresnih sedežev leta 1974 ter svojo neuspešno volilno kampanjo dve leti kasneje (Crouch, 2008: 2).

Fordov politični ugled je posledice afere Watergate prestal relativno nedotaknjen. Celo prevladujoče mnenje javnosti se je glasilo, da je bila pomilostitev razumna odločitev. Javnost je navsezadnje ugotavljala, da je bila Nixonova pomilostitev razumno dejanje, vendar obenem predstavlja pomemben in nevaren precedens. To je bil prvi primer

---

⁵⁷ Warren Harding je bil 29. predsednik ZDA, v času med letoma 1921 do svoje smrti leta 1923. Nasledil ga je podpredsednik Calvin Coolidge. V času svojega mandata so se njegovi najožji sodelavci zapletali v številne afeze in zagrešili tudi kazniva dejanja. Najbolj znana afera tistega časa je bila tako imenovana afera Teapot Dome, v katero je bil vpleten notranji minister, Albert B. Fall, ki je v zameno za dovoljenja za uporabo državnih naftnih vrtin, prjemal podkupnine in nelegalna osebna brezobrestna posojila. Albert B. Fall je bil tudi sploh prvi član kateregakoli predsednikovega kabineta do tedaj, ki je bil obsojen na zaporno kazen in leta 1931 tudi zaprt (Internetni vir 8).

pomilostitve, kjer je predsednik uporabil svojo pristojnost podeljevanja pomilostitev v okoliščinah, ko je svojega predhodnika nedvomno zaščitil pred kazenskim in političnim pregonom.

Nauk afere Watergate je zagotovo vplival na nadaljnje izvršilne pomilostitve, saj je Nixonova pomilostitev prihodnjim predsednikom služila kot domneva, koliko in kako lahko en sam primer pomilostitve vpliva na njihovo javno podobo. Zato so sledeči predsedniki večinoma raje počakali na konec obdobja svoje predsedniške izvoljivosti, in se šele nato lotili podeljevanja spornih pomilostitev. Fordovo dejanje je tudi pokazalo vse slabosti kontrolnih mehanizmov, ki so jih predvideli snovalci ustave. Pojavi se teorija, da lahko pomilostitev brez posledic prejmejo tudi (celo) najožji izvršni uslužbenci, saj tudi Ford zaradi svojega dejanja ni bil podvržen ustavni obtožbi. Kot bomo videli v nadaljevanju, je bil ta eksperiment kasneje resnično (uspešno) ponovljen.

8.2 Sporne pomilostitve, ki jih je podelil R.W. Reagan

Čeprav je jasno, da je Jimmy Carter podeljeval pomilostitve v povezavi z vojno v Vietnamu in se s tem pozitivno zapisal v spomin ameriškega naroda, pa si na volitvah leta 1980 ni mogel zagotoviti ponovitve predsedniškega mandata. Reagan je vedel, da so državljani izjemno nezadovoljni, ker tedanjemu predsedniku Carterju ni uspelo osvoboditi talcev, zajetih na ameriškem veleposlaništvu v Teheranu,⁵⁸ zato je v času predsedniške tekme obljubil, da bo to nemudoma tudi storil. Republikanec Ronald Reagan je tako z ogromnim naskokom 440 elektorskih glasov,⁵⁹ nasledil deželo, nezadovoljno s stanjem zadev, kot jih je zapustil demokrat Jimmy Carter.

Reagan je bil ameriški predsednik dva mandata, med letoma 1981 in 1989. To predsedovanje je bilo – kar se podeljevanja pomilostitev tiče – precej sporno. V času svojih dveh mandatov je pomilostil 406 posameznikov (393 pomilostitev in 13 znižanj kazni), izmed katerih nekaj identitet nikoli ni postalo javnih. Predsednik namreč ni dolžan razkriti imen prejemnikov pomilostitve, niti razloga, zakaj so bili pomiloščeni. Kljub temu je večina administracij pred Reaganom beležila ustrezne podatke o

---

⁵⁸ Diplomatska kriza v odnosih med ZDA in Iranom zaradi zavzetja ameriškega veleposlaništva v Teheranu je trajala 444 dni, od 4. novembra 1979 do 20 januarja 1981. 52 ameriških diplomatov oziroma osebja veleposlaništva je kot talce zajela skupina islamističnih študentov v simbolično znamenje podpore Iranski revoluciji. Zajetje talcev in neučinkovite reševalne akcije so bile po mnenju nekaterih analitikov glavni vzrok za poraz Jimmyja Carterja na predsedniških volitvah novembra 1980 (Internetni vir 16).

⁵⁹ Reagan je prejel 489 elektorskih glasov, medtem ko jih je Jimmy Carter prejel zgolj 49.

podeljenih pomilostitvah, za nekaj zadnjih mandatov po Reaganu so poimenski sezname na voljo celo na svetovnem spletu. A Reagan se je odločil drugače. Razkril je identiteto le nekaterih pomiloščenih, večinoma tistih, za katere je ocenil, da mu bo javnost informacije politično koristila. Pri tem je kljub določilom Zakona o svobodi obveščanja⁶⁰ vztrajal in dovolil v javnost posredovati podrobnosti le na izrecno zahtevo. Reaganovo stališče do kriminala je bilo sicer strogo, odpuščanja, razen v primerih konkretnih koristi, ni zagovarjal in se je strogo držal smernic in meril, ki jih morajo izpolnjevati pobudniki za pomilostitve pri vlaganju svojih prošenj.

8.2.1 Mark Felt, Edward Miller ter George Steinbrenner

Vse to pa ga ni oviralo pri podeljevanju očitno političnih in spornih pomilostitev. Tako sta bila leta 1981 pomiloščena dva nekdanja agenta Zveznega preiskovalnega urada, Mark Felt⁶¹ in Edward Miller. Prestopek, ki sta ga zagrešila, se je zgodil še v času predsedovanja Richarda Nixona, v letih 1972 in 1973, ko sta brez sodnega naloga devetkrat odredila preiskave prostorov protestnikov proti Vietnamski vojni, tako imenovanih vremenarjev.⁶² Takšne preiskave brez sodnega naloga so bile v tistem času imenovane tudi »operacije črnih torb.«⁶³ Na sodišču sta agenta pričala, da sta preiskave odobrila z namenom, da bi pridobila informacije o aktivnostih sovražnih sil in njihovih sodelavcev v ZDA in s tem priznala napačno ravnanje. Zvezno preiskovalno sodišče je aprila 1978 obtožilo Felta, Millerja in Graya tajnega dogovarjanja z namenom kršenja ustavnih pravic ameriških državljanov na način nepooblaščenih preiskav brez ustreznih sodnih odredb. Obtožba zoper Graya je bila kasneje zaradi pomanjkanja dokazov zavržena. Sodni postopki zoper Felta in Millerja so se nadaljevali vse do začetka osemdesetih let, ko je novembra 1980 porota razglasila njuno krivdo. Kaznovana sta bila

---

⁶⁰ Zvezni zakon iz leta 1966 (Freedom of Information act, bolj znan kot FOIA) uveljavlja pravico javnosti do dostopa do informacij zveznih vladnih agencij. Zahtevek za posredovanje informacij lahko poda »vsakdo«, ameriški in tuji državljani, organizacije, društva, univerze. Leta 1974, po aferi Watergate, je bil zakon dopolnjen z namenom zagotavljanja boljšega sodelovanja vladnih agencij. Ponovno je bil dopolnjen leta 1966 z namenom lažjega dostopa do elektronskih informacij (Internetni vir 9).

⁶¹ Mark Felt je maja 2005 sebe priznal kot vir novinarjev v času afere Watergate. Vseskozi je bil znan pod imenom »Globoko grlo,« vendar se ni želel razkriti. Umrli je 18. decembra 2008 (Internetni vir 14).

⁶² Vremenarji, t.i. »Weathermen,« so bili pristaši radikalno levega gibanja, ki je bilo ustanovljeno leta 1969 in je od svoje ustanovitve pa do sredine sedemdesetih let organizirali bombne napade na različne vladne zgradbe (Kapitol, zunanje ministrstvo, Pentagon) in banke, različne vrste izgedov ter več pobegov iz zapora. Gibanje je leta 1973 zamrlo s koncem Vietnamske vojne (Internetni vir 12, 13).

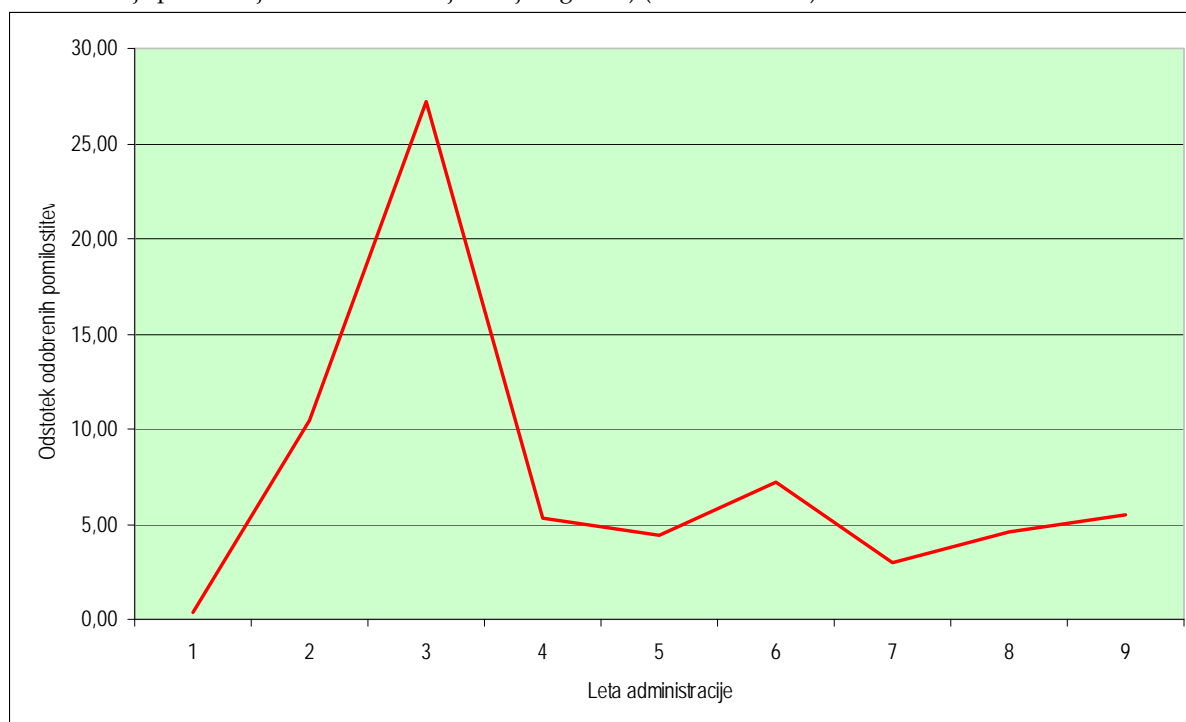
⁶³ Ang. »black bag jobs«. Izvajanje tovrstnih operacij je Zvezni preiskovalni urad - FBI - izvajal med leti 1942 in 1967. Junija 1972 je Vrhovno sodišče ZDA v primeru Plamondon razglasilo te operacije kot neustavne (Internetni vir 15; U.S. v. U.S. District Court, 1972).

zgolj z denarno kaznijo, čeprav bi bila lahko obsojena na do deset let zaporne kazni. 26. marca 1981 je nato predsednik Reagan podpisal pomilostitev, ki pa je zaradi atentata na Reagana (30. marca 1981) v javnost prišla šele nekoliko kasneje, 15. aprila 1981. (Internetni vir 12 in 14) Ob pomilostitvi je Reagan obvestil javnost s pojasnilom, da ju je pomilostil v prepričanju, da sta dejanje opravila z namenom zavarovanja državnih varnostnih interesov, brez kriminalnih namenov (Reagan, 1981).

Leta 1989 pa je nato pomilostil lastnika moštva New York Yankees, Georga Steinbrennerja, ki je bil eden večjih finančnih podpornikov republikanske stranke. Leta 1974 je bil Steinbrenner obsojen na podlagi obtožbe kršenja zvezne zakonodaje o volilni kampanji, ko je leta 1972 doniral sredstva v času druge kandidature R. Nixona. Steinbrenner naj bi se zavedal, da denar ne bo porabljen za potrebe volilne kampanje, saj je bil nakazan v času, ko ta ni več potekala. Kljub temu se je obtoženi izrekel za krivega ter tudi v prošnji za pomilostitev zapisal, da »... popolnoma sprejemam krivdo, da so moja dejanja ali njihovo neizvrševanje dejansko kriminalno dejanje« (Steinbrenner, 1988 v Allen, 2003: 88). To priznanje sovпада z dejstvom, da je Reagan običajno pomilostitev vedno zavrnil, če ni vsebovala tudi priznanja krivde.

8.2.2 Statistika

Graf 8.1: Gibanje odstotka odobrenih pomilostitev v času trajanja administracije R.W.Reagana (9. leto administracije predstavlja odstotek do 20. januarja tega leta) (Internetni vir 3).

Od dveh opisanih spornih pomilostitev je predsednik Reagan eno podelil takoj ob začetku prvega, drugo pa ob koncu drugega mandata. Čeprav je predsednik Reagan med trajanjem svojih mandatov podelil malo pomilostitev, ki so vzbudile pozornost, pa je razširil polje politične zlorabe pristojnosti. Od 406 podeljenih pomilostitev se po spornosti seveda nobena ne more primerjati z Nixonovo, vendar pa Reagana kljub temu ne moremo označiti kot predsednika, ki je svojo pristojnost uporabljal izključno moralno in v okviru ustavnih smernic in v skladu z idejo Federalističnih spisov. Reagan je svojo pristojnost uporabljal v skladu s potrebami trenutnega časa in v primerih, kjer je to smatral za potrebno. Pomilostil je slavne ljudi, da bi si popravil ugled v javnosti. Spornost njegovih dejanj je seveda toliko večja zaradi dejstva, da je imena prejemnikov milosti skrival. Zdi se, da od uporabe pristojnosti nekih bistvenih koristi le ni imel, je pa nedvomno tlakoval pot za prihodnje predsednike, ki so pristojnost uporabili na političnem prizorišču, kjer so si z njo pomagali pri zaščiti lastne administracije.

8.3 Sporne pomilostitve, ki jih je podelil G.H.W.Bush

George Herbert Walker Bush je januarja 1989 postal enainštirideseti predsednik Združenih držav Amerike. Bush se je s postopki pomilostitev dobro seznanil že v času svojega službovanja kot podpredsednik v administraciji Ronalda Reagana. Ne glede na dejstvo, da je bil praktično priča vsem 406 pomilostitvam, ki jih je podelil Reagan, je bilo Bushevo prepričanje v zvezi z omenjeno problematiko nekoliko drugačno, saj je verjel v zmernost, česar Reaganu ni bilo moč pripisati.

77 pomilostitev, ki jih je v času svojega (edinega) mandata podpisal Bush, pomeni zanemarljivo številko v primerjavi s povprečno 200 pomilostitvami/mandat svojega predhodnika, še bolj pa glede na število pomilostitev, ki jih je podelilo njegovih devetintrideset predhodnikov. Z izjemo Jamesa Garfielda in Williama H. Harrisona, ki sta v času mandata umrla, so manj pomilostitev kot Bush podpisali le še George Washington, John Adams in Zachary Taylor (ki je prav tako umrl v času trajanja mandata). A kljub temu nizko število pomilostitev ne more zakriti spornosti nekaterih izmed njih.

8.3.1 Edwin Cox

Tudi Bush je nadaljeval prakso podeljevanja pomilostitev bogatim finančnim podpornikom političnih strank ali projektov, kot že pred njim R. Reagan (George Steinbrenner) in še pred njim J. Carter (Patty Hearst⁶⁴). Edwin Cox je bil zaradi bančne goljufije obsojen leta 1988, v času drugega Bushevega podpredsedniškega mandata, ker je v funkciji predsednika banke v Dallasu poneveril skupno 78 mio \$. Leta 1993 je prejel Bushevo pomilostitev dva dni, preden se je slednjemu iztekel predsedniški mandat. Dogajanje pa zbudi pozornost šele dve leti kasneje, ko se oče obsojenega in pomiloščenega Edwina, sicer naftni trgovec, vpiše med pomembnejše donatorje za izgradnjo Busheve predsedniške knjižnice. Po dostopnih podatkih je doniral znesek med 100.000\$ in 250.000\$, medtem ko točne višine ni možno ugotoviti, saj je višina donacij tajna, kar ureja zakon iz leta 1955⁶⁵. Zakon dopušča neomejeno višino donacij, ki jih lahko prispevajo tudi tuje vlade in posamezniki, ki so – pomembno! – zaščiteni pred razkritjem javnosti. Še slabo leto kasneje pa je Edwinov oče postal upravitelj knjižnice, za katero je prispeval denar.

S Coxovo pomilostitvijo je Bush zlorabil svojo pristojnost, čeprav ustavnega določila ni neposredno prekršil. Smernice, ki so jih zapisali Madison, Hamilton in Jay v Federalističnih spisih, so nedvoumne, saj lahko v skladu s »priporočili« predsednik svojo pristojnost uporablja za potrebe popravljanja krivičnosti v primeru prekomernih kaznovanj, nesrečne krivde, krutosti in za ohranitev spokojnosti splošne blaginje (Hamilton *et.al.*, 2003: 420). Primera Edwina Coxa ne moremo uvrstiti v nobeno izmed naštetih kategorij, zato lahko upravičeno sklepamo, da gre za zlorabo pristojnosti.

8.3.2 Iran Contra in Caspar Weinberger

In čeprav so s finančnimi sredstvi povezane pomilostitve praviloma že po definiciji sporne, se ne morejo primerjati s spornostjo pomilostitev političnih zaveznikov. Prva tri leta in pol svojega mandata je Bush pomilostitve podeljeval večinoma t.i. belim ovratnikom (Internetni vir 9), 24. decembra 1992 pa je podpisal več pomilostitev, s katerimi je sebi in nekdanjemu predsedniku Reaganu zagotovil imuniteto pred

---

⁶⁴ Patty Hearst, vnukinja medijskega magnata Williama Randolpha Hearsta in hči milijonarja Georgea Hearsta. Zaradi sodelovanja z gverilsko skupino pri bančnem ropu je bila obsojena na zaporno kazen, ki jo je nato predsednik Carter skrajšal, kasneje pa je ji je predsednik Clinton podelil popolno pomilostitev.

⁶⁵ Zakon o predsedniških knjižnicah.

morebitnimi obtožbami za vpletenost v afero Iran Contra. Šest pomiloščenih posameznikov je bilo vpletenih v afero, katere začetki segajo še pred Reaganovo predsedniško zaprisego, izbruhnila pa je novembra 1986, ko so v javnost pricurjale informacije o zamenjavi orožja za šest ameriških talcev, ki jih je zadrževala libanonska islamistična skupina Hezbolaha ter o dobavi orožja Kontrašem⁶⁶ v Nikaragvi. Operacija se je začela z namenom, da bi se izboljšali odnosi med ZDA in Iranom, s pomočjo Izraela, pri čemer naj bi iranski prejemniki orožja zagotovili izpustitev ameriških talcev. Sčasoma se je načrt spremenil v čisto shemo orožje-za-talce, v kateri so posamezniki z vrha ameriške izvršilne veje oblasti Iranu prodajali orožje, da bi dosegli izpustitev omenjenih talcev. Konec leta 1985 je načrt dobil dodatne razsežnosti, saj je bil del orožja, namenjenega Iranu, preusmerjen v Nikaragvo, kjer bi z njim opremili uporniške skupine Kontrašev. Vpletenost v sodelovanje z uporniški skupinami je pomenila neposredno kršitev Bolandovih amandmajev,⁶⁷ ki prepovedujejo neposredno ali posredno ameriško vojaško pomoč upornikom, ter Hughes - Ryanovega zakona,⁶⁸ ki je Osrednji obveščevalni agenciji (CIA) prepovedoval uporabo finančnih sredstev v drugih državah, če niso namenjena za zbiranje obveščevalnih podatkov (Allen, 2003: 28-36).

Po razkritju afere je predsednik Reagan orožarske posle potrdil, obenem pa je zanikal, da bi orožje zamenjevali za svobodo talcev. V preiskavi, ki je sledila, je bilo ugotovljeno, da so veliko manjkajoče dokumentacije dejansko uničili visoki uradniki Reaganove administracije. 4. marca 1987 je Reagan prevzel polno odgovornost za dejavnosti, o katerih ni bil obveščen in priznal, da se je »strateško odpiranje odnosov z Iranom izrodilo v trgovanje z orožjem in talci« (Reagan, 1987). Neodvisni tožilec Lawrence Walsh pa je kljub temu predsednikovo vpletenost raziskoval še naprej. Njegovo raziskovanje se je z Bushevim podpisom pomilostitve seveda končalo, zato je dejanje komentiral z besedami, da »je videti, da vplivni ljudje z vplivnimi zavezniki lahko - ob

---

⁶⁶ Pod pojmom Kontraši so bile v Nikaragvi označene različne antisandinistične in antikomunistične uporniške skupine v obdobju Sandinizma (1979 - 1990) (Internetni vir 10).

⁶⁷ Bolandovi amandmaji so niz treh zakonodajnih dopolnil, sprejetih med leti 1982 in 1984, katerih namen je bil omejevati pomoč ameriške administracije uporniškim Kontrašem v Nikaragvi. Avtor dopolnil je bil demokrat Edward Patrick Boland (Internetni vir 18).

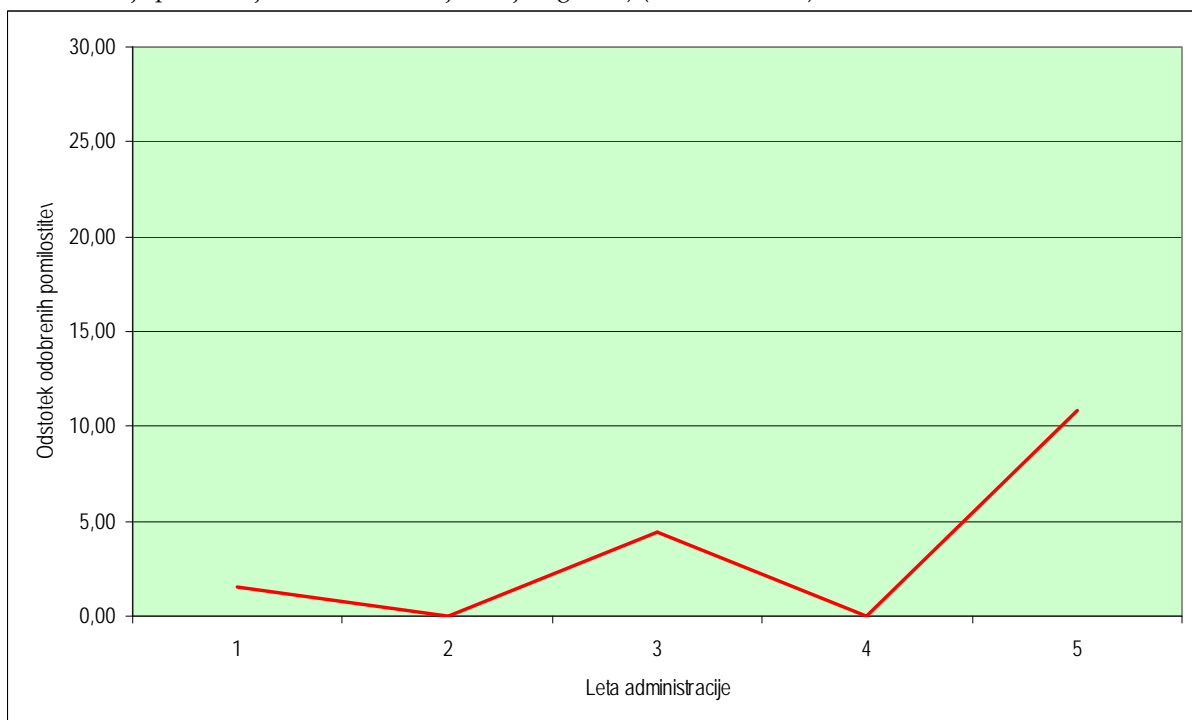
⁶⁸ Hughes Ryanov zakon je bil sprejet leta 1974, z njegovim sprejetjem pa je bil dopolnjen Zakon o tuji pomoči iz leta 1961. Avtorja zakona sta bila demokrata Harold E. Hughes in Leo Ryan, sicer pa je od predsednika zahteval poročanje Osrednje obveščevalne agencije - CIA - enemu ali več kongresnim odborom v določenem časovnem okviru, o vseh tajnih operacijah, ki jih agencija izvaja. Vzrok za predlog in sprejetje zakona je bilo izvajanje različnih operacij, ne da bi bil o njih obveščen predsednik ZDA (Internetni vir 17).

namernem kršenju javnega zaupanja – zagrešijo hude prestopke v času opravljanja svojih visokih funkcij – brez posledic« (Johnson, 1992: 22).

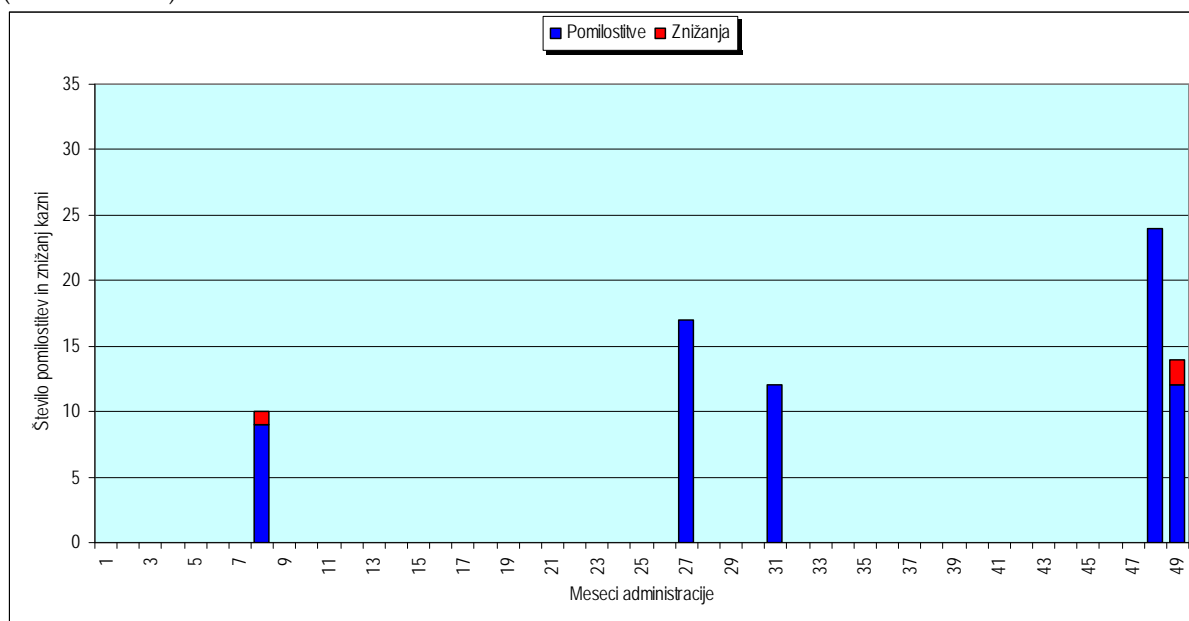
Kljub preiskavam, tudi v okviru Kongresa, nikoli ni bilo dokazano, da bi Reagan osebno vedel za vsebino več programov v zvezi s spornim orožjem. So pa bile zoper 14 visokih članov administracije vložene obtožnice, od katerih je bilo 11 tudi obsojenih, vključno z obrambnim ministrom Casparjem Weinbergerjem. Vse obsojene je predsednik Bush (ki je bil v času afere podpredsednik ZDA), manj kot mesec dni pred koncem svojega mandata pomilostil.

8.3.3 Statistika

Graf 8.2: Gibanje odstotka odobrenih pomilostitev v času trajanja administracije G.H.W. Busha (5. leto administracije predstavlja odstotek do 20. januarja tega leta) (Internetni vir 3).

Graf 8.3: Gibanje odstotka odobrenih pomilostitev in znižanj kazni v času trajanja administracije G.H.W. Busha (Internetni vir 3).

Ob njegovem odhodu iz Bele hiše se je veliko ljudi spominjalo G.H.W. Busha prav po njegovi vlogi v razpletu zadeve Iran Contra in podpisanih pomilostitvah. Bush je, kot že dva predsednika pred njim, stopnjeval število podeljenih političnih pomilostitev. Zdi se, da se je zavedal, da nenadzorovana možnost odpuščanja lastni administraciji omogoča predsedniku izvedbo podvigov, brez katerih bi bilo njegovo predsedovanje lahko ogroženo. Kot izkušen politik je spoznal, da je Fordov precedens postavil osnovo, na podlagi katere se je moč izvleči iz tudi tako kritičnih situacij, kot je bila Watergate. Bush je torej sporne politične pomilostitve dvignil na novo raven – oprostil je trgovce z mamili, obsojene teroriste, prestopnike z belimi ovratniki, bogate donatorje in seveda člane preteklih administracij. Najspornejše pomilostitve je podelil v času, ko je že vedel, da bo Belo hišo zapustil in s tem ni tvegalo, da bi se mu kakorkoli maščevale v obliki padca osebne politične podpore.

8.4 Sporne pomilostitve, ki jih je podelil W.J. Clinton

Januarja 1993 je William Jefferson Clinton postal dvainštirideseti predsednik Združenih držav Amerike. Bil je bistveno drugačen kot trije predsedniki pred njim, saj se je zavedal popolnosti pomilostitvene pristojnosti. V primeru pravilne uporabe se zdi kot nekakšna radirka, ki izbriše vse napake in prestopke, ki jih je nekdo zagrešil. Clinton je imel tudi priložnost opazovati veličastnost dejanja na konkretnem primeru G.H.W. Busha in bil tako priča precedensu, ki ga je predstavljal zaključek afere Iran Contra. Bil je previdnejši,

zdi se, da se je želel izogniti javni kritiki ali celo morebitnemu kaznovanju, ki spremlja izjemno sporna dejanja.

Kljub temu pričakovanju pa so bile njegove pomilostitve, ki jih je podelil na svoj zadnji predsedniški dan, univerzalno in brez izjeme obsojene kot zloraba predsedniških pooblastil ter so zbegale njegove prijatelje in osupnile nasprotnike. Opisovali so jih kot vsebinsko prazne in o njih se je govorilo v isti sapi kot o obtožbah o poskusih prilaščanja pohištva iz Bele hiše. Komentatorji so ravnanje predsednika odpravili celo z opazkami o popolni izgubi samonadzora moža, ki je bil sicer vaje hoditi po robu. Zdi se, da je dogajanje vključevalo vsa nasprotja in pomanjkljivosti Clintonove politične osebnosti. Poleg tega pa so zadnje Clintonove pomilostitve na splošno potrdile že prej razširjeno mnenje (in tudi v tej nalogi že večkrat omenjeno) o predsedniški pristojnosti pomilostitev bolj kot o ostanku plemenskega dostojanstva, kot o integralnem delu ameriške ustavne sheme (Colgate Love, 2003; Sisk, 2002).

A na podlagi resne, v zgodovinski perspektivi obravnavane kritike, Clintonovo dejanje ponuja pomemben vpogled v razlago, zakaj je omenjena izvršilna pristojnost v preteklih letih postala »živi fosil« (Kobil, 2002). Nazoren primer, kako lahko celo z najboljšimi nameni podeljene pomilostitve skrenejo v popolnoma napačno smer, tako nakazuje težnjo nujnosti povratka k funkcionalnejši vlogi pomilostitve v zveznem sistemu. Pred Clintonovo administracijo se je Bela hiša pri pomilostitvenih postopkih dosledno opirala na administrativne postopke pravosodnega ministrstva, celo potem, ko se je začelo število rednih pomilostitev v času Reaganove administracije zmanjševati.⁶⁹

8.4.1 Narodno osvobodilne oborožene sile Puerto Rica (FALN)

Pripravljenost predsednika Clintona, da namerava obiti proces pravosodnega ministrstva je bilo možno slutiti ob njegovi ponudbi za pomilostitev šestnajstih pripadnikov teroristične skupine Narodno osvobodilnih sil Puerto Rica (FALN). Večina jih je soglašala s pogojem, pod katerim bi bila pomilostitev podeljena (odpoved nadaljnjim terorističnim aktivnostim). Skupina je bila obsojena in zaprta zaradi zarotniškega dogovarjanja ter nastavljanja bomb na javnih mestih (v nakupovalnih

---

⁶⁹ Med letoma 1953 in 1999 so zabeleženi zgolj trije primeri, ko predsednik ni upošteval administrativnega postopka pravosodnega ministrstva: 1) Fordova pomilostitev Nixona (1975); 2) Reaganova pomilostitev dveh agentov Zveznega preiskovalnega urada (1981); ter 3) Busheva pomilostitev šestih vpletenih v afero Iran - Contra (1992) (Colgate Love, 2003: 191).

centrih in restavracijah) v Združenih državah Amerike, v katerih je umrlo najmanj šest ljudi, okoli sedemdeset pa jih je bilo ranjenih. Njihova dejavnost je bila ena največjih terorističnih akcij na ameriškem ozemlju, vendar jih je Clinton kljub temu nameraval pomilostiti po prestani zaporni kazni, krajši od dvajset let od prisojenih petinpetdeset do devetdeset. Predlog za pomilostitev ni imel formalnih prilog s strani pooblaščenca za pomilostitve, niti s strani namestnika generalnega tožilca ter samega generalnega tožilca. Zvezni preiskovalni urad ni bil zaprosen za preverjanje okoliščin dogajanja, medtem ko je bila Bela hiša seznanjena, da je stališče tega urada do morebitne pomilostitve negativno. Pripadniki obsojene skupine niso niti vložili formalne prošnje za pomilostitev. Pravosodno ministrstvo je primer sicer obravnavalo leta 1996, ko se je izreklo proti pomilostitvi, nato pa se je leta 1999 predsednik Clinton odločil, da ministrstva ne bo upošteval. Glede tega sicer ni bil prvi predsednik, ki se je odločil za tak korak – to sta storila že Ford leta 1974 in Bush leta 1992, a vendar je 9. septembra 1999 Predstavniški dom sprejel (311 za, 41 proti; R:218:0, D:93:41) resolucijo, s katero je obsodil predsednikovo ravnanje, namreč da s to odločitvijo »krši dolgotrajno načelo ZDA o protiteroristični politiki« in da je slednja »žalitev vladavine prava, žrtev in njihovih družinskih članov ter vseh Američanov, ki verjamejo, da mora biti nasilje dosledno kaznovano v skladu z določili veljavne zakonodaje« (H. CON. RES. 180, 1999). Tudi Senat je le nekaj dni kasneje dejanje prav tako obsodil z resolucijo številka 33 (95 za, 2 proti), v kateri so poudarili, da »teroristi niso prosili za pomilostitev, to so v njihovem imenu storili drugi« (S.J. 33 ES, 1999).

Clinton je posledično utrpel velike politične udarce, saj je sicer podpiral smrtno kazen, se zavzemal za večjo prisotnost policije na javnih mestih ter prevzel pobudo za boj proti mednarodnemu terorizmu. Kljub izjemnemu nasprotovanju različnih skupin in institucij, Clinton od svoje odločitve ni odstopil. Pojasnjeval je, da je za vsako odločitev o pomilostitvi potreben temeljit premislek in da morajo biti prisotni dobri razlogi, ob katerih je vedno prisotno zavedanje, da so taka dejanja vedno za nekoga sporna (Internetni vir 7).

8.4.2 Marc Rich

Marc Rich se je skupaj s svojim poslovnim partnerjem Pincusom Greenom ukvarjal z naftnim poslovanjem, za potrebe katerega sta v Švici ustanovila svoje podjetje, ki je ob

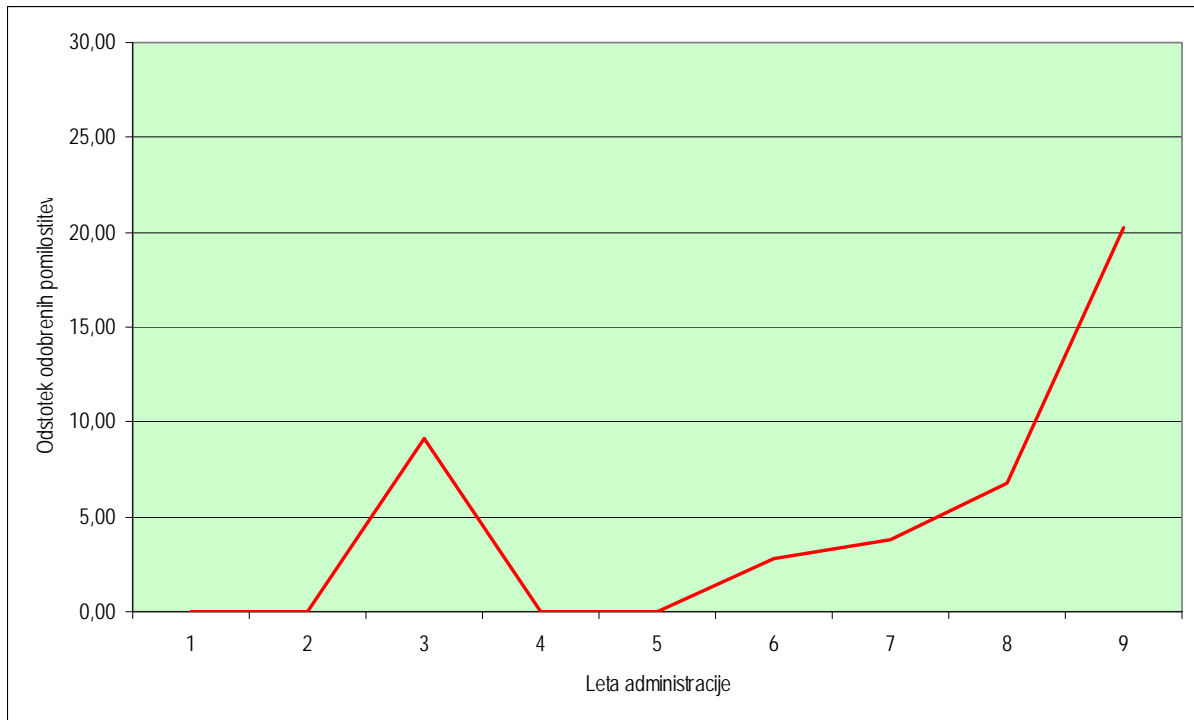
kolapsu naftnega trga v poznih sedemdesetih letih zaradi obstoječih terminskih pogodb za nakupe nafte izjemno obogatelo. Svoje posle sta poslovneža opravljala z različnimi državami, med drugim tudi z Iranom, Južno Afriko, Sovjetsko zvezo, Kubo, Libijo, Irakom, Angolo in Romunijo (US House of Representatives, 2002: 11-16). Omenjeno poslovanje je pritegnilo pozornost inšpekcijskih organov in opravljene preiskave so pokazale, da je bilo opravljenih veliko poslov, pri katerih so obstajale velike davčne utaje. Septembra 1983 je bila na podlagi preiskav izrečena sodba zaradi poneverjanja, goljufij, izsiljevanja in davčnih utaj. Rich in Green sta še pred izrečeno sodbo zapustila ZDA, podjetje pa je bilo kaznovano z denarnimi kaznimi v višini skoraj 200 mio \$. Zaradi švicarske zakonodaje, ki ne dovoljuje izročitev prestopnikov, je Rich mirno živel v Švici vse do leta 2001, ko ga je predsednik Clinton pomilostil.

8.4.3 Roger Clinton, Carlos Vignali

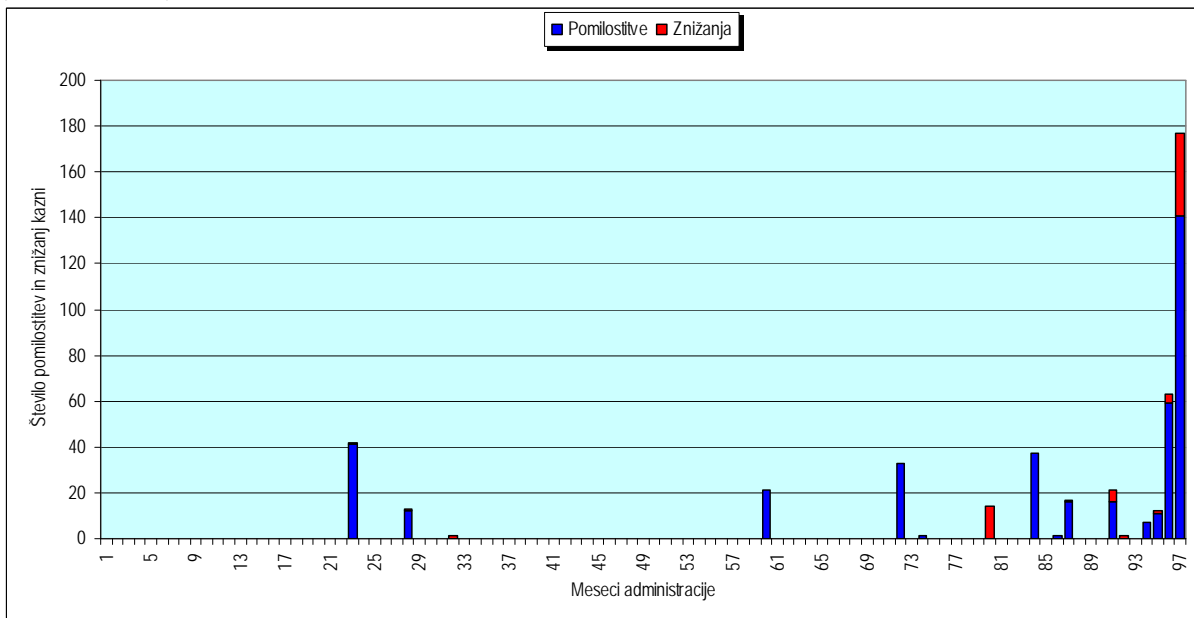
V času, ko so Združene države Amerike trošile številne milijone dolarjev za boj z nelegalno trgovino z drogami, je Clinton prav na tem področju storil velik korak nazaj. Čeprav je bil njegov polbrat Roger resda obsojen zaradi preprodajanja in posedovanja kokaina, pa je bil veliko večji prestopnik Carlos Vignali, prav tako preprodajalec drog iz Los Angelesa. Slednji ni bil kak manjši preprodajalec, pač pa trgovec z mamili na debelo, obsojen za trgovanje z več kot pol tone mamil, ki jih je dostavil v Minneapolis (Sanchez, 2001). Po razkritju pomilostitve se je izkazalo, da je bil Vignali velik finančni podpornik Demokratske stranke, ki jo je financiral leta 2000 v višini 175.000\$, poleg tega pa je leto kasneje doniral 200.000\$ odvetniški pisarni Hughha Rodhama, brata Hillary Clinton.

8.4.4 Statistika

Graf 8.4: Gibanje odstotka odobrenih pomilostitev v času trajanja administracije W.J. Clintona (9. leto administracije predstavlja odstotek do 20. januarja tega leta) (Internetni vir 3).

Graf 8.5: Gibanje odstotka odobrenih pomilostitev in znižanj kazni v času trajanja administracije W.J. Clintona (Internetni vir 3).

Clinton se je kljub številnim težavam nekako le prebil skozi številne afere, ki so odmevale v času njegovih dveh mandatov: Whitewater, Monica Lewinsky, Kitajske donacije, Filegate – tudi s pomočjo preusmerjanja pozornosti javnosti na druga področja, kar mu je uspevalo celo brez velikega negodovanja. Poleg teh dosežkov je Clinton

pokazal svojo politično prebrisanost tudi z nadaljevanjem poti, po kateri so z manipulacijo v zvezi s pristojnostjo pomilostitev stopali že njegovi predhodniki. Vendar so ti s pomilostitvami razburjali javnost že na začetku ali pa sredi mandata; Clinton je sicer nekaj pomilostitev prav tako podpisal že v prvih sedmih letih svoje administracije, z veliko večino pa je le počakal do zadnjih ur. Kumulativno število podeljenih pomilostitev se sicer približno ujema s številkami predhodnih predsednikov, vendar še noben predsednik pred njim ni pomilostil tako velikega števila obsojencev v skorajda zadnji možni minuti. Pomembno je tudi dejstvo, da je več kot trideset izmed zadnjih 177 prestopnikov pomilostil brez predhodnega postopka na pravosodnem ministrstvu. Nekdanja tožilka na omenjenem ministrstvu trdi, da so bile te pomilostitve »brezprecedenčne« in da lahko »na prste ene roke preštejemo primere zadnjih nekaj desetletij, ko je bila pomilostitev podeljena brez predhodne preiskave pravosodnega ministrstva in priporočila pristojnega urada« (Love, 2001).

8.5 Sporne pomilostitve, ki jih je podelil G.W.Bush

V zadnjih zdihljajih Bushevega predsedovanja so poročevalci, novinarji in navsezadnje tudi državljani nestrpno čakali na naznanilo, za katerega so bili mnogi prepričani, da bo oznanjeno: dolg seznam pomiloščenih uradnikov njegove administracije, članov in simpatizerjev republikanske stranke, ki so tičali v škripcih zaradi vpletenosti v različne afere ter različnih belih ovratnikov s tesnimi povezavami v Beli hiši. A seznama ni bilo. G.W. Bush je na zadnji dan svojega mandata podpisal le dve pomilostitvi, dveh mejnih stražarjev, ki sta bila obsojena zaradi napada na mehiškega prekupčevalca droge. Število pomiloščenih v Bushevem mandatu je bilo izjemno nizko, saj se je uvrstil ob bok svojemu očetu z dotodaj najnižjim številom podeljenih pomilostitev.

A ne glede na tako nizko število pomilostitev, se je predsednikova pristojnost pomilostitve dobro leto in pol pred koncem mandata znašla na osrednjem prizorišču burnih razprav, ko je G.W. Bush znižal kazen obsojenega nekdanjega visokega uradnika Bele hiše. Do tedaj je predsednik Bush v več kot šestih letih svojega predsedovanja znižal kazni le trem nepomebnim prestopnikom, ki so bili obsojeni na zaporno kazen zaradi prekupčevanja z drogami, in vsi trije so v zaporu preživeli že dovršen del dosojene kazni. Njegov »pomilostitveni register« torej dejansko ni izkazoval pretirano radodarnega predsednika. A pomilostitev Lewisa Scooterja Libbyja je botrovala razpravi

v okviru Pravosodnega odbora Predstavniškega doma. Razprava se je nanašala na uporabo in zlorabo predsednikove pristojnosti za pomilostitve v primeru uradnikov izvršilne oblasti in je bila opravljena z namenom, da bi poiskali odgovore na skrb zbujajoča vprašanja, ki se porajajo v trenutkih, ko je predsednikova pristojnost uporabljena za izbris kazni, dosojene visokim uradnikom izvršilne oblasti, katerih kazniva dejanja so povezana z opravljanjem del za predsednika ZDA.

8.5.1 I. Lewis »Scooter« Libby

I. Lewis »Scooter« Libby, nekdanji vodja kabineta ameriškega podpredsednika Dicka Cheneyja, je v začetku leta 2006 pred veliko poroto pričal, da je Bush pred tremi leti osebno ukazal, da mora govoriti z novinarko New York Timesa in ji posredovati informacije o prizadevanjih Iraka, ki naj bi za vsako ceno želel priti do urana. Pri tem je Libby razkril identiteto ameriške tajne agentke Valeria Plame, ki je poročena s takratnim ostrim kritikom vojne v Iraku, Josephom Willsonom. Ta je tedaj po naročilu CIA neuspešno iskal dokaze za domnevno iraško kupovanje uranove rude v Nigru. O svojem neuspehu je obvestil CIA in zunanje ministrstvo, vendar je Bush svoje trditve še vedno ponavljal. Poleti 2003, ko je postalo jasno, da Irak ni imel orožja za množično uničevanje, je Wilson o zadevi napisal nekaj člankov za New York Times, kmalu za tem pa se je proti njemu začela gonja. Libby je med pričanjem dejal, da mu je Bushev ukaz posređoval Cheney, kar pri tako pomembnih stvareh ni bilo v navadi. Nad odtekanjem pomembnih zaupnih informacij se je Bush pritoževal že večkrat v preteklosti, proti kršilcem pa je napovedoval ostre ukrepe. Libbyjevo pričanje je demokratski senator Reid označil za šokantno, hkrati pa zahteval, da mora Bush popolnoma pojasniti svojo vlogo pri odtekanju zaupnih podatkov. Pridružil se mu je tudi senator Schumer, ki je menil, da morata Bush in Cheney pojasniti svojo vpletenost v afero. Schumer je še dodal, da je predsednik napovedoval odpustitev vsakogar, ki bi bil povezan z odtekanjem teh informacij, potem pa se izkaže, da je sam vpleten že od samega začetka.

Zaradi resnosti prestopka je bil primer dodeljen posebnemu zveznemu tožilcu Patricku Fitzgeraldu in na podlagi dokazov iz obtožnice je sodišče nato Libbyja obsodilo zaradi krivega pričanja in oviranja preiskave⁷⁰ v zadevi razkritja imena tajne agentke.⁷¹ Obsojen

---

⁷⁰ Dokazana mu je bila krivda v štirih od petih točk obtožnice.

⁷¹ Zakon o zaščiti identitete tajnih agentov iz leta 1982 določa, da je namerno razkritje identitet tajnih agentov ali drugih sodelavcev tajnih služb zvezni prestopek (Internetni vir 19).

je bil na 30 mesecev zaporne kazni, plačilo 250.000 \$ globe, dve leti nadzorovanega gibanja ter 400 ur družbenokoristnega dela, sicer pa mu je grozilo celo do trideset let ječe. Sodnik Reggie B. Walton je bil po razglasitvi sodbe prepričan, da o Libbiyevi krivdi govori dovolj dokazov. Izjavil je: »Ljudje, ki zasedajo takšne oblastne položaje, da imajo v rokah usodo in varnost naroda, so še posebej obvezani, da ne storijo nič takšnega, kar bi bilo lahko problematično« (Svet, 2007; Bush, 2007a).

Nato pa se je zgodil probrat, saj je Bush v enem od najbolj odmevnih sodnih postopkov proti kateremu od vodilnih ljudi ameriške administracije, Libbyja pomilostil. Bush je pomilostitev objavil le pet ur po tistem, ko je ameriško prizivno sodišče odločilo, da Libby ne more več odlagati zaporne kazni. »Spoštujem odločitev sodišča,« je v izjavi za javnost zapisal Bush, »toda ugotovil sem, da je zaporna kazen pretirana« (Bush, 2007). Posebni tožilec Fitzgerald je ugovarjal, češ da je bil Libby obsojen po istih zakonih kot drugi prestopniki in da je pomembno, da zakon velja enako za vse. Joseph Wilson pa je po pomilostitvi izjavil, da je Busheva administracija pokvarjena od dna do vrha.

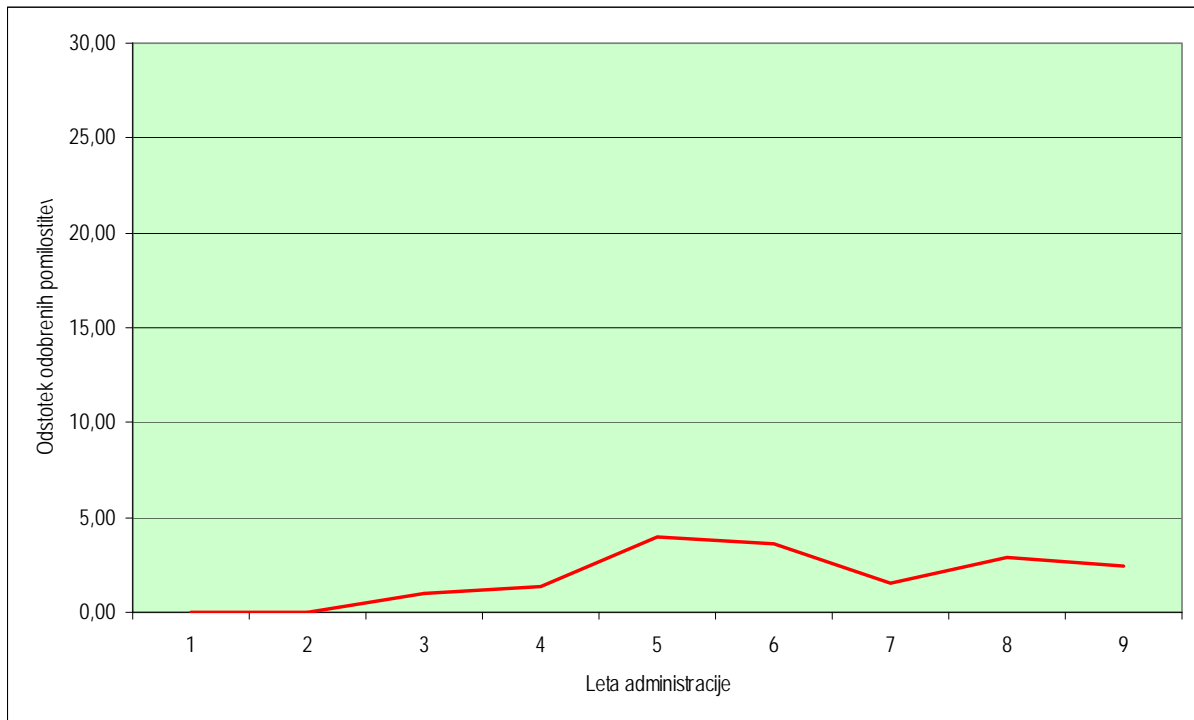
8.5.2 Statistika

Predsednik Bush je svoj mandat nastopil v času, ko so še glasno odzvanjale obtožbe o spornosti Clintonovih dejanj, ter s slovesom guvernerja Texasa, ki v zvezi z morebitno osvežitvijo zveznega pomilostitvenega programa ni napovedoval nič dobrega. Na začetku svojega mandata je napovedal, da se bo držal postopkov, ki jih vodi pravosodno ministrstvo in vse do Libbyjeve pomilostitve je tako tudi bilo. Toda njegovo borno število pomilostitev kaže, da je bil manj velikodušen in bolj nepredvidljiv kot katerikoli drug predsednik v zadnjih stotih letih, vključno s svojim očetom.⁷² Pred Libbyjevo pomilostitvijo je težko opaziti kakršenkoli vzorec, razen tega, da je bilo očitno, da si s podpisovanjem pomilostitev ne želi nakopati težav. Njegov celoten mandat je nato pokazal, da svoje politike vse do konca ni radikalno spremenil. Vsekakor pa se zdi ironična ugotovitev, da je bil predsednik, ki je svoje izvršilne pristojnosti na drugih področjih raztegnil do skrajnosti in celo čez (vojna z Irakom, proračun, itd), tako boječ in brez domišljije pri uporabi pristojnosti, ki po ustavi pripada njemu in samo izključno njemu.

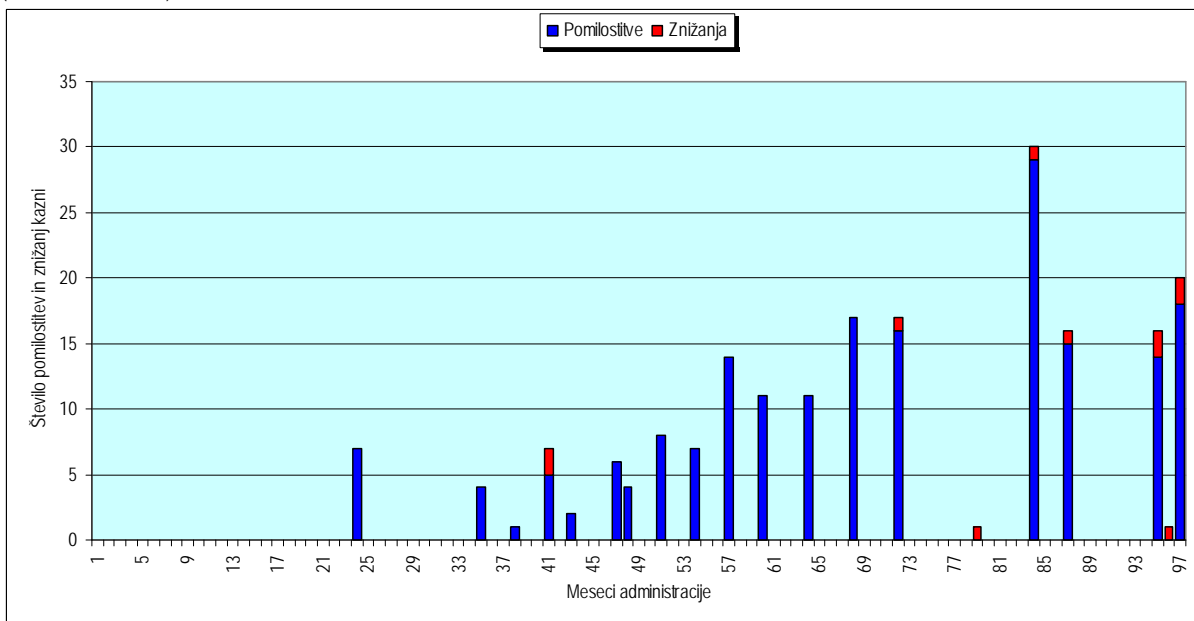
---

⁷² Do trenutka odločanja o Libbyju je Bush zavrnil 5.218 in odobril tri prošnje za znižanje kazni ter odobril 113 in zavrnil 1.028 prošenj za pomilostitev. V istem času je na odločitev čakalo okoli 2.500 prošenj za znižanje kazni in 1.000 prošenj za pomilostitev (Internetni vir 1).

Graf 8.6: Gibanje odstotka odobrenih pomilostitev v času trajanja administracije G.W. Busha (9. leto administracije predstavlja odstotek do 20. januarja tega leta) (Internetni vir 3).

Graf 8.7: Gibanje odstotka odobrenih pomilostitev in znižanj kazni v času trajanja administracije G.W. Busha (Internetni vir 3).

8.6 Barrack Obama

Po preteklih stotih dneh svojega predsedovanja Barrack Obama ni podpisal še nobene pomilostitve. Zato se počasi začenja dozdevati, da ni mnogo upanja in sprememb za številne prestopnike, ki so svojo prošnjo za pomilostitev že napisali ali pa jo šele bodo. Po drugi strani predsednik Obama nadaljuje zgodovino, saj je statistično gledano že sedaj med najbolj počasnimi predsedniki kar se tiče prve pomilostitve. In še več, kmalu pa bo njegova administracija postala nekakšen generični podaljšek obdobja predsednika Clintona in Busha, ko so bile pomilostitve bodisi sporne ali pa brezbrizne. Seveda je možno, da bo Obama podpisal več pomilostitev kot katerikoli dosedanji predsednik, saj ima za kaj takega še dovolj časa. Vendar je dejstvo, da dlje kot bo čakal, več bo pomislekov. Če bo skušal nadoknaditi pretečeni čas in bo začel prošnje podpisovati decembra in morda celo na koncu svojega morebitnega drugega mandata, bodo pomilostitve še naprej darila, še posebej za strankarske prijatelje, tovariše ter tiste z dostopom do Bele hiše v tistem času.

9 SKLEPNE UGOTOVITVE TER PREVERJANJE HIPOTEZ

Na podlagi analize ameriške ustavne teorije je v naravi pristojnosti pomilostitve *neomejenost* še posebej prevladujoč element. Izmed različnih pristojnosti, ki jih ameriška ustava obravnava in opredeljuje, je le ta pristojnost brez konkretnih omejitev. To seveda pomeni, da ima izmed vseh pristojnosti v ameriškem tripartitnem sistemu oblasti največji potencial za zlorabo, saj iz »neomejene oblasti izvira nekaznovanost za vsakovrstne prestopke...« (Bentham, 1843: 530). Niti Kongres niti sodišče ne more spraševati predsednika Združenih držav o motivih za uporabo pristojnosti. V demokraciji naj bi nad zakonom ne obstajalo nič drugega. A vendar ameriška ustava dopušča izjemo od tega uglednega teorema.

»Pristojnost je poverjena eksekutivi, in tej je poverjena brez omejitev« (U.S. v. Klein, 1871). Edino »navodilo za uporabo« določa, da je predsednik ne sme izvajati v nasprotju z javnim interesom. A vendar je zopet predsednikova diskrecijska pravica določiti obseg javnega interesa. Seveda je danes povsem jasno, da je bila pristojnost podeljevanja pomilostitev kar nekajkrat uporabljena v nasprotju s pričakovanji in hotenji snovalcev ustave. Nepošteno in neiskreno bi bilo namigovati, da so snovalci ustave naivno verjeli, da bodo vsi prihodnji predsedniki uporabljali institut z namenom izboljševanja pomanjkljivosti kazanskopravnega sistema. A istočasno jim je prav tako nepošteno očitati, da bi lahko že tedaj predvideli veliko pogostejšo uporabo instituta v primerih, ko je kazen v veliki meri že odslužena (kot se dogaja dandanes) in da bosta kasneje uvedena sistema priziva in pogojnega odpusta v določeni meri izpodrinila vlogo pomilostitve. Nikakor ne gre dvomiti, da so bili dobro seznanjeni s človekovo naravo in prav tako dobro so se zavedali zgodovinskih dejstev o pogostosti zlorabe te absolutne pristojnosti v Angliji in drugod. Tveganje, ki so ga sprejeli, ko so pristojnost pomilostitve položili v roke predsednika, se bistveno ne razlikuje od tveganja, ki so ga prav tako sprejeli, ko so pristojnost vladanja položili v roke ljudstva. In oboje so sprejeli in potrdili z enormnim zaupanjem.

Da tudi predsedniki nekako ne nameravajo že vnaprej zlorabljati pristojnosti, ki jim gredo (ali šele bodo šle), dokazuje izjava Billa Clintona kmalu po izvolitvi, a še pred prisego, ko je komentiral G.H.W. Bushevo pomilostitev Casperja Weinbergerja z besedami: »Zaskrbljen sem nad vsakim dejanjem, ki signalizira, da če si del

administracije, si nad zakonom, ali pa da je laganje pod prisego v Kongresu nekako manj resno, kot laganje pod prisego nekje drugod« (Clinton v Johnston, 1992). Izjava je, razen svoje ironičnosti zaradi dejstev o Clintonovih pomilostitvah, ki smo jim bili priča nekaj let kasneje, izvrsten primer, kako lahko oblast pokvari človeka.

Zdi se, da je bilo zaupanje snovalcev ustave, da so podelili pristojnost enemu človeku, upravičeno, a tudi zanemarjano. Pragmatična uporaba pomilostitev se dobro sklada z njihovimi nameni in pričakovanji, medtem ko nedavni primeri osebnih in političnih pomilostitev ne zaslužijo prav veliko pohval. Snovalci so verjetno pričakovali, da bodo nekateri predsedniki uporabljali pristojnost tudi za osebne in politične namene, vendar skorajda zagotovo tudi, da bodo tovrstna dejanja v manjšini.

Z izjemno spornim zaključkom Clintonovega mandata se je neprepovedana oblika (zlo)rabe pristojnosti pomilostitve zavihtela na najvišjo raven v zgodovini. Precedens, ki ga je ustvaril Gerald Ford s pomilostitvijo Richarda Nixona, ne da bi bil slednji sploh obtožen prestopka, se je vse od tedaj že večkrat ponovil. Jimmy Carter je pomilostitev uporabil kot predvolilno reklamo. Reagan je pomilostil Felta in Millerja z razlago, da če je lahko Carter pomilostil vojaške obveznike, ki se niso prijavili na dolžnost, potemtakem lahko tudi on pomilosti nekoga, ki si je prizadeval za narodov blagor in ob tem pač naredil napako. V nadaljevanju nato pridemo do pomilostitve vpletenih v afero Iran Contra. Spornost dejanja je prvovrstna, ko ugotovimo, kdo je podpisal pomilostitev. G.H.W. Bush je pomilostil prestopnike kljub poteku preiskave, v kateri bi bil sam osebno spoznan za odgovornega krivega pričanja. Pomilostitev uradnikov administracije, katere integralni del je bil sam, predstavlja do tedaj še ne viden dogodek. Poleg naštetega pa je še bolj zanimiv trenutek podpisa, namreč po že izgubljenih volitvah. Tako je zrežiral predstavo, v kateri je jasno pokazal, da je sporne pomilostitve najbolj elegantno podpisati v času pred selitvijo iz Bele hiše. In tako pridemo do Billa Clintona, tako zelo priljubljenega predsednika. Njegove pomilostitve so preprosto nezaslišane, predvsem zaradi dometa, ki ga je prakticiral. Zagotovil je pomilostitve osebam, ki so njegovim sorodnikom plačevale za ustrezno posredovanje, ki so mu neposredno izročale darila, pojavljali se je v zvezi z minulimi aferami, v katere je bil vpleten sam ali pa njegova soproga ter celo pomilostil ljudi, ki so bili na vrhu FBI-jevega seznama najbolj iskanih oseb. G.W. Bush kasneje sicer ni izvajal množičnih pomilostitev, a je zgolj ena sama, ki jo

je podpisal, vredna njegovega predhodnika; Libby se zagotovo lahko primerja najmanj z Nixonom.

Na podlagi naštetega lahko svojo prvo hipotezo, da je prav pomilostitev R. Nixona postala opravičilo za sporne pomilostitvene postopke naslednjih ameriških predsednikov pred sedanjim, z gotovostjo potrdim. Takoj v nadaljevanju lahko ugotovim, da druge hipoteze na podlagi statističnih podatkov, ki sem jih vključil v analize primerov, z gotovostjo ne morem potrditi. Kljub dejstvu, da trend pomilostitev pri posameznih predsednikih resnično kaže na povečevanje števila pomilostitev v času proti koncu mandata, pa na podlagi obdelanih podatkov ne kaže sklepati v prid navedeni hipotezi.

Tudi v prihajajočem času bomo zagotovo lahko spremljali nadaljnjo (ne)upravičeno uporabo pristojnosti, še posebej potem, ko so bile v zadnjih letih tako neusmiljeno izpostavljeni njena teoretična nasprotja in praktične pomanjkljivosti. Na eni strani stoji zaveza družbe, da kaznovanje dokončno opredeli in v okviru tega tudi pomilostitvi dodeli dostojno vlogo. Pristojnost pomilostitve je bila v okvir ameriške ustave vključena v času, ko je bil kazenskopравни sistem najmanj toliko tog in neprilagodljiv, kot je današnji (morda na drug način, a vendar) in pomilostitev je imela jasen namen. Na drugi strani pa je prisotna realna grožnja nevarnosti politične zlorabe pomilostitev, poleg vzporedne bojzani uradnikov zaradi diskrecije odločanja, ki jemlje pogum za normalno uporabo pristojnosti. Tako se lahko zgodi, da bo pristojnost pomilostitve shirala v rokah politikov, ki nočejo tvegati, in postala bleda in brezzoba senca svoje nekdanje robustne podobe, ker bo potegnjena na plano zgolj ob praznikih in ceremonialnih priložnostih, kot je nekdanj v zgodovini že bilo.

Vendar (kot nam kaže Clintonova lekcija) dokler obstaja, jo spoštujmo. Četudi predsednik ob vstopu v Belo hišo nima nobene želje po njeni uporabi, je modro vedeti, da je tam nekje, pripravljena. Vendar mora predsednik vložiti nekaj truda in razčistiti s teorijo, nato pa v praksi vzpostaviti primerno ravnovesje med pravili in diskrecijo. Dobra lastnost Clintonovih (poslednjih) in Bushevih pomilostitev je, da so pritegnili pozornost. Izkoristiti bi bilo potrebno očitno potrebo po ponovnem premisleku o primerni uporabi in upravljanju pristojnosti pomilostitve. Spoznanja o mejah pomilostitve bi morala spodbuditi spremembe v pravu in spoznanja o mejah prava bi morala identificirati mesto pomilostitve v njegovem okviru. Izključna predsedniška diskrecijska pravica do

pomilostitve ni slaba, niti škodljiva, a z upoštevanjem nekaterih omenjenih predpostavk. Zato lahko tretjo postavljeno hipotezo z gotovostjo zavrnem.

G.W. Bush je v zvezi s pomilostitvami (z eno samo izjemo) ubral varnejšo pot, tisto, kjer ni bilo tveganja in tam, kjer niso bila posredovana nobena velika sporočila. Čeprav ima tudi tako ravnanje svoja tveganja, saj nekateri primeri pač zahtevajo primeren odgovor.

Barrack Obama pristojnosti pomilostitev ni dobil v posest v najboljši kondiciji in upajmo, da jo bo vsaj on zapustil v boljši, kot jo je nasledil.

10 LITERATURA IN VIRI

10.1 Primarni viri

- Abramowitz, E., Paget, D. (1964): Executive Clemency in Capital Cases. V *New York University Law Review*, št. 39: 136-192
- Adler, D.G. (1989): *The President's Pardon Power*. V: *Inventing the American Presidency*, Thomas E. Cronin (Ed.), University Press of Kansas
- Allen, M.K. (2003): *Pardon You? Pardon me. Controversial Usage of the Presidential Pardoning Power: From Carter to Clinton*.
- Aquinas, T. (1948): *The Summa Theologica of St. Thomas Aquinas*, XXVIII, str. 5-39, 90-91, Benziger Bros, New York
- Aristotel (1964): *Nikomahova etika*, Cankarjeva založba, Ljubljana. Zbirka: Mala filozofska knjižnica, zvezek 12
- Bajec, A., (1993): *Slovar slovenskega knjižnega jezika drugi zvezek (I - Na)*, Ljubljana: DZS, d.d., 1993
- (1993a): *Slovar slovenskega knjižnega jezika četrti zvezek (Preo - Š)*, Ljubljana: DZS, d.d., 1993
- (1993b): *Slovar slovenskega knjižnega jezika peti zvezek (T - Ž)*, Ljubljana: DZS, d.d., 1993
- (1993c): *Slovar slovenskega knjižnega jezika tretji zvezek (Ne - Pren)*, Ljubljana: DZS, d.d., 1993
- (1993d): *Slovar slovenskega knjižnega jezika prvi zvezek (A - H)*, Ljubljana: DZS, d.d., 1993
- Beccaria, C. (2002): *O zločinih in kaznih*. Ljubljana, Cankarjeva založba 2002 (Zbirka *Pravna obzorja*; 20)
- Bentham, J. (1948): *The Principles of Morals and Legislation*, Hafner Publishing Company, Darien, Conn
- Berkson, L.Ch. (1975): *The Concept of Cruel and Unusual Punishment*. Lexington Books, London
- Blackmore, J. (1979): *Tennessee's Clemency Selling Scheme: Could Blanton Not Have Known?* V: *Corrections magazine*, Junij 1979, str. 55
- Boudin, L.B. (1976): *The Presidential Pardons of James R. Hoffa and Richard M. Nixon: Have the Limitations on the Pardon Power Been Exceeded?* 48 *University of Colorado Law Review* 1
- Canon C.M., Byrd D., (2000): *The Power of the Pardon*. *National Law Journal* 32: 774-778
- Carter, S.L., (1992): *The Iran - Contra Pardon Mess*. *Houston University Law Review* 29: 883-890
- Cerar, M. (2004): *Temelji ustavne ureditve, človekove pravice in temeljne svoboščine, gospodarska in socialna razmerja*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Direktorat za javno upravo, Upravna akademija

- Colgate Love, M. (2003): *The Pardon Paradox. Lessons Of Clinton's Last Pardons*. Capital University Law Review, 32:185, 2003
- Cooper, J.M., Procopé, J.F. ur. (1995): *Seneca, Moral and Political Essays*, Press Syndicate, Cambridge University Press
- Corwin, E. (1957): *The President: Office and Powers*, New York University Press, New York
- Crouch, J., (2008): *The law: presidential misuse of the pardon power. (Essay) V: Presidential Studies Quarterly, Vol. 38, Issue 4, 722-35*
- Damico, A.J., (1975): *Democracy and the case of amnesty*. Gainesville: The University Presses of Florida
- Davies, W. W. (2003): *Codes of Hammurabi and Moses*. Jennings and Graham. Kessinger Publishing, 2003
- deJaucourt, A.F., (1772): *Crime, Faute, Peche, Delit, Forfait*, Encyclopedie, ed. D. Diderot, Cramer L'aine et Compagnie, Geneva, 466-470
- Dolar, K., Knop, S., ur. (1994): *Leksikon Cankarjeve založbe, Tretja izdaja*. Cankarjeva založba, Ljubljana
- Dorris, J.T. (1953): *Pardon and Amnesty under Lincoln and Johnson*. Chapel Hill, N.C.; University of North Carolina Press
- Driver, R., Miles, J. (1952): *The Babylonian Laws*, Clarendon Press, Oxford
- Duker, W.F. (1977): *The Presidential Power to Pardon: A Constitutional History*. William and Mary Law Review, 18: 475 - 538
- Elliot, J. (1974): *The Debates in the Several State Conventions on the Adoption of the Federal Constitution*. Philadelphia: J.P. Lippincott, 1861; Republished in 5 vols. New York: Burt Franklin
- Erler, H. A., (2007): *Executive Clemency or Bureaucratic Discretion? Two models of the Pardon Process*. V: Presidential Studies Quarterly, September 2007, 37, 3.
- Ferfila, B. (2002): *ZDA: Svet na dlani, 7. knjiga*, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Ferfila, B., Kos, M. (2002): *Politično komuniciranje. Knjižna zbirka Politični procesi in institucije*. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede
- Findley, W., (1984) [1796]: *History of the insurrection in the four western counties of Pennsylvania*. Spartanburg, SC: The Reprint Company
- Fisher, H.A. (1923-1924): *The Pardoning Power of the President*. Georgetown Law Journal, XII, 89
- Foucault M. (1990): *The History of Sexuality. An Introduction. Volume one*. Vintage Books Edition, Random House Inc.
- Fox, L., (1952): *The English Prison and Borstal Systems*, Rutledge and Kegan Paul, London
- Garner, B.A. (1999): *Black's Law Dictionary, Seventh Edition*. Bryan A. Garner, Ur., West Publishing Co., St. Paul, Minn., 1999

- Grupp, S. (1963): Some Historical Aspects of the Pardon in England. V: The American Journal of Legal History, Vol. 7, No. 1 (Jan., 1963), pp. 51-62
- Hamilton, A., Madison, J., Jay, J. (2003): The Federalist Papers. New York (N.Y.) : Signet Classic, 2003
- Harrison, J. (2000): Pardon as Prerogative. V: Federal Sentencing Reporter, vol. 13, No. 3-4, 2000-2001
- Harrison, R. (2003): Hobbes, Locke and Confusion's Masterpiece, An Examination of Seventeenth - Century Political Philosophy. Press Syndicate of the University of Cambridge
- Heath, J., (1963): Eighteen Century Penal Theory, Oxford University Press, London
- Hegel, G.W.F. (1952): The Philosophy of Right. Oxford University Press, London
- Hill, D.B. (1892): The Pardoning Power. North American Review, CLIV, New York, 1892, 50 - 63
- Honderich, T., (1970): Punishment, Its supposed Justification. Harcourt Brace, World, New York
- Humbert, W.H. (1941): The Pardoning Power of the President. Washington D.C.: American Council on Public Affairs 111
- Jackson, R.L., Ostrow, R.J. (1992): Bush Pardons Weinberger, 5 Others in Iran Contra; Act Called Cover-up. LA Times, 25. december 1992, str. 1A
- Jaklič, K., Toplak, J. (2005): Ustava Združenih držav Amerike s pojasnili. Založba Nova obzorja d.o.o., Ljubljana
- James I. (1918): The True Law of Free Monarchies. The Political Works of James I, ed. C.H. McIlwain, Harvard University Press, Cambridge, str. 53-70
- Jorgensen, J.N. (1993): Clemency and Pardons Note. University of Richmond Law Review, št. 27, str: 345 - 370
- Kalt, B. C. (1996): Pardon me?: The constitutional case against presidential self-pardons. The Yale Law Journal. New Haven: Dec 1996. Vol. 106, Iss. 3
- Kant, I. (1999): Metaphysical Elements of Justice. Second Edition. The complete text of the Metaphysics of Morals, Part I. Hackett Publishing Company Inc.
- Kaplan J., Weisberg R., Binder G. (2004): Criminal Law: Cases and Materials. Aspen Publishers, New York
- Kobil, D.T. (1991): The Quality of Mercy Strained: Wrestling the Pardoning Power from the King, Texas Law Review 569
- (2002): The Evolving Role of Clemency in Capital Cases. V: America's Experiment with Capital Punishment. 2. Izdaja, 2002
- Koran (2005): Koran. Erik Majaron, Učila International, založba d.o.o., Tržič, 2005
- Kranjc, J. (1998): Latinski pravni reki 2. izdaja - Ljubljana: Cankarjeva založba, 1998 (Zbirka Pravna obzorja; 1)
- Kurtović, A. (2003): Pomilovanje. Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, Ministarstvo unutranjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb

- Locke, J. (2003): Political writings. Edited and with an introduction by David Wootton. Hackett Publishing Company Inc.
- MacGill, H.C. (1974): Nixon Pardon, Limits on the Benign Prerogative. Connecticut Law Review No. 7, 1974
- Martin, S.E. (1983): Commutation of Prison Sentences: Practice, Promise and Limitation.V: Crime & Delinquency, October 1983
- McCloskey, H.J. (1967): Utilitarian and Retributive Punishment, Journal of Philosophy, XVI, 91
- Montesquieu, C. de (1989): The spirit of the laws. Edited by Cohler, A.M., Miller, B.C., Stone, H.S., Cambridge University Press 1989
- Moore, K.D. (1989): Pardons. Justice, Mercy, and the Public Interest. Oxford University Press, Oxford
- Morris, H. M. (2004): Presidential Pardon Power: Discretion, Disuse, and Media Coverage. Miami University, Oxford, Ohio
- Murphy, J. G., Hampton, J. (1988): Forgiveness and Mercy, Cambridge University Press, Cambridge
- Murphy, J., (1972): Kant's Theory of Criminal Punishment, Proceedings of the Third International Kant Congress, ed. L. W: Beck, D. Reidel, Dordrecht, Holland, 434
- (1986): Mercy and Legal Justice. Social Philosophy and Policy, IV, 1, Cambridge University Press, Cambridge
- (1987): Does Kant Have a Theory of Punishment?, Columbia Law Review, LXXXVII, 1987, 509
- Newman, L.CH. (1958): Sourcebook on Probation, Parole, and Pardons. Charles C. Thomas Publisher, Springfield, USA
- Orman, J.M., Rudoni, D. (1979): Excercise of the President's Discretionary Power in Criminal Justice Policy. Presidential Studies Quarterly, 9: 415 - 427
- Peterson, T.D. (2003): Congressional Power Over Pardon & Amnesty: Legislative Authority In The Shadow Of Presidential Prerogative. Wake forest Law Review, vol. 38, 2003.
- Petrovec, D., (2008): Suverenova milost. V Pravna praksa, Časopis za pravna vprašanja, 13.11.2008, leto 27/866, številka 44
- Pihler, S., (1987): Prilog raspravi o pomilovanju, Pravni život, Beograd, 6-7, str. 685 - 702
- Pike, L.O. (1783): A Histry of Crime in England. London, Smith, Elder & Co.
- Plato (1982): Zakoni. Založba Obzorja, Maribor. Zbirka: Iz antičnega sveta, Zvezek 23
- Radbruch, G. (2001): Filozofija prava. Ljubljana, Cankarjeva založba 2001 (Zbirka Pravna obzorja; 16)
- Ruckman, P.S., Jr. (2001): The Pardoning Power: The *Other* »Civics Lesson.« or Clinton's Clemency Caper in Context. Paper prepared for delivery at the Annual Meeting of the Southern Political Science Association, Atlanta, GA (November 2001).

- Sarat A.(2005): Mercy, Clemency, and Capital Punishment: Two Accounts. Ohio State Journal Of Criminal Law, Vol 3.
- Scott, W.A., Jr. (1952): The Pardonong Power. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Philadelphia, Vol. 279
- Sebba (1977): Clemency in Perspective. V: Criminology in Perspective: Essays in Honor of Israel Drapkin
- Sisk, C.G. (2002): Suspending the Pardon Power During the Twilight of a Presidential Term. Missouri Law Review, Št. 67, str. 13
- Smith, A.T.H. (1983): The Prerogative of Mercy, The Power of Pardon and Criminal Justice, Public Law, Autumn, 398 – 439
- Stafford, P.S. (1977): Clemency: Legal Authority, Procedure and Structure. National Center for State Courts, Denver.
- Svet (2007): »Scooter« Libby bo moral za zapahe. MMC RTV SLO/STA/Reuters. Svet, 5. junij 2007, 18:20
- Sveto pismo (2006): Sveto pismo stare in nove zaveze: slovenski standardni prevod. Osnovna izd., 5. natis. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2006
- Taft, W.H. (1925): Our Chief Magistrate and his Powers. New York: Columbia University Press
- US House of Representatives (2002): United States House of representatives, Committee on Governmental Reform. March 14, 2002. V: Justice Undone: Clemency Decisions in the Clinton White House. 11-16
- von Hentig, H., (1937): Punishment: its Origin, Purpose, and Psychology, W. Hodge and Company, London
- Williston, S. (1915): Does a Pardon Blot out Guilt? Harvard Law Review No 28
- Woodward, B. (1999): Shadow. New York: Touchstone
- Woodward, B., Bernstein, C., (1976): The Final days. New York: Simon and Schuster
- Zupančič, B.M. (2001): Ustavno kazensko procesno pravo. Sodni primeri, dokumenti, komentarji in gradiva s področja ustavnega in mednarodnega kazenskega procesnega prava slovenskih, evropskih, severnoameriških in mednarodnih sodišč. Tretja., spremenjena in dopolnjena izdaja. Pasadena, Ljubljana

10.2 Spletni viri

- Bingham, T. (2008): At the White House's Whim. Dostopno na: <http://www.lrb.co.uk/v31/no6/bingo1.htm> (30.3.2009)
- Blackstone, W. (1979): Commentaries on the Laws of England: A Facsimile of the First Edition of 1765–1769, University of Chicago Press; četrta knjiga, poglavje 31. Dostopno na <http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/bla-431.htm> (22.1.2008)
- Bush, G.W. (2007): Statement by the president on executive clemency for Lewis Libby. Office of the Press Secretary, 2. julij 2007. Dostopno na: <http://www.whitehouse.gov> (30.04.2009)

- (2007a): Grant of executive clemency. Office of the Press Secretary. , 2. julij 2007.
Dostopno na: <http://www.whitehouse.gov> (30.04.2009)
- Bush, H.W.G. (1992): Proclamation 6518 - Grant of Executive Clemency, 24. december 1992. Dostopno na: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=20265> (21.04.2009)
- Coke, E. (2003): The Selected Writings and Speeches of Sir Edward Coke. Volume one, Ed. Steve Sheppard. Liberty Fund Inc. Dostopno na: http://www.dominipublico.gov.br/download/texto/0462-01_Bk.pdf (16.1.2009)
- Colgate Love, M. (2001): Fear of Forgiving: Rule and Discretion in the Theory and Practice of Pardoning. Federal Sentencing Reporter, Vol. 13, Nos. 3-4, 2001. Dostopno na SSRN: <http://ssrn.com/abstract=283188>
Dostopno na: <http://judiciary.senate.gov/oldsite/te021401kg.htm> (26.10.2008)
- Farrand, M. (1911): The Records of the Federal Convention of 1787, Volume 1. Dostopno na: <http://memory.loc.gov> (10.2.2008)
- (1911a): The Records of the Federal Convention of 1787, Volume 2. Dostopno na: <http://memory.loc.gov> (28.2.2009)
- Forbici G. (2007): Drnovškova pomilostitev - smrt pravne države? Dostopno na <http://www.krtaca.si/aktualno/intervencije/drnov-kova-pomilosti> (20.11.2007)
- Ford, G. (1974): Remarks on signing a proclamation granting pardon to Richard Nixon. Public papers of the Presidents, Gerald. R. Ford, 1974. Dostopno na: <http://www.ford.utexas.edu/library/speeches/740060.htm>
- Gormley, K. (2001): Statement of Professor Ken Gormley before the Senate Judiciary Committee concerning possible constitutional amendments to the president's pardon power. 14. februar 2001.
- H. CON. RES. 180 (1999): Resolucija Predstavnškega doma v okviru 1. zasedanja 106. Kongresa z dne 8.9.1999. Dostopno na: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c106:6:/temp/~c106dZ25sh::> (22.04.2009)
- Internetni vir 1: <http://www.usdoj.gov/pardon/petitions.htm> (14.2.2009)
- Internetni vir 2: <http://en.wikipedia.org/wiki/Watergate> (14.3.2009)
- Internetni vir 3: http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_P8.HTM#2 (14.3.2009)
- Internetni vir 4: <http://www.conservativetruth.org/library/fed74.html> (8.4.2009)
- Internetni vir 5: <http://www.jurist.law.pitt.edu/pardonlist.htm> (15.11.2008)
- Internetni vir 6: <http://cfr.vlex.com/vid/0-36-recommendations-19676886> (12.04.2009)
- Internetni vir 7: <http://www.gpoaccess.gov/pubpapers/wjclinton.html> (16.4.2009)
- Internetni vir 8: http://en.wikipedia.org/wiki/Warren_Harding (22.04.2009)
- Internetni vir 9: <http://www.usdoj.gov/pardon/bushgrants.htm> (10.03.2009)
- Internetni vir 10:
http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Nicaragua#Sandinista_period_281979_-_1990.29 (23.04.2009)

- Internetni vir 11: http://sl.wikipedia.org/wiki/Kanonsko_pravo (25.04.2009)
- Internetni vir 12: http://en.wikipedia.org/wiki/W._Mark_Felt#Pardon (30.04.2009)
- Internetni vir 13: [http://en.wikipedia.org/wiki/Weatherman_\(organization\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Weatherman_(organization))
(30.04.2009)
- Internetni vir 14: http://en.wikipedia.org/wiki/Mark_Felt (30.04.2009)
- Internetni vir 15: http://en.wikipedia.org/wiki/Black_bag_jobs (30.04.2009)
- Internetni vir 16: http://en.wikipedia.org/wiki/Iran_hostage_crisis (30.04.2009)
- Internetni vir 17: http://en.wikipedia.org/wiki/Hughes-Ryan_Act (30.04.2009)
- Internetni vir 18: http://en.wikipedia.org/wiki/Boland_amendment (30.04.2009)
- Internetni vir 19: http://en.wikipedia.org/wiki/Intelligence_Identities_Protection_Act
(02.05.2009)
- Internetni vir 20: http://en.wikipedia.org/wiki/Lewis_Libby (02.05.2009)
- Internetni vir 21: www.usdoj.gov/pardon/forms/commutation_form.pdf (20.04.2009)
- Internetni vir 22: <http://www.usdoj.gov/pardon/clemency.htm> (20.04.2009)
- Internetni vir 23: <http://cfr.vlex.com/vid/0-35-functions-delegation-authority-19676881>
(20.04.2009)
- Iredell, J. (1788): Answers to Mr. Mason's Objections to the New Constitution, Recommended By the Late Convention. By Marcus. Newbern: Printed By Hodge and Wills. Dostopno na:
http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1670&chapter=1989&layout=html&Itemid=27#lf1338_footnote_nt079
(13.2.2008)
- (1788a): North Carolina Ratifying Convention. Dostopno na: http://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/a2_2_1s22.html (10.2.2008)
- Lehrer, J. (2001): Pardons Probe. Online Newshour with Jim Lehrer, 8. februar 2001. Dostopno na: http://www.pbs.org/newshour/bb/politics/jan-june01/pardonprobe_02-08.html (15.3.2009)
- Love, M.C. (2001): Testimony of Margaret Colgate Love concerning the President's Power to Pardon before the Subcommittee on the Constitution Committee on the Judiciary United States House of Representatives. 28. februar 2001. Dostopno na: <http://jurist.law.pitt.edu/love2.htm> (13.02.2008)
- Miller, S. P. Jr., (2008): Exclusive Discretion: Presidential Purposes for Issuing Pardons. Dostopno na: <http://www.thepresidency.org/pubs/fellows2008/Miller.pdf>
(12.11.2008)
- Reagan, R.W. (1981): Statement on Granting Pardons to W. Mark Felt and Edward S. Miller. 15. april 1981. Dostopno na:
<http://www.reagan.utexas.edu/resource/speeches1981/41581.htm> (2.4.2009)
- (1987): Address to the Nation on the Iran Arms and Contra Aid Controversy, 4. marec 1987. Dostopno na:
<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1987/030487h.htm>
(11.04.2009)

- S.J. 33 ES (1999): Resolucija 1. zasedanja 106. Kongresa z dne 14.9.1999 Dostopno na: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c106:2:/temp/~c106h62htm:> (22.04.2009)
- S.J. RES. 240 (1974): Resolucija 2. zasedanja 93. Kongresa. Dostopno na: http://thomas.loc.gov/home/abt_thom.html (18.03.2009)
- Shanor, C., Miller M. (2001): Pardon Us. Systematic Presidential Pardons. Dostopno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=269343 (23.1.2008)

10.3 Časopisni članki

- Broder, J.M. (2000): Clinton Is Said to Decide Against Pardon for Himself. New York Times, 13. april 2000, str. A24
- Clifton, D. (1974): Ford's Gallup Rating Off 21 Points After Pardon. New York Times, 13. oktober 1974, str. 1
- Johnson, D. (1992): Bush Pardons 6 in Iran Affair Averting a Weinberger Trial; Prosecutor Assails »Cover up.« New York Times, 24. december 1992, sec. A, 22, (L+)
- (1992): Bush Pardons 6 in Iran Affair, Averting a Weinberger Trial; Prosecutor Assails »Cover-Up«. New York Times, 25. december 1992, str. A1
- (1999): Federal Agencies Opposed Leniency for 16 Militants. New York Times, 26. avgust 1999, str. A1
- Meyer, E.R. (1986): Anaya Spares All Inmates on Mew Mexico Death Row. LA Times, 27. november 1986, str A1
- Rosenbaum, D.E. (1974): Ford Defends Pardon Before House Panel and Says There Was »No Deal« With Nixon. New York Times, 18. oktober 1974, str. 1
- Sanchez, R. (2001): Drug Felon's Powerful Supporters Retreat on Pardon. Washington Post, 24. februar 2001, sec.A, 6
- Seelye, K.Q. (1999): Political Memo; The First Lady's Minuet on Clemency. New York Times, 5. september 1999, str. B5
- Slevin, P., Lardner, G. Jr. (2001): Key to Presidential Pardon is Access; Many Forgiven by Clinton Had Political or Personal Ties. Washington post, 22. januar 2001, str. A1

10.4 Sodni primeri

- Biddle v. Perovich (1927), 274 U.S. 480.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/274/480/case.html> (8.4.2009)
- Brown v. Walker (1895), 161 U.S. 591, 601.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/161/591/case.html> (17.2.2008)
- Burdick v. U.S. (1915), 236 U.S. 79.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/236/79/case.html> (22.2.2008)
- Ex parte Garland (1866), 71 U.S. 333.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/71/333/case.html> (17.2.2008)

Ex parte Grossman (1925), 267 U.S. 87.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/267/87/case.html> (17.2.2008)

Ex parte Wells (1855), 59 U.S. 307.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/59/307/case.html> (8.4.2009)

Hoffa v. Saxbe (1974): United States v. Nixon (1974), 418 U.S. 683
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/418/683/case.html> (30.04.2009)

Marbury v. Madison (1803), 5 U.S. 137.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/5/137/case.html> (17.2.2008)

New York Times Co. v. United States (1971), 403 U.S. 713.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/403/713/case.html> (11.03.2009)

Powell v. McCormack (1969), 395 U.S. 486.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/395/486/case.html> (17.2.2008)

Pulley v. Harris (1984), 465 U.S. 37, 45
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/465/37/case.html> (30.04.2009)

Schick v. Reed (1974), 419 U.S. 256
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/419/256/case.html> (30.04.2009)

The Laura case (1885), 114 U.S. 411.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/114/411/case.html> (17.2.2008)

United States v. Klein (1871), 80 U.S. 13 Wall. 128 128
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/80/128/case.html> (22.2.2008)

United States v. United States District Court (1972), 407 U.S. 297.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/407/297/case.html> (30.04.2009)

United States v. Wilson (1833), 32 U.S. 7 Pet. 150 150.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/32/150/case.html> (22.2.2008)

Youngstown Sheet and Tube Co v. Sawyer (1952), 343 U.S. 937.
Dostopno na: <http://supreme.justia.com/us/343/937/case.html> (11.03.2009)

11 PRILOGE

11.1 PRILOGA A: USTAVA ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE (Jaklič, Toplak, 2005)

Mi, Ljudstvo Združenih Držav, z Namenom, da ustvarimo bolj dovršeno Zvezo, uveljavimo Pravičnost, zavarujemo notranji Mir, zagotovimo skupno obrambo, pripomoremo k splošnemu Blagostanju ter zavarujemo Blagoslov Svobode nad nami in našin Zanamstvom, predpisujemo in vzpostavljamo to

Ustavo za Združene Države Amerike.

Člen I.

Razdelek 1. Vsa s to Ustavo dodeljena zakonodajna Oblast se prenese na Kongres Združenih Držav, ki ga tvorita Senat in Predstavniški Dom.

Razdelek 2. Predstavniški Dom sestavljajo člani, katere vsako drugo Leto izberejo Ljudje posameznih Držav, pri tem pa morajo volivci vsake Države izpolnjevati Pogoje, ki se zahtevajo za volivce najštevilčnejšega od Domov Zakonodajalca Države.

Predstavnik ne sme biti Nihče, kdor ni dopolnil petindvajsetega leta Starosti, bil sedem Let Državljan Združenih Držav in kdor v času Volitev ni Prebivalec Države, v kateri naj bi bil izbran.

[Predstavniki in neposredni Davki so razporejeni med posamezne Države, ki so lahko vključene v to Zvezo, in sicer sorazmerno s Številom Prebivalstva posamezne Države, določenim tako, da se celotnemu Številu svobodnih Oseb, vključno s tistimi, ki so zavezane Služenju za določeno Število Let, ter izključujoč neobdavčene Indijance, doda tri petine vseh ostalih Oseb.]* Dejansko Štetje se izvede v treh letih od zadnjega Zasedanja Kongresa Združenih Držav, in v vsakem naslednjem Obdobju desetih Let, na način, kot to določa Zakon. Število Predstavnikov ne sme preseči enega na trideset Tisoč Prebivalcev, a vsaka Država mora imeti vsaj enega Predstavnika; in dokler se takšno Štetje ne izvede, je Država New Hampshire upravičena do treh, Massachusetts do osmih, Rhode-Island in Providence Plantations do enega. Connecticut do petih, New York do šestih, New Jersey do štirih, Pensylvania do osmih, Delaware do enega, Maryland do šestih, Virginia do desetih, North Carolina do petih, South Carolina do petih in Georgia do treh.

---

* Ta klavzula je bila spremenjena z drugim razdelkom štirinajstega amandmaja

Če se pri Predstavništvu katere izmed Držav izprazni kakšno mesto, njena Izvršilna Oblast razpiše Volitve, da se takšna izpraznjena Mesta zapolnijo.

Predstavniški Dom izbere svojega Predsednika ter druge vodstvene Organe; in ta Dom ima sam pristojnost Ustavne Obtožbe.

Razdelek 3. V Senatu Združenih Držav so Senatorji iz vsake Države [izberejo pa jih zakonodajalci Držav]** za obdobje šestih let; in vsak Senator ima en glas.

Takoj ko se po prvih volitvah zbero, se, kakor je mogoče enakovredno, razdelijo v tri Razrede. Mesta prvega Razreda se izpraznijo ob koncu drugega leta, drugega Razreda ob koncu četrtega leta in tretjega razreda ob koncu šestega leta, tako da se vsako drugo leto lahko izbere eno tretjino; [in v primeru izpraznjenja mest zaradi Odstopa ali kakega drugega razloga, ter v času, ko Zakonodajalec posamezne Države ne zaseda, lahko Izvršilna oblast te posamezne Države opravi začasna Imenovanja do naslednje Seje Zakonodajalca, ki potem zapolni izpraznjena mesta.]**

Senator ne more biti nihče, ki ni star trideset Let in ni devet Let Državljan Združenih Držav in kdor v času, ko je izvoljen, ni Prebivalec tiste Države, v kateri naj bi bil izbran.

Podpredsednik Združenih Držav je Predsednik Senata, vendar ne glasuje, razen v primeru neodločenega Glasovanja.

Senat izbere svoje preostale finkcionarje, vključno s Predsednikom pro tempore, v odsotnosti Podpredsednika, ali ko ta opravlja službo Predsednika Združenih Držav.

Senat ima edini Pristojnost soditi v primeru Ustavne Obtožbe. Ko zaseda v ta Namen, morajo biti Senatorji pod Prisego ali podati Slovesno Izjavo. Takrat, ko se sodi Predsedniku Združenih Držav, predseduje Predsednik Vrhovnega sodišča: in nihče ne sme biti obsojen brez soglasja dveh tretjin prisotnih Članov.

Sodba v primerih Ustavne Obtožbe ne seže dalj kot je odstranitev s Položaja in onesposobitev, da bi nekdo zasedel ali užival kakšno Častno Mesto, Službo Zaupanja, ali Plačano Službo Združenih Držav: vendar je obsojena Stranka vseeno odgovorna in podvržena Obtožbi, Procesu, Sodbi in Kazni v skladu z Zakonom.

Razdelek 4. Čas, Kraj in Način izvedbe volitev Senatorjev in Predstavnikov predpiše Zakonodajalec vsake od Držav; vendar sme Kongres z Zakonom kadarkoli sprejeti ali spremeniti takšne Predpise, razen v primeru Kraja izbiranja Senatorjev.

** Spremenjeno s sedemnajstim amandmajem.

Kongres zaseda vsako Leto vsaj enkrat in takšno zasedanje naj bo [na prvi Ponedeljek v Decembru,]*** razen če se z Zakonom predpiše drug Dan.

Razdelek 5. Vsak od Domov odloča o Volitvah, Volilnih Rezultatih in Izpolnjevanju Pogojev svojih Članov in pri obeh je kvorum za odločanje Večina; vendar sme majhno Število odložiti sejo in je lahko pooblaščen zagotoviti udeležbo manjkajočih Članov na Način in pod grožnjo Sankcij, ki jih lahko predpiše vsak od Domov.

Vsak od Domov lahko določi Pravila svojega Postopka, kaznuje svoje Člane zaradi neprimerne Vedenja ter, s Soglasjem dveh tretjih, izloči Člana.

Vsak od Domov vodi Zapisnik svojih Postopkov in od časa do časa slednjega objavi, pri čemer izloči tiste Dele, ki naj bi po njegovi Presoji zahtevali Tajnost; ter Glasovi Za in glasovi Proti, ki jih oddajo Člani katerega od Domov o kateremkoli vprašanju, se na zahtevo ene petine Prisotnih vpišejo v Zapisnik.

Nobeden od domov ne sme v času Zasedanja Kongresa brez Soglasja drugega preložiti Seje za več kot tri dni kot tudi ne zamenjati Kraja, katerem Domova zasedata.

Razdelek 6. Senatorji in Predstavniki za svojo Službo dobijo Plačo, ki jo določi Zakon in se izplača iz Državne Blagajne. Vedno, kadar prisostvujejo Seji svojega Doma, ali so na poti na Sejo ali se s slednje vračajo, so zaščiteni pred Aretacijo, razen v primeru Izdaje, Zločina ali Kršitve Miru; zaradi njihovega Izražanja ali Razpravljanja v katerem od Domov se jih ne sme zaslišati na nobenem drugem Kraju.

Noben Senator ali Predstavnik ne sme, v Obdobju, za katero je bil izvoljen, biti imenovan na kako državno Uslužbenko Mesti Združenih Držav, ki bi se v tem obdobju ustvarilo ali za katero bi se plača v tem obdobju povečala; in Nihče, ki je na kakšnem Uslužbenkem Mestu Združenih Držav, ne sme, v času, ko je na takem Mestu, biti Član katerega od obeh Domov.

Razdelek 7. Vsi Predlogi Zakonov o zbiranju Državnih Dohodkov morajo izvirati iz Predstavniškega Doma; toda Senat ne sme predlagati amandmaje ali soglašati z njimi tako kot pri ostalih Predlogih Zakonov.

Preden vsak Predlog Zakona, ki ga potrdita Predstavniški Doma in Senat, postane Zakon, se mora predložiti Predsedniku Združenih Držav; če ga Predsednik potrdi, ga podpiše, sicer ga z Ugovori vrne v isti Dom, iz katerega je izšel, slednji Ugovore v celoti

---

*** Spremenjeno z drugim razdelkom dvajsetega amandmaja.

vnese v svoj Zapisnik in nadaljuje s Ponovno Obravnavo. Če po takšni Ponovni Obravnavi dve tretjini Doma soglašata s sprejetjem Predloga, se skupaj z Ugovori pošlje Drugemu Domu, ki naj ga prav tako ponovno obravnava, in če ga potrdita dve tretjini tega Doma, postane Zakon. Vendar v vseh takih Primerih se Izid Glasovanja obeh Domov ugotovi z Glasovi Za in Proti in Imena Tistih, ki glasujejo Za in Proti Predlogu se vnesejo v Zapisnik vsakega od obeh Domov. Če Predsednik v obdobju desetih Dni (Nedelje izvzete) po tem, ko mu je bil Predlog predložen, tega ne vrne, Slednji postane Zakon, kot če bi ga podpisal, razen če kongres s Predložitvijo zasedanja prepreči njegovo Vrnitev in v takem Primeru ne postane Zakon.

Vsak Sklep, Resolucija ali Glasovalni Izid, za katere se zahteva Soglasje Senata in Predstavniškega Doma (razen o vprašanju Preložitve), se mora predložiti Predsedniku Združenih Držav; in preden stopijo v Veljavo, jih mora Predsednik potrditi, in če jih ne potrdi, morajo biti ponovno izglasovani z dvema tretjinama Senata in Predstavniškega Doma, kot to določajo Pravila in Omejitve predpisane za Primer Predloga Zakona.

Razdelek 8. Kongres ima Pristojnost določanja in zbiranja Davkov, Taks, Carin in Trošarin, plačevanja Dolgov in zagotovitve skupne Obrambe ter splošne Blaginje Združenih Držav;

Izposojanja Denarja v imenu Združenih Držav;

Urejanja Trgovine s Tujimi narodi in med posameznimi Državami ter z Indijanskimi Plemeni;

Osnovanja enotnega sistema pridobitve Državljanstva in enotne zakonodaje na področju Stečajev po vseh združenih Državah;

Kovanja Novcev, uravnavanja njihove kot tudi Vrednosti tujih Novcev, ter določitve Standardov Teže in Mere;

Predpisovanja Kazni za ponarejanje Vrednostnih Papirjev in obstoječih Novcev Združenih Držav;

Ustanavljanje Poštnih Uradov in poštnih Poti;

Pospeševanje Razvoja Znanosti in koristnih Umetnosti preko zagotavljanja, za omejeno Obdobje, izključne Pravice Avtorjem in Izumiteljem v zvezi z njihovimi Pisanji in Odkritji;

Ustanavljanja Sodišč, nižjih od vrhovnega Sodišča;

opredeliti in kaznovati Piratstvo in Zločinstvo, zagrešeno na odprtem Morju, ter Prekršitve zoper Pravo Narodov;

Napovedati Vojno in izdajati Dovoljenja za Zaplembo sovražnih Ladij in za Aretacije tujih Državljanov kot povračilo, ter sprejeti Pravila v zvzi z Aretacijo oziroma Zaplembo na Kopnem in Morju;

Zbrati in vzdrževati Vojsko, toda Dodelitev Denarja v ta namen ne sme biti za daljše Obdobje kot dve leti;

Ustanoviti in vzdrževati Mornarico;

Izdajati Pravila Upravljanja in Urejanja kopenskih in mornariških Sil;

Skrbeti za sklic Obrambne Garde za to, da se lahko izvršijo Zakoni Zveze, zatrejo Vstaje in odbijejo Napadi;

skrbeti za organizacijo, oborožitev ter urjenje in red Obrambne Garde, in za vodenje tistega njenega Dela, ki je zaposlen v Službi Združenih Držav, pri tem pa se Imenovanje Častnikov in Pristojnosti urjenja Obrambne Garde glede na red, kot ga predpiše Kongres, prepustijo posameznim Državam;

Vršiti izključno Zakonodajno Oblast v vseh Primerih v tistem Okrožju (ki ne presega desetih kvadratnih Milj), ki z odpovedjo posameznih Držav in Sprejetjem Kongresa postane Sedež Vlade Združenih Držav, ter vršiti podobno Oblast nad vsemi Področji, ki se s Soglasjem Zakonodajalca Države, v kateri se nahajajo, kupijo zato, da se postavijo Utrdbe, Vojaška Skladišča, Orožarne, Ladjedelnice in druge potrebne Zgradbe; - in Sprejemati Zakone, ki so nujni in primerni za izvajanje zgoraj navedenih Pristojnosti ter vseh drugih Pristojnosti, ki jih ta Ustava prenaša na Vlado združenih Držav ali na katero od njenih Ministrstev ali Služb.

Razdelek 9. Preseljevanja ali Priseljevanja takšnih Oseb, za katere sedaj obstoječe Države menijo, da so primerne za sprejem, Kongres ne sme prepovedati pred Letom tisoč osemsto osem, vendar se sme za takšno Priseljevanje predpisati Davek ali takso, ki ne presega desetih dolarjev na vsako Osebo.

Privilegija Sodnega Poziva Habeas Corpus se ne sme začasno odpraviti, razen kadar bi v Primerih Upora ali Napada to zahtevala javna Varnost.

Predloga Zakona, ki bi določal Posameznike, katerim se odvzamejo državljanske Pravice, kot tudi ex post facto Zakona, se ne sme sprejeti.

Ne sme se naložiti Glavarine ali drugega neposrednega Davka, razen če je ta, preden se določi, naj se pobere, v Sorazmerju s Popisom Prebivalstva ali v Skladu s tukaj Naštetim. Na Blago, ki se izvozi iz katere od Držav, se ne sme naložiti nobenega Davka ali Takse. Noben Predpis o Trgovini ali Dohodkih ne sme dajati Prednosti Pristaniščem ene Države pred Pristanišči kake druge Države: prav tako Ladjam, ki plujejo v katero od Držav ali iz nje, ni treba vstopiti v drugo Državo, od nje dobiti dovoljenja ali ji plačati Taks.

Iz Državne Blagajne se ne sme vzeti nobenih Sredstev, razen na Osnovi Določil Zakona; in od časa do časa se mora objaviti redno Poročilo ter Obračun Prihodkov in Odhodkov vseh javnih Sredstev.

Združene Države ne smejo podeliti nobenega Plemiškega Naslova: in nihče, ki je v kaki Plačani Službi Združenih Držav, ali Službi Zaupanja la-teh, brez Soglasja Kongresa ne sme sprejeti kakega darila, Nagrade, Usluge, ali kakršnegakoli Naziva od kakega Kralja, Princa ali tuje Države.

Razdelek 10. Nobena od Držav ne sme skleniti kakšnega Sporazuma, Zavezništva ali vstopiti v Konfederacijo; izdati Dovoljenja za Zaplembo sovražnih Ladij in za Aretacijo tujih Državljanov kot povračilo; kovati Denarja; izdajati Kreditnih Pisem; priznati kot Plačilno Sredstvo za Plačilo Dolgov karkoli drugega kot Novce v zlatu in srebru; sprejeti Predloga Zakona, ki bi določal Posameznike, katerim se odvzamejo državljanske Pravice, ex post facto Zakona ali Zakona, ki bi oslabil Obveznost Pogodb ali podelil kak Plemiški Naslov.

Nobena od Držav ne sme brez Soglasja Kongresa predpisati kakšnih carin ali Taks za Uvoz ali Izvoz, razen kadar je to neobhodno potrebno za izvršitev Zakonov o Nadzoru: in neto Donos vseh Taks in Carin, ki jih za Uvoz in Izvoz predpiše katera od Držav, je del Blagajne Združenih Držav; in vsi taki Zakoni morajo biti pod Revizijo in Kontrolo Kongresa.

Nobena id Držav ne sme brez Soglasja Kongresa predpisati kake Brodnine ali Voznine, imeti vojaških Čet ali Vojnih Ladij v času Miru, skleniti Sporazuma ali Pogodbe z drugo Državo ali s kakšno tujo Oblastjo, ali sodelovati v Vojni, razen ko je dejansko napadena ali je v takšni neposredni Nevarnosti, ki ne dopušča Oklevanja.

Člen II.

Razdelek 1. Izvršilna Oblast se prenese na Predsednika Združenih Držav Amerike. Njegov Mandat je za Obdobje štirih Let in je skupaj s Podpredsednikom, ki je izbran za isto Obdobje, izvoljen na sledeči Način:

Na Način, kot ga sme predpisati njen Zakonodajalec, vsaka od Držav imenuje Število Elektorjev, ki je enako celotnemu Številu Senatorjev in Predstavnikov, do katerega je Država upravičena v Kongresu: vendar za Elektorja ne more biti imenovan noben Senator ali Predstavniki ali Oseba, ki je v kaki Službi Zaupanja ali Plačani službi Združenih Držav.

[Elektorji se sestanejo v svojih Državah in glasujejo za dve Osebi, od katerih vsaj ena ne sme prebivati v isti Državi kot sami. In pripraviti morajo Listo vseh Oseb, o katerih se glasuje, skupaj s Številom Glasov, ki jih vsaka dobi; takšno Listo pa podpišejo in potrdijo ter zapečateni in naslovljeni na Predsednika Senata predajo Sedežu Vlade Združenih Držav. V Prisotnosti Senata in Predstavniškega Doma Predsednik Senata odpre vse Listine in Glasovi se nato preštejejo. Oseba, ki ima največje Število Glasov je izvoljena za Predsednika, če takšno Število predstavlja Večino celotnega Števila imenovanih Elektorjev; in če je takih, ki imajo takšno Večino, več, ter če imajo enako Število Glasov, potem Predstavniški Dom z Glasovanjem nemudoma izbere enega izmed njih za Predsednika; in če nihče nima Večine, potem omenjeni Dom izmed petih, ki so najvišje na Listi, na enak način izbere Predsednika. Toda pri izbiri Predsednika glasujejo Države, pri čemer ima Predstavništvo vsake izmed Držav en Glas; Kvorum za ta Nemn predstavlja Član ali Člani iz dveh tretjin Držav in za Odločitev je potrebna večina vseh Držav. V vsakem Primeru je, po Odločitvi o Predsedniku, za podpredsednika izvoljena tista Oseba, ki ima največ Glasov Elektorjev. Toda če ostaneta dva ali trije, ki imajo enako Glasov, Senat izmed njih z glasovanjem izbere podpredsednika.]****

Kongres lahko določi Čas izbora Elektorjev in dan, ko morajo ti oddati svoje Glasove; ta Dan mora biti isti po vseh Združenih Državah.

Samo kdor je po rojstvu Državljan Združenih Držav ali je njihov Državljan v času Sprejetja te Ustave, se lahko izvoli na Mesto Predsednika; na to Mesto tudi ne more biti

---

**** Spremenjeno z dvanajstim amandmajem

izvoljen, kdor ni dopolnil petintridesetih Let Starosti in štirinajst Let prebival v Združenih Državah.

[V Primeru Odstranitve s predsedniškega Mesta ali v Primeru Predsednikove Smrti, Odstopa ali Nesposobnosti Opravljanja Pristojnosti in Dolžnosti omenjenega Mesta slednje preidejo na Podpredsednika in Kongres lahko z Zakonom določi Postopek za Primer Odstranitve, Smrti, Odstopa ali Nesposobnosti tako Predsednika kot Podpredsednika, pri čemer razglasi, kateri Uradnik v takem Primeru opravlja Delo Predsednika, tak Uradnik pa tako ravna, dokler Nesposobnost ni odstranjena ali Predsednik ni izvoljen.]****

Ob določenih Dnevih mora Predsednik za svojo Službo dobiti Plačo, ki se v obdobju, za katerega je bil izvoljen, ne sme niti povečati niti zmanjšati, in v tem Obobju ne sme prejeti nobenega drugega Plačila ali Nagrade od Združenih Držav ali katere od njenih Držav.

Preden nastopi z opravljanjem svoje Funkcije, mora na sledeči način priseči ali podati Slovesno Izjavo: »Slovesno prisegam (ali izjavljam), da bom zvesto izvrševal Dolžnosti Predsednika Združenih Držav in bom po svojih najboljših Močeh ohranil, varoval in branil Ustavo Združenih Držav.«

Razdelek 2. Predsednik je Vrhovni Poveljnik kopenske in mornariške Vojske Združenih Držav in Obrambne Garde posameznih Držav, ko je ta poklicana na dejansko Služenje Združenim Državam; lahko zahteva pisno Mnenje od Vodje vsakega Organa Izvršilne veje oblasti v zvezi s kakršnimkoli Vprašanjem, ki se tiče Dolžnosti njihovih Služb, ter ima Pristojnost odrediti Odložitev kazni in Pomilostitev za Prestopke zoper Združene Države, razen v Primerih Ustavne Obtožbe.

V Predsednikovi Pristojnosti je, da v skladu z Mnenjem in Soglasjem Senata sklene Sporazum, če soglašata dve tretjini prisotnih Senatorjev; in da predlaga ter v skladu z Mnenjem in Soglasjem Senata imenuje Veleposlanike, druge diplomatske Predstavnike in Konzule, Sodnike Vrhovnega Sodišča in vse druge Uslužbence Združenih Držav, katerih imenovanja tu niso predpisana in ki morajo biti določena z Zakonom: toda Kongres lahko z Zakonom podelo Imenovanje tistih nižjih Uslužbencev, za katere misli, da je to potrebno, samo Predsedniku, rednim Sodiščem ali Vodjem Organov izvršilne Oblasti.

**** Spremenjeno s petindvajsetim amandmajem.

V Predsednikovi Pristojnosti je, da z izdajo Pooblastil, ki prenehajo veljati ob Koncu naslednje Seje Senata, zapolni Praznine, ki lahko nastanejo, ko Senat ne zaseda.

Razdelek 3. Od časa do časa mora Predsednik predstaviti Kongreu Informacije o Stanju Zveze in mu predlagati v Razmislek tiste Ukrepe, za katere misli, da so njni in primerni; ob izjemnih Priložnostih sme sklicati oba Domova ali katerega od njiju ter v Primeru Nesoglasja med njima prestaviti njuno Zasedanje na tisti Čas, za katerega misli, da je primeren; Predsednik sprejema Veleposlanike in druge Diplomatske Predstavnike; skrbi za to, da se zakoni dosledno izvršujejo ter postavlja vse Uradnike Združenih Držav.

Razdelek 4. Predsednika, Podpredsednika in vse državne Uradnike Združenih Držav se kot posledica Obsodbe po Ustavni Obtožbi – zaradi Izdaje, Podkupnine ali drugih težjih Kaznivih Dejanj ter kazenskih Prekrškov – razreši z Mesta.

Člen III.

Razdelek 1. Sodna Oblast Združenih Držav se prenese na eno vrhovno Sodišče in na tista nižja Sodišča, ki jih sme od časa do časa odrediti in ustanoviti Kongres. Tako Sodniki vrhovnega kot tisti nižjih Sodišč ob dostojnem Vedenju zadržijo svoja Mesta in ob določenem Dnevu prejmejo Plačilo za svoje Delo, Plačilo pa se ne sme znižati v obdobju Trajanja njihove Službe.

Razdelek 2. Sodna Pristojnost se razteza na vse Pravne Primere in Primere Pravičnosti, ki so v zvezi s to Ustavo, Zakoni Združenih Držav ter Sporazumi, ki so ali bodo sklenjeni pod njihovo Oblastjo; - na vse Primere, ki se tičejo Veleposlanikov, drugih Diplomatskih Predstavnikov in Konzulov; - na Spore, v katerih so Združene Države Stranka; - na Spore med dvema ali več Državami; - [med katero od Držav in Državljeni druge Države]^x; - med Državljeni različnih Držav, - med Državljeni iste Države, ki imajo Zemljišča na podlagi Koncesij različnih Držav [in med katero od Držav ali njenimi Državljeni in tujimi Državami, Državljeni ali Subjekti].^x

V vseh Primerih, ki se tičejo veleposlanikov, drugih Diplomatskih Predstavnikov in Konzulov, ter v tistih Primerih, v katerih je Stranka katera od Držav, ima vrhovno Sodišče Pristojnost soditi na prvi Stopnji. V vseh drugih zgoraj omenjenih Primerih ima vrhovno Sodišče Pristojnost soditi na pritožbeni Stopnji tako glede Prava kot Dejstev in s takimi Izjemami ter na podlagi takih Predpisov, kot jih sprejme Kongres.

---

^x Spremenjeno z enajstim amandmajem.

V Postopku zaradi Kaznivega Dejanja, razen v Primerih Ustavne Obtožbe, mora soditi Porota; in takšen Postopek se vodi v Državi, v kateri so bila zatrjevana Kazniva Dejanja storjena; toda če niso bila storjena v nobeni od Držav, je Postopek na takem Kraju ali Krajih, kot jih lahko z Zakonom določi Kongres.

Razdelek 3. Izdaja zoper Združene Države je zgolj v tem, če nekdo stopi v Vojno zoper njih ali se priključi njihovim Sovražnikom, jim nudi Pomoč in Podporo. Nihče ne sme biti obsojen za Izdajo razen na podlagi Pričanja dveh Prič glede istega preišljenega Dejanja ali na podlagi Priznanja na javni sodni Razpravi.

Kongres ima Pristojnost predpisati Kazen za Izdajo, toda razen za Časa Življenja Krivca, noben Odvzem Državljskih Pravic zaradi Izdaje ne sme doleteti njegovega Potomstva.

Člen IV.

Razdelek 1. V vsaki Državi se mora priznati polno Zaupanje in Veljava Javnim Aktom, Listinam in sodnim Postopkom vsake druge Države; In Kongres lahko s splošnimi Zakoni predpiše Način dokazovanja takšnih Aktov, Listin in Postopkov, ter Učinke dokazovanja.

Razdelek 2. Državljeni vsake od Držav uživajo Privilegije in Imunitete Državljanov v vsaki od Držav.

Osebo, ki je v kaki Državi obtožena Izdaje, Zločina ali drugega Kaznivega Dejanja, pa uide pred Roko Pravice in jo najdejo v drugi Državi, se na Zahtevo izvršne Oblasti Države iz katere je pobegnila, izroči tako, da je premeščena nazaj v Državo, ki ima Pristojnost za to Kaznivo Dejanje.

[Nihče, ki je obsojen na Služenje ali Delo v eni Državi in po njenih Zakonih, ter pobegne v drugo, ne sme na podlagi Zakona ali Ureditve v tej drugi Državi biti oproščen takega Služenja ali Dela, temveč mora biti na Zahtevo Stranke, ki ji dolguje takšno Služenje ali Delo, izročen.]^{xx}

---

^{xx} Spremenjeno s trinajstim amandmajem.

Razdelek 3. Kongres lahko v to Zvezo sprejme Nove Države; vendar ne sme nobena Država nastati ali biti ustanovljena znotraj Jurisdikcije kake druge Države; kot tudi ne sme nobena Država nastati z Združitvijo dveh ali več Držav ali Delov Držav brez Soglasja tako Zakonodajalcev Držav, ki jih to zadeva, kot tudi Kongresa. Kongres ima Pristojnost razpolagati s Teritorijem ali drugi Lastnino, ki pripada Združenim Državam, kot tudi sprejeti vsa potrebna Pravila in Predpise v zvezi s takšnim Teritorijem ali Lastnino; in nič v tej Ustavi se ne sme razlagati na način, ki bi bil v škodo kaki Zahtevi ali Pravici Združenih Držav ali posamezne Države.

Razdelek 4. Združene Države morajo vsaki Državi v tej Zvezi zagotavljati Republikansko Obliko Vladavine in vsako od njih varovati pred Napadom; ter na Prošnjo Zakonodajalca ali Izvršne Oblasti (ko se Zakonodajalca ne more sklicati) pred notranjim Nasiljem.

Člen V.

Kadarkoli dve tretjini obeh Domov sodita, da je to nujno, Kongres predlaga Amandmaje k tej Ustavi ali na Predlog Zakonodajalcev dveh tretjin posameznih Držav skliče Konvencijo, ki predlaga Amandmaje, pri čemer so ti v obeh Primerih in vseh Pogledih kot Del te Ustave veljavni takrat, ko jih potrdijo Zakonodajalci treh četrtin posameznih Držav ali Konvencije v treh četrtinah Držav, glede na to, ali je Kongres predlagal eno ali drugo Obliko Potrditve; Ob tem pa noben Amandma, ki bi bil sprejet pred Letom Tisoč osemsto osem ne sme na noben Način vplivati na prvo in četrto Klavzulo Devetega razdelka prvega Člena; in nobena Država brez njenega Soglasja ne sme biti prikrajšana za enakopravno Zastopstvo v Senatu.

Člen VI.

Vsi dogovorjeni Dolgovi in sprejete Obveznosti iz Obdobja pred Sprejetjem te Ustave imajo zoper Združene Države pod to Ustavo takšno veljavo, kot so jo imeli pod Konfederacijo.

Ta Ustava in Zakoni Združenih Držav, ki naj se v skladu z njo sprejmejo; in vsi Sporazumi, ki so bili sklenjeni pod Oblastjo Združenih Držav ali se pod takšno Oblastjo morajo skleniti, so vrhovno Pravo Države; in Sodniki vsake od Držav so mu zavezani ne glede na to, da Ustava ali Zakoni kake od Držav niso z njim v skladu.

Zgoraj omenjeni Senatorji in Predstavniki, Člani Zakonodajalcev posameznih Držav in vsi upravni in sodni Uslužbenci Združenih Držav ter posameznih Držav so s Prisego ali Slovesno Izjavo zavezani braniti to Ustavo; vendar se kakega verskega Preskusa nikoli ne bo zahtevalo kot Kriterij za Izpolnitev Pogojev kakšne Službe Združenih Držav ali kakšnega javnega Položaja Zaupanja.

Člen VII.

Potrditev Konvencij devetih držav zadostuje za Vzpostavitev te Ustave v Državah, ki jo potrdijo.

S soglasjem prisotnih Držav sprejeto na Konvenciji Sedemnajstega Dne v Septembru Leta Gospodovega tisoč sedemsto sedeminosemdeset in v dvanajstem Letu Neodvisnosti Združenih Držav, v Potrditev česar smo se podpisali s svojimi imeni.

Imena, ki sledijo, so polna imena podpisnikov besedila ustave.

11.2 PRILOGA B: AMANDMAJI K USTAVI ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE (Jaklič, Toplak, 2005)

Amandma I (1791)

Kongres ne sme sprejeti zakona, ki bi se nanašal na ustanovitev religije, ali bi prepovedoval svobodno izpovedovanje vere; ali omejil svobodo govora ali tiska; ali pravico ljudi, da se mirno zbirajo, ter da naslavlajo na Oblast peticije za rešitev težav.

Amandma II (1791)

Ker je dobro organizirana Obrambna Garda nujna za varnost svobodne Države, se pravice ljudi imeti in nositi Orožje ne sme kršiti.

Amandma III (1791)

V mirnem času se po hišah ne sme namestiti nobenega vojaka brez soglasja Lastnika, prav tako tudi ne v času vojne, razen na način, ki bo predpisan z zakonom.

Amandma IV (1791)

Pravice ljudi, da so zaščiteni in varni – v svojih osebah, domovih, dokumentih, vrednostnih listinah ter svojem imetju – pred neupravičenimi preiskavami in zasegi, se ne sme kršiti, in ne sme se izdajati preiskovalnih Nalogov drugače kot le na podlagi utemeljenega suma, podprtega s Prisego ali slovesno izjavo, ter ob natančnem opisu prostora, ki naj se preišče, ter oseb in stvari, ki naj se zasežejo.

Amandma V (1791)

Nihče ne sme biti poklican na odgovornost za kaznivo dejanje, ki se kaznuje s smrtjo, ali za kakšno drugo sramotno kaznivo dejanje, razen na podlagi obtožbe ali obtožnice Velike Porote, vendar to ne velja v primerih, ki nastanejo pri vojaških pehotnih ali mornariških enotah, ali pri Obrambni Gardi, ko gre za dejansko služenje v času Vojne ali javne nevarnosti; prav tako se nikogar življenja ali telesa za isti prestop ne sme dvakrat ogroziti, in tudi nihče ne more biti prisiljen, da bi v kaki kazenski zadevi pričal zoper sebe, ali da bi mu bili brez dolžnega postopanja v skladu s pravom odvzeti življenje, svoboda ali lastnina; in prav tako se zasebne lastnine ne sme odvzeti za javno uporabo brez pravične odškodnine.

Amandma VI (1791)

V vsakem kazenskopravnem pregonu mora obtoženi imeti pravico do hitrega in javnega sodnega postopka s strani nepristranske porote tiste Države in okrožja, v katerem je bilo kaznivo dejanje storjeno; okrožje se mora predj določiti s pravom, obtoženec pa mora imeti pravico biti obveščen o naravi in vzroku obtožbe; pravico do soočenja s pričami zoper sebe; pravico do postopka prisilne privedbe prič, ki bi pričale v njegovo korist, ter imeti pomoč odvetnika za svojo obrambo.

Amandma VII (1791)

V tistih tožbah po običajnem pravu, v katerih sporni znesek presega dvajset dolarjev, se mora ohraniti pravico do porotnega sojenja, in nobeno dejstvo, o katerem je presodila porota, ne sme biti ponovno presojsano na katerem od sodišč Združenih Držav drugače kot po pravilih običajnega prava.

Amandma VIII (1791)

Ne sme se zahtevati prekomerne varščine in ne naložiti pretirane globe, kot tudi ne izreči krute in neobičajne kazni.

Amandma IX (1791)

Našteta določenih pravic v Ustavi se ne sme razlagati na način, ki bi zanikal ali razvrednotil druge, ljudem pridržane pravice.

Amandma X (1791)

Pristojnosti, ki z Ustavo niso dodeljene Združenim Državam, in tudi niso prepovedane Državam, so pridržane tem Državam ali ljudem.

Amandma XI (1795)

Sodne pristojnosti Združenih Držav se ne sme razlagati na način, da se le-ta razteza na kakršnokoli tožbo iz naslova zakona ali pravičnosti, ki jo zoper katero izmed Združenih Držav sprožijo ali vodijo državljani druge Države ali državljani oziroma subjekti kake Tuje Države.

Amandma XII (1804)

Elektorji se zberejo v svojih državah in glasujejo za Predsednika in Podpredsednika, od katerih vsaj eden ne sme biti prebivalec iste države, kot so sami; na svojih volilnih glasovnicah morajo navesti osebo, ki jo volijo za Predsednika, in na ločenih glasovnicah osebo, ki jo volijo za Podpredsednika, ter napraviti ločene liste vseh oseb, ki so dobile glasove za Predsednika, in vseh oseb, ki so dobile glasove za Podpredsednika, s števili glasov za vsakega, pri tem pa morajo liste podpisati in potrditi ter zapečatenene in naslovljene na Predsednika Senata predati sedežu vlade Združenih Držav;

Predsednik Senata mora v prisotnosti Senata in Predstavniškega doma odpreti vse dokumente in glasovi se nato preštejejo;

Tisti, ki ima največje število glasov za Predsednika, je izvoljen za Predsednika, če takšno število glasov predstavlja večino imenovanih Elektorjev; in če nihče nima takšne večine, potem izmed tistih, a ne več kot treh, ki so dobili največje število glasov na listi za Predsednika, Predstavniški dom z glasovanjem takoj izvoli za Predsednika. Vendar pri izbiri Predsednika glasujejo države, pri čemer ima predstavništvo vsake države en glas; kvorum za ta namen tvorijo posamezni člani, ali več članov, iz dveh tretjin držav, za odločitev pa je potrebna večina vseh držav. [In če v primerih, ko ima pravico odločitve, Predstavniški Dom ne izvoli Predsednika pred četrtem dnevom v prvosledečem Marcu, potem Podpredsednik nastopi kot Predsednik, tako kot v primeru smrti ali druge ustavne nesposobnosti Predsednika.]^{xxx}

Tisti, ki ima največje število glasov za Podpredsednika, je izvoljen za Podpredsednika, če takšno število glasov predstavlja večino imenovanih Elektorjev, in če nihče nima večine, potem izmed dveh, ki imata največje število glasov na listi, Senat izbere Podpredsednika; kvorum za ta namen tvorita dve tretjini celotnega števila Senatorjev, za odločitev pa je potrebna večina celotnega števila. Toda kdor ne izpolnjuje ustavnih pogojev za mesto Predsednika, ne more biti upravičen do mesta Podpredsednika Združenih Držav.

Amandma XIII (1865)

Razdelek 1. V Združenih Državah ali kateremkoli področju pod njeno jurisdikcijo ne sme obstajati niti suženjstvo niti prisilno služenje, razen kot kazen za kaznivo dejanje, za katero je bila stranka zakonito obsojena.

---

^{xxx} Spremenjeno s tretjim razdelkom dvajsetega amandmaja.

Razdelek 2. Kongres ima pristojnost, da s primerno zakonodajo uresniči ta člen.

Amandma XIV (1868)

Razdelek 1. Vsi, ki so bili rojeni ali naturalizirani v Združenih Državah in ki so pod njeno jurisdikcijo, so državljani Združenih Držav ter Države, v kateri prebivajo. Nobena Država ne sme sprejeti ali izvesti kakega zakona, ki bi kršil privilegije ali imunitete državljanov Združenih Držav; nobena Država tudi ne sme, brez dolžnega postopanja v skladu s pravom, nikomur odvzeti življenja, svobode ali lastnine; prav tako tudi ne sme nikomur odreči enakega varstva v skladu s pravom.

Razdelek 2. Predstavniki so razporejeni med posamezne Države glede na število prebivalstva slednjih, pri čemer se šteje celotno število oseb v vsaki Državi, izključujoč Indijance, ki niso obdavčeni. Vendar ko je pri volitvah o izbiri Elektorjev za Predsednika in Podpredsednika Združenih Držav, Predstavnikov v Kongresu, Izvršnih in Sodnih uslužbencev posamezne Države ali njenega zakonodajalca odrečena volilna pravica moškemu prebivalcu take Države, ki je dopolnil enaindvajset let in je državljan Združenih Držav, ali mu je ta pravica omejena drugače kot pa iz naslova sodelovanja pri uporabi ali kakem drugem kaznivem dejanju, se osnova za predstavnishstvo takšne Države zmanjša za delež, ki ga takšno število moških državljanov predstavlja v skupnem številu enaindvajsetletnih moških državljanov take Države.

Razdelek 3. Nihče, ki je vpleten v vstajo ali upor zoper Združene Države ali nudi pomoč ali podporo njenim sovražnikom, poprej pa je kot član Kongresa ali uslužbenec Združenih Držav ali član zakonodajnega telesa posamezne Države ali kot izvršilni ali sodni uslužbenec posamezne Države prisegel, da bo spoštoval Ustavo Združenih Držav, ne more biti Senator ali Predstavnik v Kongresu ali Elektor Predsednika in Podpredsednika ali biti v civilni ali vojaški službi Združenih Držav ali katerekoli od Držav. Vendar sme Kongres z dvotretjinsko večino obeh domov odstraniti tovrstno nesposobnost.

Razdelek 4. Veljavnosti javnega dolga Združenih Držav, ki je pravno potrjen in ki vključujoč dolgove, nastale zaradi plačila in nagrad za pomoč pri zatiranju vstaje ali upora, se ne sme oporekati. Vendar niti Združene Države niti katera izmed Držav ne smejo prevzeti ali plačati kakega dolga ali obveznosti, ki je nastala iz naslova pomoči pri vstaji ali uporabi zoper Združene Države, ali zahtevka za izgubo zaradi osvoboditve

kakega sužnja; vsi taki dolgovi, obveznosti in zahtevki se morajo šteti za protipravne in nične.

Razdelek 5. Kongres ima pristojnost, da s primerno zakonodajo uresniči določbe tega člena.

Amandma XV (1870)

Razdelek 1. Združene Države ali katera izmed Držav državljanom Združenih Držav ne smejo odreči ali kršiti volilne pravice zaradi rase, barve ali poprejšnjega suženjskega statusa.

Razdelek 2. Kongres ima pristojnost, da s primerno zakonodajo uresniči ta člen.

Amandma XVI (1913)

Kongres ima pristojnost predpisovanja in pobiranja davkov na dohodke iz katerihkoli virov in brez upoštevanja razlik med posameznimi Državami ter ne oziraje se na kakšen popis ali število prebivalstva.

Amandma XVII (1913)

V Senat Združenih Držav sta iz vsake Države izvoljena dva Senatorja, ki ju izvolijo ljudje v posamezni Državi za šest let; in vsak Senator ima en glas. Elektorji v vsaki od Držav morajo izpolnjevati pogoje za Elektorje najštevilčnejše veje Državnega zakonodajalca.

Ko pride do praznega mesta v predstavnštvu katere od Držav v Senatu, izvršilna oblast take Države razpiše volitve, da se praznine zapolnijo. Ob tem sme zakonodajalec posamezne Države pooblastiti izvršilno oblast svoje Države, da napravi začasna imenovanja, dokler ljudje ne zapolnijo praznin z volitvami, kot to določi zakonodajalec.

Ta amandma se ne sme razlagati na način, ki bi vplival na volitve ali trajanje mandata Senatorja, ki je bil izbran pred tem, ko amandma postane veljaven del Ustave.

[Amandma XVIII (1919)]

Razdelek 1. Proizvodnja, prodaja ali transport opojnih alkoholnih pijač za namene pitja kot tudi njihov uvoz in izvoz so v Združenih Državah in področjih pod njihovo jurisdikcijo prepovedani po enem letu od ratifikacije tega člena.

Razdelek 2. Kongres in vse Države imajo pristojnost, da s primerno zakonodajo uresničijo ta člen.

Razdelek 3. Ta člen je neveljaven razen v primeru, da ga v skladu z Ustavo zakonodajalci posameznih Držav ratificirajo kot amandma k Ustavi ter tako storijo v obdobju sedmih let od dneva Kongresovega predloga amandmaja Državam.]^{XXXX}

Amandma XIX (1920)

Združene Države ali katera izmed Držav državljanom Združenim Držav ne smejo odreči ali kršiti volilne pravice zaradi spola.

Kongres ima pristojnost, da s primerno zakonodajo uresniči ta člen.

Amandma XX (1933)

Razdelek 1. Obdobje mandata Predsednika in Podpredsednika se konča opoldne dvajsetega dne v Januarju, obdobje mandata Senatorjev in Predstavnikov pa opoldne tretjega dne v Januarju, ter v tistem letu, ko bi se njihovo mandatno obdobje končalo, če ta amandma ne bi bil ratificiran; in takrat se začno mandatna obdobja njihovih naslednikov.

Razdelek 2. Kongres zaseda vsaj enkrat na leto, takšna seja pa se začne opoldne tretjega dne v Januarju, razen če se z zakonom določi drug dan.

Razdelek 3. Če do datuma, ki je določen za začetek mandatnega obdobja Predsednika, slednji umre, Podpredsednik postane Predsednik. Če Predsednik ni izbran pred časom, ki je določen za začetek njegovega mandatnega obdobja, ali če izvoljeni Predsednik ne izpolni pogojev, potem izvoljeni Podpredsednik opravlja posle Predsednika, dokler Predsednik ne izpolni pogojev; in v primeru, ko niti izvoljeni Predsednik niti izvoljeni Podpredsednik ne izpolnjujeta pogojev, lahko Kongres z zakonom predpiše, kdo opravlja posle Predsednika ali način, po katerem je izbrana oseba, ki naj opravlja te posle, slednja pa tako ravna, dokler Predsednik ali Podpredsednik ne izpolnita pogojev.

Razdelek 4. Kongres lahko z zakonom določi, kako se ravna v primeru smrti koga od tistih, izmed katerih sme Predstavniški dom izbrati Predsednika, ko pravica izbora

---

^{XXXX} Osemnajsti amandma je bil v celoti odpravljen z enaindvajsetim.

pripada temu domu, kot tudi v primeru smrti koga od tistih, izmed katerih lahko Senat izvoli Predsednika, ko pravica izbora pripada njemu.

Razdelek 5. Razdelka 1 in 2 stopita v veljavo petnajstega dne v Oktobru po ratifikaciji člena.

Razdelek 6. Ta člen je neveljaven, razen če ga kot amandma k Ustavi Ratificirajo zakonodajalci dveh tretjin posameznih Držav ter tako storijo v obdobju sedmih let od dneva njegovega predloga.

Amandma XXI (1933)

Razdelek 1. Osemnajsti amandma k Ustavi Združenih Držav se odpravi.

Razdelek 2. Prevažanje ali uvažanje škodljivih opojnih pijač za namene dostave ali uporabe v kateri izmed Držav, na Teritoriju ali posesti Združenih Držav je prepovedano, v kolikor ni v skladu z zakonodajo.

Razdelek 3. Ta člen je neustaven, razen v primeru, če je v skladu z Ustavo ratificiran kot amandma k Ustavi po poti konvencij v posameznih Državah v obdobju sedmih let od dneva Kongresovega predloga amandmaja Državam.

Amandma XXII (1951)

Razdelek 1. Nihče ne sme biti izvoljen na položaj Predsednika več kot dvakrat in nihče, ki je že bil Predsednik ali je opravljal predsedniške posle dlje kot dve leti mandatnega obdobja, v katerem je bil kdo drug izvoljen za Predsednika, ne sme biti izvoljen na položaj Predsednika več kot enkrat. Toda ta člen se ne uporabi v primeru osebe, ki je na položaju Predsednika v obdobju, ko je Kongres predložil ta Člen, ter ne preprečuje katerikoli osebi, ki bi bila na položaju Predsednika ali bi opravljala posle Predsednika, da bi v času tistega mandatnega obdobja, ko ta člen postane veljaven, ostala na položaju Predsednika ali opravljala posle Predsednika do konca takšnega mandatnega obdobja.

Razdelek 2. Ta člen ne veljaven, razen v kolikor ga kot amandma k Ustavi ratificirajo zakonodajalci dveh tretjin posameznih Držav v obdobju sedmih let od dneva Kongresovega predloga amandmaja Državam.

Amandma XXIII (1961)

Razdelek 1. Na tak način, kot ga sme določiti Kongres, Okrožje, ki velja za sedež Vlade Združenih Držav, imenuje: Število elektorjev Predsednika in Podpredsednika, ki je enako celotnemu številu Senatrjev in Predstavnikov v Kongresu, do katerega bi bilo Okrožje upravičeno, če bi bilo Država, vendar v nobenem primeru ne več kot Država z najmanj prebivalstva; ti elektorji so dodatni poleg tistih, ki jih imenujejo Države, vendar se jih za namene volitev Predsednika in Podpredsednika razume kot elektorje, ki jih imenuje Država; zberejo se v Okrožju ter izvajajo takšne naloge, kot jih predpisuje dvanajsti amandma.

Razdelek 2. Kongres ima pristojnost, da s primerno zakonodajo uresniči ta člen.

Amandma XXIV (1964)

Razdelek 1. Združene Države ali katera od Držav ne smejo iz naslova neplačevanja glavarine ali kakega drugega davka odreči ali kršiti pravice državljanov Združenih Držav, voliti na kakšnih predhodnih ali drugih volitvah za Predsednika ali Podpredsednika, za elektorje Predsednika ali Podpredsednika ali za Senatorje ali Predstavnike.

Razdelek 2. Kongres ima pristojnost, da s primerno zakonodajo uresniči ta člen.

Amandma XXV (1967)

Razdelek 1. V primeru odstranitve Predsednika z njegovega položaja, njegove smrti ali odstopa Podpredsednik postane Predsednik.

Razdelek 2. Kadarkoli se mesto podpredsednika izprazni, Predsednik predlaga Podpredsednika, ki nastopi položaj po potrditvi večine obeh obeh domov Kongresa.

Razdelek 3. Kadarkoli Predsednik predloži pro tempore Predsedniku Senata in Predsedniku Predstavniškega Doma svojo pisno izjavo, da je nesposoben opravljati pristojnosti in dolžnosti svoje službe, ter dokler ne predloži nasprotne izjave, te pristojnosti in dolžnosti opravlja Podpredsednik kot Namestnik Predsednika.

Razdelek 4. Kadarkoli Podpredsednik ali večina Državnih vodilnih uslužbencev izvršilnih oddelkov ali pa drugih takšnih organov, ki jih sme z zakonom določiti Kongres, predloži pro tempore Predsedniku Senata in Predsedniku Predstavniškega

Doma svojo pisno izjavo, da je Predsednik nesposoben opravljati pristojnosti in dolžnosti svoje službe, Podpredsednik nemudoma prevzame pristojnosti in odgovornosti te službe kot Namestnik Predsednika.

Od tedaj, ko Predsednik predloži pro tempore Predsedniku Senata in Predsedniku Predstavniškega Doma svojo pisno izjavo, da ni stanja nesposobnosti, ponovno prevzame pristojnosti in dolžnosti svoje službe, razen če Podpredsednik in večina ali vodilnih uslužbencev izvršilne veje ali takšnega drugega organa, ki ga sme z zakonom določiti Kongres, v štirih dneh predložijo pro tempore Predsedniku Senata in Predsedniku Predstavniškega Doma svojo pisno izjavo, da je Predsednik nesposoben opravljati pristojnosti in dolžnosti svoje službe. Takrat o primeru odloči Kongres, ki se, če že ne zaseda, v ta namen sestane v roku osemindvajsetih ur. Če Kongres v obdobju enaindvajsetih dni po prejetju omenjene pisne izjave, ali, v primeru da Kongres ne zaseda, v enaindvajsetih dneh, po tem ko se Kongres mora sestati, z dvetretjinsko večino glasov obeh Domov odloči, da je Predsednik nesposoben opravljati pristojnosti in dolžnosti svoje službe, slednje opravlja Podpredsednik kot Namestni Predsednika; v nasprotnem primeru Predsednik nadaljuje z izvrševanjem pristojnosti in dolžnosti svoje službe.

Amandma XXVI (1971)

Razdelek 1. Združene Države ali katera od Držav ne smejo zaradi kriterija starosti odreči ali kršiti volilne pravice državljanov Združenih Držav, ki imajo osemnajst let ali več.

Razdelek 2. Kongres ima pristojnost, da s primerno zakonodajo uresniči ta člen.

Amandma XXVII (1992)⁷³

Zakon, ki spreminja Plačilo za delo Senatorjev in Predstavnikov, ne začne veljati, dokler ne pride do naslednje izvolitve Predstavnikov.

---

⁷³ Kot zanimivost: sedemindvajseti amandma je bil sprva predlagan skupaj s prvimi desetimi amandmaji (t.i. Bill of Rights) že leta 1789. Ker ga je ratificiralo premalo držav, da bi postal veljaven, je za obdobje osemdesetih let skoraj utonil v pozabo, ko se je pojavila nova država (Ohio), ki ga je ratificirala iz protesta zoper povečanje plač kongresnikov. Ker Ohio ni sledila nobena druga država, je zopet izginil z ustavnega prizorišča, tokrat za več kot sto let. Tudi ko je nato Wyoming ratificiral amandma leta 1978, mu sprva ni sledila nobena druga država, a so nekaj let kasneje (med 1983 in 1992) amandma kljub temu ratificirale še nekatere države, tako da je 7. maja 1992 končno postal veljaven.

11.3 PRILOGA C: ČLENI KAZENSKEGA ZAKONIKA, KI SE NANAŠAJO NA POMILOSTITEV (Internetni vir 22)

Authority: U.S. Const., Art. II, Sec. 2; authority of the President as Chief Executive; and 28 U.S.C. §§ 509, 510.

§ 1.1 Submission of petition; form to be used; contents of petition.

A person seeking executive clemency by pardon, reprieve, commutation of sentence, or remission of fine shall execute a formal petition. The petition shall be addressed to the President of the United States and shall be submitted to the Pardon Attorney, Department of Justice, Washington, D.C. 20530, except for petitions relating to military offenses. Petitions and other required forms may be obtained from the Pardon Attorney. Petition forms for commutation of sentence also may be obtained from the wardens of federal penal institutions. A petitioner applying for executive clemency with respect to military offenses should submit his or her petition directly to the Secretary of the military department that had original jurisdiction over the court-martial trial and conviction of the petitioner. In such a case, a form furnished by the Pardon Attorney may be used but should be modified to meet the needs of the particular case. Each petition for executive clemency should include the information required in the form prescribed by the Attorney General.

§ 1.2 Eligibility for filing petition for pardon.

No petition for pardon should be filed until the expiration of a waiting period of at least five years after the date of the release of the petitioner from confinement or, in case no prison sentence was imposed, until the expiration of a period of at least five years after the date of the conviction of the petitioner. Generally, no petition should be submitted by a person who is on probation, parole, or supervised release.

§ 1.3 Eligibility for filing petition for commutation of sentence.

No petition for commutation of sentence, including remission of fine, should be filed if other forms of judicial or administrative relief are available, except upon a showing of exceptional circumstances.

§ 1.4 Offenses against the laws of possessions or territories of the United States.

Petitions for executive clemency shall relate only to violations of laws of the United States. Petitions relating to violations of laws of the possessions of the United States or territories subject to the jurisdiction of the United States should be submitted to the appropriate official or agency of the possession or territory concerned.

§ 1.5 Disclosure of files.

Petitions, reports, memoranda, and communications submitted or furnished in connection with the consideration of a petition for executive clemency generally shall be available only to the officials concerned with the consideration of the petition. However,

they may be made available for inspection, in whole or in part, when in the judgment of the Attorney General their disclosure is required by law or the ends of justice.

§ 1.6 Consideration of petitions; notification of victims; recommendations to the President.

(a) Upon receipt of a petition for executive clemency, the Attorney General shall cause such investigation to be made of the matter as he or she may deem necessary and appropriate, using the services of, or obtaining reports from, appropriate officials and agencies of the Government, including the Federal Bureau of Investigation.

(b)(1) When a person requests clemency (in the form of either a commutation of a sentence or a pardon after serving a sentence) for a conviction of a felony offense for which there was a victim, and the Attorney General concludes from the information developed in the clemency case that investigation of the clemency case warrants contacting the victim, the Attorney General shall cause reasonable effort to be made to notify the victim or victims of the crime for which clemency is sought:

- (i) That a clemency petition has been filed;
- (ii) That the victim may submit comments regarding clemency; and
- (iii) Whether the clemency request ultimately is granted or denied by the President.

(2) In determining whether contacting the victim is warranted, the Attorney General shall consider the seriousness and recency of the offense, the nature and extent of the harm to the victim, the defendant's overall criminal history and history of violent behavior, and the likelihood that clemency could be recommended in the case.

(3) For the purposes of this paragraph (b), "victim" means an individual who:

- (i) Has suffered direct or threatened physical, emotional, or pecuniary harm as a result of the commission of the crime for which clemency is sought (or, in the case of an individual who dies or was rendered incompetent as a direct and proximate result of the commission of the crime for which clemency is sought, one of the following relatives of the victim (in order of preference): the spouse; an adult offspring; or a parent); and
- (ii) Has on file with the Federal Bureau of Prisons a request to be notified pursuant to 28 CFR § 551.152 of the offender's release from custody.

(4) For the purposes of this paragraph (b), "reasonable effort" is satisfied by mailing to the last-known address reported by the victim to the Federal Bureau of Prisons under 28 CFR § 551.152.

(5) The provisions of this paragraph (b) apply to clemency cases filed on or after September 28, 2000.

(c) The Attorney General shall review each petition and all pertinent information developed by the investigation and shall determine whether the request for clemency is of sufficient merit to warrant favorable action by the President. The Attorney General shall report in writing his or her recommendation to the President, stating whether in his or her judgment, the President should grant or deny the petition.

§ 1.7 Notification of grant of clemency.

When a petition for pardon is granted, the petitioner or his or her attorney shall be notified of such action and the warrant of pardon shall be mailed to the petitioner. When commutation of sentence is granted, the petitioner shall be notified of such action and the warrant of commutation shall be sent to the petitioner through the officer in charge of his or her place of confinement, or directly to the petitioner if he/she is on parole, probation, or supervised release.

§ 1.8 Notification of denial of clemency.

(a) Whenever the President notifies the Attorney General that he has denied a request for clemency, the Attorney General shall so advise the petitioner and close the case.

(b) Except in cases in which a sentence of death has been imposed, whenever the Attorney General recommends that the President deny a request for clemency and the President does not disapprove or take other action with respect to that adverse recommendation within 30 days after the date of its submission to him, it shall be presumed that the President concurs in that adverse recommendation of the Attorney General, and the Attorney General shall so advise the petitioner and close the case.

§ 1.9 Delegation of authority.

The Attorney General may delegate to any officer of the Department of Justice any of his or her duties or responsibilities under §§ 1.1 through 1.8.

§ 1.10 Procedures applicable to prisoners under a sentence of death imposed by a United States District Court.

The following procedures shall apply with respect to any request for clemency by a person under a sentence of death imposed by a United States District Court for an offense against the United States. Other provisions set forth in this part shall also apply to the extent they are not inconsistent with this section.

(a) Clemency in the form of reprieve or commutation of a death sentence imposed by a United States District Court shall be requested by the person under the sentence of death or by the person's attorney acting with the person's written and signed authorization.

(b) No petition for reprieve or commutation of a death sentence should be filed before proceedings on the petitioner's direct appeal of the judgment of conviction and first petition under 28 U.S.C. § 2255 have terminated. A petition for commutation of sentence should be filed no later than 30 days after the petitioner has received notification from the Bureau of Prisons of the scheduled date of execution. All papers in support of a petition for commutation of sentence should be filed no later than 15 days after the filing of the petition itself. Papers filed by the petitioner more than 15 days after the commutation petition has been filed may be excluded from consideration.

(c) The petitioner's clemency counsel may request to make an oral presentation of reasonable duration to the Office of the Pardon Attorney in support of the clemency petition. The presentation should be requested at the time the clemency petition is filed. The family or families of any victim of an offense for which the petitioner was sentenced to death may, with the assistance of the prosecuting office, request to make an oral presentation of reasonable duration to the Office of the Pardon Attorney.

(d) Clemency proceedings may be suspended if a court orders a stay of execution for any reason other than to allow completion of the clemency proceeding.

(e) Only one request for commutation of a death sentence will be processed to completion, absent a clear showing of exceptional circumstances.

(f) The provisions of this § 1.10 apply to any person under a sentence of death imposed by a United States District Court for whom an execution date is set on or after August 1, 2000.

§ 1.11 Advisory nature of regulations.

The regulations contained in this part are advisory only and for the internal guidance of Department of Justice personnel. They create no enforceable rights in persons applying for executive clemency, nor do they restrict the authority granted to the President under Article II, Section 2 of the Constitution.

Published in the FEDERAL REGISTER of the National Archives of the United States, October 18, 1993, Vol. 58, No. 199, at pages 53658 and 53659; as amended by a publication in the FEDERAL REGISTER of the National Archives of the United States, August 8, 2000, Vol. 65, No. 153, at page 48381; and as amended by a publication in the FEDERAL REGISTER of the National Archives and Records Administration of the United States, September 28, 2000, Vol. 65, No. 189, at pages 58223 and 58224, 28 CFR §§ 1.1 *et seq.* See also 28 CFR § 0.35

**11.4 PRILOGA D: ČLENI KAZENSKEGA ZAKONIKA, KI SE NANAŠAJO NA
POMILOSTITEV (Internetni vir 23)**

TITLE 28 - JUDICIAL ADMINISTRATION

CHAPTER I - DEPARTMENT OF JUSTICE

PART 0 - ORGANIZATION OF THE DEPARTMENT OF JUSTICE

subpart g - 2 - OFFICE OF PROFESSIONAL RESPONSIBILITY

0.35 - General functions; delegation of authority.

Under the general supervision of the Attorney General and the direction of the Associate Attorney General, the following-described matters are assigned to, and shall be conducted, handled or supervised by, the Pardon Attorney but subject to the limitation contained in 0.36 of this chapter.

(a) Exercise of the powers and performance of the functions vested in the Attorney General by 1.1 through 1.8 inclusive of this chapter.

(b) Performance of such other duties as may be assigned by the Attorney General or the Associate Attorney General.

0.36 - Recommendations.

The Pardon Attorney shall submit all recommendations in clemency cases through the Associate Attorney General and the Associate Attorney General shall exercise such discretion and authority as is appropriate and necessary for the handling and transmittal of such recommendations to the President.

[Order No. 101283, 48 FR 22290, May 18, 1983]

Petition for Commutation of Sentence

Please read the accompanying instructions carefully before completing the application. Type or print the answers in ink. Each question must be answered fully, truthfully and accurately. If the space for your answer is insufficient, you may complete the answer on a separate sheet of paper and attach it to the petition. You may attach any additional documentation that you believe is relevant to your petition. The submission of any material, false information is punishable by up to five years' imprisonment and a fine of not more than \$250,000. 18 U.S.C. §§ 1001 and 3571.

Relief sought: (check one)

- Reduction of Prison Sentence Only   Reduction of Prison Sentence and Remission
 Remission of Fine and/or Restitution Only   Other: _____

To The President of the United States:

The undersigned petitioner, a Federal prisoner, prays for commutation of sentence and in support thereof states as follows:

1. Full name: _____
First Middle Last

Reg. No. _____ Social Security No. _____

Confined in the Federal Institution at _____

Date and Place of birth: _____

Are you a United States citizen?   yes   no

If you are not a U.S. citizen, indicate your country of citizenship

_____

Have you ever applied for commutation of sentence before?   yes   no

If yes, state the date(s) on which you applied, and the date(s) when you were notified of the final decision on your petition(s).

_____

_____

Offense(s) For Which Commutation Is Sought

2. I was convicted on a plea of _____ in the United States District Court
(guilty, not guilty, nolo contendere)

for the _____ District of _____ of the crime of:
(Northern, Western etc.) (identify state)

Offense(s) For Which Commutation Is Sought

(State specific offense(s); provide citation of statute(s) violated, if known)

_____

I was sentenced on _____, _____ to imprisonment for _____, to pay

(month/day)

(year)

(length of sentence)

a fine of \$ _____, a restitution of \$ _____, and to

(do not include special assessment)

supervised release or special parole for _____, and/or to probation for

_____. I was _____ years of age when the offense was committed.

(length of sentence)

3. I began service of the sentence of imprisonment on _____, _____ and I am projected to

(month/day)

(year)

be released from confinement on _____.

(month/day)

(year)

Are you eligible for parole?

yes no

If yes, indicate the date when you became eligible for release, and state whether your application for parole was granted or denied

Have you paid in full any fine or restitution imposed on you?

yes no

If the fine or restitution has not been paid in full, state the remaining balance.

4. Did you appeal your conviction or sentence to the United States Court of Appeals?

yes no

Is your appeal concluded?

yes no

If yes, indicate whether your conviction or sentence was affirmed or reversed, the date of the decision, and the citation(s) to any published court opinions. Provide copies of any unpublished court decisions concerning such appeals, if they are available to you.

Did you seek review by the Supreme Court?

yes no

Is your appeal concluded?

yes no

If yes, indicate whether your petition was granted or denied and the date of the decision.

